T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

TURİZM PAYDAŞLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARI: SHAHAT ŞEHRİ ÖRNEĞİ

Abdelgadir ALİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Muhsin HALİS

KASTAMONU 2018

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TURİZM PAYDAŞLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARI: SHAHAT ŞEHRİ ÖRNEĞİ

Abdelgadir ALİ

Danişman	Prof. Dr. Muhsin HALİS Kocaeli Üniversitesi	…….
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Kastamonu Üniversitesi	…….
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Kastamonu Üniversitesi	…….
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Üniversitesi	…….
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Üniversitesi	…….

DOKTORA TEZİ
İŞLETME YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KASTAMONU-2018

TEZ ONAYI

ABDELGADİR F.A.ALİ tarafından hazırlanan "TURİZM PAYDAŞLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARI: SHAHAT ŞEHRİ ÖRNEĞİ" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği / oy çokluğu** ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **İşletme Anabilim Dalı**'nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Prof. Dr. Muhsin HALİS Bolu Abant İzzet Baysal Üniv.	.....
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Yavuz DEMİREL Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Nejdet GÜLTEPE Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Gulzra ZHAXYGULOVA Karabük Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Mine HALİS Kocaeli Üniversitesi	.....

13./12./2018

Enstitü Müdürü Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU .....

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

İmza
Abdelgadir ALİ

TEŞEKKÜR

Hedeflerime ulaşmamda ve çalışmalarımı başarı ile sonuçlandırmada bana sürekli olarak güç ve destek sağlayan, danışmanım olduğu için kendimi her zaman şanslı hissetttiğim, çalışma boyunca sağladığı destek, yapıcı öneriler, motivasyon ve usta yol göstericiliği için Prof. Dr. Muhsin HALİS' e saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Abdelgadir ALİ
KASTAMONU, MART, 2018

ÖZET

Doktora Tezi

TURİZM PAYDAŞLARININ SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞMEYE YÖNELİK TUTUMLARI: SHAHAT ŞEHRİ ÖRNEĞİ

Abdelgadir ALİ
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Yönetimi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Muhsin HALİS

Turizm, dünyada ülkelerinin ekonomilerini canlandırmak için en önemli kaynak haline gelmiştir. Turizm, altyapıya yapılan muazzam yatırımları teşvik eder ve devletlerin, ekonomik fırsatları eşitlemeye yardımcı olarak ve kırsal sakinleri kalabalık şehirlere göçünü önleyerek iş fırsatları yaratmaya ve yerel halkın yaşam koşullarını iyileştirmeye yardımcı olacak ödemeler dengesini geliştirmelerine yardımcı olur (WTO, 2007)Libya ekonomisi hala büyük ölçüde petrole bağlıdır ve diğer sektörlerin gelir çeşitlendirilmesi noktasında geliştirilmesi gerekmektedir. Fakat turizm sektörü gibi alanlara devlet tarafından yeterli destek sağlanmamaktadır. Fakat uzun vadede yararlanabilmek için de turizmin gelişmesi sürdürülebilir olmalıdır. 1997 Berlin Deklarasyonu, "turizmin sürdürülebilir biçimlerine ulaşılmasının, plancıların, karar vericilerin ve paydaşların turizm gelişiminde sürdürülebilir eylemlere yönelik tutumlarını anlaşılması ilgili tüm paydaşların sorumluluğudur" şeklindedir."

Çalışmanın amacı, paydaşların turizm gelişimine yönelik tutumları incelenerek ve anahtar paydaşların turizm için sağlayabileceği desteğin kapsamını tanımlayarak gelecekte Shahat Kentinde (SC) sürdürülebilir turizm gelişimi yaratma olasılığını araştırmaktır .Shahat şehri, birçok ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlarına çözüm bulabilmek için acil olarak kalkınma projelerine ihtiyaç duyan Libya'daki diğer şehirlerin benzeri olduğu için çalışma yeri olarak seçilmiştir. Bu çalışmada, yerel sakinler, turistler, hükümet sektörü ve özel sektör olmak üzere dört kilit paydaş grubu seçilmiştir.

Araştırmacı, asıl verileri toplamak için "karma yöntem" kullanmıştır: Yerel sakinlerin ve turistlerin tutumlarını keşfetmek için anahtar bir yöntem olarak kullanılan anket kullanılmış, ve kamu ve özel sektörün tutumlarını araştırmak için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmacı gerçekleri gözlemlemek için bazı turistik bölgelere saha ziyaretleri yapmış ve ikincil verileri yayınlanan raporlar, çalışmalar, kitaplar, tablolar, resimler ve haritalardan elde etmiştir. Çalışma, turistik ürünlerin miktarı ve kalitesi bakımından kentte iyi turistik kaynakların varlığını doğrulayan bazı önemli bulgulara ulaşmış ve yerel ve küresel seviyelerde rekabet olasılığını tespit etmiştir. Ancak keşif, bakım, reklamcılık ve eğitim bakımından pek çok turistik bölge daha fazla dikkat ve ilgiye ihtiyaç duymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir turizm gelişmesi, paydaş tutumları, Shahat şehri.

2018, 201 Sayfa
Bilim Kodu:

ABSTRACT

DOCTORA THESIS
TOURISM STAKEHOLDERS ATTITUDES TOWARD SUSTAINABLE DEVELOPMENTS: A CASE IN SHAHAT CITY

Abdelgadir .ALİ
Kastamonu University
Social Sciences Institute
Department of Business Administration
Supervisor: Prof. Dr. Muhsin HALİS

Nowadays the tourism has become one of the most important resources in supporting and stimulating the economy in many countries. It stimulates massive investment in infrastructure and helps improve the balance of payments, which will help create jobs, improve people's living standards and equal economic opportunities (WTO, 2010). The Libyan economy is still dependent on its revenues mainly on petroleum resources, knowing that there are other sectors that would help diversify the sources of income but did not give it importance by the successive Governments (tourism sector as an example). and to be a long-term tourism development must be Sustainability. Berlin Declaration of 1997 suggested that "achieving sustainable forms of tourism is the responsibility of all stakeholders involved, where it is critical that planners and decision-makers understand the attitudes of stakeholders towards sustainable actions in tourism development".

This study aimed to find out the possibility of creating a sustainable tourism development in the future in the Shahat City (SC), By identify the extent of support that may acquire from stakeholders for tourism, according to their opinions and attitudes toward tourism development. The City of Shahat was chosen for this study because it represents many cities which are severe need for projects of development to find solutions to some of the social, environmental and economic problems. Four major groups of tourism stakeholders were chosen to take part in this study(tourists, local residents, private sector, and the public sector).

In this study, the researcher used mixed methods to a key tool in data collection such as Interviews were used to identify the attitudes of the private and public sectors and questionnaire used as a key method to explore the attitudes of tourists and residents. This study concluded several important results which confirmed the abundance of good tourism components and resources in the City in terms of quality and quantity of the tourist product and determent the possibility of competitiveness at the regional and international levels.

Key Words: sustainable development, sustainable tourism development, stakeholders' attitudes, SC.

2018, 201 Pages
Science Code:

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET VI

ABSTRACT VII

İÇİNDEKİLER VIII

SİMGE VE KISALTMALAR XII

ŞEKİLLER DİZİNİ XIII

TABLOLAR DİZİNİ XIV

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ 1

1.1. Giriş 1

1.2. Araştırmanın Arka Planı 1

1.3. Sorunsalın Tanımlanması 6

1.4. Araştırma Soruları 7

1.5. Araştırmanın Hedefleri 8

1.6. Araştırmanın Amaçları 8

1.7. Araştırmanın Önemi 9

1.8. Veri Toplamada Kullanılan Yöntemsel Yaklaşımlar 9

1.9. Tezin Planı 10

İKİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE TURİZM 12

2.1. Giriş 12

2.2. Bir Kalkınma Aktörü Olarak Turizm 12

2.3. Kalkınma Teorisi 15

2.3.1. Modernleşme Teorisi 17

2.3.2. Bağımlılık Teorisi 19

2.3.3. Ekonomik Neoliberalizm 19

2.3.4. Alternatif Kalkınma 20

2.4. Sürdürülebilir Kalkınma 21

2.4.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tanımlanması ve Anlaşılması 22

2.4.2. Önemli Hedef ve İlkeler 26

2.5. Turizm ve Kalkınma Teorisi 30

2.6. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi 33

2.6.1. Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesine İlişkin Tanımlar ve Yorumlar 33
2.6.2. Önemli Hedefler 35
2.7. Shahat Şehri Bağlamında Turizm Gelişimi 39
2.7.1. Shahat Şehrinde Turist Arzı 39
2.7.1.1. *Turizm kaynakları* 39
2.7.1.2. *Turizm hizmetleri* 39
2.7.1.3. *Shahat şehrindeki mevcut altyapı* 40
2.7.2. Shahat Şehrindeki Turist Talebi 40
2.7.3. Shahat Şehrinde Turizm Yönetimi 42
2.7.4. Shahat Şehrinde Turizm Gelişiminin Önündeki Engeller 46
2.8. Özet 47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: PAYDAŞ TEORİSİ 48
3.1. Giriş 48
3.2. Paydaş Teorisi 48
3.2.1. Paydaş Analizi 51
3.2.2. Paydaş Teorisi ve Turizm 54
3.2.3. Turizm Gelişimine Hükümetin Katılımı 55
3.3. Toplum Temelli Turizm 56
3.3.1. Toplum 56
3.3.2. Toplumsal Katılım 57
3.4. İşbirliği Yaklaşımı 60
3.5. Özet 61
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM 62
4.1. Giriş 62
4.2. Kavramsal Çerçeve 62
4.2.1. Araştırmanın Hedefleri 63
4.2.2. Araştırmanın Amaçları 64
4.2.3. Temel Değişkenlerin Formülasyonu 64
4.2.4. Çalışmanın Modeli 65
4.3. Araştırma Yöntemi 65
4.4. Araştırmanın Felsefesi 66
4.5. Araştırmanın Yaklaşımı 69

4.6. Araştırmanın Stratejileri 71
4.6.1. Araştırmanın Tasarımı 72
4.6.2. Çalışmanın Zaman Boyutu 72
4.7. Veri Toplama Yöntemleri 73
4.7.1. Anketler 76
4.7.1.1. *Turist popülasyonu* 77
4.7.1.2. *Yerli halk popülasyonu* 79
4.7.1.3. *Anketin hazırlanma aşamaları* 80
4.7.1.4. *Anketin içeriği* 82
4.7.2. Görüşmeler 86
4.7.2.1. *Odak grup görüşmeleri* 87
4.7.2.2. *Yarı yapılandırılmış görüşmeler* 89
4.7.2.3. *Tartışma konuları* 91
4.8. Geçerlilik ve Güvenirlik 91
4.8.1. Veri Toplama Yönteminin Geçerliliği 91
4.8.2. Veri Toplama Yönteminin Güvenilirliği 92
4.9. Veri Analizinin İstatistiksel Yöntemleri 93
4.10. Nitel Veri Analizi 94
4.11. Özet 95
BEŞİNCİ BÖLÜM: SHAHAT ŞEHRİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK PAYDAŞLARIN VERDİĞİ DESTEK ÜZERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER 96
5.1. Giriş 96
5.2. Verilerin Niteliği 96
5.3. Saha Çalışmasının Yürütülmesi 101
5.3.1. Anketlerin Dağıtım Tarihleri (Yerli Halk) 101
5.3.2. Anketlerin Dağıtım Tarihleri (Turistler) 102
5.3.3. Anketlere Verilen Yanıtlar 104
5.3.4. Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi 104
5.4. Çalışma Örneklem Özellikleri 105
5.4.1. Turistler 105
5.4.2. Yerli Halk 111
5.4.3. Kamu Sektörü ve Özel Sektör 112

5.5. Değişkenlerin Kodlanması 114
5.6. Yerli Halk ve Turistler İçin Frekans Değişkenleri 115
5.6.1. Yerli Turistler (DT) 115
5.6.2. Yabancı Turistler (IT) 117
5.6.3. Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerli Halk (RLD) 118
5.6.4. Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerli Halk (RWI) 119
5.6.5. Tüm Turist Grupları (AT) 121
5.6.6. Tüm Yerli Halk Grupları (AR) 122
5.6.7. Tüm Paydaş Grupları (AS) 123
5.7. Paydaşların Görüşlerine Göre Shahat Şehrinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Eğilimleri 127
5.8. Paydaşlar Tarafından Önerilen Projeler 129
5.9. Özet 129
ALTINCI BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER 131
6.1. Giriş 131
6.2. Tartışma Özeti 132
6.2.1. Turizm Kaynaklarının Yeterliliği 132
6.2.2. Turizm Gelişimine Yönelik Algılar 134
6.2.3. Katılım Düzeyi 136
6.2.4. Çevresel Tutumlar 139
6.2.5. Ekonomik Tutumlar 141
6.2.6. Sosyal Tutumlar 143
6.2.7. Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Verilen Katkı 145
6.3. Bulguların Özeti 147
6.3.1. Temel Bulgular 147
6.3.2. Diğer Bulgular 149
6.4. Öneriler 150
6.5. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler 155
6.6. Sonuç 155
KAYNAKLAR 158
EKLER 172
ÖZGEÇMİŞ 193

SİMGE VE KISALTMALAR

AT	Tüm Turistler
AS	Tüm Paydaşlar
AR	Tüm Yerel Halk
DT	Yerli Turist
GAID	Bilgi ve Belge Genel Yetkili Makamı
GDP	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GCT	Turizm Genel Kurulu
IT	Yabancı Turist
LANA	Libya Haber Ajansı
LG	Libya Hükümeti
LGBT	Libya Turizm Genel Kurulu
RLD	Turizm Bölgesinde Yaşayan Yerel Halk
RWI	Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerel Halk
SC	Shahat Şehri
SCT	Turizm Yüksek Komisyonu
SD	Sürdürülebilir Kalkınma
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
STD	Sürdürülebilir Turizm Gelişimi
UN	Birleşmiş Milletler
UNCED	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
WTO	Dünya Turizm Örgütü
WTTC	Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

ŞEKILLER DİZİNİ

		Sayfa
Şekil 1.1.	Çalışılan Yerin Lokasyonu	10
Şekil 2.1.	Rostow'un Ekonomik Kalkınma Modeli	18
Şekil 2.2.	Nested Model	27
Şekil 2.3.	Turizm Genel Kurulu Organizasyon Yapısı	44
Şekil 3.1.	Belirti Modeli: Paydaşların Sınıflandırılması	53
Şekil 4.1.	Kavramsal Çerçevenin Model Olarak Gösterimi	65
Şekil 4.2.	Araştırma Yöntemi	66
Şekil 4.3.	Veri Toplama Yöntemi ve Araçların Gösterimi	76
Şekil 5.1.	Normal Dağılım Histogramı	98
Şekil 5.2.	Histogram Normal Çizgileri (Çoklu Regresyon)	98
Şekil 5.3.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Cinsiyeti	107
Şekil 5.4.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Medeni Durumları	107
Şekil 5.5.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Yaşları	108
Şekil 5.6.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Eğitim Düzeyleri	108
Şekil 5.7.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Aylık Gelir Düzeyleri	109
Şekil 5.8.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Şehre Yönelik Farkındalıkları	109
Şekil 5.9.	Geziye Eşlik edenler	110
Şekil 5.10.	Yerli ve Yabancı Turistlerin Şehri Ziyaret Amaçları	110

TABLOLAR DİZİNİ

		Sayfa
Tablo 2.1.	Sürdürülebilir Turizmin Temel İlke ve Esasları	38
Tablo 2.2.	2005-2010 Arası Shahat Şehrine Gelen Turistler	42
Tablo 3.1.	Katılım Tipolojisi	58
Tablo 3.2.	İşbirliği ve Benzer Terimlerin Karşılaştırılması	61
Tablo 4.1.	Shahat Şehrinde Turistik Kaynakların Yeterlilik Göstergeleri	67
Tablo 4.2.	Shahat Şehrinde Turizm Algısı Göstergeleri	83
Tablo 4.3.	Shahat Şehrinde Katılım Düzeyi Göstergeleri	84
Tablo 4.4.	Shahat Şehrinde Katılım Düzeyi Göstergeleri	84
Tablo 4.5.	Çevresel Tutum Göstergeleri	85
Tablo 4.6.	Ekonomik Tutum Göstergeleri	85
Tablo 4.7.	Sosyal Tutum Göstergeleri	86
Tablo 4.8.	Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Desteği Göstergeleri	86
Tablo 4.9.	Odak Grubu Görüşmesi Katılımcıları	89
Tablo 4.10.	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Katılımcıları	90
Tablo 4.11.	Alpha Cronbach Güvenilirlik Katsayıları	93
Tablo 5.1.	Tanımlayıcı İstatistikler (AS. Modeli)	97
Tablo 5.2.	Tüm Paydaş Gruplarının Korelasyonu	99
Tablo 5.3.	Model Özeti[b] (AS modeli)	99
Tablo 5.4.	Katsayılar[a] (AS modeli)	100
Tablo 5.5.	Anketlerin Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerli Halka Dağıtımı	102
Tablo 5.6.	Anketlerin Turizm Endüsrisinde Çalışan Yerli Halka Dağıtımı N= 36	102
Tablo 5.7.	Tarih ve Destinasyonlara Göre Anketlerin Dağılımı (Yerli Turistler)	103
Tablo 5.8.	Tarih ve Destinasyonlara Göre Anketlerin Dağılımı (Yabancı Turistler)	103
Tablo 5.9.	Yanıtların Yüzdesi	104
Tablo 5.10.	Görüşmeler ve Gerçekleştirilme Tarihleri	104
Tablo 5.11.	Örneklem Özellikleri (Turistler)	105
Tablo 5.12.	Örneklem Özellikleri (Yerel Halk)	111
Tablo 5.13.	Örneklem Özellikleri (Kamu Sektörü ve Özel Sektör)	113
Tablo 5.14.	Yerli Turist Görüşleri Frekans Tablosu N:141	116
Tablo 5.15.	Değişkenlerin Önem Sıraları (Yerli Turist Görüşlerine Göre)	116
Tablo 5.16.	Yabancı Turist (IT)	117
Tablo 5.17.	Değişkenlerin Önem Sıraları (Yabancı Turist Görüşlerine Göre)	118
Tablo 5.18.	Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerli Halk (RLD) Görüşleri Frekans Tablosu	118

Tablo 5.19. Değişkenlerin Önem Sıraları (Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerel Halk Görüşlerine Göre) 119
Tablo 5.20. Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerel Halk (RWI) Görüşleri Frekans Tablosu 120
Tablo 5.21. Değişkenlerin Önem Sıraları (Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerel Halk Görüşlerine Göre) 120
Tablo 5.22. Görüş Frekans Tablosu (Tüm Turist Grupları) (AT) 121
Tablo 5.23. Değişkenlerin Önem Sıraları (Tüm Turist Grupları Görüşlerine Göre) 122
Tablo 5.24. Tüm yerel halk gruplarının görüşlerinin sıklık tablosu (AR) N= 180 122
Tablo 5.25. Tüm yerli halk gruplarının destekleme oranları 123
Tablo 5.26. Görüş Frekans Tablosu (Tüm Paydaş Grupları) (AS) 123
Tablo 5.27. Tüm paydaş gruplarının görüşlerinin sıklık tablosu 124
Tablo 5.28. Shahat şehrinde sürdürülebilir Turizmin Gelişimine Verilen Destek 125
Tablo 5.29. Paydaşlar Tarafından Önerilen Turizm Proje Türleri 127
Tablo 5.30. Yerli Halk ve Turistler Tarafından Yapılan Proje Önerileri 129
Tablo 6.1. "Yeterlilik" İndeksine Göre Paydaşların Turizm Gelişimine Katkı Yüzdeleri 132
Tablo 6.2. "Shahat Şehri'nde Turizme Yönelik Algılar" İndeksi Bakımından Paydaşlarca Turistik Gelişime Katkı Yüzdeleri 134
Tablo 6.3. "Shahat Şehri'nde Turizm Gelişimine Katılım Düzeyi" İndeksine Yönelik Paydaşların Turizm Gelişimine Katkı Yüzdeleri 136
Tablo 6.4. "Turizm Gelişimine İlişkin Çevresel Tutumlar" İndeksine Yönelik, Paydaşlar Tarafından Turizm Gelişimine Katkı Oranı 139
Tablo 6.5. "Turizm Gelişimine Yönelik Ekonomik Tutumlar" İndeksine İlişkin, Paydaşlar Tarafından Turizm Gelişimine Katkı Oranları ... 141
Tablo 6.6. "Turizm Gelişimine Yönelik Sosyal Tutumlar" İndeksine İlişkin, Paydaşların Turizm Gelişimine Katkı Oranları 143
Tablo 6.7. Paydaşların Shahat Şehri'nde Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Olan Katkı Oranları 145

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Giriş

Bu bölüm, bu çalışmanın yürütülmesindeki gerekçenin açıklığa kavuşturulmasını ve ana konuları tartışarak ve netleştirerek tez çalışmasına genel bir giriş yapmayı amaçlamaktadır:

- Araştırmanın Arka Planı
- Sorunsalın Tanımlanması
- Araştırma soruları ve hedefleri.
- Araştırma Yöntemi
- Tez Planı

1.2. Araştırmanın Arka Planı

Turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kilit bir sektördür ve ekonomik kalkınma politikasının ayrılmaz bir unsuru olmasının yanı sıra, ekonomik kalkınma ve çeşitlendirme için çoğu zaman araç olarak kullanılmaktadır (Sharpley, 2002). Turizm, ülkelerin ekonomilerini canlandırmak için en önemli kaynak haline gelmiştir. Turizm, altyapıya önemli miktarda yatırım yapılmasını teşvik eder ve devletlere, ekonomik fırsatları eşitlemeye yardımcı olarak ve kırsalda yaşayanları kalabalık şehirlere götürmekten alıkoyarak, iş fırsatları yaratmaya ve yerel topluluğun yaşam koşullarını iyileştirmeye yarayacak ödemeler dengesini iyileştirmeye yardımcı olur (WTO, 2007). Örneğin, turizm, özellikle gelişmekte olan ülkeler için toplam ihracatın % 10'undan fazlasını oluşturmaktadır. Mısır Tunus ve Fas'da sırasıyla toplam ihracatın % 23,4% 17,6 ve % 26,7'sine katkıda bulunmaktadır (ODI ,2006) .

Turizm, küresel istihdamın % 10'unu oluşturur ve 2009'da küresel yatırımların % 9,2'sini oluşturarak (WTO, 2010), çeşitli ekonomik sektörlere yapılan yatırımları artırarak, ücret ve vergiler yoluyla çok fazla devlet geliri elde edilmesini sağlamıştır. 2011'de küresel turist sayısı 980 milyon kişi olarak hesaplanmıştır. Dünya Turizm

Örgütü 2012 yılının sonunda bu rakamın bir milyar turiste ulaştığını doğrulamış ve bunun 2030'a kadar 1,6 milyarı ikiye katlayacağını öne sürmüştür (WTO, 2013). Seyahat ve Turizm'in Dünya GSYİH'ya katkısının 2010'da % 9,3'den 2030'a kadar % 9,7'ye yükselmesi beklenmektedir (WTTC, 2010).

Bu gerçekler, pek çok gelişmekte olan ülkenin turizmi ekonomik gelişme ve çeşitlendirme için bir paradigma olarak desteklemesine gösterdikleri ilgiyi açıklamada iyi bir neden teşkil etmektedir. Fakat son 20 yılda dünya, bu kalkınma modelinin sürdürülemez hale geldiğine tanıklık edilmektedir.

Turizm sektörünün hızlı bir şekilde büyümesi, çevre kaynaklarının pahasına sonsuz büyüme ilkesine dayandığını düşünen geleneksel muhalifler tarafından eleştirilere açık hale gelmesine yol açmaktadır (SCT, 2001).

Rio de Janeiro, Kopenhag, Pekin, Kahire ve İstanbul'daki başarılı uluslararası kalkınma konferansları, Yetmişlerden bu yana ekonomik büyümenin makroekonomik göstergeleri artırmada başarılı olduğu konusunda hem fikirdiler ancak bu büyümenin çoğu insan için yaşam standardının düşmesine, yoksulluğun artmasına neden olabileceğine de dikkat çekmişlerdir (Khalil, 2012).

"Sürdürülebilir kalkınma" teriminin ortaya çıkmasına da neden olan, insanlığın arzuları ile kaynakların sürdürülebilir yönetimi arasında bir denge kurmak için kalkınmaya yönelik yeni yaklaşımların benimsenmesi noktasında çağrı yapılması gerekiyor (Mensah, 2012).

"Sürdürülebilir kalkınma" kavramı, 1987'de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından dağıtılan "Ortak Geleceğimiz" başlıklı rapor ile popüler hale geldi. Diğer bir ifadeyle "Brundtland raporu" adı verilen bu belge, sürdürülebilir kalkınmayı "*gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetini riske atmadan mevcut ihtiyaçlarını karşılayan gelişme*" olarak tanımladı (WCED, 1987).

"Brundtland" raporu, çevrenin korunması ile birlikte sosyal ve ekonomik kalkınma arasındaki yakın bağları vurgulamıştır. 1987'den bu yana, sürdürülebilir kalkınmanın nasıl yönetileceğini ve başaracağını belirlemek için birçok çaba gösterilmiş, ancak

insanların karar verme noktasında ilgisini çekecek ortak bir temaya ihtiyaç duyulmuştur. Örneğin 21-23 Haziran 2012 tarihli Rio de Janeiro'daki BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı bildirisi şöyle demektedir: "İnsanların hayatlarını ve geleceğini etkileme fırsatlarının farkında olarak, karar alma süreçlerine katılmaları ve endişeleri konusunda seslerini yükseltmeleri sürdürülebilir kalkınmanın temelini oluşturmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın fiili ve kritik bir eylemi gerektirdiğini vurguluyoruz. Bu, mevcut ve gelecek kuşaklar için ihtiyaç duyduğumuz geleceği güvence altına almak amacıyla birlikte çalışan bireylerin, hükümetlerin geniş bir işbirliğiyle gerçekleştirilmelidir " (Rio + 20, 2012).

Sürdürülebilir kalkınma ve turizm sektörüne uygulanması, akademik çevrelerde büyük önem arz etmekte ve hükümetin her kademesinde buna yönelik yaklaşım planına yönelinmektedir (Ruhanen ve Lisa, 2006). Bununla birlikte, birkaç yazar, sosyal ve çevresel konularda ihtiyaç duyulduğunda ekonomik motivasyonlara öncelik verilmesi nedeniyle sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulanmadığını bildirmektedir (Couret, 2008). Ayrıca, bilimsel çalışmalar sürdürülebilir turizmin tanımlayıcı yönlerini tanımlamak ve tartışmak gibi endişelerinden dolayı, özellikle de kavramın pratikte uygulanması için araçların geliştirilmesi gibi işlevsel perspektifleri dikkate almadıkları yönden eleştirilmektedir (Kitamura ve Hoshii, 2010).

Katılım ve stratejik yönelim kavramları, sürdürülebilir kalkınmaya değerli katkı sağlayıcıları olarak geniş çapta onaylanmış olsa da, bu gibi hususların gerçek dünya turizm planlama süreçlerinde ne derece rol oynadığını tahmin etmek için ciddi bir girişim yapılmamıştır (Ruhanen ve Lisa, 2006).

21-23 Haziran 2012 tarihleri arasında Rio de Janeiro'da BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nın nihai bildirgesi şu şekilde dikkat çekmektedir: *" İyi tasarlanmış ve yönetilen turizmin sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutuna önemli katkıda bulunabileceğini, diğer sektörlerle yakın bağlantı kurduğunu ve iş ve ticaret fırsatları yaratabileceğini vurgularız. Sürdürülebilir turizm faaliyetlerini ve çevre bilincini artırmak, çevreyi korumak ve muhafaza etmek, yaban hayatı, bitki örtüsü, bitki çeşitliliği, ekosistem ve kültürel çeşitliliğe saygı duyarak veve bir bütün olarak insani ve doğal çevreyi ve yerel ekonomilerini destekleyerek yerel toplulukların refah ve*

geçim koşullarını iyileştirmek için ilgili kapasite geliştirme ihtiyacını kabul ediyoruz. Sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak için gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir turizm faaliyetleri ve kapasite geliştirme konularında daha fazla destek çağrısı yapıyoruz " (Rio + 20, 2012).

Turizm gelişmekte olan bazı ülkelerde büyümüş ve yerli ve yabancı yatırımları çekmek, işgücü istihdam etmek, topluluk üyelerine gelir sağlamak ve hükümete vergi sağlamak için en önemli sektör haline gelmiştir (GBTA, 2002). Bununla birlikte, bazı gelişmekte olan ülkeler, diğer sektörlerin karşılığı olarak petrol sektörüne odaklanan diğer kaynaklardan (örneğin petrol) bazılarında karşılaştırmalı bir avantaja sahiptir. Libya'daki durum da aynı şekilde, mevcut toplam ihracatın % 95'ine katkıda bulunan döviz kazancının önemli bir kaynağı olan petrole büyük ölçüde dayanmaktadır (CIA, 2006). Bununla birlikte, son yıllarda, dünyanın bazı siyasi ve ekonomik koşullarındaki değişiklikler sonucunda Libya, ekonomisini artırmak için sanayi sektörlerini çeşitlendirmeye ihtiyaç duyduğunu kabul etmiştir (Baira, 2007).

Libya hükümeti turizmi kalkınma ve ekonomik çeşitlendirme için kilit bir sektör olarak görmekte ve bu amaçlar Dünya Turizm Örgütü (WTO) yardımıyla Libya Turizm Master Planı "LTMP"yi hazırlamıştır (LG, 1998). Bu sadece turizm potansiyelini hesaba katmakla kalmıyor, aynı zamanda Libya otel endüstrisi için zayıf altyapı, sınırlı turizm, sınırlı dil becerileri, bilgi eksikliği ve farkındalık gibi geliştirmelerle ile ilgili birçok soruna dikkat çekiyor (Jwaili ve ark, 2004).

Bununla birlikte, turizm gelişiminin plan tarafından ele alınmayan birçok yönü vardır ve araştırmacıların Libya'da turizmin geliştirilmesi ile ilgili daha önceki çalışmalarında, özellikle paydaşların gelişime yönelik eğilimlerinin incelenmesi gibi konulara yer verilmediği açıktır. Paydaş tutumları turizm gelişiminin sürdürülebilirliğinin çok önemli göstergeleridir ve bir kalkınma politikasının başında düşünülmelidir (Kitamura ve Hoshii, 2010).

Libya'nın doğusundaki Shahat Şehri çalışma alanını oluşturmaktadır. Farklı turizm kaynaklarının varlığına rağmen gelişimden pay alamayan bir dağ kentidir. Kentin ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlarının çoğuna çözüm bulmak için kalkınmaya

acilen ihtiyacı vardır ve kentin sorunlarının turizm sektörünün gelişimi ile ortadan kaldırılması mümkündür. Bu kalkınma, kapsamlı ve sürdürülebilir turizm geliştirme programlarını, yalnızca küçük ve orta ölçekli işletmeler yoluyla istihdam olanakları yaratarak değil, alanın çeşitliliği ve rekabet gücü için daha fazla fırsatlar yaratmaya odaklanarak gerçekleştirilebilir.

Turizm sektörü, Libya'da geçmişte ihmal edilen sektörlerden biridir ve ülke ekonomisine katkısı önemsizdir. Turizm sektörünün 2009 yılında GSYİH'ya katkısı % 0.4'ten düşüktür (Fund for Peace, 2012). Turizmin ulusal ekonomi için yeni bir kaynak olma potansiyeli olma noktasında derinlemesine çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu tür çalışmalar, paydaşların görüşlerini araştırmayı içermelidir. Çünkü, kalkınma sürecinde tüm paydaşların katılımı olmaksızın fazla bir şey elde edilemez. Dolayısıyla bu araştırma, turizm kalkınma projeleri için isteği, paydaşların bu kalkınmayı kullanmaları için gerekli destek miktarını belirlemeyi ve bu sektördeki kalkınma projelerinin sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Sürdürülebilir turizm gelişimi üzerine önceki çalışmaların bir kısmı, yeni gelişme planları önerildiğinde paydaşların (özellikle yerel halkın) muhalefetini ve ters etkilerini ortaya koyuyor (Lepp, 2008). Bu durum, yerel paydaşların bu gibi gelişmelere ilişkin sahip oldukları tutum, korku ve umutları anlamanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu nedenle, sektörün gelişimi öncesi paydaşların tutumları konusunda araştırmaya ihtiyaç vardır çünkü turizm geliştirme projelerine paydaş desteği bu gelişmelerin başarısına ve sürdürülebilirliğine büyük katkı sağlayacaktır (Claiborne, 2010; Lepp, 2008). Bu nedenle, bu çalışmanın ana teması Shahat Şehrinde sürdürülebilir turizm gelişim ihtimalinin doğrulanmasının turizm gelişiminde menfaat sahiplerinin desteğine bağlı olduğunu ortaya konulmasıdır.

Bu çalışma güncel olarak önemlidir özellikle de ele alınan kentin turizm gelişimi için mevcut programların olmadığı göz önünde alındığında çünkü Libya'daki turizm hala keşif aşamasındadır. Bu aşamadaki paydaşların tutumları, kentte sürdürülebilir turizm gelişiminin temelini oluşturacaktır. Kısacası, odak noktası yeterli turizm kaynaklarının doğrulanmasıyla birlikte paydaş tutumlarını inceleyerek şehirde sürdürülebilir turizm gelişimi potansiyelinin doğrulanması üzerine kurulacaktır.

1.3. Sorunsalın Tanımlanması

Turizm geliştirme projeleri, geçmişte, çevre ve doğal kaynaklara az önem verilerek işletme sahiplerine yönelik kârın en üst düzeye çıkarılmasına odaklanmıştır (Tracey ve Anne, 2008). Ancak son zamanlarda yeni bir modelin ortaya çıkışı, işletme sahipleri için kârın azamileştirilmesine önem vermekle birlikte, yerli halkın ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerini göz önüne alır, turistlere tatmin edici hizmetler verilmesini ve gelecek için çevre ve doğal kaynakları korunmasını göz önüne alınmasını vurgular. Sürdürülebilir turizm gelişim modeli olarak adlandırılan bu model çevreye zarar vermeden herkesin istediklerini elde edebilmesi için bundan etkilenebilecek veya turizmin gelişmesini etkileyebilecek tüm paydaşların faydalarını en üst düzeye çıkarmayı hedefler.

Dolayısıyla bu araştırma, önemli paydaşların turizmdeki tutumlarını incelemeye odaklanmıştır; bu da, paydaşların turizme yönelik olumlu tutumlarının aslında turizm gelişimini desteklediğini, planlamacıları, yatırımcıları ve karar vericilerini gelecekte sürdürülebilir turizm projelerinin oluşturulmasına yol açacak politikalar oluşturmaya yöneltebileceğini ortaya koymaktadır (Bashir, 2012).

Libya ekonomisi neredeyse tamamen petrol sektörüne bağımlıdır. Bazı siyasi ve ekonomik krizlerin bir sonucu olarak, Libya hükümeti doksanların sonuna doğru ekonomi politikasını çeşitlendirme kararı almış ve turizmi ekonomiyi çeşitlendirmek için kullanabilecek en önemli sektörlerden biri olarak görmeye başlamıştır. Dolayısıyla Libya'da ilk turizm planı, 1999'dan 2018'e kadar 20 yılı kapsayacak şekilde ortaya konulmuştur (GAID, 2009). Dolayısıyla, Libya'da turizm hala birçok aşamalı çalışmayı gerektiren erken bir aşamadadır, bu noktada en önemlisi paydaşların pozisyonlarını incelemektir. Bu nedenle diğer çalışmalara geçmeden önce paydaşların algı ve tutumlarını bilmek zorundayız, çünkü bu bize gelecekte sürdürülebilir bir şekilde turizmin geliştirilmesine yol açacak karar alıcılara, planlamacılara ve yatırımcılara çok fazla bilgi sağlayacaktır.

Shahat Şehri, Libya'nın doğusundaki ünlü Green Mountain bölgesinde, Cyrene antik kentinin UNESCO Dünya Mirası'ndan sadece birkaç kilometre uzakta bulunmakta ve

bu şehirde, teşvik politikalarının eksikliği nedeniyle pek çok turizm kaynağı kullanılamamaktadır. Geçtiğimiz günlerde kentte, küçük özel turizm projelerinin örneklerinden bazıları ortaya çıkmaya başlamış, ancak birçoğu hala sürdürülebilirlik ilkeleri için gerekli uygulamadan yoksun durumdadır.

Bu çalışmanın amacı, önemli turizm paydaşlarının kentteki turizm gelişimini ne ölçüde destekleyebileceklerini belirleyerek, gelecekte kentte sürdürülebilir bir turizm projesi kurma imkânını keşfetmektir.

1.4. Araştırma Soruları

Temel Soru:

Paydaşların tutumlarına göre, gelecekte kentte sürdürülebilir turizm gelişimi yaratma imkânı var mıdır?

Bu soruyu cevaplamak için, araştırmacı şu altı alt soruları sormaktadır:

S1: Şehrin kalıcı turizm gelişimini destekleme sürecini olumlu yönde etkileyecek olan Shahat Şehrindeki miktar ve kalite bakımından güvenilir turizm kaynakları var mıdır?

S2: Şehrin sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu etkilenen Shahat Şehri'ndeki turizm paydaşlarının turizmle ilgili olumlu algıları var mıdır?

S3: Shahat şehrindeki şehrin kalıcı turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu yönde etkileyecek bir sorumluluk anlayışı oluşturacak paydaşlar tarafından turizm gelişimine belirli bir katılım seviyesi var mıdır?

S4: Şehrin sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu etkisi olan Shahat şehrindeki paydaşların turizme yönelik olumlu çevresel tutumları var mıdır?

S5: Şehrin sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu etkisi olan Shahat şehrindeki paydaşların turizme yönelik olumlu ekonomik tutumları var mıdır?

S6: Şehrin sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu etkisi olan paydaşların Shahat şehrinde turizme yönelik olumlu sosyal tutumları var mıdır?

1.5. Araştırmanın Hedefleri

Araştırma, Libya'daki Shahat Kentinde sürdürülebilir turizm gelişiminin kurulması ihtimalini incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu nedenle, araştırmanın amaçları aşağıdaki gibidir:

1. Sürdürülebilir kalkınma modelleri, sürdürülebilir turizm stratejileri ve paydaş teorisi üzerine literatür hakkında tarihi ve eleştirel bir inceleme yapmak,
2. Kentteki turizm alanında sürdürülebilir kalkınmanın önündeki mevcut sorunları ve zorlukları incelemek ve analiz etmek,
3. Kentte turizm gelişimine yönelik paydaşların desteğini etkileyen faktörleri analiz etmek.

Bu çalışma, kentteki sürdürülebilir turizm gelişiminin, daha elverişli, işbirliğine dayalı ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi için kaynakları ve turizm potansiyelini belirleyerek ve turizm potansiyelini ve turizm gelişiminin sürdürülebilirliğini etkileyebilecek paydaş gruplarının tutum ve algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır.

1.6. Araştırmanın Amaçları

1. Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir turizm gelişimi ve paydaş teorisi gibi anahtar terimleri belirlemek,
2. Şehrin turizm gelişiminde kilit paydaşları belirlemek,
3. Kentte turizm arzının karşılaştığı sorunları ve meydan okumaları analiz etmek,
4. Kentteki turizm talebinin karşılaştığı sorunları ve meydan okumaları analiz etmek,
5. Paydaşların kentte turizm gelişimine sağlayabilecekleri desteğin boyutunu belirlemek.

1.7. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın önemi, turizm alanında artan ilginin ve turizmin halkın yaşam standartlarının yükseltilmesine nasıl katkıda bulunabileceği, ayrıca turizmin yerel toplumlara ve çevreye nasıl yararlı olacağının üstünde durmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada, paydaş teorisi kentteki sürdürülebilir turizmin gelişimine yönelik kilit paydaşların tutumlarını belirlemek için kullanılmıştır. Bununla birlikte, bu çalışma, paydaş teorisini tek bir grup temelinde değerlendirerek kullanan bazı çalışmaların aksine, turistler, kamu sektörü, özel sektör ve sakinler olmak üzere dört ana paydaş grubunun tutumlarını incelemektedir.

1.8. Veri Toplamada Kullanılan Yöntemsel Yaklaşımlar

Yöntem, araştırmanın dayandığı ve karşılaştırılabilir bilgiler sunan açık kurallar ve prosedürler sistemi olarak tanımlanabilir (Frankfort-Nachmias ve Nachmias, 1996). Araştırmanın felsefesi, literatürdeki problemden kaynaklanan pozitivist bir paradigmadan beslenmektedir. Araştırmacı, literatürdeki bir dizi eksikliği kapsamaya çalışmaktadır.

Çalışma yeri, Libya Bingazi'nin 200 km doğusundaki dağ kasabası olan 36707 kilometre kare alana ve 40270 kişilik bir nüfusa sahip olan Shahat Şehri'dir (GAID, 2009). Bu şehir 7 yerleşim alanından oluşmaktadır. Bu kente yönelik sürdürülebilir turizm gelişimi alanında daha önce yapılmış bir bilimsel araştırma yapılmadığı için seçilmiştir. Kent, kalkınmadan adil payını alamayan ülkenin doğu kesiminde yer almaktadır (Şekil 1.1).

Turizm sektöründeki pay ve etkileri bakımından dört paydaş grubu (Sakinler, Turistler, Özel Sektör ve Kamu Sektörü Yetkilileri) nispi hâkimiyet temelinde seçilmiştir.

Bu çalışma, araştırma hedeflerini gerçekleştirmek için nitel ve nicel verileri kullanacaktır. Araştırmacı, yerel sakinler ve ziyaretçilerden veri toplamanın birincil yöntemi olarak bir anket hazırlamış, kamu kesimi ve özel sektörden veri toplamak için ise kent belediyesindeki üst düzey yöneticilerle yarı yapılandırılmış görüşme ve bir

odak grubu çalışması yürütmüştür. Buna ek olarak, araştırmacı istatistik, yayınlanmış veriler, fotoğraflar ve haritalar gibi ikincil verilerden de yararlanmıştır.

Şekil 1.1. *Çalışılan yerin lokasyonu*
Kaynak :https://maps.google.com

Özel sektörden veri toplanması, odak grup yöntemiyle yürütülmüş ve şehrin belediyesinin üst düzey yöneticileri ile ed yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Anketler ve mülakatlar, araştırma hedeflerine hizmet etmek ve araştırma sorularını cevaplamak üzere tasarlanmıştır. Bu çalışmada elde edilen veriler, Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket (SPSS) kullanılarak girilmiştir. Araştırma amaçlarını gerçekleştirmek için ortalamalar, yüzdeler ve frekans gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

1.9. Tezin Planı

Bu bölümün yanı sıra, tez beş bölümden oluşmaktadır. İki ve Üçüncü bölüm literatür taramalarını ve araştırmayla ilgili konuları ele alacaktır.

İkinci Bölümde, Sürdürülebilir kalkınmanın temelleri tartışılmakta ve sürdürülebilir kalkınmanın güncel yorumlarını içeren tartışmalı konuların bazılarını incelenmektedir. Bölümün son kısmında, Shahat şehrinin turizm arzı, turizm talebi ve turizm yönetimi alanındaki sorunlarını ve karşılaşılan zorluklar ve kentteki sürdürülebilir turizm gelişimindeki engelleri tartışılıp analiz edilmektedir.

Üçüncü bölüm, paydaş teorisini ve paydaşların sürdürülebilir kalkınmanın planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine paydaşlarının katılımının önemini ve ayrıca sürdürülebilir turizmin gelişimine toplumun katılımını da kapsayan konuları ele almaktadır**.**

Dördüncü bölümde, bu araştırmanın yürütülmesi için uygulanan araştırma metodolojisi ve gerçekleştirilen aşamaları ve araştırmacı tarafından verilerin toplanması için kullanılan yöntemler açıklanmaktadır. Bölüm, araştırma felsefesi ve tasarımına genel bir bakış ile başlayıp ve ardından bu araştırmada benimsenen araştırma ve tasarım felsefesini de kapsayarak popülasyon ve örneklem hakkında bilgiler vermektedir. Anket ve yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmeler de dahil olmak üzere veri toplama yöntemlerinin ayrıntılı bir açıklaması sunulmaktadır. Anketin tasarımı ve düzeni hakkında detaylı bir açıklama yapılmadan önce, soru tipleri ve formları, açıklama metni, katılımcılar ve anketin nihai versiyonu üzerine bir pilot çalışma hazırlanmış, güvenilirlik ve geçerlik değerlendirmesi verilmiştir. Son olarak, bölüm nicel ve nitel verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve tekniklerle ilgili bir tartışma ve nedenselleştirme ile sona ermektedir.

Beşinci bölümde, Shahat şehrindeki sürdürülebilir turizmin gelişimini etkileyen faktörlerin analizi ve şehirdeki sürdürülebilir turizm trendlerinin ve turizm ürünlerine olan talebin analizi yedi paydaş modeli çerçevesinde analizi verilmektedir.

Altıncı bölümde, Sonuçlar, özetlenmektedir. Bu bölüm, Shahat Şehrinde.sürdürülebilir turizm gelişiminin olasılığı hakkında çalışma sonuçlarını desteklemek amacıyla daha fazla bilgi ve argüman elde etmek için bir araya getirilen kamu ve özel sektör görüşlerini verdikten sonra tüm paydaşların görüşlerinin tartışmasının özetiyle başlamaktadır. Bu bölüm, temel bulgular ve çalışmanın önerileri ile gelecekte yapılacak araştırmalar için öneriler ile sonuçlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE TURİZM

2.1. Giriş

Sürdürülebilirlik, uluslararası turizm endüstrisinde birçok anlam taşıyan geniş bir terimdir. Turizm uzmanları, araştırmacılar, karar vericiler ve diğer paydaşlar şimdiye kadar dünyanın dört bir yanındaki dev sanayi dallarından birisi olan turizmin etkisini değerlendirmeye ve anlamaya çalışmaya devam etmektedir (Mowforth ve Munt, 2009: 183).

Doğal mekanlar ve kültürel miras büyük turizm kaynaklarıdır. Ve turizm endüstrisindeki böylesine büyük bir genişlemenin doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde belirgin etkileri vardır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma teknikleri dikkate alınarak turist çekmeye gayret gösterilmektedir. Turizmin, turistik alanlarındaki olumsuz veya yan etkilerini azaltmak için turizm endüstrisindeki sürdürülebilirliği artırma çabaları yürütülmektedir. Şimdiye kadar, turizmin olumsuz etkilerini azaltmak için sunulan sürdürülebilir kalkınma (SK) kavramı, tutarlı uygulanmaması, pratikteki ve kavramsal konular nedeniyle eleştirilmektedir (Tao ve Wall, 2009: 90).

Bu bölümün başlangıç kısmı SK konseptinin çekirdeğini / kökenini araştırırken, ilerleyen kısımda bu konunun yorumlanmasına ilişkin önemli konuların bazıları analiz edilecektir. Bu bölümün son kısmı, turizmin talep ve arz ilkeleri, turizm yönetimi ve sürdürülebilir turizm gelişiminin önündeki engeller ışığında SK'yi inceleyecektir.

2.2. Bir Kalkınma Aktörü Olarak Turizm

Çok sayıda insanın, yurt dışına seyahat etmek için bilgi, özgürlük ve kaynaklara sahip olmasıyla son 60 yıl boyunca, turizm, en dikkat çekici ve önemli sosyo-ekonomik olaylardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Daha önceleri zenginlerin sahip olduğu ayrıcalıklardan biri iken artık bazı insanlar için, turizm günlük hayatın rutin faaliyetlerinden biridir. Bu nedenle, turizm, lüks olmaktan çıkmış insanların yaşam biçiminin bir parçası haline gelmiştir (Telfer ve Sharpley, 2008; Twining-Ward, 1999).

Seyahat etmeye istekli insanların artmasının bir sonucu olarak turizm endüstrisinin genişlemesi, 50'lerden beri artmış ve turizm endüstrisi önemli hale gelmiştir. 1950'de uluslararası seyahat ve turizm endüstrisinin toplam geliri 2,2 milyar dolar iken, 2011'de bu rakam 1 trilyon dolara ulaşmıştır. Turistler tarafından yapılan dolaylı maliyetler ve harcamalar eklendiğinde bu rakam 6,1 milyar dolar olur ki bu da dünyanın toplam GSYİH'sının yüzde 9'unun biraz üzerine karşılık gelmektedir. Turizm endüstrisi, dünya genelinde 265 milyondan fazla iş olanağı yaratmıştır (UNWTO, 2010; WTTC, 2012).

Ülkelerin çoğu turizmi gelişim için güvenli bir seçenek olarak görmektedir çünkü 50'li yıllardan beri bu endüstri oldukça gelişmiş, v sahibi ülke için doğrudan gelir, istihdam ve döviz kaynağı olmasından dolayı yerel ve uluslararası piyasa ekonomileri için önemi artmıştır. Dahası, bazı sektörler doğrudan, bazıları ise dolaylı olarak turizmden yararlandıkları için, turizm diğer ekonomik kesimleri iç ve dış ekonomileri aracılığıyla teşvik etmektedir. Taşımacılık sektörü turizmin doğrudan bir yararlanıcısı iken dolaylı faydalanıcı alanında inşaat sektörü sayılabilir (Burns, 2008; Hall ve Lew, 2009).

Turizm sadece bir ülkenin ekonomik kalkınmasının canlandırıcı değil aynı zamanda toplumsal yenilenme ve ilerleme için uygun bir kaynak olduğundan, pek çok ülkenin kalkınma politikalarının merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle, çoğu ülke turistik yerler oldukları izlenimi vermeye çalışmaktadır (Binns ve Nel, 2002).

Gelişmekte olan ekonomiler için turizmin rolünü analiz etmek için çok sayıda araştırma yapılmıştır. Gelişmekte olan ülkeler geleneksel piyasa döneminin sona ermesinin ve birçok ülkenin ürünlerinin daha ucuz seçeneklerin bulunması nedeniyle uluslararası pazarlarda başarısızlığa uğramasının ardından turizmi bir gelişme opsiyonu olarak düşünmektedir. Turizm, daha az kısıtlamaya sahiptir, bu yüzden, uzmanlar turizmi "kalkınma pasaportu" olarak adlandırmaktadır (Dann, 2001; Burns, 2008).

Turizm, iç ekonomileri küresel pazara dönüştürür ve ülkenin küreselleşme ile ilgili eğilimlerden fayda sağlamasına yardımcı olur. Ayrıca, turizm bilgiyi artıran ve yerli nüfusun birçok destinasyona erişimini geliştiren teknolojik gelişmelere yol açar.

Turizm, yerel ve çoğu yerde mevsimlik istihdam fırsatları, sınırlı imkânları ve ekonomik faaliyetleri olan ekonomik açıdan ezilmiş ve marjinalize edilmiş yerlerde sağlamaktadır. Özetleyecek olursak, turizm kesinlikle yerel nüfusun yaşam standartlarını iyileştirme potansiyeline sahiptir (Britton, 1982; Sharpley, 2009; Hall ve Lew, 2009; Liu ve Wall, 2006; Binns ve Nel, 2002).

İlgili araştırmalarda ve literatürde, turizmin potansiyelini büyümenin bir aracı haline getirmek isteyen ülkeler için önemi vurgulanmaktadır. Büyüyen ekonomiler genellikle doğal ve kültürel alanlardan yararlanmaktadır. Son yıllarda pek çok Asya ülkesi, düşük girişimcilik maliyetleri sayesinde turizmi karlı bir sanayi yapmaya yönelmiştir. Aşırı ticarileştirilmiş ve kirlenmiş kozmopolit alanlardan uzakta unutulmaz turizm deneyimleri için gittikçe artan bir talep vardır, ancak bunun için bozulmamış ve az keşfedilmiş destinasyonlara ihtiyaç duyulmaktadır. ABD ve İngiltere de dahil olmak üzere son derece gelişmiş ekonomiler bile korunan alanlar ve ulusal parklar gibi belirli alanlarını turistik yerler olarak pazarlamaktadır (Munt, 1994).

Gelişmiş ekonomiler, gayri safi milli hasılana büyük katkıda bulunan endüstriyel gelişme ve teknolojiye odaklanırlar, dolayısıyla gelişmekte olan ekonomiler kadar turizm gelişimine fazla önem vermemektedirler, ancak yine de turizmden önemli ekonomik yararlar elde etmektedirler. Turizm zenginliğin yeniden dağıtılmasına yardımcı olur, istihdam yaratır ve gelir farklılıklarını ve bölgesel farklılıkları azaltır. Turizm, yetersiz tarım ekonomisi olan kırsal ekonomilerin teşvik edilmesine yardımcı olur. Turizmin büyümesinin ardındaki nedenin farklı ekonomiler için farklı olduğu doğrudur, ancak arkasındaki asıl motivasyon kesinlikle aynıdır (Reid, 2003).

Turizm ekonomiyi geliştirir, ancak ev sahibi ülkeler, topluluklar ve gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerdeki doğal yerler için olumsuz etkileri olabilmektedir. Bazen, yerel, bölgesel ve ulusal gelir eşitsizliklerini artırabilir çünkü çoğunlukla Batı ülkeleri önemli turizm ve iş kaynaklarını kontrol etmektedir.(Neto, 2003; Burns, 2008).

Ulus ötesi havayolları ve lüks oteller de dahil olmak üzere devasa firmalar ve çok uluslu şirketler, genel turizm harcamasından önemli bir pay alırlar. Araştırmacılar

turizmin yerel, düşük profilli, düşük ücretli ve mevsimlik işler yarattığını belirtmektedir. Birçok turistik yer, durgunluk, dalgalı petrol fiyatları ve dini aşırılık gibi politik / ekonomik konulardan dolayı savunmasız kalmaktadır. Bu sorunlar, gelen turist sayısında herhangi bir düşüş olduğunda ekonomik olarak turizme dayanan ekonomik yaşamı ve büyümeyi sabote eder. Turizm iyi olduğunda, çevresel bozulma, acelecilik, uygunsuzluk, kaynakların tükenmesi, ekosistem sorunları, genel hayatın bozulması ve yerli ihtiyaçlar karşısında turistlerin çıkarlarının öne çıkarılabileceği için zararlı olabilir (Brohman, 1996; Burns, 2008; Hall ve Lew, 2009).

Turizm doğal veya kültürel ya da her iki ortama da bağlıdır. Bununla birlikte, ileriye dönük bağlarına rağmen kendi kendini tahrip eden bir endüstri olabilmesinden ötürü turizm gelişimi ikilemine yol açabilir. Turizmi bir gelişme aracı olarak kullanmayı kabul eden ülkeler ya da toplumlar, sorunlarını azaltmak için düzenlemelerinde ve kanunlarında dengeyi sağlamaya çalışmalıdırlar. Sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm endüstrisi ile ilgili uzun ve kısa vadeli sorunları çözmek için kullanılan bir terimdir (Telfer ve Sharpley, 2008).

Bu kavramın kalkınma teorisinde kökleri vardır ve bunu anlamak için kalkınma teorisini ve turizm gelişimi paradigması ile olan bağları incelenmelidir.

2.3. Kalkınma Teorisi

Kalkınmanın nitelenmesi büyük ölçüde zor ve belirsiz bir terimdir. Kalkınma iki anlama gelir: Ulusal hedefe ulaşmak için ihtiyaç duyulan büyük ulusal hedef ve sosyal / ulusal dönüşüm. Yine de, sadece bir veya bir dizi işlem anlamına gelmez ve statik koşullara dayanmaz (Sharpley, 2009).

Telfer (2009) kalkınma teriminin "anlam kaybı" taşıdığını belirtmektedir. Elbette, son yirmi yılda tek bir anlam / tanımda fikir birliğine varma çabası gösterilmiştir. Kalkınma çalışmaları ve kalkınma ekonomisi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomiler dağınık haldeyken ve batılı ülkeleri yıkılan şehirlerini ve ekonomilerini yeniden inşa etmeye çalışırken ortaya çıkmıştır (Telfer, 2009).

İlk olarak kalkınma, ekonomik gelişme ve batılılaşma ile eş anlamlı kabul edilmiştir. Daha sonra, ekonomik büyümenin genel kalkınma için bir kilometre taşı olduğu ve tek başına ekonomik büyümenin genel kalkınmayı sağlayamadığı tespit edilmiştir. Nihayetinde Seers (1977), ekonomik gelişmenin artık doğru bir gelişme ölçütü olarak değerlendirilemeyeceğini iddia etmiş ve daha sonra terimin sadece bütünsel olarak kullanılması gerektiğini söyleyerek duruşunu yinelemiştir. Sonra kalkınma kavramı yoksulluğun azaltılması, ekonomik farklılıkların azaltılması, kaliteli yaşamın sağlanması ve yeni istihdam yaratılmasına odaklanan "İnsani Kalkınma" dediğimiz haline gelmiştir. Bu kavram içerisine ülkenin kendi kaynaklarına dayanması dahil edildiğinde daha dinamik hale gelmiştir. Kendi kaynaklarına dayanma kültürel bağımsızlık, sorunlarla baş edebilme, bunları çözmek için sorumluluk alma ve çokuluslu şirketlere olan güvenin en aza indirgenmesi ile elde edilebilir (Burns, 2008; Seers, 1977).

Sharpley, kalkınma kavramının evrim safhalarından geçtiğini söylediğinde çok önemli katkılar yapmış ve artık sosyo politik ve sosyo kültürel faktörleri ekonomik gelişmenin önüne koyarak kalkınmayı "*ülkelerin kendi kaynaklarına dayanarak ulaştığı küresel insanı kalkınma süreci*" olarak tanımlamıştır (Sharpley, 2000: 4).

Kalkınma çalışmalarındaki belirsizlikler ve farklılıklar sadece tanımda yer almamakla birlikte alandaki değişim literatürdeki teori ve ideolojilerden anlaşılmaktadır. Son yedi yılda birçok yeni paradigma keşfedilmiş ancak bunların dördü literatürde önem kazanmıştır. Bunlar alternatif kalkınma, modernleşme, ekonomik neo-liberalizm ve bağımlılık olarak sayılabilir (Telfer, 2002).

Bunlar farklı durumlar için farklı kalkınma yaklaşımları sergiliyorlar ancak bu yeni paradigmalar eski paradigmaları tam olarak çürütmemiştir veya değiştirmemiştir. Bu gerçek şu şekilde ifade edilmiştir: *"Geleneksel, aşağıdan-yukarıya ekonomik büyümeye dayanan geniş tabanlı yaklaşımlı modeller, çevresel sınırlar dahilinde aşağıdan yukarıya, insan merkezli planlamaya odaklanmaktadır." (Sharpley, 2009: 38).*

Yukarıda bahsedilen dört paradigma dört farklı teoride temsil edilir:

1. Modernleşme Teorisi
2. Bağımlılık Teorisi
3. Ekonomik Neoliberalizm Teorisi
4. Alternatif Kalkınma Teorisi

Bu teoriler, daha geniş bir kalkınma teorisinin zemini olan paradigmalara odaklanmaktadır.

2.3.1. Modernleşme Teorisi

Modernleşme, ilk kalkınma paradigması olarak düşünülür, bu nedenle modernleşme teorisi 50'li ve 60'lı yıllarda sunulmuş ve yaygın şekilde tartışılmıştır. Bu teori "modernleşme" için ekonomik kalkınma üzerinde durmaktadır. Bu teori, ekonomik kalkınmanın geleneksel toplumları modern toplumlara dönüştürdüğünü iddia etmektedir (Sharpley, 2009).

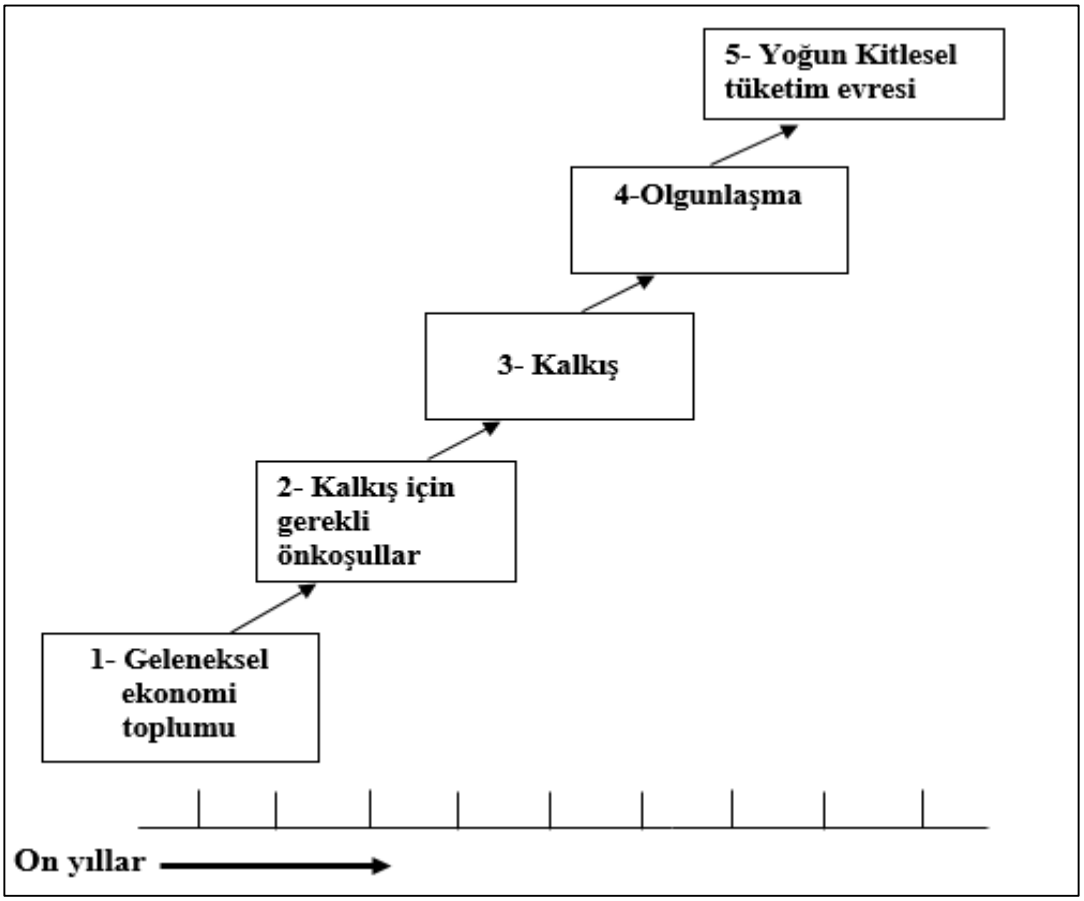
Rostow (1960), Şekil 2.1'de gösterilen doğrusal ekonomik kalkınma modelini sunmuştur. Yabancı yatırımla başlanılabilecek kalkış aşaması bu modelde çok önemli bir aşama olarak görülür ve bu aşamanın daha fazla kalkınmaya yol açtığına inanılır (Sharpley, 2009).

Rostow, ülkeler / ekonomiler bir aşamadan diğerine geçtiğinde, az gelişmiş ekonomilerin az gelişmiş ekonomilere geçiş yollarını kapladığını iddia etti. Bu nedenle teorisyenler, gelişmiş ülkeler / ekonomilerin kendi kendine yeterli olmalarını sağladığına, ancak daha az gelişmiş / azgelişmiş ülkeler / ekonomilerin ekonomik kalkınma modelinin ilk seviyelerinde kaldıklarına inanırlar (Telfer, 2002).

Bu model, hem Amerikan hem de Avrupa kaynaklı deneyimler ışığında sunulmuştur; bu nedenle, bu model, diğer bölgelere ait ülkelerin yalnızca Batı ülkelerini taklit ederek gelişebileceği düşüncesini kavramsallaştırdığından yaklaşımında önyargılıdır. Bu model, Batı ülkelerinde olduğu gibi, ekonomik ilerleme kaydetmek isteyen ülkelerde sanayileşmenin başlatılmasını önermektedir. Bu yaklaşımın toplumsal bir yanı vardır

çünkü artan batılılaşma kentleşme, geleneksel endüstrilerden ve mesleklerden uzaklaşma, endüstriyi tarıma tercih etme ve en son üretim / hizmet endüstrileri üzerine yoğunlaşan ciddi sosyal / toplumsal etkilere yol açar (Storey, 2003).

Modernleşme teorisinin batılılaşmaya dayandığı sonucuna varabiliriz.Bir başka ifadeyle, bu teori sanayileşmeyi teşvik eder ve modernizasyon teorisinin uygulanmasına karşı temel eleştiri olan sömürgeleştirmeyi meşrulaştırır. Buna ek olarak, bazı ülkeler, spesifik sosyo-politik ve sosyo-ekonomik geçmişleri ve farklı yönetim sistemleri nedeniyle bu teoride bahsedilen aşamaları / seviyeleri diğer ülkelerde olduğu geçemeyebilir. Hatta bazı araştırmacılar, bazı ülkelerin bu teoriyi uygulaması durumunda, gelişmekte olan ülkeler sınıfından az gelişmiş ekonomilere / toplumlara gerileyebileceğini iddia etmektedir (Binns, 2008; Burns, 2008; Telfer, 2002).

Şekil 2.1. *Rostow'un ekonomik kalkınma modeli*
Kaynak: Binns, 2008:84.

2.3.2. Bağımlılık Teorisi

Bağımlılık teorisi, 60'lı yılların modernleşme teorisi versiyonlarının büyük oranda eleştiren araştırmacılar ve teorisyenler tarafından ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, "dünya sistemleri teorisi" ve "az gelişmişlik teorisi" olarak da adlandırılmaktadır çünkü azgelişmiş / gelişmekte olan ülkelerin zayıf pozisyonlarının, sermaye ve uygulanabilir olmayan içsel durumlar gibi kaynakların eksikliği yerine bu ülkelerin küresel konumlarına atfedilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Bu teori, gelişmiş ülkeleri "merkez" ülkeler olarak ve gelişmekte olan ülkeleri "çevre" olarak adlandırmaktadır. Teori, "Merkez" ülkelerin siyasi durumların yanı sıra daha iyi ekonomik duruma sahip olduklarına bu nedenle, çevrenin sömürülmesi yoluyla finansal kaynaklar / zenginlikler biriktirebildikleri fikrine dayanmaktadır (Telfer, 2002).

Bağımlılık teorisyenleri çevrenin gelişmesinin merkez ülkelere olan bağımlılıklarını arttırdıklarını iddia ederler ki, bu da çevreyle merkez ülkeler arasındaki ilişkilerde eşitsizlik olduğunu gösterir. Ayrıca çevre ülkelerin kalkınmaları noktasında gelişmiş ülkelerin ekonomilerine bağımlı olmaları uluslararası sistemin adaletsiz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu adaletsizlik gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizliğin temel sebebi olarak görülür (Todaro ve Smith, 2009).

Bazı araştırmacılar, çevrenin ancak uluslararası kapitalist sistemden çekilme konusunda bir yol bulmaları halinde ve devlet tarafından kontrol edilen endüstriyel gelişme için sosyalist kuralları benimsediği takdirde büyüyebileceğini iddia etmektedir. Bu teoriyi eleştirenler, bunun ekonomiler ve sosyal sistemler arasındaki kapitalizm öncesine dayalı ilişkilere dayandığını düşünüyorlar. Korumacı önlemlerinin (kotalar ve ambargo dahil) gelişimle ilgili karmaşık sorunları ele alamadığına inanıyorlar. Dahası, teori dış faktörlere vurgu yaparken aynı zamanda iç / yerel faktörleri genellemeler ve aşırı basitleştirmeler yoluyla yok saymaktadır (Hettne, 2008; Szarmai, 2005).

2.3.3. Ekonomik Neoliberalizm

70'lerde, neo-liberalizm, geçmişin aşırı devlet müdahale paradigmalarından sonra yeni bir fenomen olarak yerini aldı. Kalkınma teorisi geleneksel konumundan kaymış ve

"ulusal ekonomik düzenlemeler, sosyal programlar ve sınıf ödünleri gibi devletlerin kendisine yüklediği kısıtlamalardan uzak" bir hal almıştır. *(*Telfer, 2009:155*).*

Bu dönem ticaret engellerinin kalktığı ve işçi sendikalarının ortaya çıktığı dönemdi. Sonraki on yıllarda (80'ler), neo-liberalizm piyasa güçleri tarafından talep ve arzı güçlendirerek özelleştirmeyi, daha fazla ticaretin liberalleştirilmesini ve düzenlemelerin kolaylaşmasını teşvik eden eylemler başlattı. Bu eğilim, uluslararası ticareti ve küreselleşmeyi teşvik ederek, dünyayı küresel bir köy olarak ortaya çıkmaya başlayınca insanları ve ekonomileri daha da yakınlaştırdı. Artık, gelişmekte olan ülkeler, Dünya Bankası, ticaret konsorsiyumları ve DTÖ dahil olmak üzere küresel kuruluşlar tarafından dayatılan neo-liberal kuralları / ilkeleri / politikaları takip etmektedir (Telfer, 2009; Simmons, 1994).

Yapısal Uyum Kredisi Programı (YUKP), Dünya Bankası liderliğindeki bu yeni küresel ekonomi düzeninin parçası olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistem uyarınca, Dünya Bankası, ticaret liberalizasyon politikalarını başlatmaları koşuluyla ülkelere düşük faizli krediler vermiştir. Bu yeni paradigma, Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi uluslararası kreditörleri yetkilendirmiştir.YUKP'ler, hükümetleri ülkelerini kendi tercihlerine göre yapılandırmalarına izin vermemek suretiyle ilerlemelerini engellemiş; bu da ülkelerin sağlık, eğitim ve çevre konularında sınırlı harcamalar yapmalarına neden olmuştur. Bu nedenle, neo-liberalist dönem sosyo-politik ve yönetişim problemlerini çözememiştir (Telfer, 2009; Brohman, 1995).

2.3.4. Alternatif Kalkınma

İlk kalkınma modelleri, üstten alta doğru stratejik seçenekler ve politikalar ile çoğunlukla doğrusaldı. Bu nedenle, 70'li yıllarda, halk ve uzmanlar arasında memnuniyetsizlik arttı, çünkü sosyal ve kültürel gelişme üzerinde çok az odaklanılıyor veya hiç odaklanma yoktu. Bu durum ciddi sosyal ve çevresel sorunlara odaklanan alternatif kalkınma adlı yeni bir yaklaşıma yol açtı. İlk insani kalkınma (İK) kavramları, ekonomist olan Seers'in çalışmasından (1977) alınmıştır. Seers, Gıda, sağlık ve eğitim de dahil olmak üzere insan gereksinimlerini yerine getirme konusuna vurgu yapmıştır (Harpley, 2009; Binns, 2008).

Bir süre sonra konseptleri daha geniş anlamda rafine edildi ve yerel toplulukların katılımına odaklanan endojen kalkınma kavramlarının ortaya çıkmasının yolunu açtı. Bu, marjinal toplulukların karar alma süreçlerine katılımlarının ve kalkınmalarının sorumluluğunu üstlenmelerinin başlangıcıydı (Telfer, 2009).

Kaynaklar sınırlı olduğundan, siyasi ve ekonomik anlamda önem arz ederler. 80'li yıllarda, alternatif kalkınma yaklaşımı çevre sorunları hakkında endişe yarattı. Kaynaklar ve enerjiler doğayı korumaya odaklandı. Bu yaklaşım büyük ölçüde ihtiyaçlara dayanıyordu. Teorik olarak daha önceki paradigmalar / teorilerle ilgili konulara değindiğinden bu durum yeni bir gelişmeydi. Daha sonra bu yaklaşımdaki bazı konular keşfedildi. Telfer (2002), insan ihtiyaçlarının karşılanmasının, uzlaşmanın, katılımcı engellerin, şeffaflığın / hesap verebilirliğin, kurumsal kapasite sorunlarının ve uluslararası fonların yetersizliğinden olumsuz etkilenmesi nedeniyle ekonomik büyümeyi ve yerel kalkınmayı engelleyebileceğine inanmaktadır.

Uzmanlar, alternatif kalkınma yaklaşımıyla ilgili endişeleri dile getirmiş ve sürdürülebilirliği bunlardan biri olarak öne çıkarmışlardır. Alternatif kalkınma yaklaşımının sürdürülebilir kalkınma yaklaşımıyla çok fazla benzerliği olduğu ortaya konmuştur. İki İK kavramı mekansal / zamansal faktörler açısından alternatif kalkınma yaklaşımıyla karşılaştırıldığında farklıdır. Alternatif yaklaşım toplum temelli olduğundan, SK bütünsel, geleceğe yönelik ve öz sermaye yaklaşımlarını içeren 3 temel yaklaşımdan oluşmaktadır (Sharpley, 2009).

2.4. Sürdürülebilir Kalkınma

SK, araştırma sürecinin temelini oluşturan temel teoridir. Çalışmamız kalkınma kavramları / kuramları üzerinde yoğunlaşmakla birlikte kapsamı turizm endüstrisi ile sınırlı olduğundan, sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin geçerliliği araştırılmaya çalışılmıştır. Bu bölümün ilerleyen noktalarında sürdürülebilir turizm gelişiminin ayrıntıları tartışılacaktır.

Sharpley (2009), SK'nın belli bir çevrede "gelişime açık lokasyon" olan ve çevreyi faktör olarak içermeyen ancak temellerini çevre üzerine kuran bir özelliği olduğunu vurgulamıştır.

Bu kavram çevre ile kalkınma arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan literatürdeki ilk kavramdır. Aşırı nüfus, mineral ve fosil arama ve kirlenme gibi sorunları da göz önüne alan bir yaklaşımdır. 19. yüzyılın son bölümlerinde, çevre koruma hareketlerinin çoğu sanayileşme / modernleşme fikirlerine doğrudan bir cevaptır.

60'lı yıllarda, çevre, doğal alanların / türlerin korunmasından daha ciddiye alındı ki, hepsi de çevreci bir ortam yarattı. Çevrecilik bilimsel, teknolojik ve ekonomik faaliyetlere ve kaynakların tükenmesi tehlikesine karşı bir tepkiydi (Dresner, 2008).

Bu dönem ülkelerin küresel sistemi birleştirmeye çalışırken kaynakların sınırlı olduğuna inandığı bir dönemdi. Artan sanayileşme, su ve hava kirliliği gibi çevresel sorunlara yol açmış ve sadece sanayileşmiş ülkeleri değil aynı zamanda az gelişmiş ülkeleri de etkilemişti. Bütün bunlar, doğal kaynakların korunması için "çevresel sürdürülebilirliği" ile ilgili endişelere yol açtı (Goodland ve Daly, 1996).

SK, küresel çevre endişelerinin sonucuydu ve bu da bilimsel bilginin, ekonominin, sosyo-politik etkinliğin ve çevresel gerçeklerin birleşmesine ve hepsinin mevcut IK girişimlerine rehberlik etmesine yol açtı. Kalkınma ve çevreye yönelik amaçlara odaklanıldı. Amaç, kaynakları koruma ve doğayı koruma kapasitesine sahip bir kalkınma atmosferi yaratmaktı ancak daha sonraki çalışmalar, kalkınmanın, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve kaynakların korunmasının başarısız olduğunu gösterdi (Robinson, 2004).

2.4.1.Sürdürülebilir Kalkınmanın Tanımlanması ve Anlaşılması

"Sürdürülebilir kalkınma" terimi, 1980'de bir koruma stratejisi olarak ortaya çıkarıldı (Brundtland Raporunda). Daha sonra, hükümetlerin, ekonomik ve stratejik kurumların ve pek çok ülkenin sivil toplumunun kullandığı bir moda haline geldi. SK birçok kamu ve politika belgesinde kullanılmış ve üzerinde çok sayıda araştırma yapılmıştır. Birçok küresel organizasyon, politika yapıcıları yalnızca çevre dostu projeleri başlatmaya çağırmak için çabalarken SK'yi teşvik etti. Çevre dostu önermelerin en önemli savunucusu olan BM, sonradan sürdürülebilir kalkınma için bir politika belgesi olarak hazırlanan ünlü Ajanda 21'in de dahil olduğu çok sayıda rapor ve politika belgesi yayınladı. (Baker, 2006; Redclift, 1987; Southgate ve Sharpley, 2002).

Devasa küresel desteğe rağmen, sürdürülebilir kalkınma sert eleştirilere maruz kalmış ve araştırmacılar ve eleştirmenler kavramın belirsizlikler taşıdığına vurgu yapmışlardır. Dolayısıyla tanımı konusunda herhangi bir mutabakat yoktur. Araştırmalar ve kalkınma uzmanları, karar vericiler, politika yapıcılar ve akademik araştırmacılar tarafından yapılan en iyi çabalara rağmen SK konusunda üzerinde mutabakata varılan herhangi bir tanım bulunmamaktadır. Kavramsal olarak çok disiplini içerdiği için, bağlamların bolluğu içinde uygulanabilir ve bu nedenle, farklı insanlar onu oldukça farklı algılamaktadır (Lélé, 1991; Telfer ve Sharpley, 2008). Gray (1993) mevcut literatürde neredeyse yirmi yılda 68'in üzerinde tanımının bulunduğuna dikkat çekmiştir. Bu nedenle, şu anda daha fazla tanım bulunduğuna inanabiliriz. Uygun bir alternatif mevcut olmadığından, Brundtland Komisyonu bu kavramın en popüler tanımını ortaya atmıştır:

"Kalkınma, gelecek nesiller kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden mevcut ihtiyaçların karşılanabilmesidir."

Sadeliğine rağmen eleştirildi çünkü bir belirsizlik seviyesine sahipti ve bu da farklı yorumlara neden olabiliyordu. Bu tanım, ihtiyaçlarını ne olduklarından bahsetmeden geçerken ve ne tür kalkınma yönleri / unsurları üzerinde yoğunlaştığını netleştirmede başarısız olmuştur.

Ayrıca, ihtiyaçlar, her ülkenin önceliklerini kendi kültürüne, toplumuna, ekonomisine ve atmosferine dayanarak belirlenmesi gerektiği anlamına gelebilir (Beckerman, 1994Bu tanım, ayrıca, "kuşaklar arası eşitlik" üzerine yoğun bir eleştiri almış ve ayrıca, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını değerlendirmek mümkün değildir, çünkü esas olarak bölgelerin, ekonomilerin ve toplumların ihtiyaçları değişmeye devam etmektedir.Tosun ve Jenkins (1998), şu soru ile bu tanıma meydan okumuştur: Gelişmekte olan ülkeler için yoksulluk büyük bir sorun iken onlardan gelecek kuşaklar hakkında nasıl bir plan yapmaları beklenebilir?

Giddings ve diğerleri (2002), Brundtland'ın kasıtlı olarak bu tanımını belirsiz tuttuğunu ve kapsamlı bir onay almak için siyasi hareket olduğunu ileri sürmüştür. Sert eleştirilere rağmen, özellikle belirsizlik olması pek çok alanda tanımı uygulanabilir

hale getirdi, çünkü farklı insanlar onu kendi fikirlerinin geçerliliğini kanıtlamak için kendi yollarıyla yorumlayabiliyordu (Robinson, 2004).

Skolimowski (1995) SK'nin belirsizliğinin tanımın kabul edilebilir hale getirilmesine yardımcı olduğuna dikkat çekti ve bu nedenle zayıflığından ziyade SkKnin gücü olarak değerlendirilmesine gönderme yapıyordu. Adams (2006) SK'nin çok çeşitli disiplinleri birleştirme ve bunları ortak hedeflere ulaşmak için bir araya getirme konusunda büyük potansiyele sahip olduğuna inanıyordu.

SK çeşitli disiplinlerde ve durumlarda kullanılmıştır ve birçok yorumu olmasına rağmen Kalkınma Çalışmaları ve diğer ilgili disiplinlerin literatürünün zorunlu bir gereği haline gelmiştir. SK yaklaşımları büyük ölçüde bağlamın türü ve hedef kitlenin türüne bağlıdır. SK tanımlamaları yerlere ve insanların algılarına göre değişebilir, ancak çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler / toplumlarda mevcut olan bu algılamalar / yorumlar önem arz etmektedir (Tosun ve Jenkins, 1998).

Bu nedenle, SK bir Batı teorisi olarak kabul edilir ve Batılı ülkeler / toplumlardaki gelişme süreci için tartışmasız daha geçerli ve alakalıdır. Aslında, gelişmiş dünya, ihtiyaç duyulan gelişimi sağladıkça ve kendine yeterli hale geldikçe çevreye önem vermeye başlamış görünüyor. Çevre dostu bir süreç kullanarak SK'ye ulaşmanın ip üzerinde yürümeye dönüştüğü ve kesinlikle gelişmekte olan ülkeler için kolay uygulanamaz veya hatta adil olmadığı unutulmamalıdır. Endüstri devrimi tarihine bakıldığında Batı ülkelerinin endüstriyel gelişmenin ilk safhalarında, çevreyi düşünmeden ve doğal / fosil kaynaklarından özgürce yararlanarak kalkındıkları açıkça görülmektedir. Fakat şimdi, gelişmekte olan ülkelerin aynı ilerleme özgürlüğünden yararlanmasını istemiyorlar böylelikle de kalkınma için sınırlı fırsatlar kalıyor. Şu anda, küçük ve yavaş ilerleyen ekonomilerin çoğunun tek bir noktada önceliği vardır o da kısa vadede hayatta kalmak. Ek olarak, bazı küçük ekonomiler, ekonomilerini geliştirmede olduğu kadar yoksul yoksullukla mücadelede de doğal / mineral kaynaklarına yaslanmaktadır. Bu durumdaki ülkeler için gelecek kuşaklar ve onların ihtiyaçları ve küresel çevre sorunları kendileri için bir öncelik değildir. Bu nedenle, bazı durumlarda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi imkansızdır (Osofsky, 2003; Redclift, 1992; Adams, 2001).

Bu sorunlara rağmen, SK genel olarak küresel bir kalkınma paradigması olarak kabul edilir, ancak bazı uzmanlar kavramın belirsiz ve dolayısıyla anlamsız olduğuna inanmaktadır. Uzmanlar ayrıca, SK'nin bazı eylemleri meşrulaştırmak için kullanıldığını ve bunun da "aşırı" gerilime ve zayıf uygulamaya neden olduğunu düşünüyor. Bir başka belirsizlik, SK'nin ve sürdürülebilirliğin, birbiriyle bağlantılı ancak önemli ölçüde farklı olmasına rağmen birbirinin yerine kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Giddings ve ark., 2002; Redclift, 2008).

Gerçekten de, sürdürülebilirlik, ekoloji kavramıyla iç içe geçmiş durumda ve çevre korunmasına odaklanmaktadır ancak artık, sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik gibi çok sayıda ilgili bağlamı da içerir şekilde ele alınmaktadır. Güvenilir bir tanımı Sharpley'nin sözlerinde bulabiliriz: “Uzun vadede gelecekte devam etme kapasitesi.” SK sosyal, finansal, ekolojik ve toplumsal sürdürülebilirlik teminatıyla sonuçlanan değişiklikleri yönlendirir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik bir nihai hedeftir ve SK bunu başarmak için bir süreçtir (Baker, 2006; Sharpley, 2009).

Daha önce de belirttiğimiz gibi, SK çoklu forumlarda ve çeşitli kalkınma literatürlerinde ağırlıklı olarak belirsizliği nedeniyle yaygın olarak eleştirilmiştir, ancak yine de bu tartışmadan yola çıkarak, SK'nin tek bir tanımla tanımlanmasının çok karmaşık olduğu görülmüştür. Evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımın kullanılamaması kesinlikle büyük bir sorun değildir. Adams (2006), belirsizliğine rağmen SK'nin "bütünsel, çekici, esnek olmayan fakat kesin de olmayan" olduğunu iddia etmiştir.

SK'nin savunucuları, bunun ileride yapılacak faaliyetler için genel rehberlik sağladığına inanmaktadır. Belirsizliğinin bölgesel ve kültürel gerekleri yerine getirmek için onu belirginleştirdiğine inanılır. Çok disiplinli SK uygulanabilirliği göz önüne alındığında, SK'nin hiçbir yaklaşımının gerçek yaklaşım olarak nitelendirilemeyeceği doğrudur. Bazı uzmanlar, SK'nin sıkı bir şekilde tanımlanmasının şu anda bu terim kapsamında mevcut olan pek çok faktörü ve birçok konuyu hariç tutacağına inanmaktadır (Wood, 1993; Robinson, 2004). Sonuç olarak, araştırmacılar ve kalkınma uzmanları artık SK'yi tanımlama çabalarından uzaklaşmış

ve şu anda bu kavramın zenginleştirilmesi amacıyla nesnelliği belirlemeye çalışmaktadır. SK'nin amaçları ve ilkeleri şunlardır:

2.4.2. Önemli Hedef ve İlkeler

SK'nin hedefleri / amaçları büyük oranda üç kategoriye ayrılmıştır:

1. Çevresel Sürdürülebilirlik: SK'nin başlıca rolü, çevresel bozulma, su kalitesinin kötüleşmesi ve gittikçe artan çevresel kirlenme gibi biyoçeşitlilik konularıyla mücadele ederek doğal / ekolojik kaynakların kullanımını koruma, sahip olma ve geliştirmedir.
2. Ekonomik Sürdürülebilirlik: SK'nin ikincil ancak çok ihtiyaç duyulan bir hedefidir. Bu, insanlara ekonomik / mali kaynakların ulaşılabilirliğini sağlamak anlamına gelir ve nihayetinde yoksulluğun azaltılmasına ve beslenmenin artırılmasına yardımcı olacak kendi ihtiyaçlarına erişimlerini geliştirir.
3. Sosyal Sürdürülebilirlik: Bu yönü önemlidir çünkü yoksulluğu kökünden kurutmaya odaklanır ve kültürel koruma, insan haklarının iyileştirilmesi ve daha fazla kamusal özgürlük üzerine yoğunlaşır (Redclift, 1992; Telfer ve Sharpley, 2002).

Clayton ve Bass (2012), SK'nin toplumsal, finansal ve ekolojik hedeflerinin birbirini tamamlaması gerektiğini ve genel kalkınmayı tamamlamaları gerektiğine inanmaktadır.

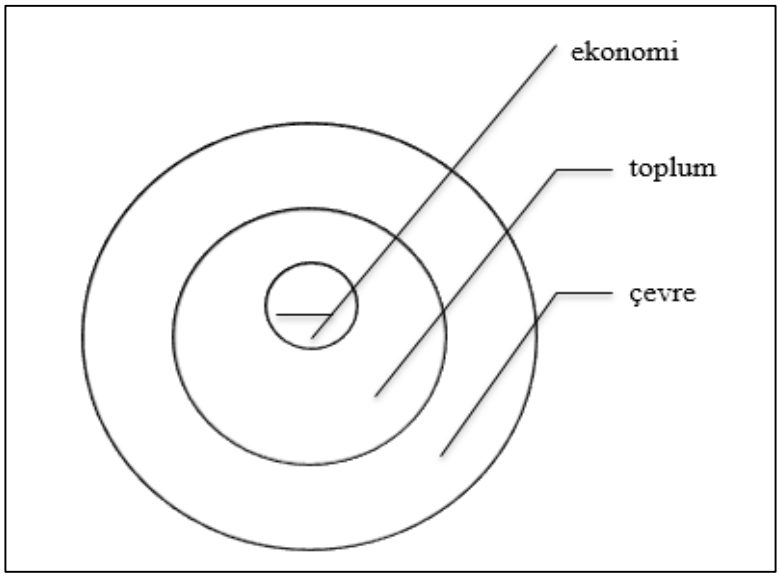
2004 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde (WSSD) bu fikire odaklanılmış ve yukarıda belirtilen üç unsurun hepsi SK'nin "karşılıklı olarak birbirini destekleyici" unsurları olarak görülmüştür. Ancak uzmanlar birbiriyle örtüşen veya çakşan politikalar arasında dengenin oluşturulması ihtiyacını hissetmişlerdir ve zaman zaman bazı ödün vermelerin mevcut olabileceği kabul edilmiştir.

Verilen ödün türlerini göz önünde bulundurarak, öncelikler sosyal ve çevresel gerekliliklerle ilgili olarak büyük oranda kararlaştırılır çünkü yapay olarak yaratılan sermaye doğal sermayenin yerini alamaz. Ozon tabakası mükemmel bir örnektir.

Büyük bir hasar meydana gelirse, insan temelli kaynaklar hiçbir zaman bunu eski halini sağlamaya yeterli olmayacaktır. Ayrıca, yukarıda bahsedilen üç faktörün karmaşık bir karşılıklı ilişkiye sahip olduğu için bağımsız unsurlar gibi davranmadığı da belirtilmiştir (Adams, 2006; Redclift, 2008).

Giddings ve diğerleri (2002), Şekil 2.2'de gösterilen "iç içe geçmiş" bir SK modeli kullanarak üç bileşen arasındaki karşılıklı bağımlılığı göstermişlerdir. Ekonominin sürdürülmesi ve büyümesi açıkça toplumsal ve çevresel faktörlere bağlı olan bir iç daire ile gösterilmektedir. Bu durum çevre bağımlılığını gösteren ortadaki dairede açıktır.

Dış daire herhangi bir toplum ya da ekonomiden herhangi bir destek almadan açıkça var olabilen çevreyi temsil eder. Aslında hem toplum hem de ekonomi çevreye bağımlıdır ve ayrıca insan gelişimini sınırlama kapasitesine sahiptir. Bütün konsepti özetlersek, ekonominin toplumda iç içe geçmiş olduğu açıktır; bu da toplumun çevreye olan bağımlılığını göstermektedir. Uzmanlar, 3 hedefin ödün vermeyi beklemeksizin "dengelemeyi" amaçlayan tamamen entegre bir SK modeli oluşturmak için bazı politikaların oluşturulması ve uygulanması gerektiğine inanırlar (Adams, 2006; Giddings ve ark, 2002; Dalal-Clayton ve Bass, 2012).

Şekil 2.2. *Nested model*
Kaynak: Giddings ve ark, 2002:145.

Bazı eleştirmenler, 'dengelemenin' sadece teorik bir amaç olduğuna inanmaktadır. SK'nin bir amaç değil, sürekli bir politika oluşturma ve uygulama akışı olduğuna vurgu yapılır. SK gerçekten de dinamik bir konsepttir ve belirgin özelliği "arzu edilen özelliklerin" farklı zamanlarda, alanlarda ve sosyo-politik, sosyo-kültürel ve tarihi paradigmalarda değişmeye devam etmesinde yatmaktadır. Dolayısıyla, SK, etrafında oluşan pratik değişikliklere ve farklı alanların gerekliliklerini yerine getirmeye göre politika değişikliğine ihtiyaç duymaktadır (Baker, 2006; Robinson, 2004). SK'nin esas ilkeleri şunlardır:

1. Bütünsellik

Doğada ve yaklaşımda kesinlikle bütüncüldür çünkü dünyanın her tarafında bireysel, ekonomik, çevresel ve toplumsal zorlukların üstesinden gelmek için geniş çapta bir dizi politika içerir. Entelektüel ve mesleki çevrelerde insan eylemlerinin veya sorumluluklarının çevreye olan etkilerinin daha geniş küresel düzeyde ve tüm bölgelerde tanınması gerektiğinin altı çizilmektedir. Tüm bunlar, uluslararası arenada bütüncül kalkınma yaklaşımları, politikaları ve uygulanması çağrısında bulunmaktadır (Owen ve ark., 1993; Haughton, 1999; Sharpley, 2000).

2. İstikbal Kaygısı

Gelişmekte olan ekonomiler ve toplumlar için tüm küresel girişimler gelecek nesiller için şartları ve ortaya çıkan atmosferi göz önüne alarak planlanmalıdır. Çevrenin kullanılması ve sömürülmesi felaket bir geleceğe neden olabileceği için özenle yapılmalıdır. SK, gezegenimizdeki insanlığın geleceğini dikkate alan en dengeli yaklaşım olarak düşünülmelidir ve mevcut neslin gelecek nesillerin beslenme ve yaşam koşullarını etkilemeyecek şekilde kalkınma projeleri başlatması gerektiğini önermektedir. SK sorumlu bir yaklaşımdır, çünkü yeni kuşağın mevcut nesilden daha düşük doğal sermayeyi "miras almaması" gerektiğine inanmaktadır (Pearce ve ark., 1989).

3. Eşitlik ve Uzlaşma

SK, hem nesiller içi, hem de nesiller arası eşitlikle ilgilenir; bu nedenle, şimdiki zaman ve gelecek zamanlarda bütün ülkeler ve topluluklar için adil ve eşit gelişme fırsatı fikrini desteklemektedir. Eko-sistemlerin korunması ve biyoçeşitliliğin sağlanması için zorunlu faktörler olarak hayvan hayatı, bitki hayatı, insan hayatı ve türler arası eşitlik konularını önemser. SK, mevcut ve gelecek nesiller için uygun gelişim prosedürlerini izlemek ve düzenlemek için sistemlere ihtiyaç duymaktadır. Bunun için, hükümetler ve kalkınma yetkilileri / kurumları, dengeli ekonomik kalkınma ve doğa çevresinin korunmasının önemini kabul etmeli ve bazı konularda uzlaşı sağlanmalıdır (Sharpley, 2000; Haughton, 1999; Owen ve ark. 1993).

4. Katılım

SK, aktif katılımcı rollere ve kazançlarına bakmaksızın paydaşların tam destek almasına ihtiyaç duyar. Belirli ihtiyaçları karşılamak için halkın büyük katılımı gerekir. Ayrıca Politikaların ve uygulamanın ilkelerini izleyeceğine dair güvence gerektirir. SK'yi geçerli bir fütüristik gelişim paradigması haline getirmek için, her kişi, her organizasyon, grup ve özellikle marjinalize olmuş kesimler, SK politikalarına, usullerine ve uygulamalarına etkinlik kazandıracak karar verme sürecine dahil olmalıdır (Baker, 2006; Haughton, 1999).

Kuramsal ilkeler ışığında SK uygulamasının sorunları yok değildir ve bu sorunların birçoğu hesaplama ve operasyonel uygulama ile ilgilidir. Bu sorunlar, disiplinden disipline değişirken, odak noktamız SK ve bunun turizm gelişimine uygulanmasıdır. Bu noktada, SK'nin doğal belirsizliği de dahil olmak üzere ana operasyonel konuları vurgulanması gerekmektedir. Farklı insanlar aynı gelişim hedefine ulaşmak için çalışırken bile SK'yi farklı yorumlamışlardır. Dahası, uygulamaya yönelik yaklaşımlarının farklı olduğu ve uygulama açısından ortak veya uyumlu noktaların olmadığı ya da tek bir yaklaşım olmadığı kaydedilmiştir. Bu nedenle, uzmanlar ve karar mercileri önceliklerini belirleyemediklerinden ilerleme kaydedilmesi zorlaşmıştır.

Sürdürülebilirlik ve kalkınma kavramları subjektiftir ve SK'deki çelişki durumunda, ekonomik kalkınmayı ve toplumsal sürdürülebilirliğin algılanması ya da güvence altına alınması bazen imkânsızdır ve bazen de zordur, ancak başlıca zorluklara rağmen SK, turizm gibi farklı alanlarda yararlı ya da uygulanabilir olarak kabul edilir (Southgate ve Sharpley, 2002; Telfer ve Sharpley, 2008).

2.5. Turizm ve Kalkınma Teorisi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra turizm endüstrisi, kalkınma kuramında sunulan kavramlara göre gelişim göstermiştir. Yaptığı değerlendirmelerden birinde, Jafari (2001) dört yaklaşımı içeren bir modelden bahsetmiştir. Bu dört yaklaşım, savunuculuk, uyarı, adaptasyon ve bilgiye odaklanmayı içerir. Bu yaklaşımlar, kavramsal platformlar gibi düşünülmekte ve bu platformların her biri öncüllerinin ampirik ve pratik araştırmalarına dayanmaktadır. Hiçbir önceki yaklaşımın yerini tutmazlar ya da onların üstünden daha fazla önem kazanma hedefi taşımazlar (Pearce, 2003; Weaver, 2006).

Her platformun önerilen zaman ölçekleri, pratik ve modern uluslararası turizm endüstrisinde mevcuttur. Her platform, turizm endüstrisini geliştirmek için ayrı bir yaklaşım anlamına gelmekte ve bunların hepsi de turizmin farklı yönlerini kategorize etmek için bir sistem / platform sağlamaya yardımcı olmaktadır (Jafari, 2001; Pearce, 2003).

Aynı zamanda bunlar turizm endüstrisinin öğrencileri ve profesyonellerini, sürdürülebilir turizm gelişiminin tarihi hakkında bilgi vermek noktasında aydınlatmaktadır. Sürdürülebilir turizm gelişimi için kullanılan tüm platformlar aşağıda tartışılmaktadır:

1. Savunuculuk Platformu

Bu platform ilk olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, turizm endüstrisine güçlü destek verilmeye başladığında ve endüstrinin dünyanın uzak ama güzel bölgelerindeki insanlara alternatif bir gelir kaynağı olarak hizmet ettiği dönemde ortaya çıkmıştır.

Bundan önce bu bölgeler kereste veya madencilik gibi endüstrilere bağımlı durumdaydı (Jafari, 2001; Weaver, 2006).

Turizm gelişimi, kültürel koruma, geleneklerin canlandırılması ve doğal / insan yapımı çevrenin korunması gibi bazı bariz finansal avantajlara sahipti. Turizm, ekonomiyi geliştirmek, istihdam yaratmak ve döviz kazandırmak temelinde geliştirildi ve bu da genel kalkınma sürecini tetikledi. Turizm tanıtımının ilk aşamalarında, ev sahipliği yapan kültürlere / topluluklara turist faaliyetlerinin dezavantajlarına veya sorunlarına çok az odaklanılmış ve bu sayede turizm neredeyse hemen tüm dünyayı genişletmiştir. Modernleşme teorisi tarafından turizm, kalkınmadaki payı nedeniyle ekonomik "büyüme kutbu" olarak görülüğünden desteklenmiştir (Hardy ve ark, 2002; Telfer ve Sharpley, 2008).

2. Uyarı Platformu

60'lı ve 70'li yıllarda, dikkat platformu turizm endüstrisinin destekçilerini eleştirmiş ve meydan okumuştur. Bu dönem uzmanların ekonomik kalkınma modellerinden büyük oranda memnun kalmadıkları bir zamandı. Ek olarak, çevresel konularda farkındalık artmış, bu yüzden kitle turizmi fikri eleştiriye açılmıştır (Hardy ve ark., 2002).

Uzmanlar, otoritelerden ev sahipliği yapan ülkelerin / toplulukların olumsuz toplumsal, çevresel ve ekonomik etkileri aşmak için turizm endüstrisini düzenlemelerini talep ettiler. Bu etkiler mevsimlik ve vasıfsız işler yaratma, doğal sit alanlarının tahribatı ve ev sahibi topluluklarının kültürel bozulmalarıyla sonuçlanıyordu (Jafari, 1990; Weaver, 2006).

Uzmanlar, bazı merkezi alanların / bölgelerin geliştirildiğine ve daha az gelişmiş alanların geliştirilmesinden istismar ettiklerini düşünmektedir. Bu nedenle, politika danışmanları, üst düzey devlet müdahalesi önermiş, bu da, turizm faaliyetlerini / girişimlerini devam ettirmek için kurallar ve yönetmelikler ortaya çıkarmıştır. Kısaca, uyarı platformu, turizmin nasıl geliştirileceğini göstermiş ve merkez-çevre bağımlılığının altını çizmiştir (Weaver, 2006; Hardy ve ark, 2002).

3. Adaptasyon Platformu

Seksenler, ev sahibi topluluklar ve doğal çevre için ekonomik açıdan daha avantajlı olan bazı turizm türlerinin desteklendiği adaptasyon platformu dönemiydi. Bu turizm türleri ve belirlenen yerler küçük ve yerel turizm organizasyonları tarafından teşvik edildi ve bu turizm endüstrisinin kitlesel gelişiminin daha erken trendine karşı nihai olarak değerli bir alternatif haline geldi (Hardy ve ark., 2002; Weaver, 2006).

Daha sonra, hepsinin "alternatif" turizm olarak adlandırılmasına rağmen, yerli, sorumlu, yeşil, ekolojik, sürdürülebilir, küçük ölçekli ve insandan insana turizmi içeren çok sayıda turizm türü oluşturuldu ve önerildi. Zaten bu durum da tartışılan alternatif kalkınma paradigmasının bir parçasıydı (Jafari, 1990; Weaver, 2006; Dann, 2001).

Jafari bu konuda: "*Adaptasyon Platformu kısmi bir reform olarak ortaya çıkmıştı, stratejileri küresel olarak üretilen turizmin kitle hacmini karşılamak için tam olarak geliştirilmemişti. Turizm formları ve uygulamaları etkilenebilir, ancak hacmi azaltılamaz*." demektedir."

4. Bilgi Odaklı Platform

80'li ve 90'lı yıllarda, turizmin çok boyutlu uluslararası ekonomik sistemin yalnızca tek bir boyutu olduğunu açıklayan bilgi odaklı platform tanıtıldı. Bu nedenle, yalnızca endüstrilerden birine olarak odaklanılması süreci başladı. Araştırmalar, turizmin birden fazla disiplinine odaklanmalıdır düşüncesi yaygınlaştı. Araştırmalar, turizmin farklı yönleri ve bilgilerinin turizm üzerindeki etkilerini ve biçimlerini analiz etmek yerine bir sistem olarak ele alınmasına vurgu yapıldı. "Alternatif turizm" kavramı biraz idealistti, bu nedenle çeşitli yerlerdeki turizm için uygun değildi. (Hardy ve ark, 2002; Weaver, 2006).

Artık, tüm odak, olumsuz etkileri en aza indirgemek, avantajları arttırmak ve sürdürülebilir çevre dostu turizm oluşturmanın üzerinde duran kapsamlı araştırmalar yapmaktaydı. Bu noktada bilgi odaklı platformlar ile sürdürülebilir kalkınma paradigmaları arasında bir ilişki kuruldu.

Sonuç olarak, Jafari modelinin düşünce yönünü değiştirdiği iddia edilebilir. Daha önce turizm, ekonomiyi geliştirmenin bir aracıydı, ancak şimdi büyük sosyal, kültürel, çevre ve ekonomik faktörleri dikkate alan dinamik bir model halini almıştır. Bu kavram, araştırma ve literatürde birincil öneme sahiptir. Farklı yönleri aşağıda tartışılacaktır:

2.6. Sürdürülebilir Turizm Gelişimi

Sürdürülebilir turizm gelişimi iki ana faktörden oluşur:

1. Uzmanların, eleştirmenlerin ve kalkınma profesyonellerinin kitlesel turizmin geldiği noktadan ve istenmeyen sonuçlarından doğan genel hoşnutsuzluğu.
2. SK'nin kapsamlı ve anlamlı bir paradigma olarak küresel kabul görmesi.

Uzmanlar, "turizm" sözcüğünün genel turizm endüstrisinde SK ilkelerinin başlatıldığını gösteren "sürdürülebilir kalkınma" döneminin ortasına yerleştirildiğine inanıyordu, ancak daha önce SK yaklaşımlarına karşı sunulan eleştirinin sürdürülebilir turizm gelişimine de katkıda bulunacağı düşünülmekteydi. Terimin okzimon olduğunu düşünen eleştirmenler vardır. Kavram gelecek nesillerin ihtiyaçlarının göz önüne alınması gerektiğini, ancak bunu öngörmek için herhangi bir metodoloji sağlamadığını, tutarlılık eksikliğinin olduğunu, belirsiz bir tanımlamanın olduğunu ve kavramsal çerçevenin oldukça büyük bir eyleme dönüştürülme olasılığının sınırlı olduğunu vurgulamışlardır. Turizm gelişimi kurumları ve akademisyenler turizm gelişimini ya da yönetimini öğretmek için çok fazla çaba harcadılar ancak pratik alana pek önem verilmedi. Zorlu eleştirilere bakılmaksızın, sürdürülebilir turizm gelişimi turizm planlaması ve gelişiminin yönünü belirleme ilkesi olarak algılanmaktadır (Cronin, 1990; Sharpley, 2009; Hardy ve ark, 2002; Liu, 2003).

2.6.1. Sürdürülebilir Turizmin Geliştirilmesine İlişkin Tanımlar ve Yorumlar

Daha önce belirtildiği gibi, sürdürülebilir turizm gelişimi çok sayıda araştırma ve politika belgesi konusu olmakla birlikte, terimin kesin anlamı kesinleşememiştir. Aynı şekilde SK'nin Brundtland tanımı olarak bilinen güvenilir bir tanıma sahip iken sürdürülebilir turizm gelişimi durumunda, uzmanlar büyük / güvenilir bir tanımda uzlaşmamaktadır. Bu nedenle, araştırmacılar ve profesyoneller, bu kavramı,

günümüzde çeşitli yorumlamalara yol açan çevresel ihtiyaçlar ve yaklaşımlara göre şekillendirmişlerdir (Weaver, 2006; Sharpley, 2009). Birkaç sürdürülebilir turizm gelişimi tanımları aşağıda verilmiştir:

"Sürdürülebilir turizm gelişimi, belirsiz bir sürede ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeksizin önemli katkılar sağlamak için her turlu turizm gelişimini ifade eder." (Tosun ve Jenkins, 1998: 596).

"Sürdürülebilir turizm, turizmin gelişimini, hedefin doğal kaynaklarının gelecekte geliştirilmesi için korunacak şekilde belirleyen bazı ilkeleri, politika analizlerini ve yönetsel süreçleri temsil eder ve kapsar." (Welford ve ark., 1999: 166).

"Sürdürülebilir turizm, turizm gelişimini, yönetimini ve çevresel, sosyal ve ekonomik kaynakların kalıcı olarak muhafaza edilmesine yönelik faaliyetleri içerir." (Europarc, 2001: 5).

"Sürdürülebilir turizm gelişimi, kitle turizmi de dahil olmak üzere turizmin yönetim uygulamalarına öncülük etmektedir. Uzun vadeli sürdürülebilirliğini garantilemek için turizm gelişiminin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel yönleri belirlenmeli ve bu boyutlar arasında denge kurulmalıdır." (UNWTO, 2010)

Aşağıda turizm gelişim sürecinin temel gereklilikleri sunulmaktadır:

- ***Bütünsel Yaklaşım:*** Wight, bütünsel yaklaşımın, diğer tamamlayıcı ve ilgili endüstrilerle birlikte çalışan sektörü göz önünde bulundurarak turizm gelişim süreci için bir zorunluluk olduğuna inanmaktadır.
- ***Gelecek Kaygısı:*** SK ve turizm gelişimi destekleyicileri, gelişimin gelecek nesillerin ihtiyaçları ve istihdamı açısından faydalı olması gerektiğine inanıyor.
- ***Eşitlik ve Uzlaşma:*** Kuşaklar arası eşitlik, sürdürülebilir turizm gelişimi literatüründe önemli bir yer tutmaktadır. SK'nin vurgusu uzun vadeli turizm sürdürülebilirliği için gerekli olan ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliktir.
- ***Katılım:*** Katılım, dünyadaki herhangi bir gelişim sürecinin çok önemli bir parçasıdır. Aynı şekilde SK ve turizm gelişiminde de hayati önem taşımaktadır

çünkü turizm bölgelerinin çoğu demokratik ülkelerdedir. Bununla birlikte, sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin bir tanım henüz ekonomik, sosyal ve çevresel yararların kanıtlanmasına rağmen artan katılım gereksinimi üzerine değinmemekte veya odaklanmamaktadır.

Clarke (1997), artık sürdürülebilir bir turizm gelişiminin evrensel olarak kabul edilebilir bir tanımı oluşturma çabalarının üzerinde durulmadığını ve bugünün literatürü büyük ölçüde sürdürülebilirlik odaklı olduğunu belirtmektedir.

2.6.2. Önemli Hedefler

Sürdürülebilir turizm gelişiminin ana hedeflerini tanımlamak, açıklamak veya yorumlamak, sürdürülebilir turizm gelişiminin kendisini tanımlamaktan daha kolaydır. UNWTO (2010), şüphesiz, turizm alanında SK'nin üç büyük hedefini aşağıdaki gibi ifade etmektedir:

1. Turizm gelişimi için doğal kaynakların mantıklı kullanımı , ekosistemlerin, mirasın ve biyoçeşitliliğin korunması.
2. Turistlerin ev sahibi toplulukların ahlaki, sosyal ve kültürel değerlerine saygı duymaya yönlendirmek, miraslarını korumaya yardımcı olmak, insanlarla temas kurmak ve kültürler arası anlayış ve hoşgörü oluşturmak için yardım etmek.
3. Büyük menfaat sahiplerine kapsamlı bir sosyal ve ekonomik destek sağlayan uzun vadeli ekonomik faaliyetleri, iş ve iş fırsatlarını da içeren kar / kazançların adil dağıtımı ve yoksulluğun hafifletilmesi gibi sosyal kalkınma hizmetlerinin sağlanması.(UNWTO, 2010.)

Başarılı turizm operasyonları için turistlerin gereksinimleri yerine getirilmelidir çünkü turistler belirli turistik yerler ile oranın değerlerini bağdaştırmaya başladıkça turizm endüstrisinin uzun vadeli gelişmesi sağlanır. Daha önceleri, turizm gelişimi literatürü yalnızca yerel / ev sahibi toplulukların gereksinimlerine odaklanmış, ancak daha sonra, turistlerin ihtiyaçlarına cevap verilmedikçe turizm gelişiminin sürdürülebileceğinin farkına varılmıştır. Bu durum turistler için çekicilik yaratarak ve harcamalarını

artırmalarına, bu da genel gelirlerin artmasına sebep olsa da, ancak tüm operasyonlar için bunu söylemek zordur.

Zaman zaman turistlerin gelişleri çok düzenli veya tutarlı olmayabilmektedir. Turizm, bazı ülkeler ve topluluklar için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Bu nedenle, turistik yerler ve gelişimleri, uzun vadeli ve geniş kalkınma hedeflerine katkıda bulunur. Turizm endüstrisinin gelişmesi ve sürdürülmesi için hükümetler, turistlerin, belirli bir destinasyona tekrar ziyaret etmelerini sağlayacak kaliteli hizmetlere uygun fiyatlarla erişmesini sağlamalıdır (Cronin, 1990; Cater, 1991; UNWTO, 2010).

Turizm endüstrisi, turistler gelmeye devam ettikçe aktif kalır ve sürekli gelir üretir. Bunun için turistlerin ilgisini çekilmesi gerekirken, öte yandan gözlemler şunu göstermektedir ki bir turistik yer sık ziyaret edildiğinde, yerin çok kalabalıklaşarak turistik cazibesini yitirmektedir. Turist sayısını koruyan / kontrol eden bu sorunun çözümü vardır ve bu oldukça mümkündür. Öte yandan, turistler bozulmamış bir atmosfere sahip en az ziyaret edilen sitelerde büyük bir seyahat deneyiminin keyfini çıkarmaya daha çok ilgi duymaktadır (Cater, 1991).

Dahası, turistler çoğunlukla takdir ettiği ya da deneyimlerini iyi hissettikleri yerleri takdir eder. Bu nedenle, turizm endüstrisini iyileştirmek isteyen ülkeler veya topluluklar, tarihi, kültürel ve doğal varış yerlerinin korunmasına odaklanmalıdır. (McMinn, 1997; Ballantyne ve ark., 2011).

Her destinasyon kendi özelliklerine sahip olduğundan, belirli sitelerin geliştirilmesine öncelik verilmesi etkili değildir ve bunun yerine sürdürülebilir turizm gelişiminde esnek yaklaşım en iyi yaklaşımdır. Bu nedenle, bir alan için öncelik olarak düşünülen girişimler diğer alanlarda da önemli olmayabilir (Hunter, 1997; Twining-Ward, 1999).

Ayrıca, gelişmekte / koruma altında olan siteler için kalkınma bütçesi harcamadan önce turistlerin zevkinin değiştirmesi düşünülmelidir. Çoğu turistin on yıl önce tercih ettiği varış yerlerini ziyaret etmek istemediği açıktır. Turistlerin tercihindeki değişikliklere cevap vermek için uyarlanabilir yönetim stratejileri uygulanmalıdır (Wight, 2002).

Turistlerin memnuniyeti, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik, her destinasyonun turizm gelişiminin sürdürülebilir temelde ana hedefidir. Ev sahibi toplulukların heterojen olduğunu akılda tutmak gerekir. Bu nedenle, bazı turistik yerler turizm gelişimi sürecinde doğal olarak daha fazla önem ve öncelik kazanacaktır. Genellikle, diğer sektörler gibi turizm endüstrisinin tüm paydaşları endüstrinin uzun süren varlığını artırmaya razıdır, ancak bazı paydaşlar kendi çıkarlarından, önceliklerinden veya algılamalarından ötürü farklı düşünebilir. Otel sahipleri, taşımacılar ve eğlence sağlayıcıları genelde gittikçe daha çok turistin gelmesini tercih ederler, ev sahibi topluluklar ise daha iyi yaşam kalitesi, yoksulluğun azaltılması / hafifletilmesi ve kültür / geleneklerinin korunmasını istemektedir. Öte yandan çevre uzmanları ve insani yardım örgütleri, çevrenin korunması konusundaki endişelerinden dolayı turizme tamamen karşı çıkabilirler. Bu nedenle, farklı paydaşlar öncelikleri farklı olması ve kazanımlarının kapsamı farklı olduğu için endüstri hedeflerini ve gelişim hedeflerini oldukça tartışılabilir ve birbirinden farklı hareket edebilir. Sürdürülebilir turizm gelişimi için paydaşların ihtiyaçları belirlenmeli ve ortak kalkınma hedeflerine odaklanılmalıdır (McMinn, 1997; Manning, 1999; Twining-Ward, 1999).

Sürdürülebilir turizm gelişimi hedefleri genellikle varış noktasına özgüdür. Bu nedenle, çok sayıda çalışma, tez, inceleme, kurumsal ve devlet destekli araştırmaların konusu olmasına rağmen şu ana kadar hiçbir ortak kalkınma ilkesi belirlenememiştir (Sharpley, 2008).

Tablo 2.1, temel ilkelerin ve esasların özetini vermektedir. Açıkçası, bu ilkeler basittir. SK hedeflerini, bütüncül yaklaşım, eşitlik , gelecek kaygısı, uzlaşma ile birleştirmek önemlidir.

Fyall (1998), turizmde SK ilkelerinin basitliğinin hem bir güç hem de zayıflık olduğunu, ancak yine de sürdürülebilir turizm kalkınma girişimleri için önemli soruların yanıtlanması gerektiğini iddia etmektedir:

1. Neyin sürdürülebilirliği sağlanmalıdır?
2. Nasıl sağlanmalıdır?

3. Başarı nasıl ölçülmelidir?

Bu sorular genellikle cevapsız kalmaktadır.

Tablo 2.1. *Sürdürülebilir turizmin temel ilke ve esasları*

1. Turizm planlaması, hem şimdiki hem de gelecek nesillerin gereksinimleri de dahil olmak üzere uzun vadeli fütüristik düşünceler içermelidir.
2. Turizm gelişimi girişimleri, ev sahibi topluluklar ve turistlerin sık sık ziyaret ettiği alanların doğal çevresi için uygun olmalıdır.
3. Ev sahibi topluluklar da dahil olmak üzere tüm paydaşlar, turizmin kalkınma planlaması ve kalkınmasının kontrolü ile ilgili karar alma süreçlerine katılmalıdır.
4. Tüm kalkınma faaliyetleri turistlerin yanı sıra ev sahibi topluluklara da fayda sağlamalı ve doğal / kültürel varlıkları tüketmemelidir.
5. Turizm gelişimi stratejileri, öncelikleri her seviyede entegre edecek şekilde tasarlanmalıdır.
6. Turizm, baskın bir faktör olarak görülmektense, ekonominin yalnızca bir parçası olarak görülmelidir. Bu nedenle, gelişimi diğer endüstrilerin geliştirilmesi / sürdürülmesi pahasına gerçekleşmemelidir.
7. Paydaşlara, sorumlu, kontrollü ve uygun bir şekilde analiz edilen turizm pazarlaması uygulamalarını teşvik edecek sürdürülebilir turizm gelişimi hakkında bilgi ve farkındalık sağlanmalı ve paydaşlar bu bilgileri turistlere yansıtmalıdır.
8. Turistlerin kaliteli mallar, hizmetler ve deneyimler açısından paralarının karşılığını elde ettiklerinden emin olunmalıdır.
9. Turizm tanıtımı, turistlerin ev sahibi ülke / topluluğun kültürel, geleneksel, çevresel, ekonomik ve siyasi sistemlerine saygılı olmasını sağlayacak şekilde yapılmalıdır.
10. Araştırma ve analizler, sırasıyla konularla ilgilenmek ve fırsatlardan yararlanmak için yönetim ve kalkınma politikalarını planlamak ve uygulamak için düzenli olarak yapılmalıdır.

Kaynak ;EUROPARC, 2001; Sharpley, 2009; UNWTO, 2010.

Her ülkede turizm endüstrisi bir dereceye kadar var olmakta ve popüler turistik yeri olmayan ülkelerde bile belirli ölçüde uluslararası ve yerel turizm mevcuttur. Uluslararası turizm endüstrisi büyük olduğu için, değişim, şekillendirme, yeniden şekillendirme veya paradigmayı değiştirme çok büyük bir olaydır. Küresel turizmin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşılması için sürdürülebilir turizm geliştirme politikalarının yerel, bölgesel ve ulusal seviyelerde yükseltilmesi gerekmektedir. Paydaşların yerel düzeyde hedef belirleme sürecine katılmasına izin verilmelidir, çünkü bu durumda turistik yerlerin korunması için politika oluşturma uygun olacaktır. Bu şekilde, her turistik yerdeki paydaşlar, sürdürülebilir turizm geliştirme süreçlerini

incelemek ve yönlendirmek için kendi politika taslaklarını hazırlayacaklardır. Bu nedenle bağlam ve önemi göz ardı edilmemelidir (Hunter, 1997; Sharpley, 2009).

2.7. Shahat Şehri Bağlamında Turizm Gelişimi

Shahat Şehri turizm kaynaklarına oldukça zengindir ve kentteki turizm gelişimi hakkında konuşmak istersek dört unsur üzerinde durmak zorundayız: 1) Turizm arzı: Kentte turizm kaynaklarının temsil ettiği, yani doğal ya da insan yapımı kaynaklar ve turizm hizmetlerini kolaylaştıran turizm hizmetleri ve turizm sektörüne yönelik yapılması gereken temel altyapı 2) Turizm ürünleri talebi: yerel veya uluslararası; 3) Turizm işletmeciliği: örgütsel yapı ve yasa ve yönetmeliklerin neyi temsil ettiği 4) Şehrin turizminin karşılaştığı zorluklar ve fırsatlar.

2.7.1 Shahat Şehrinde Turist Arzı

2.7.1.1. Turizm kaynakları

Shahat Şehri, Hellenistik uygarlık, Rumen, Hıristiyan ve İslam gibi tarih öncesi zamanlara dayanan tarihsel ve kültürel kaynaklar açısından iyi yerel ve uluslararası itibara sahiptir ve şehrinin çeşitli bölgelerinde miras alanları da dahil olmak üzere tarihsel kalıntılar bulunmaktadır.

Kentte turizmin gelişmesine katkıda bulunacak diğer unsurlar vardır (doğal rezervler, geleneksel endüstriler, yaylar, anıtlar, peyzajlar, halk festivalleri, geleneksel halk pazarları, sanat eserleri, bisiklet ve at yarışları gibi) fakat bu çekici yanları ihmal edilmektedir.

2.7.1.2. Turizm hizmetleri

Oteller

Saha incelemesi, Shahat şehrinin yeterli sayıda otel biriminden yoksun olduğunu göstermektedir. Şehrin bol miktarda turizm kaynağına rağmen, belki de orta düzeyde bir turizm gelirine karşılık gelecek yaklaşık 260 yataklı dört otel bulunmaktadır.

Turizm Acenteleri

Şehirde 7 seyahat acentesi ve iki turizm şirketi vardır, ancak çalışmaları çoğunlukla din turizmi ile sınırlı olup hac ve Suudi Arabistan'daki Kutsal Topraklar'a ziyaret amaçlı uçuşlara odaklanmışlardır. Antik şehirlere, sahile ve çöl gezilerini yönetmek için diğer şirketlerle işbirliği yapmalarına rağmen turist sayıları hala çok düşük seviyelerdedir.

2.7.1.3. Shahat şehrindeki mevcut altyapı

Shahat Şehrinde, kenti komşu şehirlerle birleştiren modern bir otoyol ağı vardır. Mevcut elektrik şebekesi iyi durumda ve şehrin her yerine ulaşmaktadır. İletişim ağı, iki yerel şirketle (Libyana ve Almadar) sözleşme yaptıktan sonra gelişmiştir. Kanalizasyon şebekesi sadece şehir merkezinde sınırlı kalırken diğer bölgeler hala geleneksel yöntemleri kullanmaktadır ve şu ana kadarki atık su geri dönüşüm planları bulunmamaktadır. Çöpleri her sokakta bulunan küçük toplama merkezlerinden toplanır haftanın bir günü, kentin kuzeyindeki ana bölgeye, sağlıksız geleneksel yöntemlerle atılmaktadır. Şehrin yolcu taşımacılığı için kamuya açık bir ağ yoktur, ve ulaşım özel şirketler tarafından yapılmaktadır. Ayrıca, şehrin güneyinde, merkeze 9 km olan uluslararası havaalanı bulunmaktadır.

2.7.2. Shahat Şehrindeki Turist Talebi

Turizme yönelik talep, turistik yerleri belirli bir yerde, belirli bir zamanda, belirli koşullar altında kullanmak isteyen turistlerin (yerli ve yabancı) toplamı" olarak tanımlanabilir. (Kodra ve Bader, 2008; Houri, ve ark., 2001) Turist talebi ikiye ayrılır: mevcut talep ve ertelenen talep.

i. Mevcut Turizm Talebi:

Belirli bir zamanda belirli bir yerde, belirli bir zamanda, belli koşullar altında belirli bir turist ürününü elde etmek için belli bir miktarda para harcamak isteyen seyahat ve turizmdeki kişilerin arzusu (Houri, ve ark., 2001)

ii. Ertelenen Turizm Talebi:

Mevcut turizm harcamalarını engelleyen belirli koşulların varlığı nedeniyle şu anda harcama arzusu duymayıp ve bu koşullardan sonra gerçek talebe yönelecek olan gezi ve turizm konusunda insanların arzusu. (Houri, ve ark., 2001).

Gerçek talebi gerçekleştirmek için, önemli faktörlerin birçoğu karşılanmalıdır, bu faktörler: (Shuib, 2008).

1. Davranışsal psikolojik faktörler: (Turizmdeki arzular ve turizm harcamasındaki istek).
2. Ekonomik faktörler: (Satınalma gücü, Turistik ürün satışı, Fiyat seviyesi, Döviz kuru, hizmet düzeyi).
3. Mekansal faktörler: (belirli bir yerde turistik ürün sağlanması).
4. Zamansal faktörler: (belli bir sürede turistik ürün sağlanması).
5. Kültürel faktörler: (ziyaretçilerin ziyaret etmek istediği yer hakkında bir bilgi ve deneyim imkanı).
6. Doğal faktörler: (gezi süresindeki hava koşulları).
7. Güvenlik faktörleri: (Güvenlik mevcudiyeti, bulaşıcı hastalıkların yayılma derecesi).
8. Sosyal faktörler: (Konut sakinlerinin turizmi kabul etmesi, özel ihtiyaçları olan insanlar için tesisler, iletişim dili, boş zaman, aile büyüklüğü, yaş ve cinsiyet).
9. Politik faktörler: (Vize imkanları, ülkeler arasındaki ilişkiler).
10. Çevresel faktörler: (Çevrenin cazibe merkezi olma potansiyeli).
11. Teknolojik faktörler: (kullanılan teknoloji seviyesi).
12. Coğrafi faktörler: (Ziyaret etmek istediğiniz yerin uzaklığı).
13. Seyahat etmeyi etkileyen diğer faktörlerden bazıları.

Yukarıdaki faktörlerin hepsini göz önüne alarak, turizme yönelik mevcut talep, yerel talep ve uluslararası talep olmak üzere ikiye bölünmüştür (Shuib, 2008):

I. Yerel Talep: Libya'daki insanların Shahat Şehrindeki turistik ürünlere gerçek talepleri.

II. Uluslararası Talep: Yabancıların Shahat Şehrindeki turistik ürünlere gerçek talepleri.

Libya'yı ziyaret eden turistlerden bağımsız olarak, Shahat Şehri 2010 yılında 15876 yabancı turiste ev sahipliği yapmış, bunların çoğu kitlesel turizm kaynaklı olup büyük kısmı ise yaşlılardan oluşmuştur. Bu nedenle, yoğun uluslararası turizm ile ilişkili etkiler bugüne kadar mevcut değildi. Bununla birlikte, 2010 yılında yerli turizm amacıyla 28932 turist Şehre gelmiştir (Cyrene, 2011). Tablo 2.2'de detaylar sunulmuşktur:

Tablo 2.2. *2005-2010 arası Shahat Şehrine gelen turistler*

Yıl	Yabancı Turist	Yerli Turist
2005	**8706**	**8920**
2006	**7939**	**13 010**
2007	**9429**	**15 700**
2008	**14027**	**19 152**
2009	**13910**	**22 765**
2010	**15876**	**28 932**
Toplam	**69 887**	**108 479**

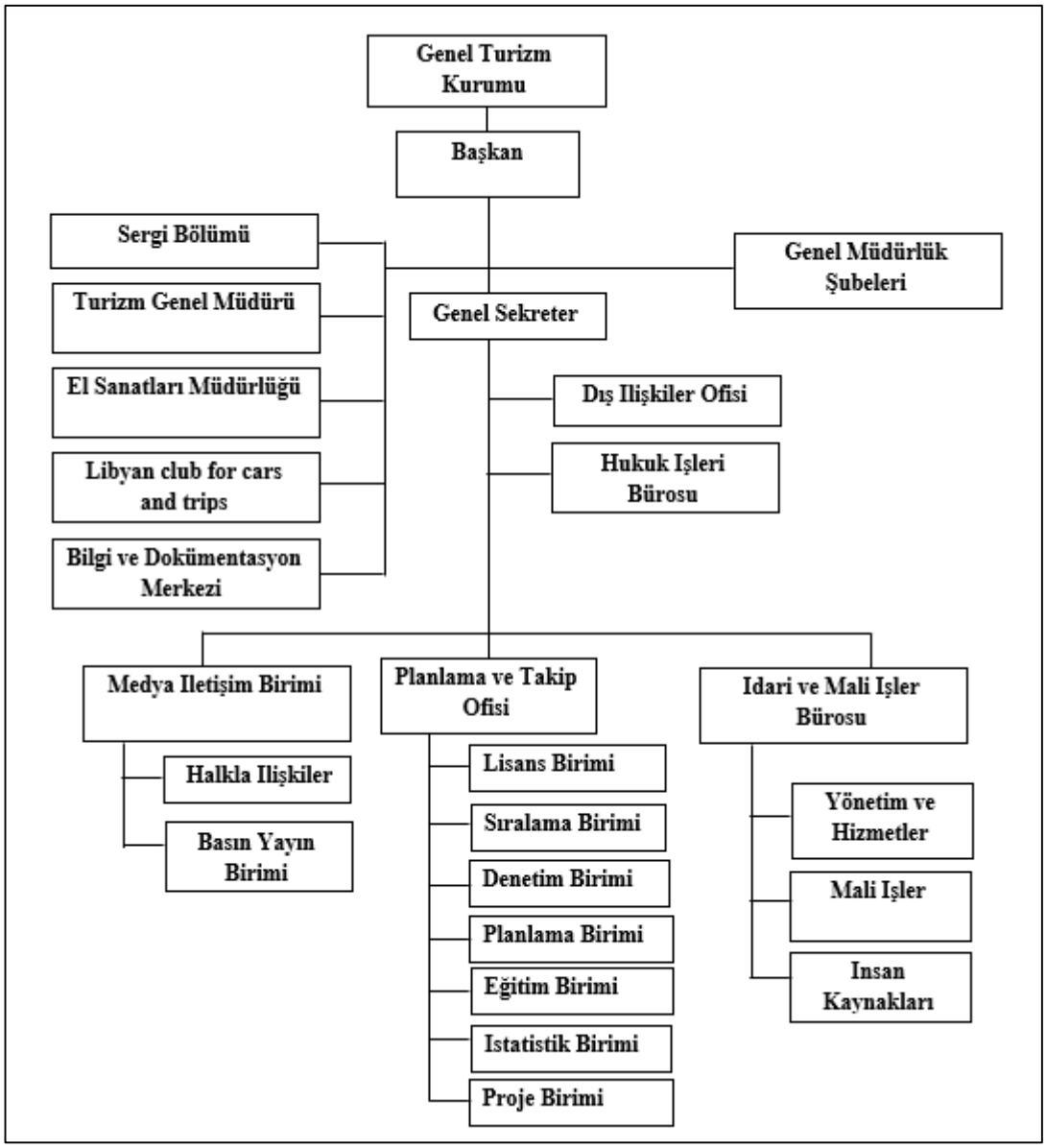
Kaynak: Turizm İstatistikleri, Cyrene ,2011.

Bu istatistikler yalnızca bir turistik destinasyondan toplandığı için bu veriler Shahat Şehrinde turizmin gerçeğinin yalnızca bir kısmını yansıttığı bilinmelidir. Aynı kaynak Avrupa ülkeleri, bazı Asya ülkeleri, Amerika ve Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Polonya, Rusya, Japonya ve Kuveyt, Tunus, Mısır gibi bazı Arap ülkelerinden kentin turizm ürünleri için uluslararası turist talebinin olduğunu göstermektedir. Libya şehirlerinden Trablus, El-Zaviye, Misurata, Sabha ve Bingazi gibi kent turizm ürünleri için yerel bir turist talebi olduğu kaydedilmiştir.

2.7.3. Shahat Şehrinde Turizm Yönetimi

Libya'da turizmi düzenleyen ilk mevzuat, bankaların turizm projelerini güçlendirme ve destekleme rolleri, turizm sektörüne yatırımlar, lisanslar, turizmin sınıflandırılması,

kontrolü turizm hizmetleri fiyatları, turistler için koruma ve güvenlik, kayıtların tutulması ve istatistiğe dikkat edilmesi ve telefon hizmetleri gibi çeşitli konuları ele alan 40 maddeden oluşan 4468 sayılı yasadır (GCT, 1999). 1969'dan sonra rejimin değişmesiyle tüm odağın petrol sektörüne yoğunlaşması ve turizm sektörünün neredeyse tamamen ihmal edilmesine neden olmuştur. Libya'nın, çıkarlarının çoğunu turizm sektörüne odaklayan komşu ülkeleri aksine Tunus, Fas ve Mısır'dan farklı olarak- bu sektörü geliştirmedeki başarısızlığın önemli bir nedeni bu durumdur. Turizm sektörünün ilerlemesi için, çeşitli kamu ve özel kurumlar arasında eşgüdüm sağlanmalıdır. Aktörlerin çalışmalarını daha etkin ve verimli bir şekilde yürütmelerine yardımcı olmak için daha fazla entegrasyon ve koordinasyon gereklidir. Yerel ya da uluslararası yatırımcılar, tüm prosedürlerini kolaylaştıran ve tüm ilgili mevzuatı netleştiren esnek yönetim olmadıkça, turizm sektörüne yatırım yapmazlar. 1989 yılında yurtiçi ve yurtdışı turizmin geliştirilmesi, turizm kaynaklarının geliştirilmesi ve vatandaşları tarihi hakkında bilgilendirmek ve onları ekonomik, sosyal ve kültürel gelişim sürecine katılmaya teşvik etmek amacıyla yatırım yapılan Genel Turizm Kurumu oluşturuldu. Kurum'a yeterli yetkiler (GCT, 1999) verilmiştir, ancak Genel Turizm Kurumu hedeflerine ulaşmasını engelleyen birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır; bunların en önemlisi, uygulama için mali bütçelerin sağlanamamasından ve hükümetin gerekli önemi göstermemesinden kaynaklanmıştır. 1995 yılında, Genel Turizm Kurumu, Turizm Genel Kurulunun kurulmasıyla iptal edilmiştir; amaçları arasında, turizmin geliştirilmesi ve uygulanması için turizm için bir yasa taslağının hazırlandığı kapsamlı bir strateji geliştirilmesi konulmuş; ancak taslak kabul edilip resmen ilan edilmemiştir. 1996 yılında Turizm Genel Kurulu (GCT, 1999) örgüt yapısı hakkında 36 sayılı Kanunu yayımlanmıştır. Bu konuda aşağıdaki şekil 2.3. bilgi vermektedir:

Şekil 2.3. *Turizm genel kurulu organizasyon yapısı*
Kaynak: GCT, 1999.

Bu kurul bazı mevzuatları geçirmek ve turizm faaliyetiyle ilgili bazı yasaları değiştirmek gibi görevlerde bulunmuştur: (GCT, 1999):

Ticari Şirketler Kanunu

Ticaret Acenteleri Kanunu

Ekonomik Faaliyet Kanunu

Anıtların ve müzelerin ve tarihi binaların korunması kanunu

Yabancı yatırım teşvik kanunu

Hizmet Ücretini Belirleme Kanunu

Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu

Uzun vadeli bir vizyonun, kapsamlı bir stratejinin varlığı, bütüncül yaklaşım ve tüm paydaşların katılımı sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi için temel meselelerdir. Bununla birlikte, turizm gelişimine yönelik ulusal politikaların böyle bir vizyonu ve uygulamasını sağlayabilecek özel bir turizm otoritesinin olması gereklidir. Fakat Libya'ya bu tür otoritelere sahip değildi. Libya ekonomisi petrol sektörüne 90'lı yılların sonuna kadar bağımlı kalmış ve turizmin ekonomiyi çeşitlendirmek için kullanabilecek en önemli sektör olduğu 90ların sonunda anlaşılmıştır. Bu dönemde 1999'dan 2018 yıllarını kapsayan Libya'da ilk turizm planı ortaya çıkmış ancak plan tüm hedeflerine ulaşamamıştır (Baira, 2007).

Libya'da turizm sektörünü etkileyen diğer en önemli yasalar arasında turizmle ilgili 2004 tarih ve 7 sayılı Kanun bulunmaktadır. Bu yasa, turizmin gelişmesini ve dikkatini turistlerin doğal alanlardan faydalanmasına ve vatandaşlar için iş imkânı yaratmaya ve Libyalıları ve yabancı yatırımcıları turizm projelerine yatırım yapmaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde milli gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi amaçlanmış ve tek gelir kaynağı petrole alternatif gelirler arasında turizm de koyulmuştur. Turizm bu Yasa uyarınca aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır: (LTM, 2012):

"Turizm, yerli halkın ya da yabancıların bireylerin ya da grupların bir yerden başka bir yere harektnden kaynaklanan hizmetler ve farklı ilişkileridir". Bu yasa uyarınca turizm şunları amaçlar: (LTM, 2012):

- Libya uygarlığının ve tarihinin tanımlanması
- Kamusal zevkin ve kolektif davranışın gelişimi
- Ulusal mirasımın canlanmasına katkıda bulunulması
- Topluluk üyeleri arasında sosyal bütünlüğün güçlendirilmesi, dünya halklarıyla olan bağlantıların kurulması.

- Turistik mekanları korunması, vatandaşlar ve turistler için eğlence imkanlarının sunulması.
- Libya ve yurtdışında konferanslar, sergiler ve forumlar organize edilmesi
- Turizm sektörüne yatırım teşvik edilmesi
- Ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunulması
- Yerel sakinler için istihdam olanakları yaratılması
- Bu kanun hükümlerini düzenleyen gerekli mevzuat çıkarılmış, ancak hükümet tarafından tahsis edilen bütçelerin eksikliği nedeniyle uygulanamamıştır.

2011 yılında yeni hükümet, uyumlu ve kapsamlı bir turizm endüstrisi kurma amacına yönelik olarak Turizm Bakanlığını kurdu. Yeni bakanlık durumu değerlendirip, turizmi yönelik daha önceki kanun ve yönetmelikleri gözden geçirmeye başladı. Eski rejim tarafından yerel ve yabancı şirketler ile yapılan tüm sözleşmeleri gözden geçirilmeye ve herhangi bir yolsuzluğa yol vermeyecek gerekli düzeltmeleri yapmaya başladı. Savaş sırasında ülkeden giden şirketleri projelerini tamamlamaya zorlamaya çalışmaktadır. Libya tarihinde ilk defa Turizm bakanlığı için ayrı bir bütçe ayrılmıştır (LTM, 2012). Kaddafi'nin ölümünden sonra da iç savaşın devam etmesi bu sektörün gelişimini sekteye uğratmış ve bakanlığın faaliyetlerinin durmasına neden olmuştur.

Bir önceli bölümde bahsedilenlerden turizm sektörünün gelişmesine yönelik çabaların olduğu açıkça görülmektedir, fakat bu çabalar turizm sektörünün karşılaştığı engeller nedeniyle kağıt üzerinde kalmaktadır. Bu noktada turizm sektörünün karşılaştığı sorunlar tartışılmalıdır.

2.7.4. Shahat Şehrinde Turizm Gelişiminin Önündeki Engeller

Ülkelerin turizm yönünden karşılaştığı engeller ülkelerdeki farklı ekonomik ve kültürel ilerlemelerin bir sonucu olarak değişmektedir. Libya'da turizm sektörünün kaynakların varlığı ve turizmin ilerlemesine yönelik potansiyel olmasına rağmen, turizm endüstrisine gerekli dikkat gösterilmemesi ve ekonomik ve sosyal kalkınma alanlarında turizmin rolünün daralmasına yol açan birçok engellerin oluşmasına neden olmuştur. Genel olarak Libya'da ve özel olarak Shahat Şehrinde turizm gelişiminin önünde bir dizi engel bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir

1. Turizm ve turizmin geleceğine yönelik net bir stratejinin olmaması.
2. Turizm kalkınma alanının zayıflığı ve çeşitli kalkınma planlarında turizme yönelik mütevazı mali ödenekler çerçevesinde öneminin azalması. Tamamlanmış veya planlanmış projelerin eksikliği ve turizm için açık bir stratejinin benimsenmesinde kamu politikasının yetersiz performansı.
3. Bilgi ve verilerin sağlıklı tutulması nedeniyle istatiksel eksiklik.
4. Tesis ve hizmet kalitesinin düşüklüğü, su şebekeleri, iletişim teknolojisi ve sıhhi tesisler gibi temel hizmetlerin eksikliği veya zayıflığı.
5. Turizm alanında eğitim kurumlarının bulunmaması ve nitelikli çalışan eksikliği.
6. Turizm programları eski moda olması ve bunun da turistlerin kalış süresini etkilemesi.
7. Bakım, restorasyon, yeniden yapılanma ve keşiften yoksun olan arkeolojik alanların ve kent şehirlerinin ihmali.

2.8. Özet

Bu bölüm, turizm gelişiminin çeşitli türleri ve aşamalarını incelemiştir. Turizmin avantajları ve dezavantajları üzerine yapılan tartışma, sürdürülebilir turizm kavramının gözden geçirilmesine yol açmış ve sürdürülebilir turizme yönelik çeşitli ilke ve yaklaşımlar ve turist talepleri tartışılmıştır. Ardından planlayıcılar, hükümetler ve yerel topluluklar da dahil olmak üzere paydaşlar tarafından geniş çapta kabul gören politikaların geliştirilmesi ihtiyacının değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölüm ayrıca, Shahat Şehrinin turizm arzı, turizm talebi ve turizm yönetimi alanındaki karşılaştığı sorunları ve zorlukları ve kentteki sürdürülebilir turizm gelişimindeki engellerini analiz etmiştir. Bir sonraki bölümde paydaş katılımı konusu tartışılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: PAYDAŞ TEORİSİ

3.1. Giriş

Son bölüm, paydaşların turizm sektörünün istikrarlı bir şekilde büyümesine yönelik katılımlarını ele almıştır. Bu bölüm, paydaş teorisi fikrini tartışıp, turizmde en önemli paydaşları tanımlayarak ve sürdürülebilir turizm gelişimine katılımlarını sağlamak için stratejileri araştırmaktadır.

3.2. Paydaş Teorisi

Tezin konusunu incelemek için benimsenen teori Paydaş teorisidir. Teori başlangıçta, liderliği kazanma yeteneğine sahip bir organizasyonun ana paydaşlarını belirlemek için işletme yönetimi disiplininin ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Paydaş teorisinin ilk savunucusu Freeman, yöneticilerin işletmeleri yönetmedeki çabalarını başarmak için yöneticilerin ideal olarak çok unsurlu yararlı bir etkileşimi keşfetmelerini önermiştir (Drita ve Alkida, 2009, Freeman, 1984).

'Paydaş' teriminin kelimenin tam anlamıyla tanımı, "belirli bir sorun ya da girişim üzerine ortak bir endişe, takip ya da ilgi duyan kişilerden oluşan bir gruptur." (Grimble ve Wellard, 1997).

Friedman, terimi "bir örgütün amaçlarını kazanmak için etkilenen veya etkilenen bir birey veya bir grup birey" olarak görmektedir (Friedman ve Miles, 2006:47).

"Paydaş" terimi "bir sorunun nedenleri veya sonuçlarından etkilenen bir kişi, grup veya organizasyon" olarak da tanımlanmaktadır (Bryson ve ark.., 2002:568).

Paydaş teorisi, hükümet kuruluşlarını, siyasi partileri, yerel halkı ve müttefik iş kaygılarını içeren yönetim sürecinde birkaç tarafın katılımını belirlemektedir (Sheehan ve Ritchie, 2005).

Paydaş teorisi, örgütlerin verimliliğini arttırmak, azınlık gruplarının yerel şemalarda yer almasını arttırmak, halkın büyük ölçekli projelere, e-yönetişime, e-ticarete ve finansa uygun projelere katılımını arttırmak da dahil olmak üzere çeşitli çerçevelerde verimli bir şekilde kullanılmıştır. Paydaş yaklaşımı, çeşitli aşamalar içerir. Bir organizasyon öncelikle ana paydaşlarını düşünmeli ve onların endişelerini ve çıkarlarını belirlemelidir. Sürecin anlaşılması ve paydaşların yönetilmesi elzemdir. Bir organizasyon paydaşların kullanımı için kaynak ayırmaya çabaladığında, genellikle problemlerin ortaya çıkması muhtemeldir (Hann ve ark., 2011; Freeman, 2010).

Gelecekteki ortak girişimler esas olarak "bir kişi tarafından tek başına ele alınamayan yolları yaratmak veya sorunları çözmek için iki veya daha fazla turizm paydaşları arasında bilgi, finansal sermaye ve insan gücü dahil kaynaklar veya menfaatler" den oluşur. Turizm endüstrisi, turistik alanların iyileştirilmesini talep ederken yerel halk, turizm şirketleri, hükümet ve özel sektörün bu talebe katkıda bulunması gerekir (Selin ve; Chavez, 1995: 189; Fusco ve ark., 2009). Jamal ve Getz (1995) bir hedef topluluğun kaynaklarına yerel topluluk, ziyaretçiler ve kamu ve özel sektör dikkate alınarak erişilebileceğini gözlemlemişlerdir. Choibamroong (2011) ayrıca, ekonomik büyüme, turistik alanların korunması, sosyal adalet veya gözardı edilen alanların idaresi gibi amaçlara bakılmaksızın paydaşların turizm sektörünün büyümesi amacına yönelik katılımlarının sağlanmasını desteklemektedir.

Ülke düzeyinde turizmin istikrarlı bir şekilde büyümesi noktasında ilgili paydaş gruplarının, özellikle de yerel kitlelerin işbirliğine ihtiyaç duymaktadır. Paydaş teorisi, stratejik sürecin geliştirilmesinde verimli olmuştur. İstikrarlı büyüme için işbirliğini sağlamak için paydaşların katılımıyla birlikte çalışmak gereklidir (Gracia, 2013; Wan ve Xiangping, 2013; Gnan ve ark, 2010).

Paydaşların iki kategoriye ayrılması önerilir: I) Birincil paydaşlar, yani organizasyona katkısı varlığını devam eden bir unsur olarak güvence altına alan paydaşlar ve II) ikincil paydaşlar, yani dolaylı olarak etkileyen ya da etkilenen paydaşlar; sektör ile iş ilişkisine girmemiş ve varlığı için gerekli olmayan paydaşlar. Paydaş teorisinin etkililiği, bir fikrin etkili bir şekilde hazırlanıp haritalandırılması ve gerçekleştirildikten sonra istikrarlı bir şekilde büyümesinin öncelikle fikirden

etkilenen ya da bu fikri etkileme potansiyelini taşıyan çeşitli kuruluşların, grupların ve bireylerin katılımıyla sonuçlandığı bağlamında ortaya çıkmaktadır (Byrd, 2007; Bashir, 2012).

Bu nedenle, tüm paydaş gruplarını içermeksizin turizmin istikrarlı bir şekilde büyümesini sağlamaya yönelik herhangi bir çaba, zamanın geçmesinden sonra dahi kusurlu bir yaklaşımdır. Örneğin, Walt Disney'in 1993'te Virginia'daki Prince William County'de bir tema parkı tasarlama gayreti, tüm paydaş gruplarının strateji sürecinde yer almaması nedeniyle başarısız olmuştur. Disney ekibi, projelerini kolaylaştıran ve tavsiyelerini strateji sahnesinde aradıkları yerel halkı, hükümet temsilcilerini ve girişimcilerini tespit ettiler; ancak yerel halk, turistler ve danışmanlık sürecinin parçası olmayan diğer paydaşlar bu nedenle başlangıçta terk edilmişti daha sonra bu durum projenin bitmesine neden oldu (Hawkins ve Cunningham, 1996). Bu olay, özellikle paydaşlar belirli bir projeye ikna olmadıkları durumda, herhangi bir paydaş grubunu dışarıda bırakma riskini kanıtlamaktadır. Bu nedenle, Freeman'ın Paydaşlar Teorisi'ni turizm geliştirme senaryolarında uygulamak araçsal bir yaklaşımdır.

Aynı zamanda, her paydaşın belirgin nitelikleri ile tespit edilememesi gerçeğini de kanıtlıyor, örneğin yerel halk turizmin gelişmesine aynı etkiyi yapar. Başarı sağlamak için, turizm stratejistleri her zaman tüm paydaşları ikna etmelidir. Paydaş teorisinin, turizm ile bağlantılı olarak, nispeten daha yenidir ve amaç sürdürülebilir turizm gelişimi için işbirliğinin geliştirilmesidir. Sautter ve Leisen (1999) ilk olarak bu teoriyi, turizmin geliştirilmesi ve süreci stratejik hale getirme konusundaki çeşitli paydaşların endişelerinin yönetimi hakkında tartışarak kullanmışlardır. Teorinin turizm alanındaki önemi noktasında, turizm hizmetlerinin planlanması, uygulanması ve sonuçlarıyla ilgilenen tüm insanların ve grupların tam olarak kavrayan bir turizm stratejisti gerektiği vurgulanmaktadır (Fontaine, 2005; Sautter ve Liesen, 1999).

Ayrıca, Easterling (2005), ünlü turizm bölgelerinde ikamet eden yerel kitlelerin görüşlerini incelemek için Paydaş Teorisi'ni kullanmıştır. Araştırmalarında, eşitlik, finansal kar ve güç olmak üzere minimum üç çıkar taşıyan gruplardan dört yerel paydaş grubun varlığını belirlemişlerdir. Manwa (2003), Zimbabwe'de yaban hayatı odaklı turizmi eleştirel bir şekilde incelerken paydaş teorisini kullanmıştır. Bulguları,

yerel nüfus odaklı turizmin kitleleri avantajlı kıldığı perspektifiyle çelişiyordu ve tek etkili nüfusun, normal tüketiciler olan mali açıdan yoksun ve kadın nüfus dahil olmak üzere görünmez paydaşların karşılığında alıcılar olduğunu savunmuştur (Easterling, 2005; Manwa, 2003).

Paydaş teorisi, Brezilya Costa Dourada'da turizm stratejisi ve politika tasarımında işbirliği araştırması yapan Medeiros ve Bramwell (1999) tarafından da etkili bir şekilde uygulanmıştır. Bulgular, çeşitli paydaşların, bölge ve yerel halk için kazanç, iş imkânı ve iletişim ve ulaşım avantajı sağlama yönündeki mali etkileri ve etkin kullanımı vurguladığını ortaya koymuştur (Medeiros ve Bramwell, 1999).

Buna ek olarak, Saftic ve ark. (2011), bu teoriyi Hırvat turizmde paydaş perspektifinin başarısını bulmak ve incelemek için kullanmış ve paydaş perspektifinin yeterli şekilde sunulmasının turizm alanındaki nitelik ve nicelik bakımından iyileştirilmiş turizm koşullarına yol açtığını ve turizm kullanımını ve büyümesini arttırmaya yardımcı olduğunu tespit etmiştir. Bu perspektiften yararlanılan bir amaç da, kıyı şeridi turizm alanlarındaki azalan talep ile turistlerin pastoral yerleşim bölgelerine akın etmesini incelemekti. Byrd (2007), istikrarlı turizm gelişiminde paydaş teorisini uygulamaya koymuştur; burada yönteme katkıda bulunması gereken dört ayrı kategori belirlemiştir: güncel ziyaretçiler, gelecek ziyaretçiler, mevcut ev sahibi nüfusu ve gelecek ev sahibi nüfusu (Saftic ve ark., 2011; Byrd, 2007).

Teori Wan ve Xiangping (2013) tarafından turizmin, ziyaretçilerin memnuniyetinin ve yerel turizmin planlamasına yerel halkın katılımını belirlemek için finansal sağlık, toplumsal istikrar, kültürel zenginlik ve belirli bir ülkenin çevresel duruşu üzerine ektilerini belirlemek için kullanılmıştır. Bulgular, ziyaretçilerin memnuniyetinin orta seviyede olduğunu ve yerel turizmin büyümesinde toplumun katılımının düşük olduğunu yansıtıyordu. Tüm paydaşların endişelerini içeren turizmin istikrarlı büyümesi için daha büyük bir strateji tasarısı önermişlerdir (Wan ve Xiangping, 2013).

3.2.1. Paydaş Analizi

Paydaş teorisini gerçek yaşam senaryosuna uygulamaya yönelik ilk aşama zordur ancak önemlidir. Birinin ilgili paydaşı tanıması ve bu paydaşın uygun örneklemesine

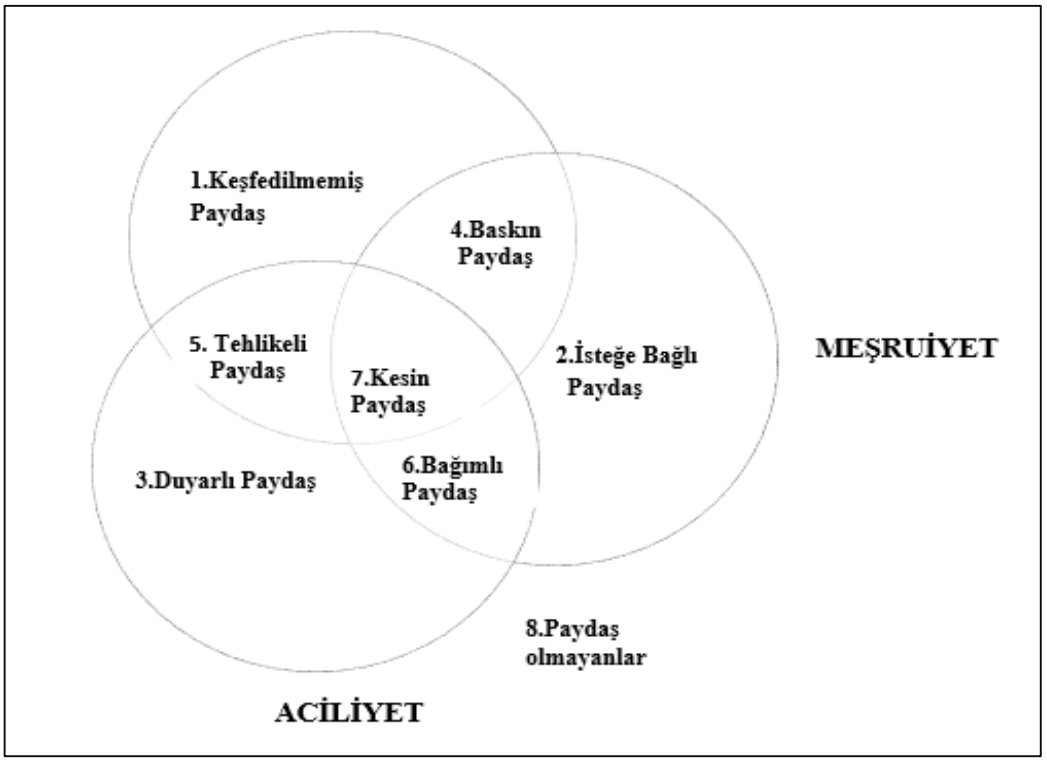
doğru ilerlemesi gerekir. Dikkat, açıkça en ilgili paydaşların kısa bir raporu yerine bir organizasyonun işleyişini etkileyen veya etkilenen farklı kategorilerdeki bireylerden veya gruplardan ilgili paydaşları belirlerken uygulanmalıdır.

Freeman (1984) paydaşların başarıyla yönetilmesine yönelik üç önemli unsuru saptamıştır:

- Paydaşların tanınması ve çıkarlarının anlaşılması
- Kuruluşun paydaşlarıyla bağlantısını yönetmek için zorunlu olan prosedürler
- Organizasyon ve ilgili paydaşlar arasındaki iletişim yönetimi.

Dolayısıyla, ilgili grupların etkin organizasyonunun ilk aşaması paydaşların tanınmasıdır. Bir dizi standart kullanarak ilgili paydaşları tanımak için bazı yaklaşımlar vardır: paydaşların konumu, örgütün düzenli üyeleri olsun veya olmasın, önemli bir faktöre dayanmaktadır. (Sautter and Leisen, 1999).

Buna ek olarak, örgütle olan ilişkileri sözleşmeye dayalı bir perspektiften ya da yerel halktan gelmektedir. Bunların kendiliğinden ve ilk elden bağlantı olup olmadıkları ve işbirliğine olan bağlılıkları belirlenmelidir. Bu standartlar kişileri, belirli bir organizasyonun paydaşları olarak tanımak ve kategorize etmek için yaygın şekilde kullanılmaktadır (Charkham, 1992; Friedman ve Miles, 2006; Savage, 2002; Clarkson, 1995; Mitchell ve ark., 1997).Kategorizasyon, örgütlerin dikkate alması gereken bir firma için menfaat sahiplerinin önemini belirlemede büyük ölçüde yardımcı olur. Şekil 3.1'de, paydaş ilgi düzeni tasarımı, teorik ve gerçek hayatla ve kullanımla ilgili paydaş önceliğini incelemek için en uygun ve en üretken şeklinde belirlenmiştir. Bu nedenle, paydaşları kategorize etmek ve bunu analiz etmek için en iyi yola yönlendirmek için yapıcı bir yöntem sunabilir. Mitchell ve diğerleri (1997) tarafından, etkileme kabiliyetleri, ilgili özgünlükleri ve firma ile olan bağlantısı ve paydaş hakkının firmaya getirilmesi sebebiyle menfaat sahiplerinin etkili bir kategorize edilmesi önerilir. Kuruluşlar ve paydaşları arasındaki bağlantının kurulması, bunları yönetecek yöntem kadar zor olabilir.

Şekil 3.1. *Belirti modeli: paydaş sınıflandırması*
Kaynak: Michell ve ark.(1997: 87)

Dolayısıyla, paydaşların sektöre olan önemini ve yöneticilerin sektör üzerindeki paydaşların önceliğini belirlenmesi gereklidir. Bu faktörler, menfaat sahiplerinin tanınmasının, sahip olunanların yetki, özgünlük ve zorunluluk da dahil olmak üzere faktörlerin belirlemesine yardımcı olması gerçeğini vurgulamaktadır. Mitchell ve ark. (1997), paydaşların taşıdığı bağların belirlenmesinde otoritenin önemini vurgulamıştır. Büyük önemine rağmen, menfaat sahiplerinin bağlantılarını belirleme konusunda genellikle yetkinin göz ardı edildiğini vurgulamışlardır. Diğer nitelik, menfaat sahiplerinin firmaya yönelik iddialarına işaret eden geçekliktir ve aciliyet, menfaat sahiplerinin örgüt üzerindeki haklarının ele alınması gereken seviyeyi yansıtır (Mitchell ve ark., 1997).

Suchman (1995) gerçekliği, toplumsal ilkeler, etik, standartlar ve idealler çerçevesinde belirli bir varlığın umutlarını gösteren ortak bir perspektif olarak tanımlar. Bu tanımlama, en ilgili paydaşların kimler olduğunu daha iyi anlamaya yardımcı olsa da uygulamaya koymak zor olabilir. Sonuçta, Mitchell ve diğerleri (1997), aciliyetin simülasyona çok yönlü bir yaklaşım getirdiğini önermişlerdir. Aciliyet özelliğinin yokluğunda, simülasyonun durması bekleneceğini vurgularlar. Aciliyet, paydaşların

taleplerinin acil olarak dikkate alınması gereken noktaya, zaman açısından hassas ve belli bir paydaş grubu için önem taşıyan talepler de dahil olmak üzere açıklanır.

Sonuçta, Mitchell ve diğerleri (1997), aciliyetin simülasyona çok yönlü bir yaklaşım getirdiğini önermişlerdir. Aciliyet özelliğinin yokluğunda, simülasyonun durması bekleneceğini vurgularlar. Aciliyet, paydaşların taleplerinin acil olarak dikkate alınması gereken noktada, zaman açısından hassas ve belli bir paydaş grubu için önem taşıyan talepler de dahil olmak üzere açıklanır. Dolayısıyla, paydaşların yönetimden kaynaklanan gerçeklik veya aciliyeti düşünmeden otoritenin tadını çıkarma ihtimali artmaktadır. Yetki tek başına paydaş önceliğinin büyük bir kısmı için yeterli değildir. Benzer şekilde, otorite ve yakınlık içermeyen gerçek bir talep, paydaşlar için daha az önem taşır. Bu nedenle, paydaşların ilgililiği, yöneticilerin üstlendiği artan sayıda paydaş özellikleriyle bağlantılıdır.

3.2.2. Paydaş Teorisi ve Turizm

Turizmin büyümesi, özellikle politika oluşumu ve stratejisi temel paydaş faktörünü içerir, çünkü bir sektör olarak turizmin büyümesinde, paydaşların çıkarları ve bu büyüme yatırım getirisinin anlaşılması yoluyla durumun karmaşıklığında paralel bir artışa da neden olmuştur. Belli bir pazarda veya bölgede turizm davranışıyla ilgilenen veya etkilenen tüm paydaşların birlikte turizm sürecini denetlemesi gerektiğini öneren bu sorunları çözmek için yenilikçi bir metodoloji geliştirilmiştir. Benzer şekilde, Sautter ve Leisen (1999), turizme yönelik stratejilerin, strateji, metodoloji ve faaliyet sonuçlarıyla ilgili tüm paydaşların eksiksiz bir şekilde anlaşılmasını içermesi gerektiğini savunmuştur. Getz (1991), paydaşların turizm faaliyetinin büyümesine ilişkin bakış açısının, turizmin büyümesine yol açan temel olduğunu düşünmektedir. Paydaşlar, ilgilendikleri konulara ilişkin çeşitli etik inançları taşıdıklarından bu bakış açılarında farklılaşabilmektedir. Henning (1974), etik inançların zaman içinde insan anlayışına göre değişen sonuç, hedef, takip ve ideolojileri içerdiğini ve politikalarla ilgili etkin karar vermeyi büyük oranda etkilediğini savunmuştur. Bu nedenle paydaşlar, ilerleme konusundaki görüşlerini etkileyen farklı ahlaki kanaatleri taşıdıklarından, stratejistler tüm ilgili paydaşların menfaatlerini hesaba katmalıdır (Inskeep, 1991; Hardy ve Beeton, 2001).

Paydaşların perspektiflerini incelemek, anlaşmazlıkların üstesinden gelmeye yardımcı olan gelişmiş öğrenme ve anlayışa yol açar. Özellikle, paydaşların tanınması ve katılımı, yerel halk ile sektörde işbirliğine yol açan birincil girişimdir (Yuksel ve ark., 1999; Hardy ve Beeton, 2001).

Paydaş teorisinin fikirleri uygulamaya konulduğunda sonuç alınması için strateji oluşturmaya ve turizm endüstrisinin birincil katılımcıları olan farklı paydaş gruplarının bakış açısına bağlı kalmaya ihtiyaç duymaktadır (Sautter ve Leisen, 1999). Paydaş teorisinin ilerlemesine yönelik bir sonraki adım, yerel halk, iş adamları, hükümet ve turistlerden oluşan dört paydaş grubunun katıldığı alanlarda turizmin istikrarlı bir şekilde büyümesini teşvik etmek için farklı paydaş gruplarının katılımıdır (Byrd ve ark., 2009).

3.2.3. Turizm Gelişimine Hükümetin Katılımı

Paydaşların katılımı, yerel halkın katılımıyla ilgili temel inanç olan eşitlikçi ideolojiye karar veren inançlara kolayca dayandırılabilir. Crosby ve diğerleri (1986: 171), bunu hükümet temsilcileriyle halkı bir araya getirmek için bir çaba olarak görmektedir. Bu kavramları temel nokta olarak ele alan paydaşların katılımı, yerel topluluktaki farklı kitlelerin tanınması ve bu toplulukları olaylardan ve zorluklardan haberdar edilmesi ile başlanmalıdır. Paydaşlara verilen bilgi, bölge veya nüfusu için en iyi eylem yolunu önermeleri gerekçesiyle kanaatlerini oluşturmaktadır. Her ne kadar 1990'lı yılların sonlarında, yerel halkın katılımı hız kazanmaya başladıysa da ve bu çaba hükümet düzeyinde sınırlı kalmıştır. urry (1995), bu gelişmenin, vatandaşların hak ve görevlerine kuşkusuz daha fazla sorumluluk yükleyen, eşitlikçiliğin kaçınılmaz olarak büyümesine borçlu olduğu fikrini ortaya atmıştır. Topluluğun politikacılara olan inancının azalması, paydaşların sorumluluklarının artmasının bir başka nedenidir. Dolayısıyla, çeşitli siyasi kararların yanı sıra büyümeye yönelik eylemler bir şekilde toplulukların katılımını gerektirir (Steelman, 2001; Carmin ve ark., 2003).

Buna ek olarak, Murphy (1985), Southgate ve Sharpley (2002), hükümetin turizmin büyümesine bir sistem olarak katılım fikrini, özellikle de istikrarlı bir turizm sektörü sağlamak söz konusu olduğunda desteklemiştir. Murphy, turizmin gelişmiş bir

toplumda tutarlı bir unsur olduğunu ve turizmin toplumla olan bağının kurulması gerektiğini ve dolayısıyla ilgili topluma sunulan tüm yararların ortaya konulması gerektiğini vurgulamıştır.

3.3. Toplum Temelli Turizm

3.3.1. Toplum

Kitlelerin insan odaklı turizme yönelik katkılarını anlamak için ilk adım, bir toplumun aslında ne anlama geldiğini tanımlamak ve bulmaktır. Birleşmiş Milletler Dünya Ticaret Örgütü (UNWTO) uyarınca toplum, "bir bölgedeki her bir grup insanın kentsel ya da kırsal yerleşim birimlerinden bağımsız olarak, o bölgede yaşayan bir nüfusa ve o bölgedeki binalara sahip olan aralarında hükümet görevlilerinde bulunduğu sakinlerdir". Ayrıca, UNWTO, turizmin stratejik seviyelerin ötesinde büyümesinin mümkün olduğu senkronize bir alan için geçerli olan nüfus standardını ortaya çıkarmaktadır. Topluluk benzer özelliklere sahip ortak bir bölgede ikamet eden bireylerin birliğini temsil eder (Mclntyre, 1993).

Urry (1995), topluluğun dört avantajını şu sözlerle ortaya koymuştur: "Öncelik, toplumun belli bir coğrafi kökenden geldiğini tanımlayan merkezi bir kavramdadır. Bundan sonra belirli bir toplumsal sistem olarak tanımlanabilir. Ardından, toplumun bireylerindeki toplu bir bilinçlilik ilişkisi gelir; son olarak ise daima belli bir toplulukta kaçınılmaz olarak bulunan otoriteye yönelik mücadeleleri göz ardı eden bir inanç olarak tanımlanabilir."

Bir grubu iki ya da ikiden fazla kişi olarak tanımlayabiliriz ve birbiriyle bağlantı kuran ve birbirlerine bağlanan bir grup kişiyi tanımlayarak bir topluluğu tespit edebiliriz. Kişilerin, hedefleri, amaçları, yaşam biçimleri, davranışları, ahlakî inançları gibi bağlarından bağımsız olarak ortak bir endişesi olmalıdır. Urry (1995), insan odaklı turizmin bölgenin coğrafi eşsizliğini ve mirasını korumak için bir motivasyon görevi olduğunu, toplumun ve geleceğinin büyümesine yönelik bir köprü görevi görebileceğini ve ekolojik turizmle derinden bağlantı kurduğunu düşünüyor. Bu kavram "Topluma yönelik ekolojik turizm" olarak adlandırılmaktadır.

Nitekim, nüfusun bireylerin katılımını teşvik etmesi ve doğanın ve mirasın korunması için fayda sağlaması ve arta toplumsal gelir için şansını arttırması kendi elindedir. Toplum temelli turizm dengeli, istikrarlı bir sektör olarak turizmin büyümesini planlama ve yönetmede yerel nüfusun katılımına odaklanmaktadır (Hall, 2003).

Buna ek olarak, grup odaklı turizm, çoğunlukla kırsal kesimde ihtiyaç duyulan finansal olanaklara bir başka imkan sunar. Aynı zamanda, farklı yetenek ve işlere sahip toplumun farklı katmanlarından halka istihdam olanakları sağlamak ve iş imkânları yaratmayı vaat ediyor. Bu durum kırsal kesim sakinleri ve özellikle kadınlar için geçerlidir.

Urry (1995), çoğunlukla yaban hayatı istikrarını, ekolojik korumayı ve yerel halk için ekonomik büyümeyi desteklemek için, büyüyen bazı ülkelerde popüler olan insan odaklı turizm fikrini ortaya atmışlardır. Kitle turizmi, genellikle yerel halk tarafından sağlanan daha iyi turizm fırsatları ve büyümenin ardından gerçekleşir. Bu normal olarak, turistlerin yaşam biçimlerini anlamak için yerel kitlelerle yaşadığıdı kültürel takasları içerir.

Ashley (2000), özellikle yerel kitleler bu malzemeyi iyi ve istikrarlı bir şekilde yönetmek istiyorlarsa, yaban hayatının avantajlarının turizm faaliyeti üzerindeki bölgesel harcamalara nazaran daha çok olması gerektiğine inanmaktadır. Buna ek olarak, turizmin büyümesini engelleyen üç neden saymaktadırlar: Bunlar; turizm geliştirme organizasyonlarının eksikliği, yerel gelir dağılımının eşitsizliği ve yerel kitlelerin, atalet yaratan gezi ve ekolojik koruma arasında yetersiz anlayış. Clarke (2002), turizm konusunda hükümetlere varolan araçların yetebilmesi için kıtlık veya finansal zor durumlarda yerel kitlelere destek olacak şekilde hareket etmeleri yönünde tavsiyelerde bulunur.

3.3.2. Toplumsal Katılım

Tosun ve Timoty'e göre (2003) turizmde istikrarlı büyüme odaklı yaklaşımlarda en temel nokta toplumun katkı sağlamasından geçer. Bu açından yerel halkın turizmin stratejik planlamasında, yerel sektörel ihtiyaçların yönetilmesinde ve iş döngüsünde yer alması gerekmektedir. Bu bağlamda, toplumun katılımı mümkün olduğunda geniş

ölçüde sağlanmalı ve çeşitli sebeplerle teşvik edilmelidir. Her şeyden önce büyüme sürecine dahil olmuş toplumlar gelişmiş karar alma noktasına ve yerel halkın moral motivasyonu noktasında pozitif katkı yapar (Hall, 2003).

Tüm bunlara ek olarak çevrenin korunması inisiyatifi de burada yer almalıdır. Turizm sektöründeki hizmet endüstrisinin bir parçası olarak, turizm yerel halkın desteğine ve işbirliğine ihtiyaç duyar. Ayrıca, turist memnuniyeti ziyaret edilen yerin tekrar arzulanması açısından daha da artar (Simmons, 1994; Hall, 1998).

Tablo 3.1. *Katılım tipolojisi*

asif katılımp	Bu tarz katılımda katılımcıların tepkileri sonuçlar açısından göz önüne alınmaz. Sonuçlar sadece kurumlarla paylaşılır.
Bilgi desteği yoluyla katılım	Katılımcılar sadece kendilerine sorulan sorulara cevap vererek katılım gösterirler, görüşmeyi etkileyebilecek kapasiteye sahip değildirler ve sonuçlar katılımcılarla paylaşılmaz.
Tartışma yoluyla katılım	Katılımcılar tartışmalar yoluyla katılım gösterirler fakat katılımcıların kararları temel belirleyici değildir.
Maddi amaçlı katılım	Katılımcılara sundukları hizmetler karşılığında kısa veya uzun dönemli ödemeler ile maddi katkı sağlanır. Bu durumlarda maddi katkının sonlanması katılımcının çıkarının bitmesine denk gelir.
Hizmet temelli katılım	Daha önceden belirlenen stratejilere yönelik katılımcıların formüle edilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu tarz katılım genellikle büyük kararların çoktan verilmiş olduğu durumlarda yaşanır.
Teşvik temelli katılım	Katılımcılar bilgi sağlanması ve bu bilgilerin uygulama ve eylemlere uyarlanması noktasında katkıda bulunur. Bu durum farklı yöntemler içerebilir. Paylaşılan bilginin amacı ve kalitesi hakkında yetkilileri de içeren yerel halkın görüşlerine ihtiyaç duyulur.
Kendini yansıtma	Katılımcıların tüm dış müdahalelerden bağımsız olduğu ve ‹ kendilerini yansıtan katılımdır. Dış etkenlerle bir iletişim geliştirseler de kaynakların yönetimi açısından kontrolü ellerinde tutarlar.

Kaynak: Pretty ve ark., 1995.

Yerel halkın katılım düzeyi pasif katılından kendini yansıtan seviyelere 7 düzeyden oluşur. Her seviye yerel duruma ve yerel halkın olayları algılayışına katkıda bulunan

dış faktörlere yönelik ayrı birer standart içerir. Toplumun katılımına yönelik bu tasarımların bazı engel ve sorunları olsa da Tosun (2006) yerel katılımcıların turistlere yönelik ırksal, cinsiyet temelli, kültürel önyargılar barındırmadıklarını belirtmektedir. Gerçekten de halkların katılımının geçici olarak görüldüğü süreçlerde hizmetlere aidiyet duygusu oluşmamaktadır. Bütün bu eylemlerin tek sorunu daha önce yetkin bir şekilde ele alınmayan topluluğun katılımının şiddeti ve uzunluğu olabilir.

Diğer taraftan bakıldığında, turizm gelişim sistemleri eylemlerine toplumların dahil edilmesinin önünde engeller vardır. Bu noktada En önemli engeller, turizm stratejisi alanındaki mesleki becerilerin, maruz kalmanın ve kapasitenin geliştirilmesinin kıtlığıdır. Siyasi durum, mali kaynakların kıtlığı, siyasi irade eksikliği veya paydaşların isteksizliği, aynı hedefler için rekabet etmesi, yeterli, uzun vadeli ve kısa vadeli planlamanın eksikliği ve özel olarak kararlar, sistemler ve süreçler açısından fikir birliğine sahip olmamasından kaynaklanan merkezi karar vermeye yardımcı olur (Butler, 1999).

Yerel halkın turizm sürecinin gelişmesi konusundaki eksikliklerine itiraz etmek gerçekten de bir meydan okumadır. Yerel halkların siyasi karar vericilerle bilgi alışverişinde bulunmak ve hedef odaklı projeler ve topluluk temelli sorunları belirleyen yerel kuruluşlara ve organlara katkıda bulunarak turizm gelişimi konusunda bilinçlendirmek isteyecekleri düşünülmelidir. Sonuç olarak, yerel halkın turizm sürecinin büyümesindeki rolünü artırmaya yönelik ilk birkaç aşama, topluluk odaklı turizm desteği ve büyüme faaliyetlerini ortaya çıkaracak ve bundan sorumlu olacak bir yol bulmaktan geçer. Topluluğun neye ihtiyacı olduğunu ve nelere dayanacağını tek tek incelemek ve aktif olarak işbirliği içinde çalışmakta olan yerel topluluk temsilcilerini dahil etmek zorunludur. Bir diğer yapılması gereken ise organizasyonun yapısını, yerel halktan alınan desteğini belirleyecek olan iyi tanımlanmış hedefleri ile bir turizm planı yapmak ve bu planda maddi getirilerin ve fiyatların olmasını sağlamaktır. Bu süreç, sürece ve turizmin gelişimine bireysel ya a kolektif halde katkıda bulunacak ana paydaşların belirlenmesini de içermelidir. Nihai olarak, en iyi kurumları bularak ve profesyonel düzeyde yardım sağlayarak yerel halka yönelik kapasite inşası ve eğitim noktasında bir plan hazırlanmalıdır (Timothy, 2002). İşbirliğinin doğası ve strateji oluşturma yaklaşımları turizm sektörünün istikrarlı

gelişimi için olmazsa olmazlarıdır. Bu noktada iş birliği yaklaşımından başlayarak bu konudaki literatür incelenecektir.

3.4. İşbirliği Yaklaşımı

Jamal ve Getz (1995) iş birliği yaklaşımını kolektif karar alma süreci olarak tanımlamaktadır. Bramwell ve ark (1996) kolektif turizm planlamasını turizme yönelik ilgileri olan paydaşlar arasında belirli bir lokasyonda, ülkede ya da toplumda turizmin nasıl gelişeceğine dair tartışma, çözüm, anlaşma ve müzakere yoluyla doğrudan bağlantının kurulması olarak tanımlamışlardır. Bramwell ve ark (1996) işbirliğinin istikrarlı büyüme ve şu dört temel getiriyi sağlayacağını düşünmektedir:

1. Doğanın korunmasının göz önüne alınması ve insan kayanklarının dağıtılması.
2. Sistemi olumlu yönde etkileyecek politika oluşumuna ve geliştirilmesine katılım
3. Finansal sermayenin ve kayanakların adil dağılımına yol açacak şekilde çok taraflı paydaşların sürece yönelik anlayışlarının geliştirilmesi.
4. Paydaşların sürece dahil edilmesi karar alma süreçlerinin meşruiyetini artıracak ve yerel halkın küresel dünyaya katkısını teşvik edecek ve katılımcıların yeteneklerinin geliştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik imkanları artırılması.

Sektörün büyümesi noktasında etkileşim, iletişim ve işbirliği imkanlarının varlığında bile etkin büyüme gelişmeyi engelleyebilecek durumlar olması normaldir. Haywood (2000) turizm planlama sürecinde etkili bir katılım noktasında ortaya çıkan kurumsal ve sistemik engeller sıralamaktadır (Ritchie, 1999). Timothy (2002) işbirliğini, bireylerin karşılıklı yarar noktasındaki eşiklerinin artmasını sağlayan ve ortak hedefe yönelik bilgi, malumat, eylem, ve kaynak değişimi olarak tanımlar ve bu tanım mevcut literatürdeki tanımlardan farklı bir yerde durur (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. *İşbirliği ve benzer terimlerin karşılaştırılması*

	Stratejilerin tanımı ve değişimleri
Ağ kurma	Karşılıklı fayda için bilgi değişimi
Koordinasyon	Karşılıklı fayda ve ortak amaç doğrultusunda bilgi alışverişi ve eylemlerin değiştirilmesi
İşbirliği	Karşılıklı fayda ve ortak amaç doğrultursunda bilgi alışverişi, eylemlerin değiştirilmesi ve kaynakların paylaşılması
Birliktelik	Karşılıklı fayda ve ortak amaç doğrultursunda bilgi alışverişi, eylemlerin değiştirilmesi , kaynakların paylaşılması ve kapasite artırılması

Kaynak: Timothy, 2002.

Tablo 3.2. işbirliği terminolojisi ve onun gerçek hayata uygulanmasını detaylandırmaktadır. Tabloda ağ kurma karşılıklı fayda için bilgi değişimi olarak tanımlanırken, koordinasyon, karşılıklı fayda ve ortak amaç doğrultusunda bilgi alışverişi ve eylemlerin değiştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, işbirliği Karşılıklı fayda ve ortak amaç doğrultursunda bilgi alışverişi, eylemlerin değiştirilmesi ve kaynakların paylaşılmasını içerirken, birliktelik bilgi alışverişi, eylemlerin değişimi, kaynakların diğerlerini güçlendirme ve yardım etme noktasında kullanılması ve ortak hedefin gerçekleştirilmesini içermektedir.

Birliktelik teorisi sağlık, güvenlik, bilgi yönetimi, eğitim, kalkınma, siyaset yönetimi, turizm gelişimi gibi birçok alanda tercih edilmiştir (Long,2000). İşbirliği toplumsal açıdan turizm gelişimi için muhtemelen en çok kullanılan yoldur.

3.5. Özet

Bu bölümde, turizmin istikrarı büyümesinin sağlanması için tüm ilgili paydaşların sürece dahil edilmesinin ne kadar önemli olduğu gösterilmiştir. Bir sonraki yöntem bölümünde araştırmaya temel oluşturacak tasarımın oluşturulması ve bu çalışmaya uygun yöntemlerin belirlenmesi tartışılacaktır. Araştırmanın amaçlarına hizmet edecek yöntemin belirlenmesi bir sonrası bölümün temel noktasıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

4.1. Giriş

Çalışmanın başarılı ve kaliteli olması için araştırma planı, değişkenleri, yöntemi ve very toplama araçları uygun şekilde belirlenmelidir. Bu bölüm araştırma modelinin, değişkenlerin, araştırma sorularının, veri toplama yöntemlerinin belirlenmesinden ve sonrasına veri analizinde kullanılacak olan tekniklerden oluşmaktadır.

4.2. Kavramsal Çerçeve

Kavramsal çerçeve çalışmanın muhtemel süreçlerini belirlemek ve araştırma sorularına cevap bulma noktasında tercih edilen yaklaşımı, benimsenen çerçeveyi ve değişkenleri ortaya koymak için kullanılır (Solomon ve Solomon, 2004).

Shahat Şehrindeki paydaş tutumlarını belirlemek için temel paydaşların belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla, "Shahat şehrindeki turizm gelişimine doğrudan dahil olan veya bundan etkilenen paydaşlar kişiler ve kurumlar" olarak tanımlanmıştır (Beeton ve Hardy, 2001).

İdeal ya da tam temsil gücüne sahip bir veri seti şüphesiz tüm paydaşların kapsamlı bir incelemesini içerecektir (Godfrey, 1998), bu nedenle bu çalışma, tüm kilit paydaşları dahil etmeye çalışmaktadır.

Çalışma, aşağıdaki soruları yanıtlamayı amaçlamaktadır:

Temel soru:

Paydaşların tutumları açısından gelecekte Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimi yaratma imkânı var mıdır?

Bu soruyu cevaplamak için, araştırmacı altı alt soru önermiştir:

S1: Kentte sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu yönde etkileyecek olan Shahat şehrinde nicelik ve nitelik açısından güvenilir turizm kaynakları var mı?

S2: Shahat şehrinin sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu etkileyecek olan turizmle ilgili paydaşların turizmle ilgili olumlu algıları var mı?

S3: Shahat şehrinde paydaşlar tarafından şehrin kalıcı turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu yönde etkileyecek bir sorumluluk duygusuyla sonuçlanacak turizm gelişimine belirli bir katılım düzeyi var mıdır?

S4: Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde pozitif etkide bulunacak olan paydaşlardan turizme yönelik olumlu çevresel tutumlar var mıdır?

S5: Paydaşların Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu yönde etkileyecek olan turizme yönelik olumlu ekonomik tutumları var mıdır?

S6: Paydaşların Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme sürecinde olumlu yönde etkileyecek olan turizme yönelik olumlu sosyal tutumları var mıdır?

4.2.1. Araştırmanın Hedefleri

Araştırma Libya'daki Shahat Kentinde sürdürülebilir turizm gelişiminin kurulması ihtimalini incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu nedenle, araştırmanın amaçları aşağıdaki gibidir

1. Sürdürülebilir kalkınma modelleri, sürdürülebilir turizm stratejileri ve paydaş teorisi üzerine literatür hakkında tarihi ve eleştirel bir inceleme yapmak.
2. Kentteki turizm alanında sürdürülebilir kalkınmanın önündeki mevcut sorunları ve zorlukları incelemek ve analiz etmek.
3. Kentte turizm gelişimine yönelik paydaşların desteğini etkileyen faktörleri analiz etmek.

Bu çalışma, kentteki sürdürülebilir turizm gelişiminin, daha elverişli, işbirliğine dayalı ve sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi için kaynakları ve turizm potansiyelini belirleyerek ve turizm potansiyelini ve turizm gelişiminin sürdürülebilirliğini etkileyebilecek paydaş gruplarının tutum ve algılarını belirlemeyi amaçlamaktadır

4.2.2. Araştırmanın Amaçları

1. Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir turizm gelişimi ve paydaş teorisi gibi anahtar terimleri belirlemek.
2. Şehrin turizm gelişiminde kilit paydaşları belirlemek.
3. Kentte turizm arzının karşılaştığı sorunları ve meydan okumaları analiz etmek.
4. Kentteki turizm talebinin karşılaştığı sorunları ve meydan okumaları analiz etmek.
5. Paydaşların kentte turizm gelişimine sağlayabilecekleri desteğin boyutunu belirlemek.

4.2.3. Temel Değişkenlerin Formülasyonu

Araştırmanın temel değişkenleri bağımlı, bağımsız olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma konusuna göre, bu araştırmanın ana değişkeni "Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme" bağımlı değişkenidir.

Araştırma soruları, amaçlar, hedefler ve ilgili literatür ışığında, bu şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik paydaşların desteğini araştırmak ve araştırma için ana sorunun cevabını belirlemek için altı bağımsız değişken kullanılmıştır:

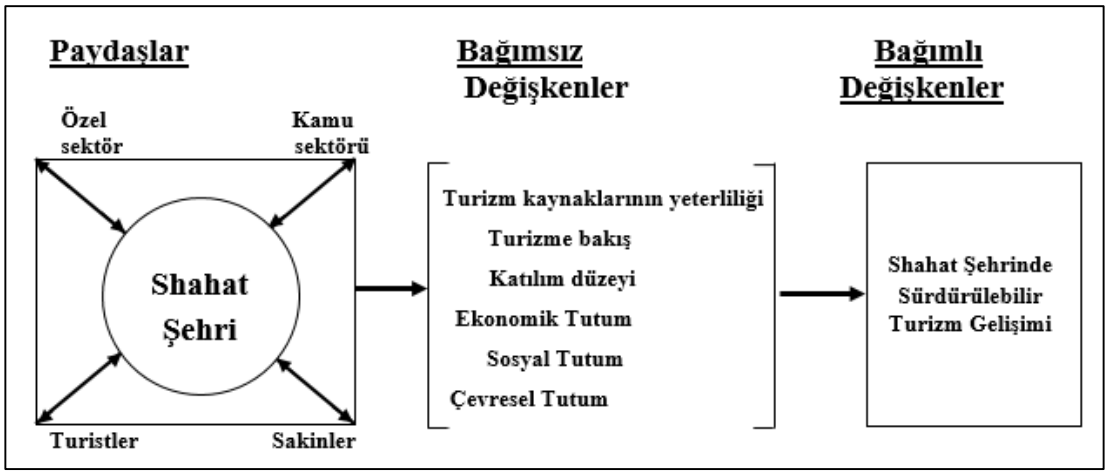
Literatürden çıkarılan bu altı değişkenler şunlardır:

- Turistik kaynakların yeterliliği
- Turizme yönelik algılamalar.
- Katılım düzeyi.
- Çevresel tutumlar.
- Ekonomik tutumlar.
- Sosyal tutumlar.

Araştırmacı, paydaşların sürdürülebilir turizmin gelişmesine verdiği desteği etkileyen değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koyacak ve konunun incelenmesi için bir model olarak kullanılacak teorik bir model geliştirmiştir.

4.2.4. Çalışmanın Modeli

Aşağıdaki Şekil 4.1 teorik çerçevenin bir çalışma modeli şeklinde sunulmasıdır.

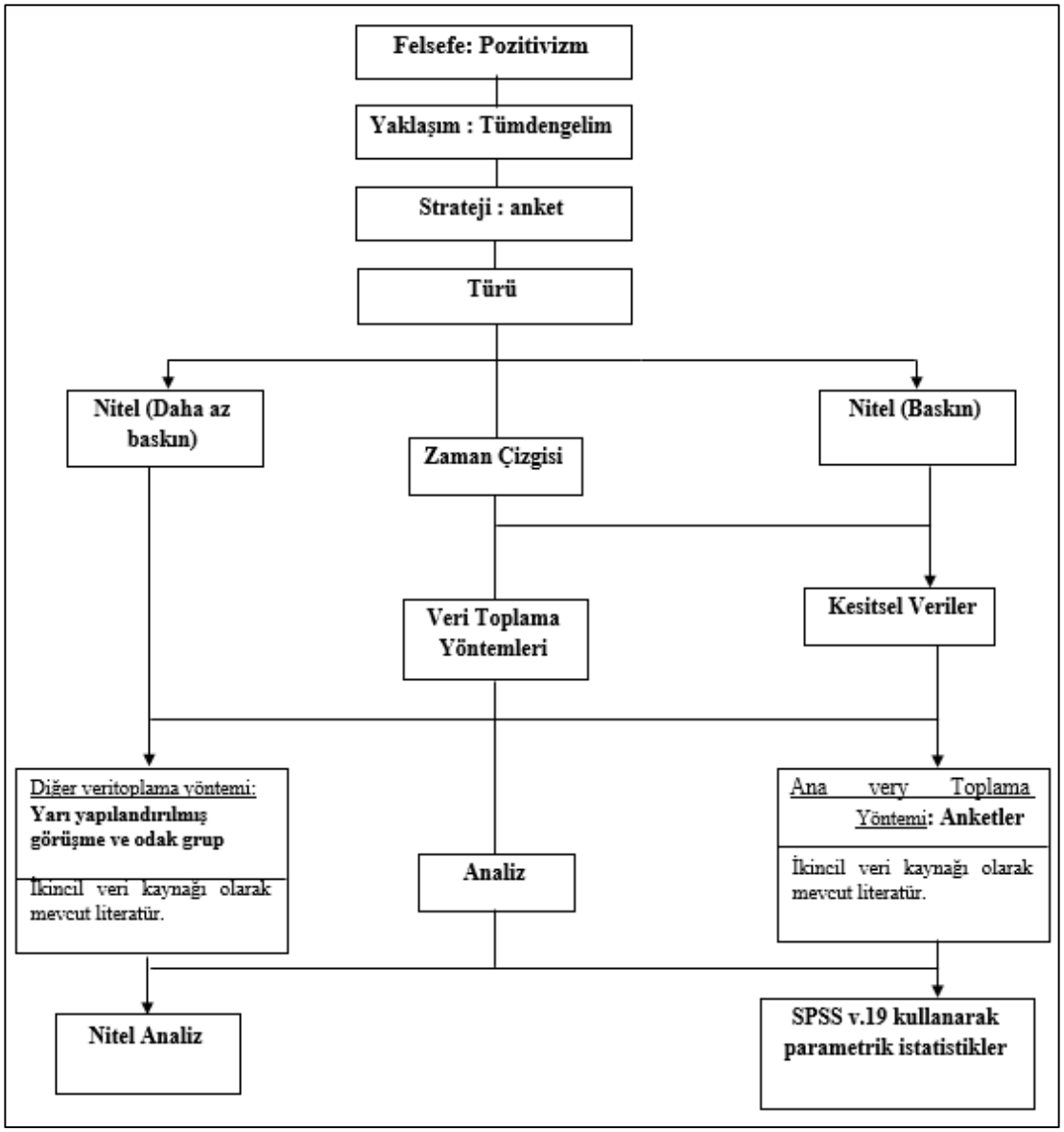

Şekil 4.1. *Kavramsal çerçevenin model olarak gösterimi*
Kaynak: Araştırmacı

4.3. Araştırma Yöntemi

Collis ve Hussey (2003) araştırma metodolojisinin tüm araştırma sürecine dahil olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma süreci, araştırma projesinin tamamlanmasıyla ilgili bir dizi çok aşamalı eylem olarak tanımlanmaktadır. (Saunders ve ark., 2000). Saunders ve ark. (2000) araştırma aşamalarının süreçlerini aşamalar halinde açıklamışlardır: araştırmanın felsefesi, araştırmanın yaklaşımı, araştırmanın stratejisi, zaman araştırması ve veri toplama yöntemleri. Bu noktada Şekil 4.2, bu araştırmanın genel metodolojisini özetlemek ve açıklamak için geliştirilmiştir. Aşağıdaki bölümlerde, bu metodolojiyi ve bununla ilgili seçilen farklı açıklamak ve doğrulamak amaçlanmaktadır. En önemlisi, birçok alanda yapılan araştırmalarda açıkça tanımlanmış hedefler ve amaçlar, araştırma sürecinin en uygun yönlerinin seçimi ve geliştirilmesi için temel noktalar olarak kabul edilmektedir. Araştırmanın amaç ve hedefleri, araştırma projesinin süresi boyunca birçok önemli seçeneği yöneltmektedir (Partington, 2002; ve Saunders ve ark., 2000). Dolayısıyla, bu araştırmada, araştırma

süreci ile ilgili tüm yönler araştırmanın amaç ve hedefleri ile bağlantılı olarak yapılmıştır.

Şekil 4.2. *Araştırma yöntemi*
Kaynak: Araştırmacı

4.4. Araştırmanın Felsefesi

Sanders ve ark. (2000), araştırma felsefesinin, belirli bir araştırma projesinin nasıl uygulanacağını belirleyen bilgi araştırma geliştirme düşüncesini yansıttığını ve kapsamlı araştırma sürecinin nasıl uygulanması gerektiğini belirlediğini vurgulamaktadır. Araştırma felsefesi ayrıca, araştırma tasarımının, bilgi yapılarının sınırlamalarına nasıl uyarlanacağını gösterir (Easterby-Smith ve ark., 2008). Easterby-

Smith ve ark. (2008) ve Saunders ve ark. (2000), sosyal araştırmanın nasıl yapıldığını tanımlayan iki felsefi geleneğin olduğunu ileri sürmüşlerdir: pozitivizm ve fenomenoloji (örn: toplumsal inşa).

Pozitivizm mantık ve rasyonellik ile deneysel gözlemin birleşimidir (Barttington, 2002) ve toplumsal gerçekliği incelemek için doğal bilim yöntemlerinin uygulanmasını gerektirir. Örneğin, doğa bilimlerinde bilimsel yaklaşım, teorileri geliştirmek ve sonra test etmek için kullanılan bir dizi prosedürden oluşur (Bryman and Bell, 2007). Pozitivizmin ana fikri, toplumsal dünyanın dışsal olarak var olması ve özelliklerinin mantıklı düşünce, sezgi veya önsezi yerine objektif yöntemlerle ölçülmesi gerekliliğidir (Easterby-Smith ve ark., 2008). Fenomenoloji, pozitivizme zıt bir gelenektir. Fenomenolog, tecrübenin değişmesinin, sosyologların toplumsal eylemin öznel anlamını anlamasını gerektiren doğal bir mantık ve rasyonellik içerdiğini varsayarak rasyonel eleştiriyi gözden geçirmenin daha iyi olduğunu düşünür (Bryman ve Bell, 2007). Fenomenologlar, deneyimleri başkalarıyla paylaşarak insanların dünyayı anlamadaki yollarına odaklanır (Easterby-Smith ve ark., 2008). Tablo 4.1, pozitivist ve fenomenologun zıt etkilerini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.1. *Pozitivizm ve fenomenoloji karşılaştırması*

Pozitivist	**Fenomenolojist**
Felsefe	
• Nesnel: Dünyayı veya kuruluşları görmek için harici bir bakış açısı var. • Bağımsız gözlemci	• Öznel: Dünya ve kuruluşlar sosyal olarak inşa edilirler. • Gözlemci, gözlemin bir parçası
Araştırma	
• Araştırmanın amacı, iyi araştırmanın verimli sorgulama yöntemini kullanarak gözlemlerin çarpıtılmadan kaydedilmesiyle yapılmasıdır. • Gerçeklere odaklanır.	• "Bilmek" tamamen ve anında doğrudan bir deneyim olarak düşünülür. • Anlamlara odaklanılır.

Tablo 4.1.'nin devamı

Araştırma ilerlemesi	
• Varsayıma dayalı çıkarsama. • Nicel veriler kullanma. Bağlamdan azade. • Deneyci ve bilimsel	• Tüme varan fikirlerden veriler elde edilmesi • Nitel yönteme başvurulması • Eşzamanlı faktörlerin konfigürasyonu. Bağlam temelli • insancıl ve yorumlayıcı.
Tercih edilen yöntemler	
• Büyük örneklem. • Statik tasarım: çalışmaya başlamadan önce izole edilmiş kategoriler. • Açıklama ve tahmine odaklanma.	• Küçük örnekleri derinlemesine veya uzun süreli inceleme. • Tasarım: araştırma sırasında belirlenen kategoriler. • Belirgin bir anlayış geliştirme.

Lee ve Lings (2008); Bryman ve Bell (2007); Maylor ve Blackmon (2005); Partington (2002); Hussey ve Hussey (1997); Wass ve Wells (1994)'den yararlanılarak geliştirildi

Esterby Smith ve ark. (2008), bu felsefelerin her ikisinin de avantaj ve dezavantajları olduğunu savunmuştur. Pozitivist, çeşitli durumları hızlı ve ekonomik bir şekilde kapsamlı bir şekilde araştırır ve istatistiklerin daha büyük örneklere uygulanmasını kolaylaştırır. Bununla birlikte, pozitivizm insanların eylemlere verdiği önem ve süreçlerin derin bir anlayışını sağlayamaz. Pozitivizm esas olarak, "X değişkeninin nedenleri nelerdir" gibi sorulara cevap vermeye odaklanır ve niceliksel yöntemlere daha fazla bağlı kalır (Johnson ve ark., 2006). Fenomenoloji, insanların yükledikleri anlamları anlayarak yeni teorilerin geliştirilmesine katkıda bulunsa da, fenomenolojik bir felsefenin benimsenmesi kontrol edilmesi zordur ve veri toplama genellikle uzun bir zaman alır.

Saunders ve ark. (2000) araştırma felsefesinin araştırma stratejisine, zaman dilimine ve veri toplama yöntemlerine dayandığını vurgulamıştır. Ayrıca, araştırmanın bir tümevarım veya tümdengelim yaklaşımı izlemesi gerekip gerekmediğini de tespit eder.

Tümdengelim, mantıksal sonuçların, bilinen gerçeklerin gerekçeli genellemesi yoluyla türetildiği yaklaşımdır (Sekaran, 2003); Collis ve Hossey'e göre (2003), tümdengelimde araştırmacı hipotezler geliştirir ve bu hipotezleri test etmek için bir araştırma stratejisi oluşturur. Buna ek olarak, tablo 4.1'de gösterilen tümdengelim, pozitivizmde daha fazla uygulanır. Öte yandan fenomenolojide başvurulan tümevarım, araştırmacının belirli bir olguyu gözlemlediği yaklaşımdır ve bu gözlem sonucuna dayanarak sonuçlara ulaşır (Sekaran, 2003); Collis ve Hussey'e göre (2003), tümevarımda araştırmacı veri toplar ve bu verilerin analizine dayanan bir teori geliştirir. Sekaran (2003), araştırma konularındaki cevapların tümevarım veya tümdengelim veya her ikisinin birleşimi yoluyla elde edilebileceğini savunmuştur. Karışık bir yaklaşımın kullanımı Easterby-Smith ve ark. tarafından tartışılmıştır. (2008). Örgütlerle ve insanlarla araştırma yapan araştırmacıların genellikle her iki yaklaşımı da kullandıkları savunulmaktadır. Bu durum muhtemelen çalışma konusu üzerinde daha fazla görüş sağlayacak ve her bir yöntemdeki zayıf yönlerini, güçlü yönlerine odaklanarak azaltacaktır.

Araştırmacı, bu çalışmanın değişkenleri hakkında veri elde etmek için, nicel ve nitel yöntemleri birlikte kullanmayı tercih etmiştir; böylece veri toplama aşamasında birbirleriyle etkileşimleri azdır, ancak sonuçları yorumlama aşamasında birbirlerini tamamlarlar.

Bu bilgiler ışığında ve doğru sonuçlar elde etmek için araştırmacı, uygulama için karma yaklaşımı tercih etmiştir. Bu nedenle görüşme yoluyla veri toplama yöntemi de kullanılmış ama temel yöntem olarak anketler yoluyla niceliksel yöntem kullanılmıştır. Dolayısıyla, çalışma üzerinde nicel yöntem hakimdir (Nicel Dominant).

4.5. Araştırmanın Yaklaşımı

Tümdengelim ve tümevarım, araştırmalarda doğru veya yanlış olanı belirlemek ve sonuç çıkarmak için kullanılan iki yaklaşımdır. Tümdengelim genelde organize bir niceliksel araştırma yöntemi kullanılarak yapılır. Nicel araştırma, verilerin sayısal analizini içerir ve arama ilişkileri ve ölçülen değişkenler arasındaki farklar hakkında araştırma soruları cevaplamak için istatistiksel prosedürlerin kullanılmasını sağlar

(Ghauri ve Gronhaug 2005; Partington, 2002). Öte yandan, tümevarım genellikle daha az yapılandırılmış bir nitel yöntem kullanılarak yapılır. Nitel araştırma, veri toplamayı, sözcükleri, anlatıları ve gözlemleri ve sayıların değil fenomenlerin farklı görüşleri için araştırma sorularına cevap bulmak için bu verilerin yorumlanmasını içerir (Maxwell, 1996).

Daha önce, Creswell (2003), araştırmalarda uygun yaklaşımın benimsenmesi için kriterler belirlemiştir. En uygun metodoloji veya tasarımın kararlaştırılmasında, yazarlar, (Punch, 2005; Creswell, 2003), çeşitli hususların dikkate alınması gerektiğini önermektedir:

- Araştırma sorularının doğası ve amaçları açısından en iyi tasarımın veya en iyi yöntemin seçilmesinde önemli etkendir (Punch, 2005).
- Araştırma konusu burada önemlidir. Zengin bir literatüre sahip olunan konular teorik çerçeve geliştirilmesinde ve hipotezler üretilmesinde tümdengelim yönteminin benimsenmesine yönlendirir. Mevcut literatür göz önüne alındığında yeni bir konu seçildiğinde benimsenmesi gereken yaklaşım tümevarımdır (Creswell, 2003).
- Zaman; Tümdengelim araştırmaları tamamlamak daha hızlı olabilir. Öte yandan, tümevarım araştırması çok uzun sürebilir. Dolayısıyla, tümdengelim yaklaşımı, tümevarım yaklaşımından daha düşük riskli bir strateji olabilir (Creswell, 2003).
- Hedef kitle. Cevap verenlerin çoğu, tümdengelim yaklaşımından haberdardır ve bu yaklaşımın sonuçlarına inanmaya daha meyillidir (Creswell, 2003).

Bu tür araştırma, sonuçları tüm popülasyonu temsil edecek şekilde genelleştirmeye çalışır. Tümdengelim yaklaşımı teoriyi üretmeyi veya yeni fikirleri araştırmayı amaçladığı gibi, çıkarımın bulguları örneklemden popülasyona genelleştirmeyi amaçladığı için, tümdengelimli yaklaşımın seçimini en uygun hale getirir (Saunders ve ark., 2005).

4.6. Araştırmanın Stratejileri

Saunders ve ark.'na göre (2000), araştırma stratejisi araştırmacı tarafından araştırma sorularına cevap bulmak için kullanılan genel plandır. Easterby-Smith ve ark. araştırma stratejilerini sınıflandırmışlardır: vaka analizi, işbirliği araştırması, etnoğrafya, temellendirilmiş teori,anlatım yöntemi, olay araştırması, deneysel yöntem, anket yöntemi ve ortak araştırma. Vaka incelemesi, bir vaka veya birkaç vaka için yoğun bir bilgi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Deneysel yöntemler, doğa bilimlerine çok fazla kullanılır. Eylem ve işbirliğine dayalı araştırma, araştırmacının uygulayıcılarla yan yana çalışmasını ve işbirliği yapmasını ve dolayısıyla araştırmacının araştırmanın yapıldığı organizasyonun bir parçası olmasını gerektirir. Bu tarz araştırmalar fenomenolojide daha fazla kullanılırlar. Temellendirilmiş teori, işbirliği araştırması, anlatım yöntemleri ve etnografi, tümevarımsal yaklaşımda çok fazla kullanılır ve bunlar da fenomenolojide daha fazla tercih edilir.(Easterby-Smith ve ark., 2008; Saunders ve ark., 2000).

Anket stratejisi pozitivizmde daha fazla kullanılır. Bu strateji araştırmacılarına sonuçların genelleştirilmesi ve nüfusun tüm özelliklerini tanımlaması için büyük örneklemleri araştırmasına yardımcı olur ve genellikle araştırmacı büyük örneklemden veri toplamayı amaçladığında kullanılır. Ayrıca anket stratejisi, standart verilerin toplanmasını kolaylaştıran oldukça yapılandırılmış bir stratejidir (Hair ve ark., 2003). Saunders ve ark. (2000) belirli bir stratejinin seçim kriterlerinin aşağıdakiler de dahil olmak üzere birçok faktöre bağlı olduğunu savunmuşlardır: Araştırmanın amacı ve hedefleri; coğrafi engeller gibi araştırmacı tarafından karşılaşılan muhtemel kısıtlamaları; araştırmacının sahip olduğu zaman ve verilere erişim imkanı. Bu tartışmaya dayanarak ve bu araştırmanın amacı doğrultusunda bir anket stratejisi seçilmiştir. Bu seçimin nedenleri:

a. Anket stratejisi genellikle tümdengelim yaklaşımıyla bağlantılıdır (Saunders ve ark., 2000).
b. Anketler, işletme çalışmalarında yaygın kullanılan bir stratejidir (Ghauri ve Gronhaug, 2005).

c. Anket stratejisi, farklı görüş ve tutumları toplamaya ve araştırma hedeflerine ulaşmada yardımcı olan sebep-sonuç ilişkilerine erişmeyi kolaylaştırır (Ghauri ve Gronhaug, 2005).

4.6.1. Araştırmanın Tasarımı

Ghauri ve Gronhaug (2005) gibi, Hair ve ark. da (2003), araştırma tasarımını üç kategoriye ayırdılar: nedensel, betimleyici ve açıklayıcı. Açıklayıcı araştırma, genellikle araştırma konusu net anlaşılmadığında yapılır. Cooper ve Schindler (2003), soruşturma alanı belirsiz veya yeni olduğunda ya da arama değişkenleri açıkça tanımlanamıyorsa, araştırmacı araştırmanın amacına hizmet etmek ve araştırmaya ilişkin olgular hakkında yeni şeyler öğrenmek için bir açıklayıcı tasarımına uymak zorundadır. Nedensel araştırmanın amacı (genellikle analitik araştırma olarak anılır), bir olayın bir başka nedene neden olup olmadığını inceler, yani, bir olay neden meydana gelir veya 'x' değişkeninin ' y' değişkeninde de bir değişikliğe neden olup olmadığı incelenir (Cooper ve Schindler 2003). Buna ek olarak, nedenselliğin önemli bir unsuru 'A' değişkeninin 'B' değişkenine mi neden oluyor yoksa onun yerini mi alıyor durumunu belirlemektir (Cooper ve Schindler, 2003). Betimleyici araştırma, olguları şu an olduğu gibi tanımlamak ve çalışma vakasının farklı özelliklerine ilişkin verileri elde etmek üzerine odaklanmaktadır. Bu tür araştırmalarda, hipotezler genellikle, arama sürecinin geri kalanına rehberlik etmek için mevcut olan bilgi ve teoriden elde edilir. Tanımlayıcı araştırma, olgunun tanımı gibi çeşitli hedeflere hizmet edebilir; bu özelliklere sahip popülasyonların özelliklerinin ve oranlarının incelenmesi ve tanımlanması veya çoklu değişkenler arasındaki ilişkinin araştırılmasını içerir.

Bu çalışma, Shahat Şehrindeki paydaşların sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik desteğin belirleyicilerini tanımlamayı amaçlamıştır. Bu nedenle, araştırmanın bu kısmı betimsel bir çalışma olarak sınıflandırılabilir. Teorik araştırma modeli ve araştırma hedeflerine dayanarak, bu araştırma korelasyonel ve nedensel bir araştırmadır.

4.6.2. Çalışmanın Zaman Boyutu

Araştırmalar zaman boyutuyla da karakterizedir. Bu bağlamda, iki tür araştırma vardır: enlemsel ve boylamsal. Enlemsel araştırmalar bir kez yapılır ve zaman içindeki bir

noktanın bir enstantanesini temsil eder, Aksine, çalışmalar uzun süreler boyunca tekrarlanırsa ve zaman içindeki değişimleri izlemeyi amaçlarsa, bu tarz araştırmalar boylamsal olarak tanımlanır. Aksine, enlemsel çalışmalar bir kez yapılır ve doğru zamanda tek noktadan bir fotoğrafı temsil eder. Araştırma türünün belirlenmesi, aşağıdakiler gibi bir dizi faktöre bağlıdır: araştırma stratejisi . araştırmacı için uygun zaman. (Byrman ve Bell, 2007) ve örgütsel araştırma için uygulanabilirlik (Lee ve Lings, 2008). Bu nedenle, bu araştırmada enlemsel tip seçilmiştir. Bu seçim için gerekçeler şöyle sıralabilir:

a. Bu tür çalışma, belirli bir zamanda, farklı faktörlerin büyük bir nüfusa nasıl korelasyon oluşturduğunu açıklamaya ve araştırma hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olur. (Saunders ve ark., 2000).
b. Boylamasına araştırma için bütçe ve zaman kısıtlamaları vardır, özellikle zaman ve bütçeyle sınırlı olan yüksek lisans ve doktora derecesi gibi akademik amaçlarla araştırma yapmak için enlemsel analiz gerekliliğini yaratmaktadır. (Cooper ve Schindler, 2003; Saunders ve ark., 2000).
c. Enlemsel araştırmalar genellikle, bir dizi sorununun detaylı bir resmini çizmeyi veya belirli bir zamanda iş unsurlarının bir tanımını sağlamayı amaçlayan tanımlayıcı araştırmaların amacına hizmet eder.

4.7. Veri Toplama Yöntemleri

Veriler şu şekilde tanımlanmıştır: "*Araştırma ortamında araştırmacıya sunulan gerçeklerdir, ve veriler basit, doğrulanabilir, geçersiz kılınmış ve incelenen konulara ilişkindir*" (Cooper ve Schindler, 2003). Sekaran'a göre (2003) veriler ikincil ve birincil kaynaklardan elde edilebilir. Birincil veriler araştırma değişkenleri açısından doğrudan araştırmacı tarafından elde edilen bilgileri ifade eder. Hox ve Boeije (2005) bir sosyal bilimcinin her zaman birincil verileri toplarken kapsayıcı bilgiye yeni bir katkı yapıldığını belirtmiştir. Bu durum, birincil verilerin toplanmasının önemini açıklar, çünkü birincil veriler araştırma projelerinin yenilenmesine katkıda bulunur. İkincil veriler, araştırmacı tarafından mevcut kaynaklardan toplanan bilgilere veya başka bir kişi tarafından toplanan veri veya verilere, birincil verilere kıyasla daha kolay ve daha düşük maliyetle toplanır. (Blumberg ve ark., 2008). İkincil veri kaynaklarının

kullanımı araştırma projelerinde de araştırılmakta olan konuyla ilgili ikincil verilere erişilebiliyorsa önemlidir, ikincil veri kullanımı araştırma projesinin yararlılığını arttırır ve araştırmacıya daha büyük örneklemden edindiği deneyim ve sonuçları sağlayarak araştırma kapsamını genişletir (Buigi, 2005). Genel olarak, Saunders ve ark. (2000) aynı çalışmada birincil ve ikincil verileri beraber kullanılmasını önermektedir.

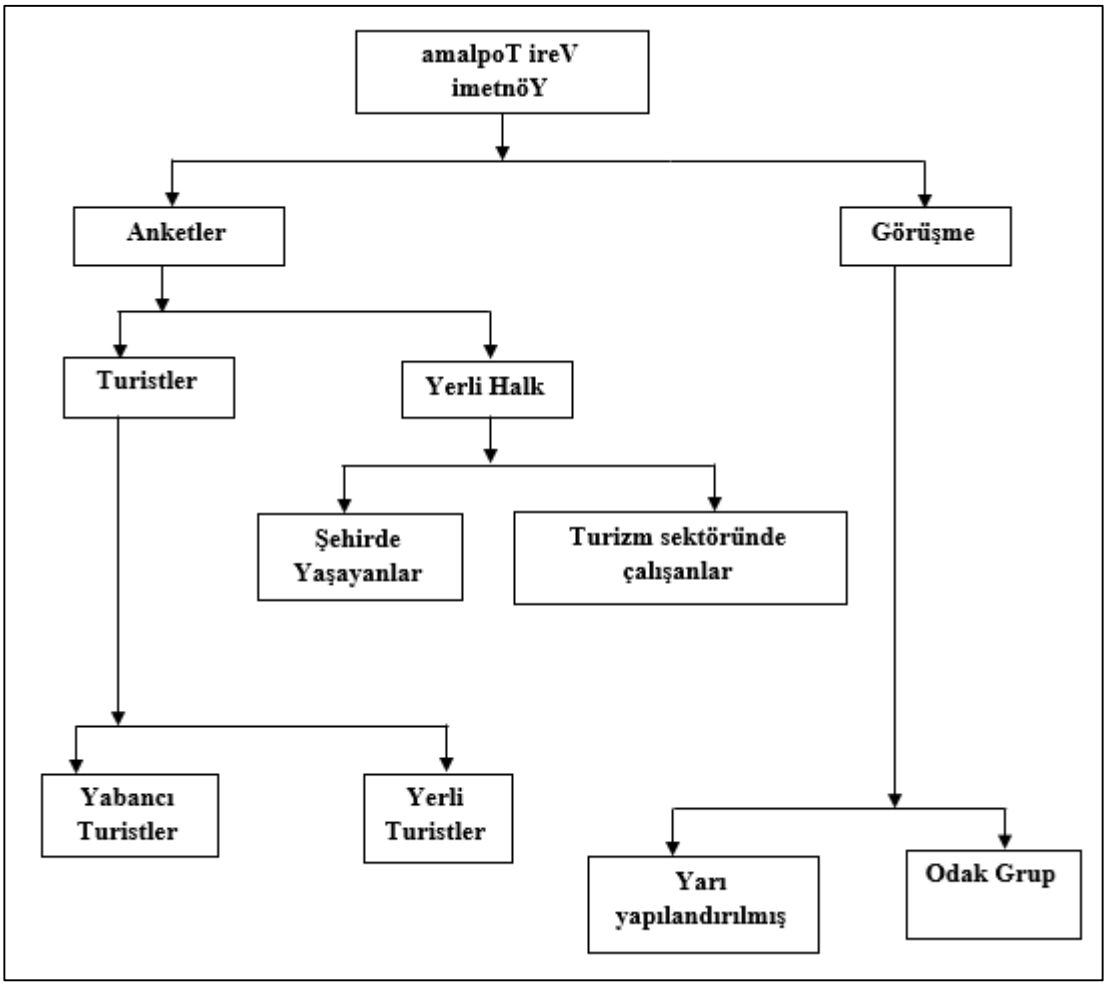
Bu nedenle, bu tartışmaya dayanarak ve her ikisinin de avantajlarını kullanmak için bu araştırmada birincil ve ikincil veri kaynakları kullanılmıştır. Birincil ve ikincil verileri elde etmek için farklı veri toplama yöntemleri vardır. Birincil veri toplama yöntemleri şunlardır: anket formu, gözlem, görüşme, odak grupları ve bir görüşme veya anket yürütme aracı olarak kullanıldığında internet. İkincil veri toplama yöntemleri, yayınlar, arşivler, yıllık raporlar, İnternet araştırmaları veya gazeteler gibi belgesel verilerin toplanmasını içerir. (Hox ve Boeije, 2005; Sekaran, 2003).

Dahası, araştırma ortamından elde edilen veri türü, bir araştırma projesinde başka amaçlara da hizmet eder. Örneğin, Blumberg ve ark. (2008), elde edilen verilerin türüne göre nitel ve nicel çalışmaların ayırt edilebileceğini göstermektedir. Nicel çalışmalar, rakamlar ve sayılar da dahil olmak üzere nicel verilere dayanmaktadır. Örneğin, bu veriler uygulanan anketler kullanılarak elde edilebilirler. Buna karşın, nitel araştırmalar, odak gruplarından, röportajlardan veya gözlemden elde edilebilen niteliksel verilere (cümleler, kelimeler ve anlatılar gibi) dayanır. Waters (2001), nicel ve nitel yaklaşımların karar verme sürecini iyileştirmek için aynı çalışmaya entegre olmasını önermektedir. Kapsamlı kararlar, mevcut tüm bilgileri - nitel ve nicel değerlendirerek ve analiz ederek alınmalıdır. Byrman ve Bell (2007), aynı çalışmada nicel ve nitel verilerin karışımının veri üçlemesini sağlayacağını iddia etmiştir.

Verilerin üçlenmesini kullanmak, kavramı ölçmek için birden fazla yöntem kullanarak kantitatif araştırma sonuçlarına olan güveni artırır. Başka bir deyişle, aynı çalışmada nicel ve nitel verilerin kullanılması nicel verilerin özgüllüğünü ve doğruluğunu, nitel veriden elde edilen karmaşık olguları ve kavramları yorumlama becerisi ile birleştirir (Byrman ve Bell, 2007). Bu nedenle, araştırma hedeflerini gerçekleştirmek için nicel ve nitel yaklaşımlar bu araştırmada birleştirilmiştir.

Tashakori ve Teddlie (2003), aynı araştırmada nicel ve nitel yaklaşımların birleştirilme yollarını incelemiş ve iki yol önermiştir: Nicel ve Nitel ve Nicel ve Nicel. Bununla birlikte, bu kombinasyonların bir araştırma projesinde kullanılmasının iki koşulu vardır. İlk olarak, her bir yaklaşım üzerindeki kontrol seviyesini belirlenir (yani, hangi yaklaşım baskındır? Hangisi daha az kullanılmıştır?) Ve İkinci olarak yaklaşımın kuvvetini belirlenir. Araştırma amacına, soruna ve araştırmacının elde etmek istediği veri türüne dayanarak, Blumberg ve ark. (2008), hangi yaklaşımın baskın ve daha az hâkim olması gerektiğini belirleyen nedenlerin saptanabileceğini; yani, tümdengelim ya da tümevarımın araştırmadaki ağırlığı belirlenebilir (Tashakkori ve Teddlie, 2003). Bu da araştırmanın hakim yönteminin niteli veya nicel mi olacağını belirlemektedir. Dahası, bu yaklaşımın gücü de önemlidir. Beraber kullanıldığında, baskın yaklaşımla elde edilemeyen bilgileri ayıklamak için daha az baskın olan yaklaşım kullanılır. Bununla birlikte, ardışık olarak kullanıldığında, baskın yaklaşım öncelikle yapılır ve cevapları araştırmak ve desteklemek ve baskın yaklaşım sonuçlarının mantıksal bir uzantısı sağlamak ardından diğer yaklaşım kullanılır. Sonuç olarak, bu kriterleri ve daha önce belirtilen tartışmayı akılda tutarak, nicel yaklaşım baskın yaklaşım olarak seçilmiş ve nitel araştırma bu araştırmada daha az baskın yaklaşım olarak kullanılmıştır. Buna ek olarak, nicel yaklaşım (baskın) ilk önce nitel yaklaşım (daha az baskın) ise ardından kullanılmıştır.

Anket, yöre sakinleri ve turistlerden veri toplamak için ana yöntem olarak kullanılmıştır. Özel ve kamu sektörlerinde farklı yönetim seviyelerinden ve Shahat belediyesinin üst düzey yöneticilerinden veri toplamak için odak grup, yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Veri toplamada kullanılan gözlemin yanı sıra, ikincil veriler, araştırma sonuçları üçgeninde toplamak için belgeler, fotoğraflar, istatistikler ve haritalar biçiminde kullanılmıştır. Aşağıdaki grafik, verilerin ve araçların nasıl kullanıldığını göstermektedir:

Şekil 4.3. *Veri toplama yöntemi ve araçların gösterimi*
Kaynak: Araştırmacı

Bu çalışmada, kent sakinleri ve turistler için olmak üzerte kentte sürdürülebilir turizm gelişimine verdikleri desteği algılamak için iki anket geliştirildi. Görüşmeler ve anketler, araştırma hedeflerine ulaşmak ve araştırma soruları cevaplandırmak üzere tasarlandı. Veri toplama aracının çalışmanın amaçlarına uygun olduğunu kanıtlamak için sosyal bilimler istatistik programı kullanılarak plot çalışma yapıldı.

4.7.1. Anketler

Knight (2002), anketlerin yazılı cevap alma yöntemlerinin tümünü kapsadığını doğrulamıştır. Anket araştırmalarında bir anket kullanılması, araştırmacının paydaşların davranışları, inançları ve tutumları hakkında veri elde etmesine olanak tanımıştır. (Newman, 2000).

Saunders ve ark. (2000) anketleri iki türde sınıflandırmaktadır; kendi kendine yönetilen ve görüşmeci tarafından yönlendirilen anketler. Kendi kendine yönetilen anketler ankete katılanların kendileri tarafından tamamlanırken, anketör tarafından yönlendirilen anketler anketör tarafından cevaplayıcıların cevaplarına dayanarak tamamlanır. Dahası, kendi kendine yönetilen anketler üç türde uygulanabilir: posta (posta); internet üzerinden; ve elden dağıtım yoluyla. Bunun aksine, anketör tarafından yönlendirilen anketler iki çeşittir: telefon anketi ve yapılandırılmış görüşmeler. Anketin tipinin seçimi genellikle araştırma hedeflerine göre belirlenir. Dolayısıyla, kendi kendine yönetilen anket, posta ve görüşme gibi diğer yöntemlerle karşılaştırıldığında en verimli veri toplama yöntemi olduğu tespit edilmiştir. Dahası, bu yaklaşımı kullanmanın mantığı yanıt oranını artırmak ve katılımcıların şahsen yapılan bir anketi kendilerine 'saygı ve ayrıcalık' gösterildiği bir yöntem olarak görmelerini sağlamaktır. Araştırmacı, bu çalışmada anketi yerel halktan ve turistlerden veri toplamanın ana yöntemi olarak kullanmış ve anketteki kapalı soruları beşli Likert ölçeğine göre puanlandırmıştır.

4.7.1.1. Turist popülasyonu

Najeb (2009) popülasyon terimini, araştırmacıların araştırmak istediği, bir grup insanın, bir şeyin veya olayların grubu olarak tanımlamıştır. Bu araştırmada turistlerin popülasyonu, çalışma boyunca turizm amacıyla kenti ziyaret eden tüm kişileri kapsamaktadır.

İki tür turist vardır:

- Yerli Turistler: Bunlar diğer şehirlerden (Libya sınırları dahilinde), araştırma döneminde turizm amacıyla Shahat Şehrini ziyaret eden insanlardır.
- Yabancı Turistler: Çalışma periyodunda turizm amacıyla Libya'yı (özellikle Shahat Şehrini) ziyaret eden diğer ülkelerden insanlardır.

Araştırmacı anketin iki versiyonunu hazırlamıştır; biri uluslararası turistler için İngilizce'dir ve diğeri ise yerli turistler için Arapça'dır (Eke bakınız). Anketin amacı turistlerin Shahat şehrindeki turizm hakkındaki tutum ve algılamalarını ve kentteki

sürdürülebilir turizm gelişimine olan desteğini ve araştırmacı hedeflerine hizmet eden diğer konuları ortaya çıkarmaktır

Örneklem büyüklüğü (turistler):

Örnekleme, bazı çalışmalarda olduğu gibi, tüm popülasyondan veri toplamak mümkün olmadığından, popülasyondan bir grup katılımcının seçilmesine işaret eder. Uygun bir örneklem seçildiğinde, sonuçlarının tüm popülasyonu temsil edecek ve bu şekilde veri toplama maliyetini ve süre kısıtlamasını optimize edecektir.

Bu çalışmada, örneklem büyüklüğü 180'dir ve her bir algılamanın çalışmada gösterildiğinden emin olmak için (Goeldner ve Brent, 2002), örneklem eşit olarak iki gruba (yerel turistler ve yabancı turistler) bölünmüştür. Bu noktada çoğu araştırma örneklemin 30'dan büyük 500'den az olması gerekliliği göz önüne alınmıştır (Sekaran, 2003).

Anket, araştırmacı tarafından tespit edilen ve aşağıdaki nedenlerle seçilen altı turist destinasyonuna dağıtılmıştır:

- Bu destinasyonlar turistik aktivite açısından birbirinden farklıdır
- Bu destinasyonlar bölgenin sahipliği açısından farklılık göstermektedir.
- Bu destinasyonlar şehirdeki coğrafi dağılım açısından farklılık göstermektedir.
- Bu destinasyonlar aktif bir turizm hareketi ile karakterizedir.

Böylelikle hatalar minimize edilmeye ve elde edilen sonuçlar gerçekliği artırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmadaki ziyaretçilerin örneklemi araştırmacı tarafından altı ana bölgeden seçilmiş, buradaki nüfus sınırsız olduğu anketler rastgele seçim yoluyla dağıtılmıştır. Bunun için araştırmacı destinasyona rastgele giren her on kişiden birini seçmiştir. (Salah ve Amin, 2002). Yerli ve yabancı turistler için her gün en fazla iki anket, araştırma dönemi boyunca toplanmaya çalışılmıştır. Bu tür örnekleme, sosyal araştırmalarda birçok araştırmacı tarafından arka planda yaygın olarak kullanılmaktadır. Babbie, 2004; Boxill ve ark. 1997, sistematik örneklemenin, daha az örnekleme hatasına tabi olması nedeniyle basit rastgele örnekleme yönteminden daha iyi olduğunu ve birim maliyet başına daha iyi bilgi sağladığını iddia etmektedir.

Katılımcı ankete anında cevap verebilir ve hemen elden geçirir veya zaman kısıtlamaları nedeniyle cevap vermek için gecikme isteyebilir. Bu durumda, tamamlanmış anketin teslimatı için başka bir tarih gerecektir.

4.7.1.2. Yerli halk popülasyonu

Buradaki popülasyon, Şehrin idari sınırları içinde yaşayan tüm insanları kapsamaktadır. Gerçekten de homojen bir grup değildir; sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki çeşitli görüş ve deneyimleri olan çeşitli insanları barındırmaktadır. Shahat şehrinde ikamet eden iki kategori şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Turizm bölgelerinde yaşayan Yerli Halk
- Turizm sektöründe çalışan Yerli Halk

Bu çalışmada, örneklem büyüklüğü 180'dir ve her bir algılamanın çalışmada gösterildiğinden emin olmak için (Goeldner veBrent, 2002), örneklem eşit olarak iki gruba (Turist destinasyonlarında yaşayan sakinler ve Turizm sektöründe çalışan sakinler) bölünmüştür. Bu noktada çoğu araştırma örneklemin 30'dan büyük 500'den az olması gerekliliği göz önüne alınmıştır (Sekaran, 2003).

a) Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerli Halk:

Shahat şehrinde aktif turistik yerleri içeren 6 yerleşim alanı bulunmaktadır. Böylece, araştırmacı aşağıdaki gibi çok aşamalı rastgele bir seçim yöntemi kullanmıştır (Sharon, 2009; Naji, 2001):

- Turistik yerlerin 1 km yakınındaki sokakların ve rastgele 4 caddenin seçimi
- Her caddede rastgele bir ev seçimi

Dolayısıyla, turistik yerlerde yaşayan tüm sakinler için örneklemin büyüklüğü (N = 144).

b) Turizm sektöründe çalışan Yerli Halk:

Anketlerin dağılımı için araştırmacı tarafından seçilen 6 turistik yer vardır. Araştırmacı, turizm yerinde rasgele çalışan iki kişiyi seçmiştir. Böylece, Shahat şehrinde turizm endüstrisinde çalışan tüm sakinler için örnek büyüklüğü (N = 36).

4.7.1.3. Anketin hazırlanma aşamaları

Heather ve ark. (2003) dört aşamalı bir anket tasarlama önerisinde bulunmaktadır. Bu yaklaşım, araştırma anketinin tasarlanmasında kullanılmıştır. Her aşamada gerçekleştirilenler ve bunlarla ilgili faaliyetler aşağıda açıklanmıştır:

a) Ön değerlendirmeler

Ön değerlendirme aşamasında, hedef popülasyonların, örneklemin ve muhtemel katılımcıların özellikleri açıkça tanımlanmıştır. Ve bu aşamada, araştırma için açık hedefler ve amaçlar belirlemek çok önemlidir çünkü bu yolla anketin içeriği ve sorulacak soruların türü belirlenmiştir.

b) Anketi oluşturan boyutların belirlenmesi

Araştırmanın yedi boyutu, araştırmanın amaçları ve sorularına ve ayrıca sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin literatüre dayanarak şu şekilde tespit edilmiştir:

- Shahat şehrindeki turistik kaynakların yeterliliği.
- Turizme yönelik algılamalar.
- Katılım Seviyesi.
- Ekonomik Tutumlar.
- Sosyal Tutumlar.
- Çevresel Tutumlar.
- Sürdürülebilir turizm gelişimi için paydaşların desteği.

c) Anketin yapılandırılması

Bu aşamada, kullanılan soru türleri ve anketin kalitesini yansıtan ve cevap oranını etkileyebilecek şekilde örgütlenme biçimleri tanımlanmalıdır (Hair ve ark., 2003). Kullanılabilecek iki soru türü vardır: kapalı ve açık uçlu. Açık sorular, katılımcıların kendi sözcüklerini ve cümlelerini kullanarak cevaplamalarını sağlar (Lee ve Lings, 2008). Genellikle bu tarz sorular araştırma konusu ile ilgili bazı konuların belirsiz olduğunda kullanılır ve zengin bilgi sağlayabilir. Hair ve ark.'na göre (2003) açık uçlu soruların, katılımcılar arasındaki tutarsızlık ve tutarlılık gibi bazı dezavantajların yanı sıra, yanıtların anlaşılması açısından zaman kaybettirici olabilmektedir (Lee ve Lings, 2008). Hair ve arkadaşlarına göre, (2003) kapalı uçlu soruların, katılımcıların, bir dizi yanıtın (yani, önceden belirlenmiş cevapların arasından belirli bir yanıt seçmesini gerektirdiği sorulardır. Kapalı uçlu sorular, veri toplama ve analizini kolaylaştırma avantajına sahiptir. Bununla birlikte, açık uçlu sorulara kıyasla tasarlanması daha zor sorulardır.

Yukarıdaki tartışmaya dayanarak, sorular kapalı veya açık uçlu şekilde tasarlanmıştır. Hem katılımcının sorulara kendi cevaplarını girmesini gerektiren açık uçlu sorular, hem de cevap verenin ankette vurgulanan cevaplar listesinden tercih yapacağı kapalı uçlu sorular kullanılmıştır (Fowler, 2008). Bu çalışmada araştırmacı, anketi, yerel sakinlerinden ve turistlerden veri toplamada temel yöntem olarak kullanmıştır. Kapalı sorular beşli Likert ölçeği ile puanlandırılmıştır. Ölçekte tek sayıda kategori seçmenin nedeni, araştırmacının bazı katılımcıların bazı konular hakkında nötr bir his olabileceğini düşünmesidir. Beşli ölçek, bir takım olumlu ve olumsuz kategorilerin eşit olarak dağılması nedeniyle "dengeli bir ölçüm" dür (Hair ve ark., 2003). Örneğin, 1= "kesinlikle katılmıyorum" 2 ="katılmıyorum" ifadesini temsil eder; 3. = "nötr" temsil eder; 4 = "katılıyorum" ve 5 = "kesinlikle katılıyorum" şeklindedir.

d) Anketin ön testi

Ghauri ve Gronhaug (2005), araştırmacının anketi önceden test etmesi ve anketi veri toplamak için kullanmadan önce muhtemel hataları gözden geçirmek ve düzeltmek için danışmanlarla görüşmesi gerektiğini doğrulamıştır. Anket plot analizi,

boyutlandırma, planlama ve katılımcıların hassas sorulara cevap verme istekleri gibi konuların tasarım beklentilerini karşılayıp karşılamadığını belirlemek için ankete katılan 3-5 kişiden oluşan kişilerle yapılması gerekir. Hair ve ark. (2003), anketin ön testinin tasarımında farklı görüşleri almak için farklı katılımcı gruplarıyla birden fazla kez yapılabileceğini önermektedir. Bu nedenle, bu çalışmada kullanılan anket farklı katılımcı gruplarını kullanarak üç aşamalı olarak önceden test edilmiştir.

Anket, anketin tasarımı ve içeriğiyle ilgili cevaplarını almak için Kastamonu Üniversitesi'nde ön çalışma olarak farklı alanlarda araştırma yapan bir dizi araştırmacıya dağıtılmıştır. Yapıcı geri dönütler dikkate alınmıştır. Geri dönütler araştırmalarının çoğunu Libya'da yapan ve hatta hali hazırda deneysel araştırmalarını gerçekleştirmiş kişilerden alınmıştır.

İkinci aşamada anket, anketin tasarımı ve içeriği ile ilgili görüşlerini almak için Omar Al-Muhtar Üniversitesi'nde araştırma konusu ile ilgili veya benzeri konularda akademik deneyime sahip profesyonel öğretim üyeleri ve kıdemli öğretim görevlilerine dağıtılmıştır. Ankete bazıları göz önünde bulundurulan yararlı tavsiyeler verildi ve daha sonra bu tavsiyeler ışığında anket değiştirildi.

Anketin nihai taslağı Shahat şehrindeki 10 sakin ve turiste dağıtıldı. Bununla birlikte, bazı katılımcılar, araştırmacıların ilgisini bazı noktalara çekmiştir ve bu nedenle yorumlara bakılarak da ankete nihai hali verilmiştir.

4.7.1.4. Anketin içeriği

Bu araştırmada kullanılan anket, daha önceki çalışmalarda kullanılan 2 ve 3. bölümlerdeki literatürün gözden geçirilmesi üzerine geliştirildi ve anket soruları Neal ve Gürsoy, 2008; WTO, 2008; Choi ve Sirakaya, 2005; UNEP / WTO, 2005; Southgate ve Sharpley, 2002; Makawi, 2001; Alexander, 2000; Sharpley, 2000; Swarbrooke, 1999; Slee ve Snowdon, 1997; Wahab, 1997; Hunter, 1997; Bramwell ve diğerleri, 1996 çalışmalarından oluşturuldu. Anket beş sayfadan oluşmakta (bkz. Ekler) ve altı ana boyut içermektedir. Bu boyutların her biri araştırma hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunan belirli veriler elde etmek için geliştirilmiştir.

a) Shahat şehrinde turistik kaynakların yeterliliği

Bu boyut, Shahat şehrinde turistik kaynakların yeterliliği hakkındaki algıları değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi.

Burada:

1 = Kesinlikle katılmıyorum;

2 = Katılmıyorum;

3 = Kararsız;

4 = Katılıyorum;

5 = Kesinlikle katılıyorum;

Tablo 4.2. *Shahat Şehrinde turistik kaynakların yeterlilik göstergeleri*

No.	Şehirdeki turistik kaynakların yeterliliği
1	Kentteki turizm kaynakları çok ve çeşitlidir
2	Kentteki turizm kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi gerekiyor
3	Kentteki turizm ürünleri çok çeşitlidir
4	Şehirde yüksek kalite de turizm ürünleri var
5	Turizm kaynakları şehir içinde düzenli olarak dağılmaktadır
6	Şehrin turizm sektöründeki fırsatlar mevcut tehditlerden daha fazladır

Kaynak: Araştırmacı

b) Shahat Şehrinde Turizm Algısı

Bu boyut, kentteki turizmden sağlanan fayda ve maliyetlerle ilgili paydaşların algılarını değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi, burada 5 = kesinlikle katılıyorum; 4 = Katılıyorum; ; 3 = Nötr; 2 = Katılmıyorum; 1 = kesinlikle katılmıyorum.

Tablo 4.3. *Shahat şehrinde turizm algısı göstergeleri*

No.	***Shahat şehrinde turizm algısı***
1	İş olanakları sağlar ve yaşam standartlarını iyileştirir ve şehir içindeki nüfusun yeniden yerleşimini sağlar.
2	Kentte çevresel, tarihi ve kültürel mirası ve altyapıyı geliştirir
3	Kaynakların akılcı kullanımı ve çeşitli biçimlerde kirliliğin azaltılmasına ve gelecek nesilleri düşünmeye neden olur.
4	Piyasaya yeni mal girişini ve genel fiyat seviyesinin istikrarını sağlar
5	Dünyaya açılma ve yeni kültürlerle tanışma yollarıyla yerel halk ile dünya halkı arasındaki sevgi ve barışın artmasına yol açar
6	İş olanakları sağlar ve yaşam standartlarını iyileştirir ve şehir içindeki nüfusun yeniden yerleşimini sağlar.

Kaynak: Araştırmacı.

c) Katılım düzeyi

Bu boyut, paydaşların Shahat şehrinde turizme katılım düzeyini değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi, burada 5 = kesinlikle katılıyorum; 4 = Katılıyorum; ; 3 = Nötr; 2 = Katılmıyorum; 1 = kesinlikle katılmıyorum.

Tablo 4.4. *Shahat şehrinde katılım düzeyi göstergeleri*

No.	**Katılım Düzeyi**
1	Katılım, turizm endüstrisinin temel direklerinden biridir ve sürdürülebilirliğini sağlar
2	Katılım, aidiyetin güçlenmesine yol açar ve böylece kalkınma projelerinin ömrünü uzatır
3	Sürdürülebilir turizm gelişimini sağlamak için diğer paydaşlarla bağlantı kurmaya ve işbirliği yapmaya ve bazı imtiyazlar vermeye hazırım.
4	Şehrin turizm yönetimine katılıyorum
5	Şehrin turizm gelişimine ilişkin karar alma sürecine katılıyorum
6	Şehrin turizmine katılıyorum

Kaynak: Araştırmacı

d) Çevresel Tutumlar

Bu boyut paydaşların turizm gelişimine yönelik çevresel tutumlarını değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi, burada 5 = kesinlikle katılıyorum; 4 = Katılıyorum; ; 3 = Kararsız; 2 = Katılmıyorum; 1 = kesinlikle katılmıyorum

Tablo 4.5. *Çevresel tutum göstergeleri*

No.	Çevresel Tutum
1	Ekolojik dengeyi korumak için doğa rezervlerinin oluşturulması esastır
2	Turizmin olumsuz etkilerini azaltmak için düzenleyici ve çevresel standartların uygulanması gerekir
3	Dikkat çevreye verilmeli ve gelecek kuşaklar için korunmalıdır
4	Sürdürülebilir turizm gelişimi büyümenin sınırlarına odaklanmalıdır
5	Turistler, çevreye saygılı turizm projeleri için daha fazla para ödemeye istekli olmalıdır
6	Bitki örtüsü ve faunanın korunması rekreasyon fırsatlarının sağlanmasından daha önemlidir.

Kaynak: Araştırmacı

e) Ekonomik Tutumlar

Bu boyut paydaşların turizm gelişimine yönelik ekonomik tutumlarını değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi, burada 5 = kesinlikle katılıyorum; 4 = Katılıyorum; ; 3 = Kararsız; 2 = Katılmıyorum; 1 = kesinlikle katılmıyorum.

Tablo 4.6. *Ekonomik tutum göstergeleri*

No.	Ekonomik tutumlar
1	Yerel malları satın almak ve yerel hizmetleri kullanmak iyi bir şeydir.
2	Korunan alanlara yapılan ziyaretler ücretsiz olmamalı.
3	Yerel toplumun ihtiyaçları ve turistlerin ihtiyaçları arasında bir denge olmalıdır.
4	Ziyaretçilerin hakları korunmalı ve ödemeler karşılığını hakkınca vermelidir.
5	Turist ile yerel topluluk arasındaki anlaşma doğrudan olmalı ve aracı bulunmamalıdır.
6	Yatırımları teşvik etmeli ve turizm projelerinde vergileri azaltmalı ve yatırımları küçük işletmelerin kurulmasına yönlendirmelidir.

Kaynak: Araştırmacı

f) Sosyal Tutumlar

Bu boyut paydaşların turizm gelişimine yönelik sosyal tutumlarını değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi, burada 5 = kesinlikle katılıyorum; 4 = Katılıyorum; ; 3 = Kararsız; 2 = Katılmıyorum; 1 = kesinlikle katılmıyorum.

Tablo 4.7. *Sosyal tutum göstergeleri*

No.	Sosyal tutumlar
1	Turistlerle etkileşim kurarken kendimi güvende hissediyorum.
2	Şehirde alkollü içecek satılmasına izin verilmemelidir.
3	Yerel sakinlerin, turistler gibi ilgi çekici mekanları kullanmasına izin verilmemelidir.
4	Turistler yerel sakinlerin kültür ve değerlerine saygı göstermelidir.
5	Yerel sakinlere eşit ve adil davranılmalıdır.
6	İç turizmi ve uluslararası turizmi geliştirmek çok önemlidir.

Kaynak : Araştırmacı

g) Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimi desteği

Bu boyut, Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimi için paydaşların desteğini değerlendirmektedir. Likert ölçeği ile ölçülen sorular 1'den 5'e şeklinde değerlendirildi, burada 5 = kesinlikle katılıyorum; 4 = Katılıyorum; ; 3 = Kararsız; 2 = Katılmıyorum; 1 = kesinlikle katılmıyorum.

Tablo 4.8: *Sürdürülebilir turizm gelişimi desteği göstergeleri*

No	Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine destek
	Şehrin sürdürülebilir turizm gelişimini destekliyorum
1	Kentte turizm kaynaklarının bulunması nedeniyle,
2	Çünkü turizm, insan hayatında olumlu bir değişime neden olur.
3	Turizm, projelere katılarak sadakat duygusunu arttırmaya yöneliyor.
4	Turizm, genel olarak çevrenin korunmasına katkıda bulunur ve sürekli iyileştirme ve geliştirmeye yol açar.
5	Turizm genel olarak daha yüksek bir yaşam standardına götürür, ve diğer tüm sektörleri harekete geçirebilir.
6	Turizm, başkaları hakkında daha fazla fikir verir ve dünya nüfusu arasında sevgi ve barış kültürünün yayılmasına katkıda bulunur

Kaynak: Araştırmacı.

4.7.2. Görüşmeler

Görüşmeler, araştırmacıların olgu hakkında başka bir kişiden bilgi isteyip sözlü olarak yaptığı bir alışveriş olarak tanımlanabilir (Punch, 2005). Görüşmeler yapılandırılmış veya yapılandırılmamış olabilir ve yüz yüze telefon veya çevrimiçi olarak yapılabilir

ve odak grupları kullanılabilir (Naji, 2001). Görüşmeler büyük miktarda güvenilir bilgi ve cevap toplar ama maliyetli ve zaman alıcıdır. Görüşmeler, üç tipe ayrılabilir: derinlemesine informal görüşmeler, yapılandırılmış görüşmeler ve yarı yapılandırılmış görüşmeler. Yapılandırılmış veya standartlaştırılmış görüşmelerde, cevapların standart bir çizelgede kaydedilmesi için önceden tanımlanmış bir dizi soru sorulur (Nagy, 2001). Yarı yapılandırılmış bir görüşme, standartlaştırılmamış bir röportajdır; araştırma, mülakat sırasında ele alınması gereken sorular veya konuların bir listesini içerir. Bu sorular ve konular bir görüşme koşullarına göre farklılık gösterebilir. Bu nedenle, araştırmacı bazı görüşmeler bazı soruları aktarabilir veya araştırma hedeflerini ve soruları keşfetmek veya tamamlamak için daha fazla soru ekleyebilir (Punch, 2005). Buna ek olarak, soruların sırası konuşmanın akışına bağlı olarak değişebilir. Bu nedenle, görüşme soruları sırası, numarası ve bilgileri görüşmeden görüşmeye değişebilir. Araştırmacı tarafından toplanan veriler not alınır veya ses kaydedici ile kaydedilir (Bunch, 2005). İnformal ya da yapılandırılmamış bir görüşmeye derinlemesine görüşme de denir ve önceden belirlenmiş bir konu veya soru listesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, görüşmeci, araştırılacak alan veya yön ile ilgili genel fikirlere sahip olmalıdır; çünkü bu görüşme, derin bir genel alanı keşfetmede kullanılır. Görüşülen kişi veya katılımcı, konuyla ilgili olay, durum, inanç veya davranış hakkında özgürce konuşma fırsatına sahiptir. Bu konuşma türlerine güdümsüz görüşme denir (Naji, 2001). Araştırmacı bu çalışmada görüşmeyi, daha doğru sonuçlara erişmek için kamu sektörü ve özel sektör ile ilgili verileri toplamanın bir yöntemi olarak kullanmıştır. Araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşmelerin ve odak gruplarının kullanımını aşağıdaki şekilde yapmıştır.

4.7.2.1. Odak grup görüşmeleri

Odak grup görüşmeleri nitel araştırma yöntemidir ve insanların belirli bir konuda olabilecek çeşitli duygu, tutum, algı ve alternatif perspektifleri ortaya çıkarmak için kullanılır (Wholey, *ve ark.*, 2004). Mack ve ark.'na göre. (2005: 51).

"Odak grupları, araştırmacıların bir toplumun veya alt grubun sosyal normlarını öğrenmelerine yardımcı olan etkili nitel verileri toplamak için olduğu kadar, bu

topluluk veya alt grupta ortaya çıkan bir dizi bakış açısının öğrenilmesinde de kullanılır".

Bouma ve Ling (2006), odak gruplarının görüşmenin ve derinlemesine gözlemin güçlü yanlarını ortak bir bağlamda birleştirdiklerini vurgulamaktadır. Odak grup oturumları genellikle sesle kaydedilir ve bazen videoya kaydedilir. Araştırmacı tartışmayı, "evet" veya "hayır" gibi kısa cevaplar yerine derinlemesine yanıt gerektiren katılımcılara açık sorular sorarak yönlendirir (Mack ve ark.,2005).

Vaughn ve diğerlerine göre (1996: 6) bir odak grup genellikle aşağıdaki iki temel unsuru içerir:

a. Ortamı küme soruları veya görüşme rehberi ile belirleyen bir moderatör;
b. Katılımcıların "seçilen bir konuyla ilgili duygular, algı ve tutumlarının" ortaya çıkarılması.

Dwson (2002: 29) odak grubunu şöyle tanımlıyor: "*Belli bir konuyu görüşmek üzere bir grupta bir araya gelmesi istenen kişiler*". Dawson (2002), odak grup görüşmesi (grup tartışması da denir), asıl sorumlulukları konuyu tanıtmak, soru sormak ve konuşmayı kontrol etmek olan bir moderatör ya da bir yönetici tarafından yönlendirilir. Buna ek olarak, her katılımcının katkıda bulunduğundan ve herhangi birinin baskın olmadığından emin olmaları gerekir.

Odak grubunda daima politik önyargı, eğitim düzeyi, kültür, cinsiyet, kültür, gelir durumu, etnik grup ve gelir durumu gibi farklılıklar vardır. Bu farklılıklar doğrudan sorun ya da problem hakkındaki algılamalarını etkiler (Corlin, Indra ve Ann, 2003). Burke ve Larry (2005), odak grup oturumlarının genellikle bir ila üç saat arasında sürdüğünü ve video veya ses kullanarak kaydedildiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, odak grupları fikirleri keşfetmekte ve insanların bir konuda nasıl düşündükleri konusunda ayrıntılı bilgi edinmede yararlıdır.

Bu çalışmada, her biri 3-6 kişiden oluşan 5 grup seçilmiştir (bkz. Tablo 4.9) ve tartışma süresi 1 ila 2 saat arasında değişmektedir. Bu, araştırmacının kendisi tarafından, görüşülen kişilerin görüşlerini aldıktan sonra cevapları kaydetmek için dijital bir ses

kaydedici kullanarak, tartışmaların ortak noktadan detaylandırılmasına motive etmek için bir dizi açık soruyu sorması suretiyle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, katılımcılardan görüşmeler başlamadan önce başkalarına danışmadan fikirlerini yazmaları, önyargıları ortadan kaldırmaları ve farklı bakış açıları ortaya koymaları istenmiştir.

Tablo 4.9. *Odak grubu görüşmesi katılımcıları*

NO.	Paydaş		Özel kurum Kamu	Yönetim Düzeyi
	Kurumlar	Pozisyon		
1	Turizm ve Geleneksel Sanayi Genel Müdürlüğü Shahat Şehri İl Müdürlüğü	Müdür Yardımcısı	Kamu Sektörü	Orta düzey
2	Çevre Bakanlığı Shahat İl Müdürlüğü	Müdür	Kamu Sektörü	Orta Düzey
3	Libya Arap Havayolu Shahat Şubesi	Müdür	Kamu Sektörü	Orta Düzey
4	GADO Turizm ve Seyahat Şirketi	Genel Müdür	Özel Sektör	Üst Düzey
5	El Sanatları , Shahat	Memur	Özel Sektör	Orta Düzey

Kaynak: Araştırmacı

4.7.2.2. Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Sosyal bilim araştırmalarında pek çok görüşme türü vardır, ancak en yaygın görüşmeler yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış şeklindedir (Dawson, 2002). Finn, Finn ve White (2000) 'e göre bu üç tür görüşme eğlence ve turizm sektöründe birincil verileri toplamak için kullanılabilir ve seçilen tür araştırma hedeflerine bağlı olacaktır. Yapılandırılmış bir görüşme, yüz yüze görüşme sırasında standart bir görüşme planı ve önceden tanımlanmış sorular cevaplandırılacak şekilde tasarlanmıştır. Bu tür, anket modelli görüşmeler için daha uygundur ve niceliksel veriler üretir. Bununla birlikte, yarı yapılandırılmış bir görüşme, önceden belirlenmiş sorulardan oluşur ancak araştırmacıya tartışmayı kolaylaştırarak daha fazla araştırma yapmasına izin verecek imkanı tanır. Bu tür, araştırmanın daha fazla açıklama getirmesini sağlar ve üretilen veriler niteliksel ve zengin olur. Son olarak, yapılandırılmamış bir görüşmede ise, önceden tanımlanmış bir soru yoktur. Buna bazen bir keşif görüşmesi de denir.

Bu bağlamda, toplantılar zamanında ve doğru bir ortamda yapılmalıdır. Araştırmacı, katılımcıları, araştırma hedefleri ve ülkenin gelişiminin önemi ile tartışmayı açmaya teşvik etmiştir. Katılımcılara ayrıca serbestçe konuşma ve araştırma hedefiyle ilgili konuları görüşme imkanı sağlanmıştır. Kamu ve özel sektör için toplam görüşme sayısı 11'dir, bunların 5 kamu sektörüyle diğer 6 ise özel sektörle yapılmıştır (bkz. Tablo 4.10). Görüşmeler, katılımcılar ile önceden hazırlanmış düzenlemelere uygun olarak, araştırmacı tarafından üst düzey yöneticilerle birlikte yürütülmüştür.

Tablo 4.10. *Yarı yapılandırılmış görüşme katılımcıları*

NO.	**Paydaşlar**			***Sektör***	**Yönetim Düzeyi**
	Kurum	**Pozisyon**			
1	**Turizm ve Geleneksel Sanayi Genel Kurulu, Shahat Şubesi**	**A**	**Müdür**	**Kamu Sektörü**	**Üst Düzey**
		B	**İdareci**	**Kamu Sektörü**	**Orta Düzey**
2	**Çevre Bakanlığı Shahat İl Müdürlüğü**	**Daire Başkanı**		**Kamu Sektörü**	**Orta Düzey**
3	**Altyapı Bakanlığı Shahat İl Müdürlüğü**	**A**	**Memur**	**Kamu Sektörü**	**Alt Düzey**
		B	**Müdür**	**Kamu Sektörü**	**Üst Düzey**
4	**Planlama Bakanlığı Shahat İl Müdürlüğü**	**DaireBaşkanı**		**Kamu Sektörü**	**Üst Düzey**
5	**Kültür Bakanlığı Shahat İl Müdürlüğü**	**DaireBaşkanı**		**Kamu Sektörü**	**Orta Düzey**
6	**El Sanatları Shahat**	**Müdür**		**Özel Sektör**	**Üst Düzey**
7	**Yolcu Taşımacılığı Birliği**	**Genel Müdür**		**Özel Sektör**	**Orta Düzey**
8	**Ulusal Ticaret Bankası, Shahat Şubesi**	**İdareci**		**Özel Sektör**	**Orta Düzey**
9	**Shahat Oteli**	**Genel Müdür**		**Özel Sektör**	**Üst Düzey**
10	**Turist Rehberleri.**	**Turist Rehberi**		**Özel Sektör**	**Alt Düzey**
11	**Shahat Şehrindeki Market ve Dükkanlar**	**Memur**		**Özel Sektör**	**Alt Düzey**

Kaynak: Araştırmacı

4.7.2.3. Tartışma konuları

Her iki görüşmede de araştırmacı, görüşülen kişilerin izniyle bütün tartışmaları kaydetmek için bir kayıt cihazı kullanmıştır.mSorular aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

1. Libya'da sürdürülebilir turizm gelişimi, (Prensipler ve Uygulama)
2. Shahat şehrinde turizmin gelişimi (mevcut kaynaklar, faydalar, dezavantajlar, güçlüler, zayıflıklar, fırsatlar ve tehditler)
3. Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişiminin gerekliliği
4. Turizmde paydaşlar ve sürdürülebilir turizmin gelişmesine katılımları
5. Sürdürülebilir turizm gelişimine verilen destek**6.** Katılımcılar tarafından gündeme getirilebilecek diğer konular

4.8. Geçerlilik ve Güvenirlik

Sekaran (2003), en iyi önlemlerin güvenilirlik ve geçerlilik ölçütleri ile gerçekleştirildiğini savundu. Aşağıdaki kriterler verilmektedir**.**

4.8.1. Veri Toplama Yönteminin Geçerliliği

Pozivist veri toplamada kullanılan güvenilir bir arama aracı önemlidir (Knight, 2002). Yani veri toplama yöntemi, bu yöntemin değerlendirilmesini gerektiren ölçülecek olanı ölçüp ölçmemesiyle değerlendirilir (Saunders ve ark., 2000). Knight (2002) ve Black (1999), geçerliliğin farklı yönleri olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, çoğunlukla birçok araştırmacıya göre en önemlileri şunlardır: içerik geçerliliği ve yapı geçerliliği. İçeriğin geçerliliği, incelenen sorunun açık bir şekilde ele alındığını ve araştırmada kullanılan aracın (yani bu çalışmada anket), araştırma konusu için yeterli kapsamı sağlayabileceği anlamına gelir (Knight, 2002). Yapının geçerliliği, bir ölçeğin bir kavramı ne ölçüde temsil ettiğine, yani, ankette kullanılan sayısal ölçekte sayısal temsilin bu kavramın düzeylerini doğru bir şekilde temsil etme potansiyeline sahip olmasıyla ilgilidir (Black, 1999). Knight'a (2002) göre geçerlilik şartlarına ulaşmak için bu araştırmada bir takım eylemler yapılmıştır. Birincisi, araştırmacı, araştırma konularının tüm yönlerini tanımlamak ve tartışmak için çok sayıda bilgi kaynağını ve

daha önceki araştırmalar dahil olmak üzere literatür hakkında kapsamlı bir inceleme yapmıştır. Araştırmacı aynı zamanda verileri toplamak için iki yöntem kullanmıştır (nicel verileri toplamak için anahtar yöntem olan anket ve nicel sonuçları desteklemek için destekleyici yöntem olan görüşme). İkincisi, bu araştırmada kullanılan anket, veri toplamak için kullanılmadan önce önceden test edilmiş ve geliştirilmiştir. Plot analiz, araştırma tasarımının ve anketin, elde edilmesi beklenen sonuca ulaşıp ulaşamayacağını göstermiştir. Bu eylemlerin araştırmanın geçerliliğini artırma potansiyeli vardır.

4.8.2. Veri Toplama Yönteminin Güvenilirliği

Güvenilirlik, bir ölçümün tutarlılığını ve ölçümün çoğaltılması durumunda aynı sonuçları elde etme olasılığını gösterir (Oppenheim, 1992). Diğer bir deyişle, güvenilirlik ölçümlerin ne derece hatasız olduğu ve dolayısıyla tutarlı sonuçlar üretebileceğinin göstergesidir (Zikmud, 2003). Unsurların birbirleriyle yakından ilişkili olması durumunda ve aynı homojen değişkeni ölçmek muhtemelse, kullanılan araç tutarlıdır (Churchill, 2001). Bu nedenle, kanıtları, aracın ölçmekte olduğu istikrar ve tutarlılıkla ilgilidir ve ölçümün uygunluğunun değerlendirilmesine yardımcı olur (Sekaran, 2003). Araçların test etmede en yaygın yöntem olan "güvenilirlik", özellikle çok boyutlu ölçüm cihazları için iç tutarlılık yöntemidir (Bryman ve Cramer, 2001). İç tutarlık, en yaygın kullanılan yöntem olan alfa-cronbach kullanılarak ölçülmüştür. Alpha-Kronbach, korelasyon katsayılarının ortalama değerini hesaplar. Bu test, ölçüm unsurlarının birbirine bağlı oldukları aynı kavramın bağımsız ölçüm olma derecesini inceler. İç tutarlılık güvenilirliğinin yeterince iyi bir göstergesidir (Sekaran , 2003). Alfa Kronbach değerleri sıfırla bir arasında değişir. Cronbach katsayısı 0,70'in üstünde ise alfa katsayıları ölçeğin ve aracın makul ve güvenilir olduğunu gösterir. Öte yandan, Sekaran (2003), alfa katsayısı 0,60'dan düşük olan araçların güvenilirlik açısından zayıf olduğunu belirmektedir

Bu çalışmada, Tablo 4.11'da gösterildiği gibi, anketin 60 maddesinin Alfa Cronbach katsayısı (0,91) olarak ölçülmüştür. Bu, güvenilirliğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.11. *Alpha cronbach güvenilirlik katsayıları*

Alpha Cronbach	Maddeler
0, 91	60

4.9. Veri Analizinin İstatistiksel Yöntemleri

Bu araştırmadaki verileri analiz etmek için SPSS 20 sürümü kullanılmıştır. SPSS'yi kullanmak, karmaşık istatistiksel teknikleri daha kolay gerçekleştirmek için zaman kazandıran ve çeşitli istatistiksel araçları kullanarak nicel verilerin analiz edilmesini sağlar (Bryman ve Cramer, 2001). Bu araştırmanın amaçlarını gerçekleştirmek için bir dizi istatistiksel araç ve test kullanılmıştır.

Bryman ve Cramer'e (2001) göre betimsel istatistik araştırmacıya frekans tabloları, frekans dağılımları, yüzdeler, maksimum, minimum, ortalamalar ve toplam, sayısal tanımlama için frekans ve değer göstergeleri gibi bir dizi istatistiksel prosedürü yerine getirmesini ve / veya değişkenlerin karşılaştırılmasını sağlar. Bu istatistik türü, verilerin ön analizini yapmak ve geri kalan veri analiz sürecine rehberlik etmek için genellikle analiz aşamasının başlangıcında kullanılır (Cooper ve Schindler, 2003).

Bu araştırmada örneklemin özelliklerini belirlemek ve verilerin dağılımı hakkında ilk analizi geliştirmek ve araştırma amaçlarını gerçekleştirmek için ortalamalar ve frekanslar kullanılmıştır, daha spesifik olarak arama değişkenlerinin betimsel istatistiksel analizinin sonuçlarını analiz etmek ve yorumlamak için kullanılmıştır. Betimsel istatistikler, analitik istatistiklerin seçilmesine yardımcı olan örnek dağıtım biçiminin bir göstergesi vermiştir.

Kurtosis, ortalamanın etrafında gözlemlenebilir verilerin dağılımını tanımlamak için kullanılan istatistiksel bir ölçüttür (Hair ve ark., 2006). Genellikle istatistiksel alanda kullanılan Kurtosis grafiklerdeki eğilimleri tanımlar. Yüksek kurtosis, kalın bir kuyruk ve düşük dağılıma sahip bir grafik gösterirken, düşük kurtoz, ince kuyruklu ve konsantrik dağılıma sahip bir grafiği tasvir eder.

Çarpıklık, bir dizi istatistiksel veride normal dağılımın simetrisi olarak tanımlanmaktadır (Hair ve ark., 2006). Çarpıklık, veri noktalarının veri ortalamasının

sola (negatif çarpıklık) veya sağa (pozitif eğiklik) çarpılmasına bağlı olarak "olumsuz çarpık" veya "olumlu çarpık" şeklinde olabilir.

Bu çalışmada, araştırmacı, ele alınabilecek dağılımın türünü belirlemek için çarpıklık ve kurtozu kullanmıştır. Hair ve ark.na göre (2006) kurtosis değerleri-3 ila +3 ve skewness değerleri -1 ile +1 aralığında ise normallik için kabul edilebilir bir aralık , kurtosis ve çarpıklık aralığının dışına çıkan değerler ise normal dağılımdan büyük bir sapma olduğunu göstermektedir.

4.10. Nitel Veri Analizi

Nitel veriler, yerel bağlamlarda ortaya çıkan zengin açıklamalar ve süreçlerin tanımlamasının kaynağıdır. Niteliksel verilerle çalışan araştırmacı zaman kazanabilir, yerel nedenselliğini değerlendirebilir ve zengin açıklamalar elde edebilir. Nitel çalışma araştırmacıların başlangıçtaki kalıpları ve önyargıları aşmalarına yardımcı olur. Öte yandan nitel araştırmaların sonuçları "güvenilmez" de olabilmektedir (Miles ve Huberman, 1984).

Nitel verilerin analizinde tek bir yaklaşım yoktur, çünkü nitel veriler doğası gereği aynı şekilde toplanamaz (Punch, 2005), bu nedenle nihai sonucu verecek birçok gelenek ve nitel araştırma yaklaşımı vardır ve ayrıca toplanan verileri değerlendirmek için farklı stratejiler mevcuttur (Punch, 2005) .

Nitel verileri analiz ederken dikkate alınması gereken genel ilkeler vardır. Bunlar (Brannen, 2009):

a. Doğru ve sistematik bir şekilde ilerleme (insan hatasının azaltılması).
b. Kayıt, dergi, not vs. işlemleri
c. Araştırma soruları ve hipotezlerine verilen cevaplara odaklanma
d. Uygun durum analiz seviyesi.
e. Zaman (araştırma ve inceleme süreci genellikle senkronize edilir).
f. Açıklama veya aydınlanma isteyin.
g. Ortaya çıkan / Evrilme

Bu çalışmada, nitel verilerin analiz süreci, araştırmacı veriyi topladığı ve röportajda görünen bazı açıklamaları açıklayan notlar ve kısa cümleler yazdığı ı anda başlamıştır.

Araştırmacı, araştırma soruları ve hipotezler kullanarak verileri anlamlı kategorilere sınıflamaya ve veri birimlerini halihazırda kurulmuş olan uygun kategoriye veya kategorilere bağlamaya ilişkin verileri birleştirmeye başlamıştır. Bu adımlar, uygun bir matriste verilerin tasarlanması veya yeniden düzenlenmesi ve hücrelerde toplanan verilerin geliştirilmesi yoluyla ilişkilerin tanımlanmasını ve kategorilerin gelişmesini izlemektedir. Bu yaklaşım, nitel verileri daha iyi sunabilmek için olabildiğince ölçerek nitel verileri tanımlamak ve sağlamak için kullanılmıştır.

Punch (2005), belirli olayların frekansını kullanarak nitel verilerin niceliksel olarak nicelendirilmesinin, araştırmacıya metin kullanımı yoluyla ele alınacak çok miktarda veri görüntüleme olanağı verdiğini iddia etmektedir. Araştırmacı, nitel verileri analiz etmesine yardımcı olan görüşmeleri kaydetmiştir.

4.11. Özet

Metodoloji, bir araştırma projesi yürütmek ve amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli olan bir dizi birbiriyle ilişkili çok kademeli eylemlerden oluşur. Bu bölümde, araştırmanın metodolojisi ve araştırma sürecinin farklı yönlerini seçmek için gerekçelendirmeler tartışılmıştır. Bu bölümde araştırmanın yaklaşımı, stratejisi, tasarımı, felsefesi, veri toplama yöntemleri, istatistiksel yöntemler ve veri analizinde kullanılan testlerin seçimi detaylandırılmıştır.

Özetlemek gerekirse, çalışma pozitivist temele dayanmaktadır. Bunu, pozitivist paradigmadan türetilmiş tümdengelim yaklaşımı izlemektedir. Anket, araştırma stratejisi olarak kullanılmıştır. Dahası, araştırma bir kesit (enlemsel) türdedir çünkü bir kerelik yapılmış ve bir zaman noktasının bir enstantanesini temsil etmektedir. Araştırma birincil ve ikincil veri kaynaklarını kullanmaktadır. Nicel yaklaşım araştırmanın baskın yaklaşımıdır, ancak nitel yaklaşım da kullanılmıştır. Veri toplama yöntemi olarak anketler kullanılmış ve görüşmeler anketten sonra başvurulan yöntem olmuştur. Ankete katılanların bir kısmı ile görüşmeler yapılmış ve buradaki sonuçlar niceliksel sonuçları desteklemek için kullanılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM: SHAHAT ŞEHRİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK PAYDAŞLARIN VERDİĞİ DESTEK ÜZERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

5.1. Giriş

Bu bölüm, araştırma örnekleminin özelliklerini ve farklı gruplar arasında karşılaştırma yapmada kullanılabilecek frekans değişkenlerini açıklamayı, paydaşların (SC) şehrinde (STD) için verdikleri desteği etkileyen faktörleri analiz etmeyi ve hem nitel hem de nicel yaklaşımlar kullanarak turizm gelişim eğilimlerini tanımlamayı amaçlamaktadır.

5.2. Verilerin Niteliği

Farklı testleri uygulamaya geçmeden önce, normal dağılım sergileme veya sergilememe eğilimleri açısından veri yapısının tanımlanması önemlidir. Eğer veriler normal dağılım gösteriyorsa, parametrik testler, göstermiyorsa parametrik olmayan testler kullanılacak ve uygulanacaktır.

Bu araştırma modelinde, bağımlı değişken üzerinde farklı bağımsız değişkenlerin etkisini incelemek için (örneğin, SC şehrinde sürdürülebilir turizmin gelişmesine paydaşların ne ölçüde destek verdiği gibi) altı soru formule edilmiştir.

Yürütülen saha çalışmasının ardından, araştırmacı, yedi farklı modelin elde edilmesine imkân sağlayan, farklı türde dört model elde etmiştir. Bu modeller aşağıda sunulmuştur:

1. İç turizm (DT. Modeli)
2. Uluslararası turizm (IT. Modeli)
3. Turistik yerlerde yaşayan yerli halk (RLD Modeli)
4. Turizm sektöründe çalışan yerli halk (RWI Modeli).

Bu modellere ek olarak oluşturulan 3 farklı model:

5. Tüm Turist grupları (AT. Modeli) (DT+IT)
6. Tüm yerli halk grupları (AR.Modeli) (RLD+RWI)
7. Tüm paydaş grupları (AS. Modeli); (DT+IT+ RLD+ RWI)

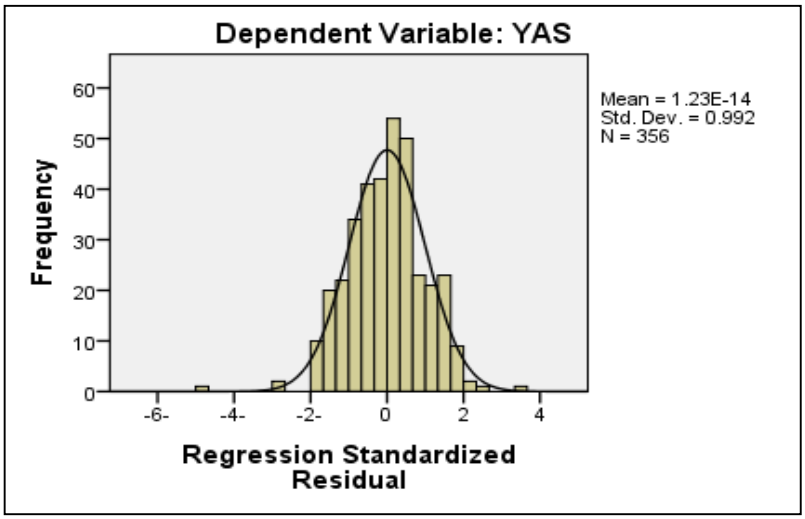
Araştırmacı, (AS Model) yedi modelin dağılım türünü gözden geçirecek ve aşağıda Tablo 5.1'de, araştırma soruları ile ilgili çalışma değişkenleri için Shahat şehrinde yukarıda belirtilen yedi kategoriden rasgele bir örneklemden toplanan verilerden elde edilen tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. Tablolar, ortalamaları dağılımın yayılım ölçüsü olarak maksimum ve minimum değerleri, her bir değişkenin doğalarını doğrulamak için çarpıklık ve kurtoz değerlerini içermektedir.

Tablo 5.1. *Tanımlayıcı istatistikler (AS. Modeli) (N= 356)*

Değişkenler	**Aritmetik Ortalama**	**Standart Sapma**	**Minimum**	**Maksimum**	**Çarpıklık**	**Basıklık**
$X1_{AS}$	4,3703	0,281	3,67	5,00	0,025	-0,485
$X2_{AS}$	4,2822	0,290	3,50	5,00	-0,054	-0,237
$X3_{AS}$	4,0371	0,382	3,00	5,00	0,068	-0,108
$X4_{AS}$	4,4126	0,280	3,50	5,00	-0,329	-0,060
$X5_{AS}$	4,6068	0,238	3,67	5,00	-0,493	0,374
$X6_{AS}$	4,4874	0,257	3,67	5,00	-0,029	-0,227
Y_{AS}	4,4181	0,290	3,17	5,00	-0,230	0,422

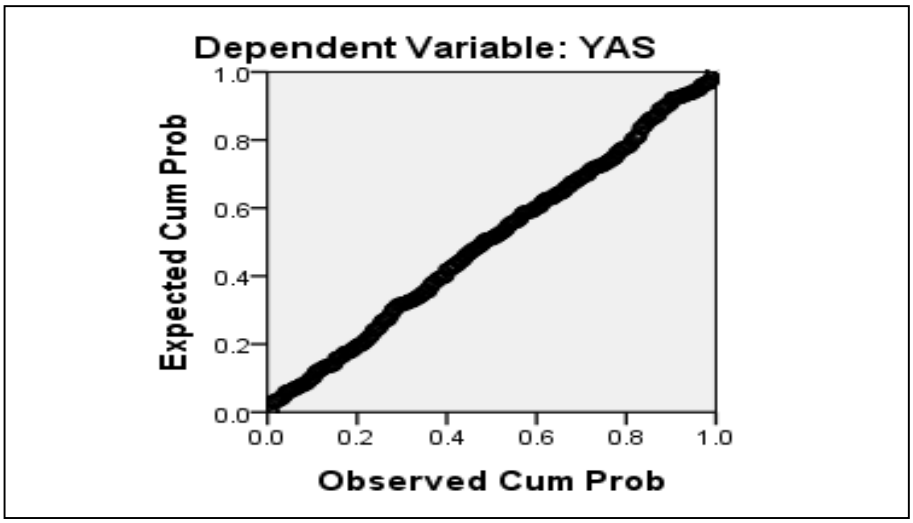
Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9Şubat 2017. SPSS yazılımı kullanılarak elde edilmiştir.

Hair ve ark.na göre (1998) çarpıklık değerleri -1 ile 1 arasında ve, kurtoz değerleri -3 ile +3 arasında ise bu durum normallik dağılımını göstermekte, bu çarpıklık ve kurtoz aralığının dışına çıkan değerler normal dağılımdan büyük bir sapma olduğunu göstermektedir. Böylece, Tablo 5.1, tüm değişkenlerin çarpıklık ve kurtoz değerlerinin kabul edilen oranda ve histogram Şekil 5.1'de de dağıtım çizimini çan şeklinde bir eğri olduğu görülmektedir.

Şekil 5.1. *Normal dağilim histogrami*

Normal olasılık grafiği normallikten sapmaları da göstermektedir. Bu çizgideki düz çizgi doğal bir dağılımı temsil eder ve gözlemlenen kalıntıları temsil eder. Dolayısıyla, tam dağıtılmış bir veri kümesinde tüm noktalar sıraya girmektedir. (bkz Şekil5.2)

Şekil 5.2. *Histogram normal çizgileri (Çoklu Regresyon)*

Yukarıdaki analiz sayesinde, "AS Model" için tüm verilerin normal dağılımı izlediği sonucuna varılabilir. Bu çalışmada parametrik olmayan testlerin daha doğru sonuçları vermesi en iyi parametrik testleri kullanıldığı anlamına gelmektedir çünkü parametrik olmayan testler, gerçek değerlere değil örneklem seviyesine bağlıdır (Field, 2000).

Çoklu Regresyon Analizi

Tablo 5.2. *Tüm paydaş gruplarinin korelasyonu N=356*

		YAS	X1AS	X2AS	X3AS	X4AS	X5AS	X6AS
Pearson Korelasyonu	YAS	1,000	,290	,111	,097	,338	,197	,314
	X1AS	,290	1,000	,167	,117	,318	,052	,242
	X2AS	,111	,167	1,000	,256	,007	-,115-	,115
	X3AS	,097	,117	,256	1,000	,062	,077	,065
	X4AS	,338	,318	,007	,062	1,000	,211	,315
	X5AS	,197	,052	-,115-	,077	,211	1,000	,234
	X6AS	,314	,242	,115	,065	,315	,234	1,000
Sig. (1-tailed)	YAS	.	,000	,018	,034	,000	,000	,000
	X1AS	,000	.	,001	,013	,000	,165	,000
	X2AS	,018	,001	.	,000	,445	,015	,015
	X3AS	,034	,013	,000	.	,123	,074	,111
	X4AS	,000	,000	,445	,123	.	,000	,000
	X5AS	,000	,165	,015	,074	,000	.	,000
	X6AS	,000	,000	,015	,111	,000	,000	.

Korelasyon analizleri sonucunda 0,05 anlamlılık düzeyi elde edilmiştir. Değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9Şubat 2017. SPSS yazılımı kullanılarak elde edilmiştir.

Tablo 5.3. *Model özeti[b] (AS modeli)*

Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	F-oranı		Durbin-Watson
				F	sig	
1	,451[a]	,203	,190	14,835	,000[b]	2,167

a. Tahmin değişkenleri: (sabit), $X6_{AS}$, $X3_{AS}$, $X5_{AS}$, $X1_{AS}$, $X2_{AS}$, $X4_{AS}$

b. Bağımlı Değişken: Y_{AS}

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9Şubat 2017. SPSS yazılımı kullanılarak elde edilmiştir.

Tablo 5.4. *Katsayılar[a] (AS modeli)*

Model		Standartlaştırılmamış katsayılar		Standartlaştırılmış katsayılar	t	Anlamlılık Sig.	Eşdoğrusallık İstatistikleri	
		B	Standart Hata	Beta			Tolerans	VIF
1	(sabit)	,868	,424		2,047	,041		
	X1AS	,167	,054	,162	3,121	,002	,851	1,176
	X2AS	,068	,051	,068	1,328	,185	,882	1,134
	X3AS	,021	,038	,028	,562	,575	,918	1,090
	X4AS	,213	,055	,206	3,897	,000	,816	1,225
	X5AS	,134	,062	,110	2,180	,030	,895	1,117
	X6AS	,197	,059	,174	3,339	,001	,836	1,197

a. Bağımlı Değişken: Y_{AS}

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017. SPSS yazılımı kullanılarak elde edilmiştir.

Tüm paydaşların tutumlarına yönelik veriler SPSS istatistik programına girilmesiyle sonuçlar Tablolarda (5.2,5.3,5.4) özetlenmiştir :

- Tablo 5.3'te görüleceği üzere, altı bağımsız değişkenin Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi için desteği ile aralarında önemli bir pozitif korelasyona sahip olduğunu gösteren tüm bağımsız değişkenler ve bağımlı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişkiler vardır. Bununla birlikte, tüm öngörücüler arasında Çevresel tutum değişkenleri ($X4_{AS}$) ve Shahat şehrindeki ($X6_{AS}$) sosyal tutum değişkenleri Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimi için en iyi korelasyona en yüksek, anlamlı ve pozitif korelasyona sahiptirler (sırasıyla $R = 0,33$, $P < 0,05$ ve $R = 0,31$, $P < 0,05$) (bkz Tablo 5.2).
- Çoklu determinasyon katsayısı (R2) 0,203'dur. Bu nedenle, yaklaşık % 20,3 ve düzeltilmiş R2 modeli modelin genellemesinin ne kadar iyi olduğuna dair bir fikir vermektedir ve ideal olarak, ayarlanmış R2 değeri R2 değerine ne kadar yakın ise o kadar daha iyidir. Bu durumda, R2'ye mükemmel bir şekilde yakın olan düzeltilmiş R2 değeri 0,190'dır (bkz Tablo 5.3).
- F-oranı (F), modelin yanlışlık seviyesine kıyasla modelin sonuç tahmini ne kadar geliştirdiğinin bir ölçüsüdür. Bu şekilde, iyi bir modelin büyük bir F oranı olmalıdır (en azından birden büyük). Tablo 5.3'dan F-oranının 14,835 olduğu ($P < 0,05$) görülebilir. Bu, regresyon modelinin yerine getirilmesiyle

elde edilen iyileşmenin, model içindeki hatalarından daha büyük olduğunu göstermektedir (bkz Tablo 5.3).

- Durbin-Watson (D.W 2,167) kritik değerlerin ikisinde (1,5 <d <2,5) bulunmuş ve bu nedenle, çoklu doğrusal regresyon verilerinde birinci dereceden doğrusal otomatik korelasyonun olmadığını varsayabiliriz (bkz Tablo 5.3).
- Varyans enflasyon faktörü (VIF) katsayı değerinin varyansının çoklu eşdoğrusallık ile ne kadar şişirildiğini bize göstermektedir. Varyans enflasyon faktörü (VIF) ondan düşükse, çoklu eşdoğrusallık problemi yoktur. Başka bir deyişle, modelde başka bir değişken veya değişken grubu tarafından ölçülen aynı ilişkiyi / niceliği ölçen bir değişken yoktur (bkz Tablo 5.4).

5.3. Saha Çalışmasının Yürütülmesi

Saha çalışması 2.11.2016 tarihinde başlamış ve üç ay sürmüştür. Araştırmacı,veri toplama yaklaşımları ve yöntemleri hakkında gerekli eğitimleri verdikten sonra, SC şehrinde bulunan Gençlik Derneği'nin 3 üyesinden veri toplama işleminde yardım almıştır.

5.3.1. Anketlerin Dağıtım Tarihleri (Yerli Halk)

Araştırmacı Yerel Halkın iki farklı grubu üzerinde Çok aşamalı rastgele örneklem kullanılanmıştır:

1. Turizm bölgesinde yaşayan Yerli Halk; Tablo (5.5)
2. Turizm endüstrisinde çalışan Yerli Halk; Tablo (5.6)

Veriler aşağıda verilen tarihlerde toplanmıştır (Bakınız Tablo 5.5 ve Tablo 5.6):

Tablo 5.5. *Anketlerin turizm bölgelerinde yaşayan yerli halka dağitimi N = 144*

Destinasyon No. / **Tarih**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**Toplam**
02.11.2016	2	2	1	2	5	3	15
03.11.2016	2	1	3	3	2	4	15
04.11.2016	3	4	1	1	3	4	16
06.11.2016	3	2	5	2	2	3	17
07.11.2016	3	3	2	2	2	1	13
09.11.2016	2	1	3	5	2	2	15
13.11.2016	2	3	2	1	3	3	14
17.11.2016	3	2	2	1	1	3	12
21.11.2016	3	2	1	1	2	2	11
22.11.2016	2	3	5	3	2	1	16
Toplam	25	23	25	21	24	26	144

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5.6. *Anketlerin turizm endüsrisinde çalişan yerli halka dağitimi N= 36*

Destinasyon No. / **Tarih**	**1**	**2**	**3**	**Toplam**
02.11.2016	4	3	1	8
03.11.2016	3		1	4
04.11.2016	8	4	3	15
06.11.2016	4	3	2	9
Toplam	19	10	7	36

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

5.3.2. Anketlerin Dağıtım Tarihleri (Turistler)

Anketler araştırmacı tarafından Tablo 5.7, 5,8'te gösterilen 6 farklı turist destinasyonunda uygulanmıştır. Veriler iki farklı turist grubundan toplanmıştır:

1. Yerli Turist, Tablo 5.7.

2. Yabancı Turist, Tablo 5.8.

Tablo 5.7. *Tarih ve destinasyonlara göre anketlerin dağilimi (Yerli Turistler) N=145*

Destinasyon No. / **Tarih**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**Toplam**
02.11.2016	4	3	1		1		9 (-1)
05.11.2016	3	1			1	1	6
12.11.2016	3	4	1	1	1	1	11
13.11.2016	3	5	2	1	1		12
19.11.2016	5	3	3	2	1	1	15
20.11.2016	5	1	3	1	1		11
26.11.2016	2	3	2	1		1	9
27.11.2016	4	2	2	1	1	1	11
02.12.2016	3	4	1	1		1	10 (-1)
07.12.2016	4	5	1			1	11 (-1)
10.12.2016	3	3	1			1	8
13.12.2016	2	2	1	2	2		9
17.12.2016	5	3	3	1	1	1	14 (-1)
22.12.2016	3	4	1	1			9
Toplam	49	43	22 (-1)	12	10 (-2)	9 (-1)	145 (-4)

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.
Kırmızı ile belirtilen hücreler katılımcılardan geri dönmeyen anketlere işaret etmektedir.

Tablo 5.8. *Tarih ve destinasyonlara göre anketlerin dağilimi (yabancı turistler) N=35*

Destinasyon No. / **Tarih**	**1**	**2**	**Toplam**
03.11.2016	1	1	2
06.11.2016	1		1
12.11.2016	2		2
13.11.2016	2		2
25.11.2016	3	1	4
03.12.2016	1	2	3
05.12.2016	3	1	4
10.12.2016	2	2	4
15.12.2016	1	2	3
18.12.2016	3	2	5
19.12.2016	3	2	5
Toplam	22	13	35

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

5.3.3. Anketlere Verilen Yanıtlar

Araştırmacı yanıtları belirlenen bir süre zarfında elde etmiş ve yanıtların oranı 98.8%'e ulaşmıştır. (Bakınız Tablo 5.9)

Tablo 5.9. *Yanıtların yüzdesi*

Örneklem	**Örneklem Boyutu**	**Yanıtlar**	**Yanıt Oranı**
Yerli Halk	180	180	100%
Turizm bölgesinde yaşayanlar	144	144	100%
Turizm Endüstrisinde Çalışanlar	36	36	100%
Turistler	180	176	97,7%
Yerli Turistler	145	145 (- 4) = 141	97,2%
Yabancı Turistler	35	35	100%
Toplam Örneklem	360	356	98,8%

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

5.3.4. Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi

Kamu ve özel sektör ile yapılan görüşmeler aşağıdaki tabloda (Tablo 5.10) gösterilen zamanlarda gerçekleştirilmiştir:

Tablo 5.10. *Görüşmeler ve gerçekleştirilme tarihleri*

Gruplar	**Tarih**	**Saat**	**Açıklamalar**
Odak Grupları			**N=5**
1	08.01.2017	10:30 - 13:00	Kamu Sektörü, N=3
2	13.01.2017	11:25 - 14:00	Özel Sektör, N=2
Yarı yapılandırılmış görüşme			N=13
1	14.01.2017 17.01.2017	10:00 - 13:05 11:30 - 13:25	Kamu Sektörü, N=7
2	15.01.2017 22.01.2017	10:00 - 13:05 10:00 - 12:45	Özel Sektör, N=6

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

5.4. Çalışma Örneklem Özellikleri

Kalkınma planları tasarlanırken, planlamacılar ve kalkınma politika yapıcıları tarafından kullanılan önemli değişkenler arasında katılımcıların sosyal ve ekonomik özellikleri gelmektedir. Bu özelliklerinin incelenmesinin, SC şehrinde paydaşların sürdürülebilir turizm üzerine olan tutumlarının değerlendirilmesinde yardımcı olması umulmaktadır. Aşağıdaki alt bölümler bu özelliklerlere işaret etmektedir:

5.4.1. Turistler

Bu bölüm yerli turistlerin (DT) ve yabancı turistlerin (IT) özelliklerini, cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, istihdam durumu, hane geliri, ikamet yeri ve seyahat amacı bilgilerini de kapsayacak şekilde açıklamaktadır.

Bu özellikler Tablo 5.11'de özetlenmiştir.

Tablo 5.11. *Örneklem özellikleri (Turistler)*

Özellikler	**Yerli Turistler (DT)**		**Yabancı Turistler (IT)**		**Tüm Turistler (AT)**	
	N =141	**%**	**N = 35**	**%**	**N=176**	**%**
Cinsiyet :						
Erkek	95	67,3	21	55,3	116	65,9
Kadın	46	32,7	14	44,7	60	34,1
Medeni Durum:						
Evli	96	68,1	6	17,1	102	57,9
Bekar	45	31,9	29	82,9	74	42,1
Yaş:						
18-25	18	12,7	0	0	18	10,2
26-35	31	21,9	4	11,5	35	19,8
36-45	53	37,9	11	31,4	64	36,6
46-55	21	14,8	18	51,4	39	22,1
55 ve üstü	18	12,7	2	5,7	20	11,3
Eğitim Durumu:						
Hiçbir resmi eğitim	24	17,2	0	0	24	13,6
almamış	26	18,4	4	11,4	30	17,3
İlkokul (İlköğretim)	23	16,3	9	25,7	32	18,1
Ortaokul	12	8,5	6	17,3	18	10,2
Lise	47	33,3	8	22,8	55	31,2
Lisans	9	6,3	8	22,8	17	9,6
Lisansüstü						

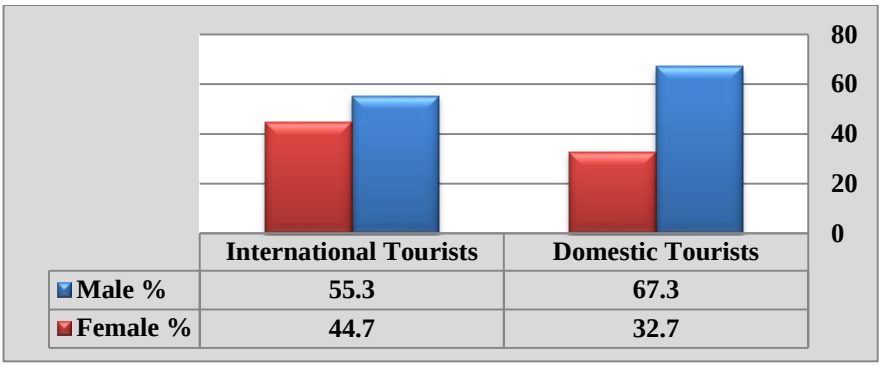
Tablo 5.11.'nin devamı

Aylık Hane Geliri						
(1,40 L.D = 1$)						
250 LD. altı	12	8,7	0	0	12	6,8
251-500	25	17,7	12	34,2	37	21,1
501-750	46	32,6	9	25,7	55	31,3
751-1000	43	30,4	6	17,4	49	27,8
1001-1500	11	7,8	5	14,2	16	9,1
1501 ve üstü	4	2,8	3	8,5	7	3,9
İstihdam:						
Çalışan	124	87,9	21	60	145	82,4
İşsiz	17	12,1	14	40	31	17,6
Sehre Ziyaret Sayısı						
İlk kez	43	30,4	20	57,1	63	35,7
Birden fazla	98	69,6	15	42,9	113	64,3
Şehir hakkında bilgi edinilen kaynak:						
İnternet	12	8,5	13	37,1	25	14,2
Seyahat Acentası	4	2,8	8	22,8	12	6,8
Arkadaşlar	53	37,5	5	14,2	58	32,9
TV	66	46,8	7	20,2	73	41,6
Diğer	6	4,4	2	5,7	8	4,5
Geziye Eşlik edenler:						
Tek başına	14	9,9	2	5,8	16	9,2
Aile eşliğinde	65	46,2	7	20	72	40,9
Arkadaş eşliğinde	51	36,1	17	48,5	68	38,6
Genel bir grup içerisinde	11	7,8	9	25,7	20	11,3
Ziyaret Amacı:						
Doğa gezisi	43	30,4	7	20	50	28,4
Arkadaş/Akraba Ziyareti	14	9,9	3	8,5	17	9,8
Dağ gezisi	27	19,4	9	25,7	36	20,4
Tarihi/Kültürel Alan Ziyareti	52	36,8	13	37,3	65	36,9
Alışveriş	3	2,1	2	5,7	5	2,8
Diğer	2	1,4	1	2,8	3	1,7

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Yukarıdaki Tablo ışığında, Örneklem özellikleri üzerine aşağıdaki saptamalar yapılabilir:

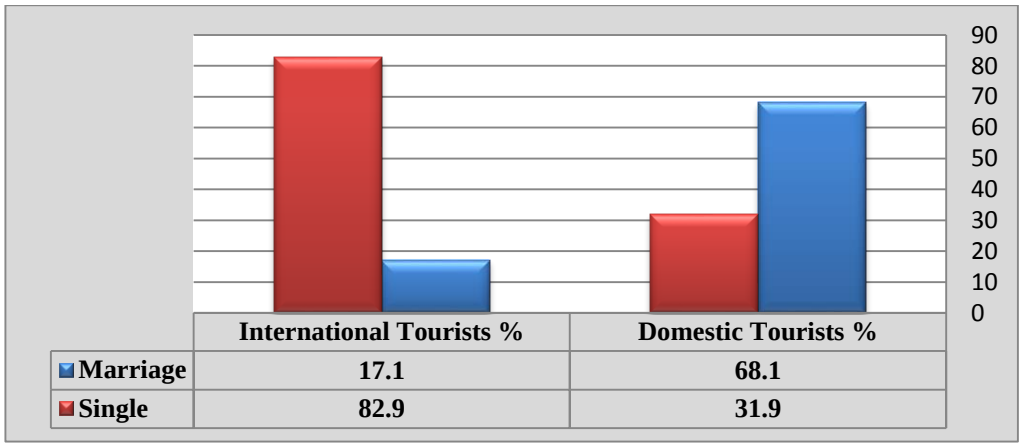
Cinsiyet:

Şekil 5.3. *Yerli ve yabanci turistlerin cinsiyeti*

Şekil 5.3'teki gibi yerli turistlerin oluşturduğu örneklem, erkek katılımcıların çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Libya toplumunda hala erkek otoritesinin egemen olduğu, erkeklerin ailenin lideri ve reisi olduğu, egemen kültürün kadınlara erkek eşlik etmeden yalnız seyahat etmesine izin vermediği düşünülürse bu normal bir durumdur (Almesmari ve Ben Mossa, 2010). Öte yandan, yabancı turist örnekleminde cinsiyet oranları birbirine yakındır, bunun nedeni, dünyadaki birçok başka ükedeki cinsiyet eşitliği yüzünden olabileceği düşünülmektedir.

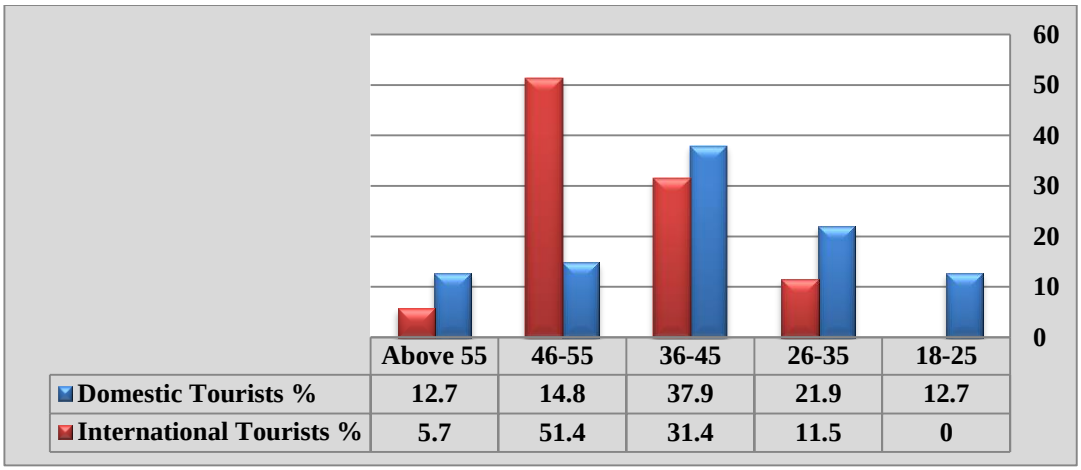
Medeni Durum:

Şekil 5.4. *Yerli ve yabanci turistlerin medeni durumlari (%)*

Şekil 5.4'te görüldüğü üzere yabancı turistlerin çoğunluğu evli değil iken, yerli turistlerin çoğunluğu evlidir. Bu durum farklı kültürlerin evlilik ve boşanma konularındaki farklılıkları ile açıklanabilir.

Yaş:

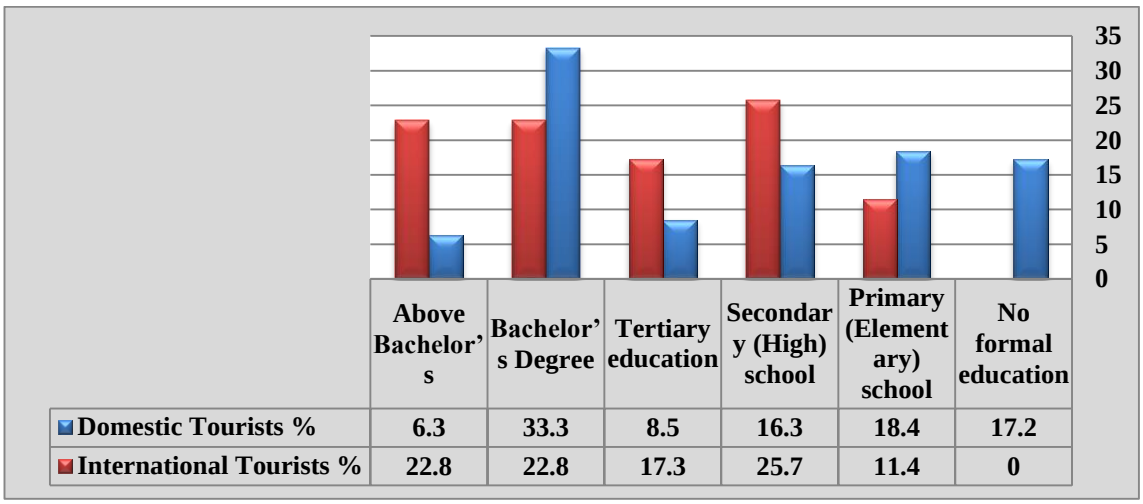

	Above 55	46-55	36-45	26-35	18-25
Domestic Tourists %	12.7	14.8	37.9	21.9	12.7
International Tourists %	5.7	51.4	31.4	11.5	0

Şekil 5.5. *Yerli ve yabanci turistlerin yaşlari (%)*

Şekil 5.5'teki veriler, yerli turistlerin daha genç bir ortalamaya sahio olduğunu, yabancı turistlerin % 82'sinin 36-55 yaşları arasında olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni Libya'daki nüfusun yaş yapısına bağlı olabilir ki yaklaşık % 41'lik bir oranda 15-45 yaş arasında değişmektedir (Almesmari ve ben Mossa, 2010).

Eğitim Durumu:

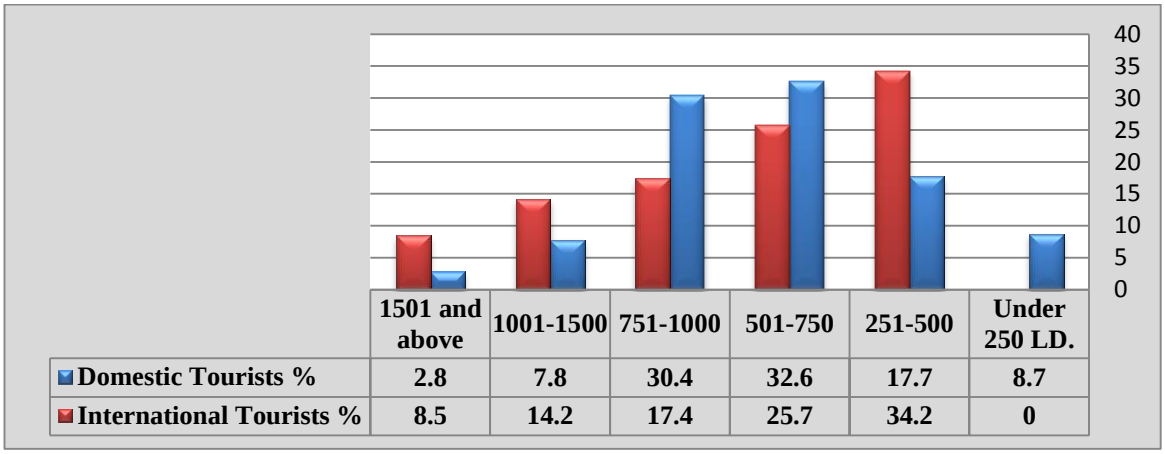
	Above Bachelor's	Bachelor's Degree	Tertiary education	Secondary (High) school	Primary (Elementary) school	No formal education
Domestic Tourists %	6.3	33.3	8.5	16.3	18.4	17.2
International Tourists %	22.8	22.8	17.3	25.7	11.4	0

Şekil 5.6. *Yerli ve yabanci turistlerin eğitim düzeyleri (%)*

Şekil 5.6'daki veriler yerli turistlerin büyük bir bölümünün lisans diplomasına sahip olduğunu ve herhangi bir eğitim görmeyenlerin oranının da yüksek olduğunu, buna

karşılık uluslararası turistlerin büyük bölümünün ortaokul mezunu olduğunu göstermektedir.

Aylık Gelir:

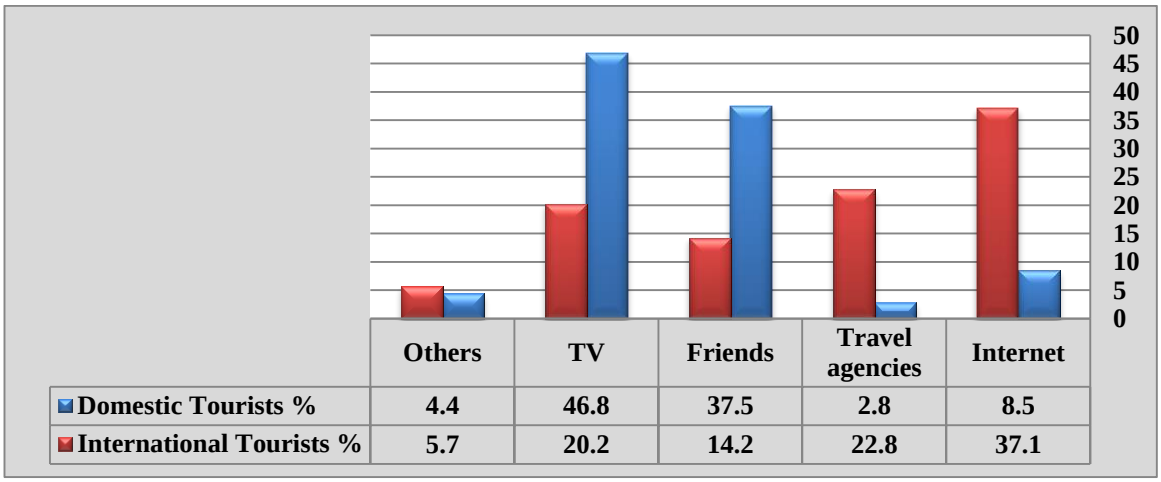

	1501 and above	1001-1500	751-1000	501-750	251-500	Under 250 LD.
Domestic Tourists %	2.8	7.8	30.4	32.6	17.7	8.7
International Tourists %	8.5	14.2	17.4	25.7	34.2	0

Şekil: 5.7. *Yerli ve yabanci turistlerin aylik gelir düzeyleri (%)*

Şekil 5.7'deki yerli turistlere ait veriler, genel olarak yabancılar için aylık gelir ile karşılaştırıldığında Libyalılar için aylık gelirin hala nispeten düşük olduğunu göstermektedir; bunun iç turizme olumsuz etkisi olabilir.

Şehre Yönelik Farkındalık:

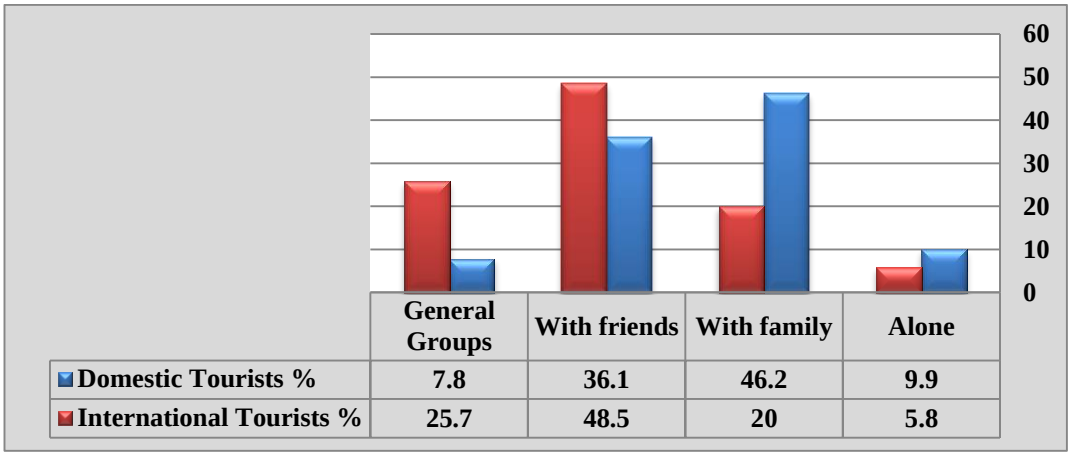
	Others	TV	Friends	Travel agencies	Internet
Domestic Tourists %	4.4	46.8	37.5	2.8	8.5
International Tourists %	5.7	20.2	14.2	22.8	37.1

Şekil 5.8. *Yerli ve yabanci turistlerin şehre yönelik farkindaliklari*

Şekil 5.8'deki veriler, yerli turistlerin TV ve arkadaşlar aracılığıyla şehir hakkında bilgilerini topladıklarını, yabancu turistlerin ise İnternet ve seyahat acentelerini

kullandıklarını göstermektedir. Bu, Libya'daki yerel turizm pazarlamasının İnternet ve seyahat acenteleri aracılığıyla halen zayıf olduğu ve tüketicilere doğru bir şekilde ulaşmadığı anlamına gelmektedir.

Seyehate Eşlik Edenler:

Şekil 5.9. *Geziye eşlik edenler*

Şekil 5.9'daki veriler, yerli turistlerin aileleri ile seyahat etmeyi tercih ederken, yabancı turistler genel gruplar halinde seyahat etmeyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Ziyaret Amacı:

Şekil 5.10. *Yerli ve yabanci turistlerin şehri ziyaret amaçlari (%)*

Araştırma örneklemi, kenti ziyaretin ana amacının kentin tarihi ve kültürel miras alanının egemenliğinde olmasından kaynaklandığı göstermektedir. Ayrıca, kenti başka nedenlerle ziyaret edenlerinde iyi bir yüzdesi vardır (bkz Şekil 5.10).

5.4.2. Yerli Halk

Bu bölüm, cinsiyet, medeni hal, yaş, eğitim, istihdam ve hanehalkı gelirinin ayrıntıları da dahil olmak üzere, turistik Yerlerde Yaşayan Sakinler (RLD) ve Turizm Endüstrisinde Çalışanlar (RWI) özelliklerini tanımlamaktadır. Bu özellikler Tablo 5.12'de özetlenmiştir:

Tablo 5.12. *Örneklem özellikleri (Yerel Halk)*

Özellikler	**Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerel Halk (RLD)**		**Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerel halk (RWI)**		**Tüm Yerel Halk (AR)**	
	N =144	**%**	**N = 36**	**%**	**N =180**	**%**
Cinsiyet :						
Erkek	128	88,8	29	80,5	157	87,3
Kadın	16	11,2	7	19,5	23	12,7
Medeni Durum:						
Evli	138	95,8	25	69,4	163	90,6
Bekar	6	4,2	11	30,6	17	9,4
Yaş:						
18-25	13	9,2	8	22,4	21	11,6
26-35	28	19,4	17	47,2	45	25
36-45	32	22,2	5	13,8	37	20,5
46-55	44	30,5	6	16,6	50	27,7
55 ve üstü	27	18,7	0	0	27	15,2
Eğitim Durumu:						
Hiçbir resmi eğitim almamış	3	2,1	2	5,5	5	2,7
İlkokul (İlköğretim)	49	34,2	6	16,6	55	30,5
Ortaokul	72	50	14	38,8	86	47,7
Lise	4	2,7	5	13,8	9	5,3
Lisans	14	9,7	8	22,6	22	12,2
Lisansüstü	2	1,3	1	2,7	3	1,6

Tablo 5.12.'nin devamı

Aylık Hane Geliri *(1,40 L.D = 1$)*						
250 LD. ve altı	15	10,4	0	0	15	8,5
251-500	65	45,1	13	36,1	78	43,4
501-750	37	25,6	9	25	46	25,5
751-1000	13	9,2	8	22,2	21	11,6
1001-1500	8	5,5	4	11,2	12	6,6
1501 ve üstü	6	4,2	2	5,5	8	4,4
İstihdam Durumu:						
Çalışan	128	88,8	36	100	164	91,1
İşsiz	16	11,2	0	0	16	8,9
Turizm sektöründe Çalışan:	8	8,3	36	100	44	24,4
Doğrudan	5	3,4	36	100	41	22,8
Dolaylı olarak	3	2	0	0	3	1,6

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017.

Yukarıdaki Tablo 5.12 ile yerel halk örnekleminin aşağıdaki özelliklere sahip olduğu görülmektedir:

- % 87,3: Erkek,
- % 90,6: Evli.
- % 27,7 : 46-55 yaşları arasında
- % 47,7: orta öğretim seviyesine sahip.
- % 34,4: 500-750 LD arasında değişen aylık gelire sahip
- Seçilen toplam konut sakinlerinin ortalama aylık geliri neredeyse 680 L.D, 485 $ 'a eşdeğer bir ay olarak denk gelmektedir. (1,40 LD = 1 $).
- % 91,1: Çalışıyor

5.4.3. Kamu Sektörü ve Özel Sektör

Bu bölüm, Kamu sektörü ve Özel sektör katılımcılarının özelliklerini, cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim, istihdam ve hane gelir bilgileri de dahil olmak üzere açıklamaktadır. Bu özellikler Tablo 5.13'de özetlenmiştir.

Tablo 5.13. *Örneklem özellikleri (Kamu Sektörü ve Özel Sektör)*

Özellikler	Özel Sektör				Kamu Sektörü			
	Yarı Yapılandırılmış	Odak Grubu	Tüm Özel Sektör		Yarı Yapılandırılmış	Odak Grubu	Tüm Kamu Sektörü	
			N: 8	%			N: 10	%
Cinsiyet :								
Erkek	5	2	7	87,5	7	3	10	100
Kadın	1	0	1	12,5	0	0	0	0
Medeni Durum:								
Evli	6	2	8	100	7	3	10	100
Bekar	0	0	0	0	0	0	0	0
Yaş:								
18-25	0	0	0	0	0	0	0	0
26-35	1	0	1	12,5	1	1	2	20
36-45	3	1	4	50	4	1	5	50
46-55	2	1	3	37,5	2	1	3	30
55 ve üstü	0	0	0	0	0	0	0	0
Eğitim Durumu:								
Resmi eğitim almamış	0	0	0	0	0	0	0	0
İlkokul (İlköğretim)	0	0	0	0	0	0	0	0
Ortaokul	1	0	1	12,5	1	0	1	10
Lise	2	1	3	37,5	1	3	4	40
Lisans	3	1	4	50	1	2	3	30
Lisansüstü	0	0	0	0	0	2	2	20
Aylık Hane Geliri ***(1,40 L.D = 1$)***								
250 LD. ve altı	0	0	0	0	0	0	0	0
251-500	0	0	0	0	0	0	0	0
501-750	1	0	1	12,5	0	2	2	20
751-1000	2	0	2	25	3	3	6	60
1001-1500	2	1	3	37,5	0	2	2	20
1501 ve üstü	1	1	2	25	0	0	0	0

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Tablo 5.13 ile özel sektöre ait örnekleme dair önemli bilgiler şu şekildedir:

- % 93,5: Erkek

- % 100 : Evli
- % 50 : 36-45 yaş arasında
- % 40 : lisans derecesine sahip
- % 37,5 : aylık gelirleri1500 LD'den fazla (1,40 LD = 1 $).

5.5. Değişkenlerin Kodlanması

Değişkenler, toplanan veriler tarafından tanımlanan kategorilere ve alt kategorilere göre kodlanabilir. Bu nedenle, frekans tablolarına başlamadan önce, kodlama değişkenleri aşağıdaki gibi sabitlenmelidir:

- X1 = SC şehrindeTurizm kayanaklarının yeterliliği
- X2 = SC şehrinde Turizmin gelişmesine yönelik algı
- X3 = SC şehrinde Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım düzeyi
- X4 = Çevresel tutumlar
- X5 = Ekonomik tutumlar
- X6 = Toplumsal tutumlar
- Y = SC şehrinde Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek
- DT = Yerli Turistler
- IT = Yabancı Turistler
- RLD = Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerli Halk
- RWI = Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerli Halk
- AT = Tüm Turistler, (DT + IT)
- AR = Tüm Yerli Halk, (RLD + RWI)
- AS = Tüm Paydaşlar, (AT + AR)

Kodlamaların okunması:

- **$X1_{DT}$** = yerli turistlerin Shahat şehrinde turistik kaynakların yeterliliği hakkındaki görüşleri.
- **$X2_{IT}$** = yabancu turistlerin Shahat şehrinde turizm gelişimine yönelik algılamalarına ilişkin görüşleri.

- **$X3_{RLD}$** = çevresel tutumlar hakkında turistik yerlerde yaşayan sakinlerin görüşleri.
- **$X4_{RWI}$** = turizm endüstrisinde çalışan sakinlerin ekonomik tutumlar hakkındaki görüşleri.
- **$X5_{AT}$** = tüm turistlerin sosyal tutumlar hakkındaki görüşleri.
- **$X1_{AR}$** = tüm sakinlerin Shahat şehrinde turistik kaynakların yeterliliği hakkındaki görüşleri.
- **Y_{AS}** = Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişiminin desteklenmesine ilişkin tüm paydaşların görüşleri.

5.6. Yerli Halk ve Turistler İçin Frekans Değişkenleri

Araştırmacı, anketlerinde beşli "Likert ölçeği" kullanılmıştır:

1= Kesinlikle katılmıyorum

2 = Katılmıyorum

3 = Kararsız

4 = Katılıyorum

5 = Kesinlikle katılıyorum

İnsanların algıları kişiden kişiye farklılık gösterdiğinden, araştırmacının farklı gruplar arasındaki karşılaştırmada kullanılabilecek farklı frekanslara yol açan çalışma ölçeğini oluşturan öğelere farklı cevaplar elde etmesi doğaldır. Bu, aşağıdaki alt temalarda tartışılacaktır:

5.6.1. Yerli Turistler (DT)

Tablo 5.14 çeşitli anahtar değişkenler üzerine yerli turistlerin tutum frekanslarını göstermektedir.

Tablo 5.14. *Yerli turist görüşleri frekans tablosu N:141*

Frekanslar		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Değişken		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{DT}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	0	0	0	0	11	7,4	82	58,3	48	34,3	92,6
$X2_{DT}$	Sürdürülebilir gelişmeye yönelik algı	0	0	0	0	12	8,5	86	60,9	43	30,6	91,5
$X3_{DT}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	0	0	16	11,3	89	63,2	36	25,5	88,7
$X4_{DT}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	11	7,4	82	58,3	48	34,3	92,6
$X5_{DT}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	0	0	56	39,7	85	60,3	100
$X6_{DT}$	Toplumsal tutumlar	0	0	0	0	2	1,4	85	60,2	54	38,4	98,6
Y_{DT}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	11	7,4	82	58,3	48	34,3	92,6

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017.

Önceki tablodan araştırmacı, Tablolara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekçiler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları,Yerli Turistlerin görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir:

Tablo 5.15. *Değişkenlerin önem siralari (Yerli Turist Görüşlerine Göre)*

Değişikenler		**%**
$X5_{DT}$	Ekonomik tutumlar	100
$X6_{DT}$	Sosyal tutumlar	98,6
$X4_{DT}$	Çevresel tutumlar	92,6
$X1_{DT}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	92,6
$X2_{DT}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	91,5
$X3_{DT}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	88,7

Tablo 5.14'teki verilere göre, sürdürülebilir turizm gelişimini destekleyenlerin yüzdesi % 92,6 olup, sürdürülebilir turizm gelişiminin yerli turistlerden büyük destek aldığını göstermektedir.

5.6.2. Yabancı Turistler (IT)

Tablo 5.16 çeşitli anahtar değişkenler üzerine yabancı turistlerin tutum frekanslarını göstermektedir.

Tablo 5.16. *Yabancı turist (IT) Görüşleri frekans tablosu N = 35*

Frekans		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Değişken		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{IT}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	0	0	0	0	5	14,2	19	54,4	11	31,4	85,8
$X2_{IT}$	Sürdürülebilir gelişmeye yönelik algı	0	0	0	0	3	8,5	20	57,3	12	34,2	91,5
$X3_{IT}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	1	2,8	15	42,8	19	54,4	0	0	54,4
$X4_{IT}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	4	11,5	21	60	10	28,5	88,5
$X5_{IT}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	2	5,7	22	62,8	11	31,5	94,3
$X6_{IT}$	Sosyal tutumlar	0	0	0	0	3	8,5	20	57,3	12	34,2	91,5
Y_{IT}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	3	8,6	23	65,7	9	25,7	91,4

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017.

Önceki tablodan araştırmacı, Tablo'lara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekleyenler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları,Yabancı Turistlerin görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir:

Tablo 5.17. *Değişkenlerin önem siralari (Yabancı Turist Görüşlerine Göre)*

Değişkenler		**%**
$X5_{IT}$	Ekonomik tutumlar	94,3
$X6_{IT}$	Sosyall tutumlar	91,5
$X2_{IT}$	Çevresel tutumlar	91,5
$X4_{IT}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	88,5
$X1_{IT}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	85,8
$X3_{IT}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	54,4

Tablo 5.16'daki verilere göre, sürdürülebilir turizm gelişimi için destekçiler yüzdesi (YIT) % 91,4tür, bu da Sürdürülebilir turizm gelişiminin yabancı turistlerden büyük destek aldığını göstermektedir.

5.6.3. Turizm Bölgelerinde Yaşayan Yerli Halk (RLD)

Aşağıdaki Tablo 5.18, turizm bölgelerinde yaşayan yerli halkın çeşitli kilit değişkenlere yönelik tutumlarının sıklığını göstermektedir.

Tablo 5.18. *Turizm bölgelerinde yaşayan yerli halk (RLD) görüşleri frekans tablosu N=144*

Frekans		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Değişken		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{RLD}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	0	0	0	0	8	5,5	62	43,2	74	51,3	94,5
$X2_{RLD}$	Sürdürülebilir gelişmeye yönelik algı	0	0	0	0	13	8,9	83	57,6	48	33,5	91,1
$X3_{RLD}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	0	0	39	27,2	80	55,5	25	17,3	72,8
$X4_{RLD}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	0	0	59	40,9	85	59,1	100
$X5_{RLD}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	0	0	41	28,4	103	71,6	100
$X6_{RLD}$	Sosyal tutumlar	0	0	0	0	0	0	52	36,2	92	63,8	100
Y_{RLD}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	0	0	63	43,7	81	56,3	100

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Önceki tablodan araştırmacı, Tablo'lara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekçiler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları, Yerel halkın görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir

Tablo 5.19. *Değişkenlerin önem siralari (Turizm bölgelerinde yaşayan yerel halk görüşlerine göre)*

Değişkenler		**%**
X5 RLD	Ekonomik tutumlar	100
X6 RLD	Sosyal tutumlar	100
X4 RLD	Çevresel tutumlar	100
X1 RLD	Turizm kayanaklarının yeterliliği	94,5
X2 RLD	Turizmin gelişmesine yönelik algı	91,1
X3 RLD	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	72,8

Tablo 5.18'deki verilere göre, sürdürülebilir turizm gelişimini (YRLD) için destekleyenlerin yüzdesi % 100dür, bu da Kentteki sürdürülebilir turizm gelişiminin turizm bölgelerinde yaşayan yerel halk tarafından büyük destek gördüğüne işaret etmektedir.

5.6.4. Turizm Endüstrisinde Çalışan Yerli Halk (RWI)

Aşağıdaki Tablo 5.20, turizm endüstrisinde çalışan yerli halkın çeşitli anahtar değişkenlere yönelik tutumlarının sıklığını göstermektedir.

Tablo 5.20. *Turizm endüstrisinde çalişan yerel halk (RWI) Görüşleri frekans tablosu n = 36*

Frekans		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Değişken		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{RWI}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	0	0	0	0	0	0	14	38,8	22	61,2	100
$X2_{RWI}$	Sürdürülebilir gelişmeye yönelik algı	0		0	0	0	0	11	30,5	25	69,5	100
$X3_{RWI}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	0	0	0	0	12	33,4	24	66,6	100
$X4_{RWI}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	0	0	18	50	18	50	100
$X5_{RWI}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	0	0	17	47,3	19	52,7	100
$X6_{RWI}$	Sosyal tutumlar	0	0	0	0	0	0	15	41,6	21	58,4	100
Y_{RWI}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	0	0	12	33,4	24	66,6	100

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Önceki tablodan araştırmacı, Tablo'lara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekçiler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları, turizm endüstrisinde çalışan yerli halkın görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir.

Tablo 5.21. *Değişkenlerin önem siralari (Turizm endüstrisinde çalişan yerel halk görüşlerine göre)*

Değişkenler		**%**
$X2_{RWI}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	100
$X3_{RWI}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	100
$X1_{RWI}$	Turizm kaynaklarının yeterliliği	100
$X6_{RWI}$	Sosyal tutumlar	100
$X5_{RWI}$	Ekonomik tutumlar	100
$X4_{RWI}$	Çevresel tutumlar	100

Tablo 5.20'deki verilere göre, sürdürülebilir turizm gelişimini (YRWI) destekleyenlerin yüzdesi % 100 olup, bu durum Sürdürülebilir turizm gelişiminin turizm endüstrisinde çalışan yerli halk tarafından büyük destek gördüğünü göstermektedir.

5.6.5. Tüm Turist Grupları (AT)

Aşağıdaki Tablo 5.22, tüm turistik grupların çeşitli kilit değişkenlere yönelik tutumlarının sıklıklarını göstermektedir.

Tablo 5.22. *Görüş frekans tablosu (Tüm turist gruplari) (AT) N=176*

Frekans		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Değişken		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{AT}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	0	0	0	0	16	9,2	101	57,3	59	33,5	90,8
$X2_{AT}$	Sürdürülebilir gelişmeye yönelik algı	0		0	0	15	8,5	106	60,3	55	31,2	91,5
$X3_{AT}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	1	0,5	31	17, 6	108	61,5	36	20,4	81,9
$X4_{AT}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	15	8,5	103	58,6	58	32,9	91,5
$X5_{AT}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	2	1,2	78	44,3	96	54,5	98,8
$X6_{AT}$	Sosyal tutumlar	0	0	0	0	5	2,8	105	59,6	66	37,6	97,2
Y_{AT}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	14	7,5	105	59,6	57	32,9	92,5

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Önceki tablodan araştırmacı, Tablo'lara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekçiler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları,tüm turist grupların görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir:

Tablo 5.23. *Değişkenlerin önem siralari (Tüm turist gruplari görüşlerine göre)*

Değişkenler		**%**
$X5_{AT}$	Ekonomik tutumlar	98,8
$X6_{AT}$	Sosyal tutumlar	97,2
$X4_{AT}$	Çevresel tutumlar	92,5
$X2_{AT}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	91,5
$X1_{AT}$	Turizm kaynaklarının yeterliliği	90,8
$X3_{AT}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	81,9

Tablo 5.22'deki verilere göre sürdürülebilir turizmi destekleyenlerin yüzdesi % 92,5 olup, bu durum Sürdürülebilir turizm gelişiminin tüm turist gruplarından büyük bir destek aldığını göstermektedir.

5.6.6. Tüm Yerli Halk Grupları (AR)

Aşağıdaki Tablo 5.24, tüm yerli halk gruplarının çeşitli kilit değişkenlere yönelik tutumlarının sıklıklarını göstermektedir.

Tablo 5.24. *Tüm yerel halk gruplarının görüşlerinin sıklık tablosu (AR) N= 180*

Frequencies		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Variable		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{AR}$	Turizm kaynaklarının yeterliliği	0	0	0	0	8	4,4	76	42,3	96	53,3	95,6
$X2_{AR}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	0	0	0	0	13	7,3	94	46,6	73	46,1	92,7
$X3_{AR}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	0	0	39	21,6	92	51,2	49	27,2	78,4
$X4_{AR}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	0	0	77	42,7	103	57,3	100
$X5_{AR}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	0	0	58	32,3	122	67,7	100
$X6_{AR}$	Sosyal tutumlar	0	0	0	0	0	0	67	37,3	113	62,7	100
Y_{AR}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	0	0	75	41,6	105	58,4	100

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Önceki tablodan araştırmacı, Tablo'lara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekçiler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları,tüm yerli halk gruplarının görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir:

Tablo 5.25. *Tüm yerli halk gruplarının destekleme oranları*

Değişkenler		**%**
$X5_{AR}$	Ekonomik tutumlar	100
$X6_{AR}$	Sosyal tutumlar	100
$X4_{AR}$	Çevresel tutumlar	100
$X1_{AR}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	95,6
$X2_{AR}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	92,7
$X3_{AR}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	78,4

Tablo 5.24'teki verilere göre, sürdürülebilir turizm gelişimini (YAR) destekleyenlerin yüzdesi % 100dür, bu da Kentteki sürdürülebilir turizm gelişiminin tüm yerel halk gruplarından büyük destek aldığını gösteriyor.

5.6.7. Tüm Paydaş Grupları (AS)

Aşağıdaki Tablo 5.26, tüm paydaş gruplarının çeşitli kilit değişkenlere yönelik tutumlarının sıklıklarını göstermektedir:

Tablo 5.26. *Görüş frekans tablosu (Tüm paydaş gruplari) (AS) N =356*

Frekans		**1 Kesinlikle Katılmıyorum**		**2 Katılmıyorum**		**3 Kararsız**		**4 Katılıyorum**		**5 Kesinlikle katılıyorum**		**4+5 destekçiler**
Değişken		Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%	%
$X1_{AS}$	Turizm kaynaklarının yeterliliği	0	0	0	0	24	6,7	177	49,7	155	43,6	93,3
$X2_{AS}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	0	0	0	0	28	7,8	190	53,3	138	38,7	92,2
$X3_{AS}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	0	0	1	0,28	70	19,6	200	56,3	85	23,8	80,1
$X4_{AS}$	Çevresel tutumlar	0	0	0	0	15	4,3	180	50,5	161	45,2	95,7
$X5_{AS}$	Ekonomik tutumlar	0	0	0	0	2	0,5	136	38,2	218	61,3	99,5

Tablo 5.26.'nin devamı

$X6_{AS}$	Sosyal tutumlar	0	0	0	0	5	1,4	172	48,3	179	50,3	98,6
Y_{AS}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	0	0	0	0	14	3,9	180	50,6	162	45,5	96,1

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Önceki tablodan araştırmacı, Tablo'lara (4 - Katılıyorum ve 5 - kesinlikle katılıyorum) seviyelerini içeren son "Destekleyenler" sütunu olan yeni bir sütun eklemiştir. En büyükten en küçüğe doğru destekleyenlerin oranları,tüm paydaş grupların görüşleri doğrultusunda her değişkenin önemine göre aşağıdaki şekilde düzenlenebilir:

Tablo 5.27. *Tüm paydaş gruplarının görüşlerinin sıklık tablosu*

Değişkenler		**%**
$X5_{AS}$	Ekonomik tutumlar	99,5
$X6_{AS}$	Sosyal tutumlar	98,6
$X4_{AS}$	Çevresel tutumlar	95,7
$X1_{AS}$	Turizm kayanaklarının yeterliliği	93,3
$X2_{AS}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	92,2
$X3_{AS}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	80,1

Tablo 5.26'daki verilere göre, sürdürülebilir turizm gelişimini (YAS) destekleyenlerin yüzdesi% 96,1 olup, bu da Kentteki sürdürülebilir turizm gelişiminin tüm paydaş gruplarından büyük destek aldığını göstermektedir.

Analiz yoluyla araştırmacı, Shahat Şehrindeki sürdürülebilir turizm gelişimi için tüm paydaşlardan çeşitli derecelerde destek verdiğini bulmuş ancak bu desteği etkileyen bağımsız değişkenlerin sıralamasında bazı farklılıklar tespit etmiştir. Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimi desteğine ilişkin özet aşağıda Tablo 5.28'de verilmektedir:

Tablo 5.28. *Shahat şehrinde sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek*

Grup		**Paydaş Grupları (Turist veYerli Halk)**							
Bölüm		**1 DT N:141**	**2 IT N:35**	**3 RLD N:144**	**4 RWI N:36**	**Ortalama**	**1+2 AT N:176**	**3+4 AR 180**	**1 to 5 AS N:356**
$X1_{AS}$	Turizm kaynaklarının yeterliliği	92,6	85,8	94,5	100	**93,2**	90,8	95,6	93,3
$X2_{AS}$	Turizmin gelişmesine yönelik algı	91,5	91,2	91,1	100	**93,4**	91,4	92,7	92,2
$X3_{AS}$	Turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım	88,7	54,4	72,8	100	**78,9**	81,9	78,3	80,1
$X4_{AS}$	Çevresel tutumlar	92,8	88,5	100	100	**95,3**	91,5	100	95,7
$X5_{AS}$	Ekonomik tutumlar	100	94,3	100	100	**98,5**	98,8	100	99,5
$X6_{AS}$	Sosyal tutumlar	98,4	91,5	100	100	**97,8**	97,2	100	98,6
	The Mean	**94**	**84,2**	**93**	**100**	**92,8**	**91,9**	**94,4**	**93,2**
Y_{AS}	Sürdürülebilir turizmin gelişimine verilen destek	92,6	91,4	100	100	**96**	92,5	100	96,1

Not: Birçok değerin eşit olması durumunda, düzenlemeler puanların ortalamaları alarak belirlenebilir.
Kaynak: Araştırmacı tarafından (5.11; 5.13; 5.15; 5.17; 5.19; 5.21; 5.23 Tablolarındaki verilerden elde edilmiştir.

Bu bölümde elde edilenlerden araştırmacı bazı önemli hususları şu şekilde özetlemektedir:

- Paydaşların görüşüne göre, Shahat şehrinde bulunan turizm kaynakları % 93,2'sine oranında şehirde sürdürülebilir bir turizm gelişimi oluşturmak için yeterli bulunmaktadır (bkz Tablo 5.28).
- Paydaşların Shahat şehrinde turizm gelişimine yönelik algıları çok olumludur ve burada bu bölümdeki onay oranları% 93,4'e ulaşmıştır (bkz Tablo 5.28).
- Kentte sürdürülebilir turizm gelişimine paydaşların katılım düzeyi halen genel ortalamanın altında olmakla birlikte, bu bölümün onaylanma oranlarının ortalaması % 78,9 ile olumludur (bkz Tablo 5.28).

- Paydaşların Shahakt şehrindeki sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik çevresel tutumları çok olumludur ve burada bu bölümdeki onay oranları % 95,3'e ulaşmıştır (bkz Tablo 5.28).
- Paydaşların Shahat şehrindeki sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik ekonomik tutumları çok olumludur ve burada onay oranları ortalaması % 99.5'e ulaşmıştır (bkz Tablo 5.28).
- Paydaşların Shahat şehrindeki sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik toplumsal tutumları çok olumludur ve burada onay oranları % 97,8'e ulaşmıştır.(bkz Tablo 5.28).
- Katılımcıların Shahat şehrindeki sürdürülebilir turizm gelişimi için destekleri çok olumludur, burada onay oranları ortalaması % 96,1'e ulaşmıştır (bkz Tablo 5.28).
- Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini desteklemek için genel ortalama % 96'ya ulaşmış, dolayısıyla gelişime katılım seviyesindeki genel ortalamadan daha düşük bir oran elde edilen bölüm dışında, tüm bölümler genel ortalamadan daha yüksek oranlara ulaşmıştır. Fakat bu olumlu bir oran olarak değerlendirilmelidir (bkz Tablo 5.28).
- Sürdürülebilir turizm gelişimi için en büyük destek sırasıyla turizm endüstrisinde (RWI) çalışan yerel halk)% 100), ardından % 94 ile yerli turistler (DT), daha sonra turistik bölgelerde yaşayan sakinler (RLD) (% 93) , son olarak ise yabancı turistlerden (IT)% 84,2 gelmektedir (bkz Tablo 5.28).
- Bağımsız değişkenlerin tüm turistler tarafından (AT) sürdürülebilir turizm gelişiminin Shahat şehrindeki destek süreci üzerindeki etkisi derecelerine göre sırasıyla düzenlenmesi aşağıdaki gibidir (bkz Tablo 5.23 veya Tablo 5.28):

I. Ekonomik tutumalar
II. Sosyal tutumlar
III. Çevresel tutumlar
IV. Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik algı
V. Shahat Şehrindeki turizm kaynaklarının yeterliliği
VI. Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım düzeyi

- Ancak düzenleme, tüm sakinler için biraz farklılık göstermektedir (AR), (bkz Tablo 5.25 veya Tablo 5.28):

I. Ekonomik tutumalar
II. Sosyal tutumlar
III. Çevresel tutumlar
IV. Shahat Şehrindeki turizm kaynaklarının yeterliliği
V. Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik algı
VI. Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım düzeyi

- Tüm paydaş grupları için (AS) değişkenlerin sırası aşağıdaki gibidir, (bkz Tablo 5.27 veya Tablo 5.28):

I. Ekonomik tutumalar
II. Sosyal tutumlar
III. Çevresel tutumlar
IV. Shahat Şehrindeki turizm kaynaklarının yeterliliği
V. Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik algı
VI. Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım düzeyi

5.7. Paydaşların Görüşlerine Göre Shahat Şehrinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Eğilimleri

Yerel halk ve turizm paydaşlarına gelişim görmek isteyecekleri gelecek turizm inisiyatifleri sorulduğunda, çok sayıda yanıt ortaya çıkmıştır. Tablo 5.29 Shahat şehrindeki potansiyel turizm projelerinin başlıca tiplerini ve bu projeleri önermiş olan katılımcıların sayısını özetlemektedir.

Tablo 5.29. *Paydaşlar tarafindan önerilen turizm proje türleri*

Turizm Projesi türü	Frekans	%
Kültürel ve Tarihsel	98	27
Eğlence ve Boş zaman	85	23,2
Ticari	54	15
Spor ve Rekreasyon	52	14,3
Hizmetler	46	12,2
Tabiat	30	8,3
Toplam	356	100

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

En popüler gelişmelerin, yerel halk ve turistlerin % 27'sinin kültürel ve tarihsel projelerin Shahat şehrinde potansiyel olabileceğini düşündüğü kültürel ve tarihsel kaynaklarla bağlantılı olduğu açıktır. Kamu ve özel sektör katılımcıları, bu proje türlerinin benzer projelerin geçmiş başarılarına bağlı olduğunu doğrulamıştır.

Ankete katılan yerel halk ve turistlerin % 23,2'si eğlence ve rekreasyon projelerinin potansiyel olabileceğini düşünmüşleridir. Kentte neredeyse hiç eğlence merkezi, gece kulübü veya sinema salonu olmaması dolayısıyla şu an yerel halkın bunlardan yararlanmak için seyahat etmeleri gerektiği anlamına gelmektedir. Özel sektör ve kamu sektörü katılımcıları da bu projelerin önemini vurgulamışlardır.

Ankete katılan yerel halk ve turistlerin % 15'i, geleneksel mağazalar, hediyelik eşya dükkanları ve daha büyük alışveriş merkezleri gibi turizmi geliştirilebilecek ticari projeler belirlemiştir. Özel sektör ve kamu sektörü katılımcıları da bu projelerin önemini doğrulamışlardır (bkz Tablo 5.29).

Şehrin nüfusunun üçte birinden fazlası, ankete katılan yerel halk ve turistlerin % 14,3'ünün bahsettiği spor ve rekreasyonel gelişmeleri umut veren gençlerdir (GAID, 2009). Ayrıca, özel sektör ve kamu sektörü katılımcıları bu spor projelerini doğrulamışlardır. Bu sonuç spor stadyumlarına ve kulüplere duyulan ihtiyacın bir göstergesidir.

Ankete katılan yerel halk ve turistlerin % 12,2'si, turizm hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik proje ihtiyacını doğrulamıştır. Temel turizm hizmeti düşüktür ve özellikle bölgeye daha fazla turist çekilmesi halinde daha fazla kafe, lokanta, otel ve konaklama imkanı, taksi, araba kiralama bürosu, tur operatörü ve otoyol hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu projelerin önemini özel sektör ve kamu sektörü katılımcıları da doğrulamıştır.

Ankete katılan yerel halk ve turistlerin küçük ama önemli bir yüzdesi doğa turizmini (% 8,3) gelişme alanı olarak tanımlamıştır. Bunun için hali hazırda uygun bir çok yer mevcuttur. Özel sektör ve kamu sektörü katılımcıları da bu projelerin kentteki turizm gelişimindeki önemi üzerine vurgu yapmışlardır.

5.8. Paydaşlar Tarafından Önerilen Projeler

Aşağıdaki Tablo 5.30 bu önerilen projeleri ekonomik, sosyal ve çevresel hususlara göre sınıflandırmaktadır:

Tablo 5.30. *Yerli halk ve turistler tarafindan yapilan proje önerileri*

Proje Önerilerinde Bulunan Katılımcıların (Yerli Halk Ve Turistler) Projelerde Gözönünde Bulundurulmasını Gerekli Gördükleri Hususlar		
Gözönünde Bulundurulması gereken Hususlar:	N	%
Ekonomik	186	52,2
Sosyal	123	34,5
Çevresel	47	13,3
Yanıt verenlerin Toplamı	356	100

Kaynak: Saha verileri, 2 Ekim 2016 – 9 Şubat 2017

Önceki Tablo 5.30'de görülen verilere göre, projelerin % 52,2'sinin ekonomik nedenlerden ötürü önerildiği veya ekonomik sorunlar temelli olduğu açıktır. Projelerin % 34,5'inin toplumsal nedenlerden ötürü önerildiği veya toplumsal kaygılarla ortaya çıktığı ve projelerin % 13,3'ünün çevresel sebeplerden ötürü önerildiği veya çevresel nedenler kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Bazı projelerin bu üç hususta örtüşebileceği unutulmamalıdır.

5.9. Özet

Yukarıdaki analiz sonucunda, araştırmacı bazı önemli hususlara dikkati çekmiş ve bunlar şu şekilde özetlemiştir:

- Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini destekleme oranının % 96 olduğu ortadadır , sürdürülebilir turizm gelişimi için tüm paydaşların açık bir desteği vardır ancak öncelik konusunda bazı farklılıklar dikkate alınmalıdır (bkz Tablo 5.28).

- Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişimini desteklemedeki en önemli değişken % 99,5 oranında ekonomik tutumdur (bkz Tablo 5.28).
- Kültürel ve tarihi projeler, paydaşlar tarafından önerilen projeler arasında en büyük yüzdeyi elde etmiştir (bkz Tablo 5.29).
- Kente yönelik turizm projelerini önerirken paydaşlar, ekonomik hususlara daha fazla önem vermiştir (bkz Tablo5.30).
- Bağımsız değişkenlerin tüm paydaş grupları (AS) tarafından Shahat şehrinde sürdürülebilir turizm gelişinine destek süreci üzerindeki etkisinin derecesine göre sıralanması aşağıdaki gibidir (bkz Tablo 5.27):

  a) Ekonomik tutumlar
  b) Sosyal tutumlar
  c) Çevresel tutumlar
  d) Shahat şehrindeki turizm kaynaklarının yeterliliği
  e) Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik algı
  f) Shahat Şehrinde turizmin gelişmesine yönelik faaliyetlere katılım düzeyi

ALTINCI BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Giriş

Bu araştırma, turizmin hala ilk aşamalarda olduğu Shahat Şehri'nde, paydaşların şehirdeki sürdürülebilir turizm gelişimi hakkındaki tutumları üzerinde çalışarak, şehirdeki sürdürülebilir turizm gelişimi olasılığını daha iyi anlamayı, paydaşların bu duruma olan katkılarının boyutunu bulmayı amaçlamaktadır. Araştırmacı literatür taraması yapmış ve araştırma konusu hakkında daha önce yapılan bazı çalışmaları incelemiş, böylece çalışmaya dahil olan paydaşlar tanımlanmış ve araştırma modelinde gösterildiği üzere paydaşların sürdürülebilir turizm gelişimine olan katkılarını etkileyen bağımsız değişkenleri tanımlamıştır (Şekil 4.1). Araştırmacı, ana soruları doğrulayan ve araştırmanın ana sorusuna cevap veren 6 alt-soru hazırlamıştır. Bu sorular şöyledir:

S1: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sürecini pozitif olarak etkileyecek, nicelik ve nitelik bakımından güvenilir turizm kaynakları Shahat Şehri'nde var mıdır?

S2: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sürecini pozitif olarak etkileyecek, turist paydaşların Shahat Şehri'nde turizm hakkında olumlu algıları var mıdır?

S3: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sürecini pozitif olarak etkileyecek, sorumluluk bilincine yönlendiren, paydaşlarca belirli bir seviyede turizm gelişimine katılım var mıdır?

S4: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sürecini pozitif olarak etkileyecek, Shahat Şehri'nde paydaşların turizme yönelik pozitif çevresel tutumu var mıdır?

S5: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sürecini pozitif olarak etkileyecek, paydaşların turizme yönelik pozitif ekonomik tutumları var mıdır?

S6: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı sürecini pozitif olarak etkileyecek, paydaşların turizme yönelik pozitif sosyal tutumları var mıdır?

Araştırmanın ana sorusu: Paydaşlarca, onların turizm gelişimine olan olumlu tutumları aracılığı ile şehirdeki turizm gelişimine katkıları var mıdır? Dolayısıyla, Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi kurma olasılığı için büyük bir fırsat bulunmaktadır.

Bu çalışmada, betimsel istatistik teknikleri ve bazı diğer istatistikler kullanılmıştır. Bu bölümde, tartışma özeti, araştırma bulgularının özeti, sonuçların çıkarımı ve sonuçlara ilişkin öneriler bulunmaktadır.

6.2. Tartışma Özeti

Bu çalışmadaki sonuçlar, paydaşların turizm gelişimine olan tutumlarını ve sürdürülebilir turizm gelişimine olan temel katkılarını etkileyen değişkenlerin kesişimini aydınlatmaktadır.

Genel olarak çalışma sonuçları, katılımcıların büyük çoğunluğunun turizm gelişimi ile ilgili pozitif eğilimlerinin olduğu Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi kurmayı teşvik eden sonuçlar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bütün bu sonuçlar, şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı olduğunu belirtmektedir. Aşağıdaki alt maddeler araştırma bulgularında tartışılacaktır:

6.2.1. Turizm Kaynaklarının Yeterliliği

Önceki bölümlerde incelenen bulgular, Shahat Şehri'nde yeterli sayıda ve yerleşimcilerle turistler tarafından güvenilir bulunan turistik kaynakların mevcut olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Tablo 6.1. *"Yeterlilik" İndeksine göre paydaşların turizm gelişimine katkı yüzdeleri*

Paydaş Gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**The Mean**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
X1	Turistik Kaynaklarının Yeterliliği %	92,6	85,8	94,5	100	**93,2**	90,8	95,6	93,3

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

Yukarıdaki tablo, hem turistler hem de yerleşimcilerin şehirdeki turizm kaynaklarına güvenilebileceğini düşündüğünü açıkça göstermektedir. Bu indekse göre, tüm paydaşların turizm gelişimine katkı oranı %93,3, sonuçlar tüm yerleşimcilerin (AR) şehrin turizm kaynaklarına tüm turistlerden (AT) daha çok güvendiğini göstermektedir (tablo 6.1). Bu sonuç doğal bir sonuç olabilir, çünkü yerleşimciler şehir ve şehrin turistik kaynakları ile ilgili turistlerden daha çok bilgiye sahiptir.

Özel sektör ve kamu sektörü ile yapılan röportajlarda, Shahat Şehri'nde turizm kaynaklarının yeterli olup olmadığı ve şehir içinde sürdürülebilir turizm gelişimi oluşturmanın güvenilir olup olmadığı sorulmuştur. Muhataplar, şehirde sürdürülebilir turizm gelişimi tesis etmek için güvenilebilecek turizm kaynaklarının yeterliliğini vurgulamışlar ve aşağıdaki gibi gözlemlerde bulunmuşlardır:

Katılımcılardan biri: "Shahat Şehri'nde pekçok değişik turizm kaynağı var ancak bakımı olmayan yerlerde, güvenliği olmayan arkeolojik alanlarda olduğu kadar, ciddi bir otel sıkıntısının da olduğu yerlerde devlet tarafından ilgiye ihtiyaç var" dedi (Röportaj 8, tablo 4.10). Başka bir katılımcı " Shahat Şehri'nde turizm ürünleri çok, çeşitli ve Mısır veya Tunus'ta varolan ürünlerden değersiz değil, ancak pazarlama programları ve konaklama yerlerine ihtiyaçları var " dedi (Röportaj 4, tablo 4.9). Başka bir katılımcı ise: " Shahat Şehri pek çok eski yerleşim yerine ve özellikle ilkbahar ve sonbaharda güzel dağ manzaralarına sahip, bu yüzden dağda güzel bir gün geçirmek için yakınlardaki şehirlerden geliyorlar, ancak turizm servislerinde, özellikle yüyecek ve içecek sunan restorantlarda ve kafelerde, ve tuvaletlerde eksiklik var ", şeklinde konuştu (Röportaj 3A, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Shahat Şehri'nde pekçok turizm kaynağı ve muhteşem turistik ürünler var ancak geçmiş dönemlerde az sayıda gelen turistlerden dolayı turizm gelişmedi " şeklinde konuştu (Röportaj 11, tablo 4.9). Bir diğer katılımcı ise: " Devlet turizm sektörüne odaklanmış olsa, turizm gelirleri petrol gelirleri ile eşit olabilirdi ", dedi (Röportaj 4, tablo 4.9).

Dolayısıyla, tüm paydaşların bir ölçüde uyum içinde oldukları, Shahat Şehri'ndeki turizm kaynaklarının şehirde sürdürülebilir turizm gelişimi kurmak için nicelik ve nitelik bakımından güvenilir olduğu konusunda aynı fikirde oldukları söylenebilir.

Bu durum, mevcut olanaklara göre paydaşları belirli bir yerdeki turizm projelerinin tesisine teşvik eden, o yerdeki turizm kaynaklarının ulaşılabilirliği hakkında pekçok araştırmacı tarafından onaylanan araştırmalarla bağdaşmaktadır. Gelişme ilk başta basit düzeyde başlayabilir ve sonraki aşamalarda hızlı bir şekilde yayılır (BFSC, 2013; Butler, 2009).

Pozitif tutumların aşağıdaki gibi katkıları olabilmektedir:

1. Farklı turizm türlerinin gelişimine olanak sağlayacak şekilde, **ö**zellikle istisnai coğrafi konum ve kültürel miras gibi turizm kaynaklarına ulaşılabilirlik.
2. Yüksek kaliteli turizm ürünlerinin var olması ve şehirde rekabet.
3. Turizm kaynaklarının çeşitliliği ve şehir içinde düzenli bir şekilde dağıtılması.
4. Tüm paydaşların şehirdeki turizm gelişimi olanaklarının mevcut diğer alanlardan daha büyük olduğu ile ilgili genel görüşleri.

Araştırmacı yukarıda belirtilenlerden yola çıkarak, tüm paydaşların Shahat Şehri'nde nicelik ve nitelik bakımından güvenilir turizm kaynakları olduğunu kabul ettiği sonucuna varmıştır. Bu aynı zamanda araştırmanın ilk sorusunun da cevabıdır (**S1**).

6.2.2. Turizm Gelişimine Yönelik Algılar

Önceki bölümlerde gözden geçirilenler, yerleşimciler ve turistler tarafından Shahat Şehri'nde turizm gelişimine yönelik pozitif algılar olduğunu açıkça göstermektedir. Bu durum aşağıdaki tabloda özetlenmektedir:

Tablo 6.2. *"Shahat şehri'nde turizme yönelik algılar" İndeksi bakımından paydaşlarca turistik gelişime katkı yüzdeleri*

Paydaş Gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**The Mean**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
X2	Turizm gelişimine yönelik algılar %	91,5	91,2	91,1	100	**93,4**	91,4	92,7	92,2

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

Yukarıdaki tablo 6.2, " turizme yönelik algılar " indeksi bakımından turizm gelişimine katkının %92,2'ye ulaştığını açıkça göstermektedir. Bu durum, paydaşların (turistler ve yerleşimciler) Shahat Şehri'nde turizm gelişiminden sağlanan faydanın harcamalardan daha fazla olduğunu algıladıkları anlamına gelmektedir.

Ayrıca, özel sektör ve kamu sektörü ile yapılan röportajlarda alınan cevaplar da bu belirtece göre pozitiftir ve algıların şehirde turizm gelişimine güçlü bir katkı sağladığı görülmektedir. Muhataplar bu gerçekliği doğrulayan bazı cevapları ve gözlemlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

Çalışmadaki bir katılımcı şöyle söylemiştir: " Shahat Şehri %20'lere varan yüksek bir işsizlik oranı ile karşı karşıyadır ve turizm sektörüne ilgi yerleşimciler için iş fırsatları temin etmeye yol açacaktır" (Röportaj 4, tablo 4.9). Başka bir katılımcı "Turizm gelişimi şehre ekonomik faaliyet getirebilir, bu durum da yaşam koşullarını iyileştirecek, iş talebini artıracak ve turizm sektörü nüfusun şehir içinde yeniden iskânına katkı sağlayacaktır (Röportaj 1B, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: "Sürdürülebilir gelişim konusu çok önemlidir ve okullarda öğretilmelidir. Özellikle turizm alanında sürdürülebilir gelişim çok önemlidir, çünkü kaynakların rasyonel kullanımına yönlendiren, pek çok şekilde kirliliği azaltan, parklar ve korunan alanların artmasını sağlayan ve altyapıyı geliştiren turizm sektörü diğer sektörlerle birlikte ekonominin can damarıdır ", şeklinde konuştu (Röportaj 2, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: "Biz Shahat Şehri'nde nüfusun yaşam standartlarını yükselten ekonomik kaynaklar olmadan yaşıyoruz ve turizm sektörü şehirde ekonomik faaliyeti harekete geçirebilecek tek kurtarıcıdır. Turizm sektöründe gelişimi canlandırmak için çok teşebbüste bulunduk ancak devletin turizme yatırım yapma isteğinin olmadığı şeklinde bir strateji problemi ile karşı karşıya kaldık. Devletin öncelikleri arasında bulunmadığı için, bu durum şehrin ekonomisinde önemli problemlerle sonuçlandı ve pekçok ekonomik, sosyal ve çevresel problemler ortaya çıktı ", dedi (Röportaj 1A, tablo 4.10). Bir diğer katılımcı:

" Shahat Şehri'ndeki yerleşimciler için turizm çok önemli bir kaynak; şehirdeki tarihi ve kültürel mirası korumaya ve dünya kültürleri ile iletişim kurmaya katkı sağlıyor. Bu durum da dünya nüfusu arasında sevgi ve barış kültürü yaymak için çok önemli ",

şeklinde konuştu (Röportaj 9, tablo 4.10). Başka bir katılımcı ise: " Turizm bizim için şehrin temizliği, kültürel simgelere ve kültürel mirasa dikkat anlamlarına geliyor. Turizm geliştirme projelerini sabırsızlıkla bekliyoruz ", dedi (Röportaj 10, tablo 4.10).

Çalışma alanındaki sürdürülebilir turizm gelişimi ile ilgili olarak, turizmden sağlanan faydalar bakımından tüm paydaşlar arasında ortak algılar vardır. Ancak, turizm gelişiminin şu anda sürdürülemez bir şekilde işlediği Shahat Şehri'nde, turizm gelişimine katkı sağlayan dürtülerde bazı farklılıklar vardır. Bu yüzden, Shahat Şehri'ndeki turizm gelişmelerinin paydaşlara, özellikle de yerel yerleşimcilere pek çok katkı sağladığından dolayı paydaşların turizm gelişimine yönelik algılarının bir dereceye kadar aynı fikirde ve uyum içinde olduğu söylenebilir. Paydaşlar arasında, şehirdeki turizm gelişmelerinin getirdiği güçlü yanların zayıf yanlardan daha fazla olduğu ve turizm gelişiminin şehrin zayıf ekonomik durumu için bir kurtarıcı olduğu ile ilgili genel bir his bulunmaktadır.

Yukarıdan anlaşıldığı üzere, araştırmacı Shahat Şehri'nde turizm gelişimine yönelik tüm paydaşların algılarının olumlu olduğu sonucuna varmaktadır ve bu da çalışmanın ikinci sorusunun cevabıdır (**S2**).

6.2.3. Katılım Düzeyi

Önceki bölümlerde yapılan incelemeler, aşağıdaki tabloda da özetlendiği gibi, turizm gelişimine Shahat Şehri'ndeki yerleşimciler ve turistler tarafından iyi düzeyde bir katılım olduğunu göstermektedir.

Tablo 6.3. *"Shahat şehri'nde turizm gelişimine katılım düzeyi" İndeksine yönelik paydaşların turizm gelişimine katkı yüzdeleri*

Paydaş gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**Ortalama**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
X3	Turizm gelişimine katılım düzeyi %	88,7	54,4	72,8	100	**78,9**	81,9	78,3	80,1

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

"Shahat Şehri'nde turizm gelişimine katılım düzeyi"nin %80,1'e ulaştığı yukarıdaki tabloda açıkça görülmektedir ve sonuçlar Shahat Şehri'ndeki turizme uluslararası turistlerin (IT) katılımının yerel turistlerin (DT) katılımından daha az pozitif olduğunu göstermektedir. Yerel turistler, şehirdeki turizm gelişimine katılım düzeylerinde değişiklik gösterebilirler.

Sonuçlar, turizm endüstrisinde çalışan yerleşimcilerin (RWI) katılım düzeyinin turistik bölgelerde yaşayan yerleşimcilerin (RLD) katılım düzeyinden daha pozitif olduğunu göstermiştir (Tablo 6.3). Turizm endüstrisinde çalışan kişilerin katılımının bu endüstride çalışmayanların katılımından fazla olması çok normaldir.

Genelde, Shahat Şehri'nde turizme turistlerin katılım düzeyi (AT) yerleşimcilerin katılım düzeyinden (AR) daha olumludur (Tablo 6.3). Yine bu tahmin edilebilir bir sonuçtur, çünkü turistler elbette ki bu endüstriye turist olarak katılmaktadırlar ancak yerleşimcilerin katılımı hayatlarındaki diğer faktörlerin sıralanışına bağlıdır.

Sonuçlar aynı zamanda şehrin turizm gelişimine kadınların neredeyse yoksanabilir şekilde yetersiz katılımını göstermiştir (Tablo 5.9 ve 5.10) Bu durum, özellikle kırsal alanlarda, çok tutucu bir toplum olan, kadınların genellikle erkek otoritesi altında olduğu Libya toplum kültürü ile ilişkilendirilebilir.

Turizmin sürdürülebilir çeşitlerinin başarısı, tüm birimleriyle devlet, özel sektör, uluslararası organizasyonlar, turistler, çevreci gruplar, varış ülkesi ve menşe ülke gibi tüm konu ile ilişkili paydaşların sorumluluğudur (Choi ve Sirakaya, 2005). Jamieson ve Jamal (1997) sürdürülebilir turizm gelişimi sürecinde paydaşın katılımının gerekli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hunter (1997) paydaşın planlama sürecine katılımının sürdürülebilirlik paradigmasının temel dayanağı olduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca kamu sektörü ve özel sektörle yapılan röportajlarda, iyi düzeyde katılım gösterdikleri için, bu belirtece ilişkin verilen cevaplar pozitiftir ve aşağıda verilen cevaplarca doğrulanmaktadırlar:

Çalışmadaki katılımcılardan birisi: " Shahat Şehri içinde her yıl ailemle birlikte pekçok turistik bölgeye 4-6 arasında yolculuk yapıyorum, buraları bilen akrabalarım ve

komşularım da böyle " dedi ve ekledi: " Yıllık 9000 Libya dinarı olan maaşımın her ay %11'ine yakınını turizme harcıyorum " (Röportaj 7, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Bizim şirketimiz şehir içinde peyjaz yapan kampanyalara yıllık olarak katılır. Turizm sektörü ile ilgili tartışmalarla alakalı pek çok gönderi aldığım için, bu sektörü milli ekonomiyi desteklemeye izin verecek şekilde geliştirmeyi ve bu şehrin nüfusunun yaşam standartlarını geliştirmeyi umuyoruz ", dedi (Röportaj 2, tablo 4.9). Başka bir katılımcı şunları söyledi: " Herhangi bir şekilde turizmin gelişimine katılım insanda gurur ve öz saygı oluşturur, o yere ait olma duygusunu güçlendirir. Eğer bana böyle bir fırsat verilse, turizmin gelişimine katılma fırsatını kaçırmam" (Röportaj 5, tablo 4.9). Başka bir katılımcı: " Şehirdeki bazı turistik yerlerle ilgili bazı çalışmalar ve planlar hazırladık ve kentte turizm sektörünün gelişmesini sağlayacak önemli sonuçlara ulaştık, ancak uygulama fırsatı bulamadık. Sonuç olarak, devlet turizm sektörünü sadece Shahat Şehri'nde değil tüm ülkede ihmal etmiştir. Ne turizm bakanlığı, ne de turizmle alakalı herhangi bir sendika yoktur ancak biz şehirde turizmin gelişmesi için olumlu bir şeyler yapmak isteyen herhangi bir grup ya da kuruluşla işbirliği yapmaya hazırız", dedi (Röportaj 4, tablo 4.10). Bir başka katılımcı şöyle söyledi: " Ben öğrenciyken şehirde bazı ağaçlandırma kampanyalarında ve pekçok defa temizleme kampanyalarında yer aldım ve gelecekte de fırsatım olursa bu tür kampanyalara katılmaya gönüllüyüm. Turizme katılmamla ilgili olarak, ailemle birlikte ve bazen arkadaşlarımla sevgili şehrimin pekçok güzel yerinde her hafta sonu yürüyüş yaparım. Bazen yeni yerleşim yerleri görmek için 60 km'yi aşan uzaklıktaki yerlere seyahat ederiz ve geceyi orada geçiririz " (Röportaj 5, tablo 4.9).

Bu nedenle, eğer fırsat verilirse Shahat Şehri'nde paydaşların turizm gelişimine belirli seviyede katıldıkları söylenebilir ve bu da şehirde sürdürülebilir turizm gelişimi lehine pozitif bir tutumdur. Pek çok çalışma zaten göstermiştir ki, gerekli şartlar oluşturulmadan paydaşların turizm gelişimi sürecine katılmaları çok karmaşık olacaktır. Özellikle yerleşimcilerin turizm gelişiminden yeterli fayda sağlamaları zor olacaktır (Choibamroong, 2011; Clancy, 1999; Long, 1991). Sonuçlar, çalışmadaki katılımcıların Shahat Şehri'nde turizmle ilgili karar alma sürecine katılma konusundaki isteklerini ifade ettiklerini ancak pek çok zorlukla karşılaştıklarını göstermiştir.

Yukarıdan anlaşıldığı üzere araştırmacı, paydaşların Shahat Şehri'nde turizm gelişimi ile ilgili bir dereceye kadar pozitif katılımları olduğu sonucuna varmıştır. Bu da çalışmanın üçüncü sorusunun cevabıdır (**S3**).

6.2.4. Çevresel Tutumlar

Önceki bölümlerde incelendiği üzere, Shahat Şehri'nde turizm gelişimi ile ilgili olarak yerleşimciler ve turistlerin pozitif çevresel tutumları vardır. Aşağıdaki tabloda bu durum özetlenmektedir:

Tablo 6.4. *"Turizm gelişimine ilişkin çevresel tutumlar" İndeksine yönelik, paydaşlar tarafından turizm gelişimine katkı oranı*

Paydaş Gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**Ortalama**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
X4	Çevresel Tutumlar%	92,8	88,5	100	100	**95,3**	91,5	100	95,7

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

Yukarıdaki tablo, bu indekse göre turizm gelişimine katkı yüzdeliğinin %95.7'e ulaştığını göstermektedir. Genel olarak, bu belirtece yönelik sonuçlar yerleşimcilerin (AR) turistlerden (AT) daha pozitif olduğunu göstermektedir. Bu durum, turizm endüstrisinde çalışan her yerleşimcinin (RWI) ve turistik bölgelerde yaşayan yerleşimcilerin (RLD) yüksek pozitif oranından kaynaklanıyor olabilir. Bu çok normaldir ve turizmle ilgili çevresel tutumları anlamada bazı yerleşimcilerin diğerlerine göre daha çok ilgilerinin olduğu yerlerde işin doğası ile uyuşmaktadır. Belki de yerleşimcilerle turistler arasındaki (doğrudan ya da dolaylı olarak) ilişki türlerinden ve çevre üzerindeki turizm baskı derecesinden kaynaklanıyor olabilir.

Sonuçlar, Shahat Şehri'nde turizme yönelik olarak uluslararası turistlerin çevresel tutumlarının (IT) (%88,5) yerli turistlerin çevresel tutumlarından (DT) (%92,8) daha az pozitif olduğunu göstermektedir. Bu durum, yerli turistlerin iki yönden önemli çevresel kazanç elde etme istekleriyle eşleştirilebilir, çünkü yerli turistler aynı zamanda yerleşimcidirler.

Bu belirtece göre, kamu sektörü ve özel sektörden katılımcıların cevapları pozitiftir. Katılımcılar aşağıdaki cevaplarla da desteklenen, Shahat Şehri'ndeki turizm hakkında pozitif çevresel tutumlarını ifade etmişlerdir:

Çalışmadaki katılımcılardan biri şöyle söylemiştir: " Pek çok doğal rezerv ve onlara ilgi olmalıdır. Aynı zamanda kontrollü alanlarda aşırı balık avlama ve aşırı otlatma üzerinde mümkün olduğu kadar kontrol sağlanmalıdır " (Röportaj 2, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Libya turizm sektöründe kaçınılmaz bir şekilde gelişim göstermektedir, bu yüzden, dünyadaki pek çok ülkede uygulanan çevresel standartlar, turizm üzerindeki negatif etkilerin geç olmadan en aza indirilmesi amacıyla çalışılmalıdır ", demiştir (Röportaj 5, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Turizm sektörünün çevreye bağlı olduğu bir yerde çevreyi korumalıyız. Temiz ve etkileyici bir çevre olmadan turizm de var olamaz. Bu yüzden bu bölgede Çevre Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı işbirliği içinde çalışmalıdır ", dedi (Röportaj 2, tablo 4.9). Bir başka katılımcı ise: " Shahat Şehri'nde ümit verici bir turizm potansiyeli bulunmaktadır, bu yüzden şehirde turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak için ekolojik dengeyi korumaya ve büyümenin sınırlarına odaklanmamız gerekmektedir ", demiştir (Röportaj 4, tablo 4.9). Başka bir katılımcı şöyle söylemiştir: " Çöplere dikkat etmek ve onları mümkün olduğu kadar yerleşim merkezlerinden ve turistik bölgelerden uzaklaştırmak gerekmektedir. Atıkların yok edilmesinde modern teknolojiler takip edilmeli ve geri dönüşüm bilimsel yöntemlerle yapılmalıdır ", (Röportaj 6, tablo 4.10). Diğer bir katılımcı ise: " Çevre, öncelikle hayvanların ve bitkilerin yeniden iskanında kullanılmalıdır, ancak eğer turizmde kullanılacaksa, devlet çevrenin güvenliğini sağlamak için gerekli tüm önlemleri almalıdır ", şeklinde konuştu (Röportaj 3, tablo 4.10).

Dolayısıyla, çalışmadaki paydaş katılımcıların Shahat Şehri'nde turizme yönelik pozitif çevresel tutumları olduğu söylenebilir. Bu durum, şehirde sürdürülebilir turizm gelişiminin lehine olan pozitif bir durumdur. Bu pozitif çevresel tutumlar, çevreyi korumanın turizmin sürdürülebilirliği anlamına geldiği ile ve turizm ve çevre arasında güçlü bir korelasyonla ilişkilendirilebilir. Bu yüzden, bu pozisyonlar paydaşların turizm gelişiminde kullanmak üzere Shahat Şehri'nde çevre koruma gönüllüğünü doğrulamaktadır.

Bu pozitif çevresel tutumlar, korunan alan turizmi üzerinde paydaşların algılarını ve Endonezya'daki Komodo Milli Parkı'na etkilerini inceleyen Walpole ve Goodwin (2001) gibi pek çok çalışmanın bulgularını yansıtmaktadır. Sonuçlar, parkın korunması ile ilgili ortak bir karar olduğunu göstermiştir. Ayrıca Bashir (2012)'de Meknes şehrindeki sürdürülebilir turizm gelişimi üzerinde paydaşlar tarafından pozitif çevresel tutumların olumlu ve doğrudan etkisi olduğunu bulmuştur.

Yukarıdaki bilgiler ışığında araştırmacı, Shahat Şehri'nde turizm gelişimine yönelik paydaşların pozitif çevresel tutumları olduğu sonucuna varmıştır. Bu aynı zamanda dördüncü sorunun da cevabıdır (**S4**).

6.2.5. Ekonomik Tutumlar

Turizm gelişimine yönelik ekonomik tutumlar indeksinde önceki bölümlerde incelendiği üzere, aşağıdaki tabloda da özetlendiği gibi, yerleşimcilerin ve turistlerin Shahat Şehri'nde turizme yönelik pozitif ekonomik tutumları bulunmaktadır:

Tablo 6.5. *"Turizm gelişimine yönelik ekonomik tutumlar" İndeksine ilişkin, paydaşlar tarafından turizm gelişimine katkı oranları*

Paydaş gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**Ortalama**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
X5	Ekonomik tutumlar %	100	94,3	100	100	**98,5**	98,8	100	99,5

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

Sonuçlar, Shahat Şehri'nde turizme yönelik uluslararası turistlerin ekonomik tutumunun (%94,3) yerli turistlerin ekonomik tutumundan (%100) daha az pozitif olduğunu göstermiştir. Bu durum, yerli turistlerin kendi ülkelerinin ekonomisinden önemli ekonomik kazançlar sağlamaya istekli iken, uluslararası turistlerin yerel ekonomiye daha az ilgili olması ile ilişkilendirilebilinir.

Aynı zamanda sonuçlar, turizm endüstrisinde çalışan yerleşimciler (RWI) ile turistik bölgede yaşayan yerleşimcilerin (RLD) her ikisinin de katkı oranlarının daha pozitif

olduğunu göstermiştir (Tablo 6.5). Bu durum, turizm endüstrisinde çalışan yerleşimcilerin (RWI) doğrudan elde ettiği ekonomik faydalardan ve turistik bölgede yaşayan yerleşimcilerin (RLD) de turizm sektörü ile doğrudan ilgilenmelerinin sonucundan kaynaklanabilir.

Bu belirtece yönelik olarak kamu sektörü ve özel sektörden katılımcıların Shahat Şehri'nde turizme ilişkin pozitif ekonomik tutumlarını ifade ettikleri cevapları gayet iyidir ve aşağıda belirtilmiştir:

Çalışmaya katılanlardan biri şöyle söylemiştir: " Yerli yerleşimcilerin istekleri ile turistlerin istekleri arasında bir denge olmalıdır. Turistlerin yaptıkları harcamalara karşılığında başarılı bir deneyim kazanma haklarını garanti altına almak ve yerli toplumun yaşam standardını yükseltmek için kazançlarını korumasını sağlamak gerekir. Koruma altındaki alanlardan giriş ücreti alarak bu alanları avantaja dönüştürmek ve alınan ücretleri bu alanlardaki servisleri geliştirmek için kullanmak gerekir ", (Röportaj 5, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Şehirdeki turizmin kullanışlılığını artırmak için yerel ürünleri sergilemeliyiz, turistler yerel servisleri kullanmalıdır ", demiştir (Röportaj 6 tablo 4.10). Başka bir katılımcı ise: "Turistlerle yerli halk arasında herhangi bir aracıya gerek olmamalı, doğrudan birbirleriyle ilişki kurmalılar ", demiştir (Röportaj 5, tablo 4.10). Bir diğer katılımcı: " Özellikle yatırımı teşvik eden bazı hükümet kararları açıklandıktan sonra turizm alanında yatırım teşviki aramaya başladık. Şehirdeki turizm geliştirme projeleri için bazı tablolar hazırladık. Umarız şehirdeki yerleşimcilerin böylesi projelere ihtiyacı olduğu bir yerde hükümet bunları ciddiye alır ve onaylar ", dedi (Ropörtaj 1, tablo 4.9). Başka bir katılımcı şunları söyledi: " Hükümet turizm alanındaki yatırım projelerinden vergiyi kaldırmalı ve kredi geri ödemesi için uygun bir zaman dilimi vermelidir, ki böylece biz de şehrin karşılaştığı bazı problemleri çözmek için güvenilir turizm projeleri oluşturabilelim " (Ropörtaj 8, tablo 4.10). Bir diğer katılımcı ise: " Hükümet küçük turizm projeleri oluşturarak işsiz gençlere çözümler bulmaya odaklanmalıdır ", şeklinde konuştu (Ropörtaj 3, tablo 4.9).

Dolayısıyla, Shahat Şehri'nde turizme yönelik yapılan çalışmalarda paydaş katılımcıların pozitif ekonomik tutumları olduğu söylenebilir. Bu, şehirde

sürdürülebilir turizm gelişiminin lehine olan pozitif bir tutumdur. Bu pozitif ekonomik tutumlar, paydaşların yerleşimcilere ekonomik kazançlar sağlama isteği ile ilişkilendirilebilir. Örneğin, turistlerin yerel ürünler satın alması ve yerel servisleri kullanmasının yanı sıra, misafir ile ev sahibi arasındaki alışverişlerin de aracıların müdahalesi olmadan, doğrudan olması gerekir. Böylece yerleşimciler açısından tam fayda sağlanmış olur.

Bu pozitif ekonomik tutumlar, yerleşimcilerin turizmin ekonomik etkileri ve onun iş olanağı oluşturmak, bölge ve toplumların altyapısına fayda sağlamak gibi özelliklerini vurguladığını bulan Medeiros ve Bramwell (1999) gibi bazı çalışma sonuçlarını yansıtmaktadır.

Tüm bu sonuçlar, Shahat Şehri'nde paydaşların turizme yönelik pozitif ekonomik tutumları olduğunu kapsamlı bir şekilde göstermekte ve çalışmanın beşinci sorusunun da cevabı olmaktadır (**S5**).

6.2.6. Sosyal Tutumlar

Turizmi geliştirmeye yönelik sosyal tutumlar indeksinde önceki bölümlerde ele alınan çalışmalar, aşağıdaki tabloda da özetlendiği üzere, Shahat Şehri'nde turizme yönelik yerleşimcilerin ve turistlerin pozitif sosyal tutumları olduğunu ortaya koymaktadır:

Tablo 6.6. *"Turizm gelişimine yönelik sosyal tutumlar" İndeksine ilişkin, paydaşların turizm gelişimine katkı oranları*

Paydaş gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**Ortalama**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
$X6_{AS}$	Sosyal tutumlar.%	98,4	91,5	100	100	**97,8**	97,2	100	98,6

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

Yukarıdaki tabloya baktığımızda, "turizm gelişimine yönelik sosyal tutumlar" indeksine göre turizm gelişimine katkı yüzdesi %98,6'yı bulmuştur. Genel olarak, bu belirtece göre sonuçlar yerleşimcilerin (AR) (%100) turistlerden (AT) (%97,2) daha pozitif olduklarını göstermiştir. Sonuçlar, Shahat Şehri'nde turizme yönelik olarak

uluslararası turistlerin sosyal tutumlarının (IT) (%91,5) yerli turistlerin sosyal tutumlarından (DT) (%98,4) daha az pozitif olduğunu ortaya koymaktadır.

Turizm bölgelerinde çalışan ya da yaşayan kişilerin (RWI ve RLD) ekonomik tutumlarının daha pozitif olduğunu gösteren benzer sonuçlar bulunmuştur.

Bu belirtece göre, aşağıdaki cevaplarla da doğrulanan ve özel sektör ve kamu sektöründen katılımcıların Shahat Şehri'nde turizme yönelik pozitif sosyal tutumlarını ifade ettikleri cevapları gayet iyidir:

Çalışmadaki katılımcılardan biri şöyle söylemektedir: " Er ya da geç Libya'da turizm geliştirme uygulanacaktır çünkü bir ülke ekonomisinin gelir kaynağı olarak sonsuza kadar petrole bağlı kalması mantıklı değildir. Bu yüzden, odağın özellikle adetler, gelenekler ve yerli nüfusun kültürü gibi sosyal yönlere olduğu turizm geliştirme projeleri ile ilgili iyi planlama yapılmalıdır " (Röportaj 10, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: "Komşu ülkelerde turizm iyi bir gelir kaynağı ancak bazı durumlarda bu ülkelerin kültürü ile bağdaşmıyor. Örneğin, dinlerinde yasak olmasına rağmen bu ülkelerde içki satılıyor. Biz turizm aktiviteleri ile birlikte alkol bulundurma konusunda endişeliyiz, bu yüzden turizm projelerini hoş karşılıyoruz ancak kültürler, adet ve geleneklere saygılıyız " dedi (Röportaj 9, tablo 4.10). Bir diğer katılımcı: " Biz 10 yıldır güven ve emniyetle turistlerle ilgileniyoruz ve yerleşimcilerle turistler arasında iyi ilişkiler var ", dedi (Ropörtaj 4, tablo 4.9). Başka bir katılımcı: " Turizm, şehirde yeşil alanların artması, eğlence için yeni mekanlar tanıtma ve altyapıyı geliştirme gibi insanlar arasında refah ve keyifin artmasına katkı sağlayan gelişmelere yol açmaktadır ", şeklinde konuştu (Röportaj 2, tablo 4.9). Bir diğer katılımcı: "Eğitimin ilk evrelerinde turizm kültürü ve sürdürülebilir çevreyi öğretmeliyiz, böylece turizmin anlamını bilen ve diğer insanlarla ilgilenme sanatını iyi bilen bir nesil yetiştirmeliyiz ", dedi (Röportaj 1, tablo 4.9). Başka bir katılımcı: " Turizm, yerel halk için faydalı olan geleneksel endüstriler ve halk sanatları ile dramanın gelişimine yol açar ", şeklinde konuştu (Röportaj 1A, tablo 4.10).

Dolayısıyla, Shahat Şehri'nde turizm gelişimine ilişkin paydaş katılımcıların pozitif sosyal tutumları olduğu söylenebilir. Bu durum, şehirdeki sürdürülebilir turizm

gelişiminin lehine olan pozitif bir tutumdur. Bu pozitif sosyal tutumlar, paydaşların yerleşimcilere sosyal kazançlar sağlama ihtiyacı ile ilişkilendirilebilinir. Örneğin, turistlerin yerli halkın kültür ve değerlerine saygı duyması gerektiği gibi, yerli halkın da turistlerin ihtiyaçlarını istismar etmeden adil bir şekilde davranmaları beklenmektedir.

Tüm bu niceliksel ve niteliksel sonuçlar, Shahat Şehri'nde turizme yönelik olarak paydaşların pozitif sosyal tutumları olduğunu kapsamlı bir şekilde göstermektedir. Böylece çalışmanın altıncı sorusu da cevaplanmıştır (**S6**).

6.2.7. Sürdürülebilir Turizm Gelişimine verilen Katkı

Sürdürülebilir turizm desteğine katkı sağlamak üzere önceki bölümlerde incelenen sonuçlara göre, Shahat Şehri'nde turizm gelişimi ile ilgili olarak yerleşimciler ve turistlerin önemli katkısı olduğu açıktır. Aşağıdaki tabloda özetlendiği üzere, sürdürülebilir turizm gelişimi olasılığı vurgulanmaktadır:

Tablo 6.7. *Paydaşların shahat şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimine olan katkı oranları*

Paydaş gruplar (Turistler ve Yerleşimciler)									
Değişken		1 DT N=141	2 IT N=35	3 RLD N=144	4 RWI N=36	**Ortalama**	1+2 AT N=176	3+4 AR 180	1 to 4 AS N=356
Y	Shahat Şehrinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi Desteği %	92,6	91,4	100	100	**96**	92,5	100	96,1

Kaynak: Veri Tablosu (5.28).

Yukarıdaki tablo, Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi katkı yüzdesinin %96.1'e ulaştığını açıkça göstermektedir. Genel olarak, bu belirtece bağlı olarak sonuçlar, tüm yerleşimcilerin (AR) şehirdeki turizm gelişimine olan katkısının (%100) tüm turistlerin (AT) katkısından (%92,5) daha büyük olduğunu göstermektedir (Tablo 6.7).

Sonuçlar ayrıca, SC'de turizm gelişimine uluslararası turistlerin katkısının (IT) (%91,4) yerli turistlerin katkısından (DT) (%92,6) daha az olduğunu göstermektedir. Ancak bu durum turistlerin nispeten ülkeyle olan sınırlı bağlantısını yansıtıyor olabilir.

Genel katkı düzeyine bakıldığında, turizm endüstrisinde çalışan (RWI) ya da turizm bölgelerinde yaşayan (RLD) yerleşimcilerin bazı bireysel belirteçlerinin sürdürülebilir turizm gelişimi açısından destekleyici olduğu görülmektedir.

Özel sektör ve kamu sektöründen muhataplarla yapılan röportajların sonuçları turizm gelişimi açısından pozitiftir. Aşağıdaki cevaplarda da görüldüğü üzere, Shahat Şehri'nde turizm gelişimine olan yüksek katkılarını ifade etmişlerdir:

Çalışmadaki katılımcılardan biri: " Turizm Shahat Şehri için büyük bir zenginliktir ve pekçok önemli turistik kaynağı olan ve çocuklarımız için iyi bir gelecek vaat eden şehir, toplumun yararı için kullanılmalıdır ", demiştir (Röportaj 3, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Shahat Şehri'nde turizm sektöründe yatırımları teşvik edici politikalar geliştirmeliyiz. Çünkü turizm, diğer üretici kaynaklar bakımından ciddi bir yokluk çeken şehrin sahip olduğu, karşılaştırmalı üstünlüğü olan tek kaynaktır ", dedi (Röportaj 3, tablo 4.9). Bir diğer katılımcı şöyle söyledi: " Turizm sektörü aracılığı ile, gelir düzeyini artıracak istihdam fırsatları oluşturmaya yol açabilecek turizm projeleri oluşturulabilir. Çünkü, en azından Tunus gibi başka ülkelerdeki benzer turistik şehirlerle yarışabilecek turizm kaynaklarımız bulunmaktadır " (Röportaj 10, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Shahat Şehri'nde turizme olan ilgi, çevreye olan ilgiyi artırmaktadır; örneğin, yeşil alanlar, şehrin güzelliği ve temizliği artmaktadır," dedi (Röportaj 2, tablo 4.10). Bir diğer katılımcı şöyle söyledi: " Turizm sektörünün aktifleşmesi diğer sektörlerin aktifleşmesine yol açmaktadır. Shahat Şehri'nde ekonomik, sosyal ve çevresel yönden çözüm bulunması gereken pekçok sorun için şehrin makro ekonomi tekerleğini hareket ettirmek gerekmektedir " (Röportaj 5, tablo 4.10). Başka bir katılımcı: " Turizm sektörü sadece ekonomik bakış açısından dolayı değil, aynı zamanda başka insanların kültürleri ve toplumumuzdaki inanışları saptamamıza yol açacak olan sosyal, kültürel ve medeniyet bakış açılarınca da önemlidir. Böylece dünyadaki insanlar arasında sevgi ve barış kültürünün yayılmasına ve şehrimizde turizmin tanıtılmasına yol açacaktır ", şeklinde konuştu (Röportaj 1,

tablo 4.9). Bir diğer katılımcı : " Turizm gelişim sürecini, sürece katılım sağlayarak kabul etmeliyiz. Böylece, bu projelerin kabul edilme derecesi artacak ve devamlılığı sağlanacaktır ", dedi (Röportaj 5, tablo 4.9). Başka bir katılımcı ise: " Kurumumuz, Shahat Şehri'nde turizm gelişimine ve turizm sektörüne ilgi duyan diğer paydaşlarla işbirliği yapmaya ve bu uğurda kendi bazı ilgilerini feda etmeye isteklidir ", dedi (Röportaj 9, tablo 4.10). Bir diğer katılımcı da şunları söyledi: " Hükümet, yatırımı teşvik eden yasalar çıkarmalı ve özellikle içine çok iş alan küçük projeler olmak üzere, turistik servis projelerinin ouşturulma ehliyetini vermelidir " (Röportaj 1A, tablo 4.10).

Bu çalışmanın niceliksel ve niteliksel tüm sonuçları, Shahat Şehri'nde turizm gelişiminde paydaşların büyük katkısı olduğunu göstermektedir. Böylece, çalışmanın ana sorusu cevaplanmıştır: "Paydaşların algıları ve pozitif tutumlarına göre, Shahat Şehri'nde turizm gelişiminde paydaşların katkısı bulunmaktadır. Sonuç olarak, sürdürülebilir turizm gelişimi oluşturma olasılığı bulunmaktadır". Çalışma bulguları, bir sonraki alt temada özetlenmektedir.

6.3. Bulguların Özeti

Çalışma, araştırmanın ana sorusunu cevaplayabilmiştir ve hiç şüphesiz, Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi oluşturulabileceğini doğrulamaktadır. Elde edilen önemli sonuçlar şöyle sıralanmıştır:

6.3.1. Temel Bulgular

1. Çalışma, şehirde nicelik ve nitelik bakımdan yerel ve küresel düzeyde rekabet olanağına sahip, güvenilir turistik kaynakların varolduğunu doğrulamıştır. Ancak pek çok turistik yerleşim biriminin eğitim, reklam, bakım ve keşif bakımlarından daha fazla bakım ve ilgiye ihtiyacı vardır. Dolayısıyla, idari, yasal ve mali imkanlar gibi destekleyici politikalara ihtiyaç vardır (Tablo 6.1).

2. Bu çalışma, tüm paydaşların turizm gelişimine sınırsız katkısı olduğunu teyit etmiştir. Bu durum, şehirdeki sürdürülebilir turizm gelişimi için gereklidir (Tablo 6,7). Bu katkı, turizm açısından dikkatlerini şehrin önemine çekmek için karar alıcılar,

yatırımcılar, politika belirleyiciler ve tüm paydaşlara bir dizi mesaj gönderebilmektedir. Bu mesajlar şu başlıkları taşımaktadır:

- Shahat Şehri'ndeki turizm gelişiminin, paydaşların katkısı sonucunda devam etme potansiyeli vardır.
- Shahat Şehri'nde proje geliştirme risk maliyeti, paydaşların desteği sonucu ortaya çıkan şirket sahiplerinin kendine güveninden kaynaklı olarak, çok az olabilir.
- Bütün paydaşların turizm projelerinin başarısı için işbirliği içinde olma isteklerinden dolayı, Shahat Şehri'nde turizm gelişimi ile ilgili karar alma durumları kesindir.
- Turizm projelerinin başarısında bağış yapan kişinin güveninden dolayı, Shahat Şehri'nde turizm projeleri oluşturmak için sermayeye erişim kolaylığı vardır.
- Şehirde herkes turizm geliştirme projelerini beklediği için, yerli istihdam bulmak ve eğitime erişim hızı kolaydır.

3. Çalışma, turizm talebi ve kaynaklarını ve gelişim için önceliği hakeden ve paydaşlar tarafından desteklenen turizm projelerini belirleyerek, şehirdeki sürdürülebilir turizm gelişimindeki eğilimleri belirlemiştir.

- Alan çalışmasındaki sonuçlar, ilgili yetkili makamlarca turizm projeleri sunulurken ekonomik faktörün çevresel ve sosyal faktörlerden önemli ölçüde daha ağır geldiğini göstermiştir (Tablo 5.28) .
- Paydaşların önerileri sırasıyla miras, kültür, sanat ve çevre projelerine odaklanmıştır (Tablo, 5.29).

4. Çalışma, şehirdeki turizm gelişiminde paydaşların katılım düzeyinin, özellikle turistik bölgelerde yaşayan yerleşimcilerce, hala istenen seviyenin altında olduğunu ve ayrıca şehirdeki turizm gelişimine kadınların katılımının hala çok zayıf ya da neredeyse yoksanabilir olduğunu açığa çıkarmıştır (Tablo 5.9 ve 5.10).

5. Her grubun ilgisini etkileyen, turizmden kaynaklanan faydalar ve masraflara göre, her grup paydaşın turizme olan etkiler hakkındaki algısı diğer grupların algısından

kısmen farklı olacak şekilde doğaldır (Bashir, 2012). Bu yüzden, her grup turizm gelişimini kendi önceliklerine göre desteklediği için, bazı gruplar şehirde turizm gelişimini hiç tereddütsüz desteklerken, bazı gruplar biraz tereddütle desteklemektedirler. Dolayısıyla, paydaş grupların arasındaki farklılık sürecin kendisi desteklemekle ilgili değil, şehirde turizm gelişimini destekleme önceliklerini belirlemekle ilgilidir.

Böylece çalışma, paydaşların destek öncelikleri konusunda aralarında bazı farklılıkların bulunduğunu açığa çıkarmıştır ki şehirde turizm gelişimini destekleme süreci üzerindeki etkisi az değildir, ve paydaşlar arasında Shahat Şehri'nde turizm gelişimini destekleme konusunda %98,1'e ulaşan bir seviyede güçlü bir etkileşim vardır.

6.3.2. Diğer Bulgular

Genel olarak Libya turizm sektöründe, özel olarak ise Shahat Şehri'nde turizm sektöründe uzun bir süre devam eden marjinalleştirme sonucunda, turizm sektörü ile ve şehirdeki turizm gelişimi ile bağlantılı pek çok gerçek bulunmaktadır. Bu gerçekler aşağıdaki gibi belirtilmektedir:

1. Genel olarak Libya'da, özel olarak ise Shahat Şehri'nde otel ve diğer konaklama yerlerinde ciddi anlamda eksiklik vardır.
2. Shahat Şehri ile diğer şehirleri birbirine bağlayan yollarda hızlı servis sağlayan tuvalet ve kafeler bulunmamaktadır.
3. Yollardaki yön işaretlerinde, özellikle yabancı dillerde ciddi bir eksiklik vardır.
4. Şehir içindeki turistik yerlerde banyo ve yiyecek, içecek sağlayan yerler yoktur.
5. Atık toplama ve imha yöntemleri hala çok gelenkeseldir ve şehir içinde çevre kirliliğine yol açmaktadır.
6. Şehirdeki pek çok anıt ve arkeolojik yerleşim yerinde ne gözlem ne de koruma olmaması hırsızlık ve soygun olaylarına maruz bırakmaktadır.
7. Pek çok arkeolojik anıt, herhangi bir bakım programına tabi tutulmadığından dolayı doğal faktörler karşısında parçalanmaktadır.

8. Şehirde hiç toplu taşıma aracı bulunmamaktadır.
9. Bilişim teknolojilerinin kullanımında ve banka transferleri, alım, satım ve iletişimde ağ kullanımında gecikmeler mevcuttur.
10. Libya'da halen mevcut olan bürokratik idari sistem, turist işlemlerinde ve tüm idari birimlerdeki servislerde aksaklıklar ve gecikmelere yol açmaktadır.
11. Komşu ülkelerle kıyaslandığında Libya otelleri daha yüksek fiyatlıdır.
12. Genel olarak Libya'da, özel olarak da Shahat Şehri'nde turizm endüstrisine girmek için gerekli olan turizm eğitimi ve teşvik yoksunluğu mevcuttur.
13. Doğal kaynakların ve mirasların büyük çoğunluğunun onları idare edemeyecek ailelerin ve bireylerin özel mülkiyetinde olmasının yanı sıra devlet mülkiyet sahiplerinin çokluğundan dolayı bu yerleri satın almada zorluklarla karşılaşmaktadır.
14. Turizm sektörü ile ilgili hareketleri takip etmek ve turizmle ilgili tüm verileri izlemek için veri tabanı eksikliği bulunmaktadır.
15. Verinin yanıltıcı olabildiği ya da araştırmacıların gözünden kaçırılabileceği bazı turizm kuruluşlarınca veri saydamlığı bulunmamaktadır
16. Turizmle alakalı kanunların uygulanmasında başarısızlık görülmektedir.

6.4. Öneriler

Önceki bulgular ışığında, tüm paydaşların Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda istekli oldukları netlik kazanmıştır. Paydaşlar bu şehirde sürdürülebilir turizm gelişimini desteklemektedirler, çünkü karşılaştıkları pek çok sosyal, çevresel ve ekonomik problemin kurtuluşunu bunda bulmaktadırlar. Kendileri ile yapılan anket ve röportajlarda paydaşlar şehirdeki sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik pek çok olumlu tutum ve gönüllülük ortaya koymuşlardır ki bu da herbirinin arzu edilen sürdürülebilir turizm gelişimine ulaşmak için bir plan çerçevesinde beraber çalışmaları için büyük bir potansiyel olduğu anlamına gelmektedir. Bu çalışma, yerleşimciler, turistler, kamu sektörü ve özel sektörden oluşan dört grup paydaşın perspektif ve zorluklarla ilgili, gelecekte daha ileri işbirliği ve anlaşmalarla sonuçlanabilecek bir kavrayışla sonuçlanmıştır.

Bu çalışmaya katılan tüm paydaşlardan elde edilen notlara ve ayrıca çalışma literatürüne ve önceki bulgulara göre, araştırmacı şehirde sürdürülebilir turizm gelişiminin geleceği için birlikte bir çerçeve oluşturacak ve aşağıdaki alt başlıklarda hazırlanan ve formüle edilen bir dizi öneri derlemiştir:

Turizmin kurumsal yapısını geliştirme:

1. Turizm reform ve gelişimi, turizm sektörünün devletteki kurumsal yapısı çerçevesi içinde, şehirde idare edilmelidir.
2. Paydaşlar arasında işbirliği güçlendirilmeli ve paydaşlar şehirde insan kapasitesi geliştirme, teknik, fiziksel ve idari birimlere dahil edilmelidir.
3. Uluslararası ve yerli turizm hareketleri ile ilgili herşeyi takip etmek için yüksek seviyeli bir turist bilgi sistemi geliştirilmeli ve turizm potansiyelini olumsuz etkileyen problemler üzerinde çalışılmalıdır.
4. Kadınların katılımı üzerinde durulmalı ve onların şehirdeki kurumsal bina gelişimindeki rolleri artırılmalıdır.
5. Turizmle ilgili kanunlar geliştirilmeli ve doğasına uygun yeni kanunlar yapılmalıdır.

Turistik ürünlerin sürdürülebilir gelişimi:

1. Doğal ve çevresel turizm kaynakları ve potansiyellerinin sürdürülebilir gelişimi sağlanmalı ve çalma, boşa harcama, aşırı kullanma ile kirlilik ve iklim değişikliğinden korunmalıdırlar.
2. Turizm kaynakları ve varlıklarının - tarihi, medeni ve yerli kültürel miras - sömürüsü engellenmeli, şehirde kısmen ayırtedici turizm ürünlerine odaklanılarak etkileyiciliği olduğu kadar sürdürülebilirliği de sağlanmalıdır.
3. Turizm gelişimine katkı sağlamak ve fayda elde etmek için yerel topluluklar da sürece dahil edilmelidir.
4. Yerel topluluğun turizm aracılığıyla sosyal, ekonomik ve kültürel isteklerinde bir derece elde etmelerine yardım etmelidir.
5. Yerel nüfus, küçük ve orta boyutta turizm projeleri oluşturmaları konusunda teşvik edilmelidir.

6. Doğal çevreyi korurken, yerli sakinlerin ihtiyaçlarını karşılamak için onların da sürece dahil edilmesi gerekir.
7. Turistik yerlerin taşıma kapasitesi belirlenmeli ve turizm üzerindeki negatif etkilerini azaltmak için her turistik bölge için belirli sınırlar çizilmelidir.

Turizm yatırımlarını canlandırma ve turizm faaliyetlerinin ve hizmetlerinin geliştirilmesi:

1. Varolan altyapı hizmetleri geliştirilmeli ve kapasitesi artırılmalıdır.
2. Şehrin farklı yerlerinde doğal rezervler, milli parklar ve kültürel merkezlerin oluşumu artırılmalıdır.
3. Gelişim sağlanacak hedef bölgelerde altyapı hizmetleri sağlanmalı, turizm projelerinin oluşturulması desteklenmeli ve turizm yatırımları için önemli tesisler oluşturulmalıdır.
4. Turistik hizmet tesislerinin oluşumu ve kurulmasını yaymak, turizm talebi oranında otellerin konaklama kapasitesini ve turistik tesisleri artırmak ve yerel istihdama öncelik vermek için özel sektör teşvik edilmelidir.
5. Turistik tesisler (nicelik ve nitelik olarak) mevcut turistik yerlerle uyumlu olmalıdır ve görüş değişikliği gerektirmemelidir. Çevrenin mimari sitili ile uyumlu olmalıdır.
6. Turizm geliştirme projeleri prensipleri benimsenmeli ve belirli yerlerde kısıtlamalar olmalıdır. Bu, turistler üzerindeki stresi azaltır. Aynı zamanda altyapı bileşenlerinin (enerji, su, atık, ulaşım) teminine katkı sağlar, turizm gelişme sürecine verilen zararları en aza indirir ve yerleşimcilerin bu tesislerin idaresi ve korunmasına dahi edilmesini sağlar.
7. Milli ekonominin diğer sektörleri ile entegrasyon bağlantıları canlandırılmalıdır.
8. Farklı kitle iletişim araçları vasıtasıyla şehirdeki başarılı turist deneyimlerine dikkat çekilmelidir.

Turizm hizmet kalitesinin artırılması:

1. Otel servis kalitesi düzeyi ve diğer turist servisleri uluslararası standartlar ile aynı doğrultuda yükseltilmelidir.

2. Konaklama servisleri, yiyecek, içecek, ulaşım araçları ve turistlerin memnuniyetini sağlayacak ve onları rahat ettirecek tüm gerekli tesisler geliştirilmelidir.
3. Girişim ve turizm aktiviteleri için iş çevresi iyileştirilmelidir.
4. Turistlerin pekçok alanda ihtiyaç duyduğu hizmetleri yüksek hız ve doğrulukta temin etmek için tüm uluslararası elektronik servis sistemlerine abone olmak gerekmektedir.
5. Engelli insanları ve onların özel ihtiyaçlarını dikkate almak gerekmektedir.

Turizm insan kaynaklarını geliştirme:

1. Getirilerin uluslararası standartlarla uyumlu olmasını sağlayan turist eğitimleri bulunmalıdır.
2. Yetenekli milli turist işgücünün yerli pazar ihtiyaçları karşılanmalıdır.
3. Turistik girişimlerde çalışanlara eğitim ve nitelik verilmelidir.
4. Milli işgücünün erişebileceği turizm işleri artırılmalıdır.
5. Geleneksel endüstri alanındaki eski uzmanlardan faydalanılmalı ve onlar yeni yerli kadro eğitiminde kullanılmalıdır.
6. Turizm sektöründe çalışanlara sağlık sigortası ve maaş konusunda işlevsel haklar sağlanmalıdır.
7. Turizm sektöründe yerli işgücünün çalışma kabiliyeti ve verimliliği artırılmalıdır.
8. Tur rehberleri eğitilmelidir.
9. Turizm alanında insan verimliliğini artırmak için devlet içinde turizmle ilgili daha fazla okul ve kolej açılmalı, yurtdışı bursu sağlanmalıdır.

Güvenlik ve Turizm Farkındalığını Artırma:

1. Turistlerin güven ve emniyeti sağlanmalı ve hareketleri kolaylaştırılmalıdır.
2. Turist güvenlik araçları geliştirilmeli ve modernleştirilnelidir.
3. Turist rehberliğinde yabancı diller kullanılmalıdır.
4. Turizm güvenliği sağlamada ve turizm gelirlerinin kullanımında halk sakinlerinin de katılımı sağlanmalıdır.

5. Halkın turizm ve onun gelişiminin önemi konusundaki farkındalığı artırılmalıdır.
6. Turizm farkındalığında sivil toplum kuruluşları ile kültürel ve dini eğitim kurumlarının rolü aktifleştirilmelidir.
7. Turizm kaynaklarının bakımı ve uygun turizm çevresinin sağlanması bilincinin önemi artırılmalıdır.
8. Turizm farkındalığı, doğru turistik bilgilere bağlı kalınarak artırılmalıdır.
9. Resmi ve popüler daireler arasında turizm farkındalığı artırılmalıdır.
10. Turizm farkındalığında medya kuruluşlarının rolü artırılmalıdır.
11. Turizm bilgisi alanında çalışanların profesyonel kapasitesi artırılmalıdır.

Turizm Tanıtımı ve Pazarlamasının Geliştirilmesi:

1. Yüksek performans elde etmek için kurumların turizm tanıtımı ve pazarlama kapasitesinin artırılması gerekir.
2. Uluslararası ve yerli turistik pazarlarda turist imajı geliştirilmelidir.
3. Turizm pazarlama metodları daha yüksek performansa çıkarılmalı ve müşterilerin ihtiyaçlarına etkili, hızlı ve verimli bir şekilde cevap verilmelidir.
4. Özel sektörle hükümet arasında promosyonlu bir ortaklık kurulmalıdır.
5. Şehrin rekabetçi bir turistik yere dönüşmesini sağlamak için mali kaynak harcamalarının rasyonelleştirilmesi gerekir.
6. Değişik eğitim seviyelerinin müfredatına turizm gelişiminin eklenmesi gerekir.

Turist talep oranının artması:

1. Uluslararası turizm teşvik edilmeli, pazarlama ve tanıtım vasıtasıyla uluslararası turizm büyüme oranında bir yükseliş sağlanmalı ve konferans ve uluslararası turizm sergilerine katılım sağlanmalıdır.
2. Çeşitli reklam medyasında şehirdeki turistik yerlerin reklamını artırarak yerli turizm desteklenmeli ve çeşitli ırkların yerli kültür festivalleri organize edilmelidir.
3. Yerli ve uluslararası rekabet gözönünde bulundurularak bir fiyatlandırma politikası geliştirilmelidir.

4. Şehrin turistik ürünleri için, çevresel yöne dikkat çeken bir ticari marka geliştirilmelidir.

6.5. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Libya'nın Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi bakımından yerleşimciler, turistler, özel sektör ve kamu sektörü olmak üzere dört paydaşın bakış açılarının incelendiği bu araştırma, literatüre pek çok yönden katkı sağlamıştır. Bu araştırma, genelde Shahat Şehri bağlamında, Libya'daki herhangi başka bir şehirde ya da dünyada herhangi bir yerde paydaşlar ve sürdürülebilir turizm gelişimi üzerine geliştirilerek ve ileri araştırma yapmak amacıyla karar mercileri, planlayıcılar ve akademisyenlerce kullanılabilecek güzel bilgi sağlamaktadır. Araştırma ayrıca, yatırımcılara turizm projeleri kabul edilmeden ve paydaşlar tarafından reddedilmeye bağlı kayıplarla sonuçlanmadan önce önemli bilgiler sağlamaktadır.

6.6. Sonuç

Günümüzde turistik yerler daha çeşitli olmaya başladığı ve sürdürülebilir turizmin yeni alternatif türleri yayılmaya başladığı için, turizm istikrarlı bir şekilde büyüyen başlıca küresel endüstrilerden biri konumundadır. Bu durum çevreyi korumakta, yerel toplumların ekonomik ve sosyal gelişimine katkı sağlamakta ve turistler için faydalı deneyimler sunmaktadır.

Turistik faaliyetleri etkileyen ya da onlardan etkilenen yerli yerleşimciler, turistler, koruma altındaki alanların idarecileri, şirketler ve hükümetler gibi bütün aktörler, paydaşlara dahil edilmelidir. Çünkü eğer turizm geliştirme planları yapılırken tüm paydaşlar dikkate alınmazsa, paydaş gruplar arasında oluşan sosyal, ekonomik, çevresel ve hatta politik problemler turistik yerleşim yerleri üzerinde pek çok negatif etkiye sebep olabilir.

Bu yüzden, sürdürülebilir turizm gelişimi olduğunda planlama, turizmi etkileyebilecek ya da ondan etkilenebilecek bütün değişkenlerle koordineli ve işbirlikçi bir şekilde yapılmalıdır. Çünkü bu gelişmeden yeni şirketler kurarak ilk faydalanacak olan,

istihdam olanakları geliştirerek yaşam standartlarını artıracak olan onlardır. Dolayısıyla pek çok probleme çözüm bulabileceklerdir.

Başlangıçtan başlayarak doğru bir temel inşa etmek için hala araştırma aşamasında olan turizm için büyük bir fırsat bulunmaktadır. Paydaşları denemek ve onları da sürece dahil etmek için tanımlamak ve turizm geliştirme sürecinin tüm evrelerinde desteklerini sağlamak gerekmektedir.

Shahat Şehri'ndeki turizm gelişimi hala araştırma aşamasındadır, bu yüzden bu araştırma tam zamanında yapılmaktadır. Çünkü, turizm gelişimine paydaşların katkı düzeyini önceden hesaplamıştır. Çalışma sonuçları, şehirde turizm gelişimi için paydaşlar tarafından güçlü bir desteğin varlığını ortaya çıkarmıştır ki bu da sürdürülebilir turizm gelişimi için gerçek bir potansiyel olduğu anlamına gelmektedir.

Bu araştırma, politika belirleyicilerin dikkatini şehrin önemli turizm potansiyeline çekecektir ve yatırımcılar ve karar mercilerine yüksek derecede güven ve itimat sağlayacaktır. Ayrıca, planlayıcılar ve yatırımcılar için şehrin ekonomisini canlandırmalarına katkı sağlayacak, artan istihdam olanaklarına yol açacak yeni şirketler kurmak ve böylece yerleşimcilerin yaşam standartlarını artırmak hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın, mevcut turizm kaynakları ve potansiyelini belirleyerek ve şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkılarını göstermiş olan paydaşların algı ve tutumlarını talep ederek, Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm geliştirme açısından daha uyumlu, işbirlikçi ve sürdürülebilir bir şekilde dayanak teşkil etmesi beklenmektedir. Ayrıca bu çalışma Shahat Şehri bağlamında ve Libya'daki herhangi bir şehirde ya da dünyanın herhangi bir yerinde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, paydaşlar ve sürdürülebilir turizm gelişimi ile ilgili daha ileri araştırmalara temel teşkil etmek amacıyla kullanılabilir.

Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimi elde etmek için özellikle yerel topluluklarda süregiden bir şekilde paydaş memnuniyeti kazanmak ve ekolojik dengeyi mümkün olduğu kadar çok devam ettirmek gerekmektedir. Ancak pazarda, özellikle gelişim sürecinin başlangıç safhalarında eksik şartlar altında yüksek bir rekabetin otaya

çıkmasına dikkat edilmelidir. Çünkü bu durum küçük yerel turizm işletmelerinin yok olmasına yol açmakta, bu da turistik gelişim üzerinde yerel kontrolün kaybedilmesine ve sürdürülebilir turizm gelişimin hedeflerinin planlandığı gibi başarılamamasına yol açmaktadır.

KAYNAKLAR

Adams, W. (2006). *The Future of Sustainability: Re-thinking Environment and development in the Twenty-first Century*. Gland, Switzerland, The World Conservation Union. (18 April2016). Retrieved from://www.iucn.org>

Alexander, S. E. (2000). Resident attitudes towards conservation and black howler monkeys in Belize: the Community Baboon Sanctuary. *Environmental Conservation*, 27(4), 341-350.

Algaziri, O. (1977). *Planning and development of marine tourism in Libya.* Athakafa Alarabia. Library of Omar Al Moktar. Tripoli, Libya.

Almagerbi, A. (Aug, 2006). *The structure of the vocational training of tourism in Libya, between reality and ambition*. Human Resources Conference in Libya. Tripoli University. Tripoli, Libya.

Al-arbi, A. (1983). *External forces, Economic Development and regional inequality in Libya*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Oklahoma.

Al-Mesmari, E., ve Ben Mossa, R. (2010). Institutions of civil society and culture in Libya. *Journal of Arajeen,* Issue VIII .7-10 .

Ashley, C. (2000). The impacts of tourism on rural livelihoods: Namibia's experience. Sustainable Livelihoods. Working Paper No. 128. *Overseas Development Institute, London,* United Kingdom .

Babbie, E. (2004). *The practice of social research*. (10th ed).Belmont, CA: Wadsworth/Thomson.

Baira, A. (2007). *Public Policies for Administrative Development in Libya - a holistic perspective*. Paper published in the book of First National Conference on Public Policy in Libya. Benghazi, Research Center, University of Benghazi.

Baker, S. (2006) .*Sustainable Development*. Abingdon, Routledge.

Ballantyne, R., Packer, J. & Sutherland, L. (2011). Visitors' memories of wildlife tourism: Implications for the design of powerful interpretive experiences. *Tourism Management*, 32(4), 770-779.

Barbier, E. (1987). The Concept of Sustainable Economic Development. *Environmental Conservation*, 14 (2), 101-110.

Bashir, S. (2012). *Stakeholders' Involvement in the Public Planning for development.* Sustainable tourism development in the states of northern Morocco. Second Academic Forum for the development of the Arab Maghreb countries. (September, 2012). Rabat, Morocco.

Bass, S., & Dalal-Clayton, B. (2012). *Sustainable development strategies*: a resource book. Routledge.

Beckerman, W. (1994) 'Sustainable development': Is it a useful concept? *Environmental values*, 3(3) ,191-209.

Beeton, R. J. S., & Hardy, A. L. (2001). Sustainable Tourism or Maintainable Tourism: Managing Resources for More Than Average Outcomes. *Journal of Sustainable Tourism*. 9(3), 168-192.

BFSC,(2013).*Tourism Cost And Benefits.* Barcelona Field Studies Center S.L Geography Field.(7 January 2016). Retrieved from http://geographyfieldwork. com//TourismProsCons.htm.

Binns, T. & Nel, E. (2002). Tourism as a local development strategy in South Africa. *The geographical journal, 1*68(3), 235-247.

Binns, T. (2008). Dualistic and unilinear concepts of development. *The companion to development studies*, 75-80.

Black, T. (1999). *Doing quantitative research in the social sciences*. (1st ed). Sage Publications.

Blumberg, B., Cooper, D. and Schindler, P. (2008). *Business Research Methods*. (2nd ed). European Edition. Maidenhead: McGraw-Hill Higher Education.

Bouma, G. and Ling, R. (2006).*The research process* .(5th ed). Oxford University Press.

Boxill, I., Cambers, C., & Wint, E. (1997). *Introduction to social research: With applications to the Caribbean*. University of The West Indies Press.

Bramwell, B., Henry, I., Jackson, G., Prat, A., Richards, G., Van der Straaten, J. (eds), (1996). *Sustainable Tourism Management: Principles and Practice.* Tilburg: Tilburg University Press, Tilburg.

Brannen, M. Y.(2009). *Culture in Context: New Theorizing for Today's Complex Cultural Organizations*. Beyond Hofstede, 81.

Britton, S. G. (1982). The political economy of tourism in the Third World. *Annals of tourism research*, 9(3), 331-358.

Brohman, J. (1995). Economism and critical silences in development studies: a theoretical critique of neoliberalism. *Third World Quarterly*, 16(2), 297-318.

Brohman, J. (1996). New directions in tourism for third world development. *Annals of tourism research*, 23(1), 48-70.

Bryman, A. and Bell, E. (2007). .*Business Research* Methods. (2nd ed). Oxford University Press.

Bryman, A. and Cramer, D. (2001). *Quantitative data analysis with SPSS release 10 For Windows: a guide For Social Sciences*, Routledge, Taylor & Francis Group.

Bryson, J. M., Cunningham, G. L., & Lokkesmoe, K. J. (2002). What to do when stakeholders matter: the case of policy formulation for the African American men project of Hennepin County, Minnesota. *Public Administration Review*, 62(5), 568-584.

Burke, J. and Larry, C. (2005). *Educational research: quantitative, qualitative and mixed approach*. Sage Publications.

Burns, P. (2008). Tourism, political discourse and post-colonialism. *tourism and hospitality planning & development,* 5 (1), 61-71.

Butler R. W. (2009). Tourism in the future: Cycles, waves or wheels?. *Futures*, 41(6), 346-352.

Butler, R W. (1999). Sustainable tourism: a state of the art review. *Tourism geographies* 1(1), 7-25.

Byrd, E. T., Bossley, H. E., & Dronberger, M. G. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impact in rural eastern North Carolina. *Tourism Management*. 30(5), 693-703.

Byrd, E. T. (2007). Stakeholders in Sustainable Tourism Development and their roles: Applying Stakeholder Theory to Sustainable Tourism Development. *Tourism Review.* 62(2) /2007.

Cater, E. (1991). Sustainable tourism in the Third World: problems and prospects. *Sustainable tourism in the Third World: problems and prospects.*, (3).

Carmin, J., Darnall, N., & Mil- Homens, J. (2003). Stakeholder involvement in the design of US voluntary environmental programs: does sponsorship matter?. *Policy Studies Journal,* 31(4), 527-543.

Charkham J. P. (1992). Corporate governance: lessons from abroad. European *Business Journal*, 4(2),8-16.

Choi, H. and Sirakaya, E. (2005) . Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: Development of sustainable tourism attitude scale. *Journal of Travel Research*, 43(4), 380-394.

Choibamroong, T. (2011). *A stakeholder approach for sustainable community-based rural tourism development in Thailand, Tourist Destination Governance: Practice, Theory and Issues*, , CABI, Wallingford. 173-186.

Churchill, Jr, G. A. (2001). *Basic Marketing Research* .(4th ed), Me Dryden Press.

CIA, (2006). *Central Intelligence Agency Libya* . (17 December 2016). Retrieved from http://www. cia.gov/cia/publication/factbook/. Elds/2060.

Claiborne, P. (2010). *Community Participation in Tourism Development and the Value of Social Capital.* The case of Bastimentos, Bocas Del Toro, Panamá. (Master Degree Project), No.2010: 84. University of Gothenburg.

Clancy, M. J. (1999). Tourism and development: Evidence from Mexico. *Annals of Tourism Research,* 26(1), 1-20.

Clarkson, M. R E. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of management review*, 20(1), 92-117.

Collis, J., and Hussey, R. (2013). *Business research*: a practical guide for undergraduate and postgraduate students. (2nd ed). palgrave macmillan.

Cooper, D. R., and Schindler, P. S. (2003). *Business Research Methods*.(8th ed). McGraw-Hill Companies, Inc.

Couret, D. G. (2008). Sustainability in developing and developed countries. *Archit. Polit*, 42, 1-5.

Creswell, J. (2013). *Research design, qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*.(2nd ed) Sage Publications.

Cronin, L. (1990) A strategy for tourism and sustainable developments. *World Leisure & Recreation*, 32 (3), 12-18.

Dann, G. M. (2001). Slavery, contested heritage and thanatourism. *International journal of hospitality & tourism administration*, 2(3-4), 1-29.

Danis, O. M. (2006). The development of the tourism industry in Libya. (Doctoral thesis), (Dec, 2006). University of Huddersfield, UK.

Dawson, C. (2002). P*ractical research methods; a user-friendly guide to mastering research techniques and projects*, How To Books Ltd.

Dresner, S. (2008) .*The Principles of Sustainability*. (2nd ed) .Earthscan.

Drita, K., and Alkida, H. (2009). . Comparisons of stakeholders' perception towards the sustainable tourism development and its impacts in Shkodra Region (Albania). *Turizam vol.* 14 (1).

Easterby-Smith, M., Thorpe, R. and Jackson, P. (2008). *Management Research,* (3rd ed). Sage.

Easterling, D. (2005). Residents and tourism: What is really at stake? *Journal of Travel and Tourism Marketing*. 18(4), 49-64.

Europarc (2001). *Loving them to death? Sustainable tourism in Europe's Nature and National Parks*. Belgium, Europarc Federation.

Fazani, N. (2008). Problems and obstacles that hinder the production and marketing of products of traditional industries, *Handicraft Centre*, Gharyan, Libya.

Field, D. J. (2000). Wavelets, vision and the statistics of natural scenes. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences,* 357(1760), 2527-2542.

Finn, M., Walton, M., and Elliott-White, M. (2000). *Tourism and leisure research methods:* Data collection, analysis, and interpretation. Pearson education.

Fontaine, F. (2005). *Stakeholder collaboration in the tourism planning of a World Heritage Site:* The case study of the Valley of the Temples in Agrigento (Sicily, Italy). MA European Tourism Management, Bournemouth University, Year 2004-2005.(21 July 2016) Retrieved from http:// www.du.se /PageFiles/ 5052/ Fontaine%20Fabrice%20.pdf.

Fowler Jr, F. J. (2013). *Survey research methods*. Sage publications.

Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: a Stakeholder Approach.* Boston: Pitman.

Freeman, R. E. (2010). *Strategic management: a stakeholder approach*. Cambridge University Press, Cambridge.

Friedman AL, Miles S. (2006). *Stakeholders: theory and practice.* Oxford University Press.

Fund for Peace, (2012). *Conditions in the countries of the Arab Spring. Failed States* . Eighth Annual Edition. (June 18, 2012).

Fusco, G., Luigi, N., and Nijkamp, P. (2009). *Cultural tourism and sustainable local development.* Ashgate Publishing, Ltd.

GAID, (2009). General Authority for Information and Documentation. Statistical handbook. Tripoli / Libya.(16 Jun 2017) Retrieved from, www.gai.gov.ly.

GBTA, (2002). General Board for Tourism and Antiquities. *Report on tourism problems.* Presented to the Secretary of General Board for Tourism and Antiquities. Tripoli, Libya.

GCT, (1999). *The general plan for the development of tourism in Libya (*1999 – 2018). General Committee for Tourism, Tripoli.

Ghauri, P. and Gronhaug, K. (2005). *Research methods in business Studies: a practical Guide.* (3rd ed). Prentice Hall.

Giddings, B., Hopwood, B., and O'brien, G. (2002). *Environment, economy and society:* fitting them together into sustainable development. Sustainable development, 10(4), 187-196.

Gnan, L., Hinna, A., Monteduro, F., and Scarozza, D. (2010). Corporate governance and management practices: stakeholder involvement, quality and sustainability tools adoption. *Journal of Management & Governance,* 17(4), 907-937.

Godfrey, K. B. (1998). Attitudes towards 'sustainable tourism 'in the UK: a view from local government. *Tourism Management,* 19(3), 213-224.

Goeldner, C., and Brent, R. (2012) *Tourism: Principles, practices, philosophies.* (9th ed), John Wiley and Sons, Inc, New Jersey.

Goodland, R., and Daly, H. (1996). Environmental sustainability: universal and non-negotiable. *Ecological applications,* 6(4), 1002-1017.

Graci, S. (2013). Collaboration and partnership development for sustainable tourism. *Tourism Geographies,* 15(1), 25-42.

Grimble, R., and Wellard, K. (1997). Stakeholder methodologies in natural resource management: a review of principles, contexts, experiences and opportunities. *Agricultural systems,* 55(2), 173-193.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis.* (5th ed). Prentice Hall International, London.

Hair Jr, J. F., Babin, B., Money, A. H., & Samouel, P. (2003*). Essentials of Business Research Methods*: Johns Wiley & Sons. Inc., United States of America.

Hall, C. M., and Lew, A. A. (2009). *Understanding and managing tourism impacts: An integrated approach*. Routledge.

Hall, C.M. (2003*). Introduction to tourism, Dimensions and issues* .(4th ed). French's Forest: Pearson.

Hall, D. R. (1998). Rural diversification in Albania. *GeoJournal*, 46(3), 283-287.

Hann, D. (2011). *Stakeholder theory in finance: on the financial relevance of nonfinancial stakeholders*.(unpublished doctoral thesis). Maastricht University.

Hardy, A., Beeton, R. J., and Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualisations of tourism. *Journal of Sustainable Tourism,* 10(6), 475-496.

Hardy, L., and Beeton, S. (2001). Sustainable tourism or maintainable tourism: Managing resources for more than average outcomes. *Journal of Sustainable Tourism,* 9(3), 168-192.

Haughton, G. (1999). Environmental Justice and the Sustainable City. *Journal of Planning Education and Research*, 18(3), 233-243.

Hawkins, D., and Cunningham, J. (1996). It is "never-never land" when interest groups prevail: Disney's America project, Prince William County, Virginia, USA. *Practicing responsible tourism: International case studies in tourism planning, policy, and development,* 350-365.

Harrison, L. C., and Husbands, W. (Eds.). (1996). *Practicing responsible tourism: international case studies in tourism planning, policy, and development. Wiley.*

Haywood K.M. (2000). Responsible and responsive tourism planning in the community. *Tourism Management,* 9(2),105-118.

Hettne, B. (2008). Current trends and future options in development studies. *The companion to development studies.*

Houri, K., Sameh, M., and Bahlol, A. (2001). *The principles of the economics of travel and tourism.* (1st ed). Warraq Publishing Corporation, Jordan.

Hox, J. J., and Boeije, H. R. (2005). Data collection, primary versus secondary. Data Collection, Primary vs. Secondary. *Encyclopaedia of Social Measurement,* (1), 593-599.

Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of tourism research,* 24(4), 850-867.

IESCO, (2009). Development of eco-tourism in the Arab world, under the auspices of the Islamic Educational, *Scientific and Cultural Organizatio*n. Damascus, 5(1).20.

Inskeep, E. (1991). *Tourism planning: an integrated and sustainable development approach*. Van Nostrand Reinhold.

Jafari, J. (1990) Research and Scholarship: The basis of Tourism Research. *The Journal of Tourism Studies*, 1 (1),33-41.

Jafari , J. (2001) The scientification of tourism. In: Smith, V. & Brent, M. (eds) *Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*,28-41.

Jamieson, W., and Jamal, T. (1997). *Tourism planning and destination management.* In C. Gee & E. Fayos-Sola (Eds.), International tourism: a global perspective.(321–337). Madrid, Spain: World Tourism Organization.

Jamal, T. B., and Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. Annals of Tourism Research. Vol. 22, No. 1,186-204, 1995.

Johnson, P., Buehring, A., Cassell, C. and Symon, G. (2006). Evaluating Quali tative Management Research: Towards a Contingent Criteriology. *International Journal of Management Reviews*, 8(3), 131-156.

Jwaili, M., Jones, E., and Thomas, B. (2004, June). *Small and medium-sized enterprises in the development of the Libyan Tourism Industry.* In Proceedings of Tourism State of the Art II Conference.

Khalil, M. (2012). *Overview of international development conferences*. education and development, Zahra library, Beirut.

Kitamura, Y., and Hoshii, N. (2010). 'Education for sustainable development at universities in Japan', *International Journal of Sustainability in Higher Education,*11(3) ,202–216.

Kodra, M., and Bader, J. (2008). *Tourism marketing*. Nineveh house for studies and publishing, Damascus.

Knight, P. T. (2002). *Small-scale research: pragmatic inquiry in social science and the caring professions*. Sage.

Lee, N., and Lings, I. (2008). *Doing business research: a guide to theory and practice.* Sage.

Lélé, S. (1991) Sustainable Development: A Critical Review. *World Development*, 19 (6),607-621.

Lepp, A. (2008). Attitudes towards initial tourism development in a community with no prior tourism experience: The case of Bigodi, Uganda. *Journal of Sustainable Tourism,* 16(1), 5-22.

Liu, Z. and Wall, G. (2006). Planning tourism employment: a developing country perspective. *Tourism Management*, 27, 159-170.

Liu, Z. (2003).Sustainable tourism development: A critique. *Journal of Sustainable Tourism,* 11 (6), 459-475.

LG, (1998). *Libyan Tourism Master Plan 1998–2018*. Libyan Government: Tripoli.

Long, P. (2000). After the event: Perspectives on organizational partnerships in the management of a themed festival year. *Event Management*, 6(1), 45-59.

Long, P. (1991). *Government-industry-community interaction in tourism development in Mexico*. In M. T. Sinclair, & M. J. Stabler, The tourism industry: An international analysis, wallinegford: CAB International. 205-222.

LTM, (2012). Laws and legislation. Website of the Libyan Tourism Ministry.(6 March2017) Retrieved from, www.pm.gov.ly/ministries/ministry-of-tourism.html

Mack, N., Woodsong, C., MacQueen, K. M., Guest, G., & Namey, E. (2005). *Qualitative research methods*: a data collectors field guide.

Makawi, H. (2001).*Tourism and local natural resource: a general overview of tourism in the east of Sudan.* Faculty of Economic and Social Studies, University of Khartoum.

Makki, G. (1997). *Parks and Resorts in Benghazi.* The current situation of supply and demand on Parks and resorts of tourism in the region of Benghazi.

Manwa, H. (2003). Wildlife-based tourism, ecology and sustainability: a tug-of-war among competing interests in Zimbabwe. *Journal of Tourism Studies*, 14(2), 45-55.

Maxwell, J. (1996). *Qualitative Research Design: An Interactive Approach*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Maylor, H., and Blackmon, K. (2005). *Researching business and management: a roadmap for success*. Palgrave Macmillan.

McIntyre, G. (1993). *Sustainable tourism development: guide for local planners.* World Tourism Organization (WTO).

Medeiros, A. L., and Bramwell, B. (1999).Stakeholder assessment and collaborative tourism planning: The case of Brazil's Costa Dourada project. *Journal of Sustainable Tourism,* 7(3-4), 356-378.

Mensah-Atta, J. (2012). Africa's regional integration agenda. *Reflections on Africa's Development: Essays in Honour of Abdoulie Janneh,* 1-34.

Manning, T. (1999). Indicators of Tourism Sustainability. *Tourism Management*, 20 (1999),179- 181.

Miles, M. B., and Huberman, A. M. (1984). *Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods*. California; SAGE publications Inc.

Mitchell, R K., Agle, B. R, and Wood, D. J. (1997). Toward a theory of stakeholder identification and salience: Defining the principle of who and what really counts. *Academy of management review,* 22(4), 853-886.

Mowforth, M., and Hunt, I. (1998). *Tourism and Sustainability: New Tourism in the Third* World. London: Route ledge.

Murphy, P.E. (1985). *Tourism: a community approach.* London: Methuen.

Nachmias, C., and Nachmias, D. (1996). *Research methods in the social Sciences.* (5th ed). Arnold, Santa Cruz, CA.

Najeb, M. H. (2009). *Libya's economic reform programme and the case for a stock market.* (unpublished doctoral thesis), University of Huddersfield.

Naji, S. (2001). *Samples in the Social* Sciences. Dar Ashark. (2nd ed). 2001. Beirut, Lebanon.

Neal, J. D., and Gursoy, D. (2008) . A multifaceted analysis of tourism satisfaction. *Journal of Travel Research*, 47(1), 53-62.

Neto, F. (2003). A new approach to sustainable tourism development: Moving beyond environmental protection. *Natural Resources Forum,* 27, 212-222.

Neuman, W. (2000). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches.* (4th ed). A Pearson Education Company.

ODI, (2006). Can tourism help reduce poverty in Africa.(15 February 2017).Retrieved from http://www.odi.org.uk/publication/briefing/bp_march06_tourism1-web.pdf.

Omran, T. (1983). Tourism and Development in Libya. Conference on Economic Development in Libya, Garyounis University, Libya, *publications of the Faculty of Economics.*

Osofsky, H. (2003) *Defining Sustainable Development After Earth Summit 2002*. Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review, 26, 111-125.

Oppenheim,A.N.(1992).Q*uestion Design, Interviewing and Attitude Measurement* (New Edition).

Owen, R., Witt, S. and Gammon, S. (1993). Sustainable tourism development in Wales: From theory to practice. *Tourism Management,* 14 (6), 463-474.

Partington, D. (2002). *Essential skills for management research.* (1st ed). SAGE.

Pearce, P. (2003) .The classic collection: JTS articles in demand from 1990-2000. *Journal of Tourism Studies,* 14 (1) ,1-5.

Pearce, D., Markandya, A. & Barbier, E. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. London, Earthscan Publications Ltd.

Punch, K. (2005). *Introduction to social research: quantitative and qualitative approaches.* Oxford: Wiley and sons.

Redclift, M. (1987) *Sustainable Development: Exploring the contradictions.* London, Routledge.

Redclift, M. (1992) The Meaning of Sustainable Development. *Geoforum,* 23 (3),395-403.

Redclift, M. (2008) Sustainable Development. In: Desai, V. & Potter, R. eds. *The Companion to Development Studies*. 2nd ed. London, Hodder Education,279-282.

Reid, D. (2003) *Tourism, Globalisation and development: Responsible Tourism Planning.* Pluto Press, London.

Rio +20, (2012). Outcome of the Conference, the future to which we aspire, *our shared vision*, section 10, paragraph 10. Arabic virgin.

Ritchie, J.R.B. (1999).Interest based formulation of tourism policy for environmentally sensitive destinations. *Journal of Sustainable Tourism,* 7(3-4), 206-239.

Robinson, J. (2004) .Squaring the circle? Some thoughts on the idea of sustainable development. *Ecological Economics*, Vol 48, 369-384.

Ruhanen, H., and Lisa, M. (2006). *Sustainable tourism planning: an analysis of Queensland local tourism destinations*. (unpublished doctoral Thesis), School of Tourism, University of Queensland.

Safieddin, T. (2001). *Elements of the development of tourism in Libya*. The National Library, Benghazi, Libya, 2001

Saftic, D., Tezak, A., and Luk, N. (2011, January). *Stakeholder approach in tourism management: implication in Croatian tourism*. In 30th International Conference on Organizational Science Development-FUTURE ORGANIZATION.

Salah, A. M., and Amin, A. S. (2002). *Tests and standards in the psychological and education sciences, preparation steps and characteristics.* Modern Book House, Kuwait.

Salem, M., Isbitp, A., and Hamuda, A. (2008, Jun). *Constituents of desert tourism in Libya.* Conference on Sustainable Development in Libya, Garyounis University, Benghazi.

Saunders, M., Lewis, P. and Thornhill, A. (2000). *Research Methods for Business Students.* (2nd ed). Prentice Hall.

Sautter, S.T., and Leisen, B. (1999). Managing stakeholders: a tourism planning model. *Annals of Tourism Research,* 26(2), 312-328.

Savage, M. (2002). Business Continuity Planning. *Work Study*, 51(5), 254-261.

SCT, (2001). Supreme Commission for Tourism, *Towards comprehensive and sustainable development of the tourism industry in Saudi Arabia,* the future vision of the Saudi economy until 2018. Worksheet.

Seers, D. (1977). The New Meaning of development. *international development review,* 19 (3), 2-7.

Sekaran, U. (2003). *Research Methods for Business: a skill building approach.* (4th ed). John Wiley and Sons.

Selin, H. and Chavez, G. (1995). Developing a collaborative model for environmental planning and management. *Environmental Management,* 19(2), 189-195.

Sharon, L. (2009). *Sampling: design and analysis*. NY: Duxbury Press.

Sharpley, R. (2009).*Tourism development and the environmen*t: beyond sustainability? Abingdon, Earthscan.

Sharpley, R. (2002). The challenges of economic diversification through tourism: the case of Abu Dhabi. *International Journal of Tourism Research,* (4), 221–235.

Sharpley, R. (2000).Tourism and sustainable development: exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism,* 8(1), 1-19.

Sheehan, L. and Ritchie, J. (2005). Destination stakeholders: exploring identity and salience. *Annals of Tourism Research*, 32(3), 711-734.

Shuib, A. (2008). Asian tourism demand for Malaysia: a Bound test Approach. *Contemporary Management Research,* 4(4), 351-368.

Simmons, D.G. (1994). Community participation in tourism planning. *Tourism Management,* 15(2),98-108.

Slee, B., and Snowdon, P. J. (1997). The economic impacts of alternative forms of rural tourism, *Journal of Agricultural Economics*, 48(2), 179.

Solomon, A., and Solomon, J. (2004).*A conceptual framework of conceptual frameworks: Positioning corporate financial reporting and corporate environmental reporting on a continuum*, Exeter University.

Southgate, C., and Sharpley, R. (2002). Tourism, development and the environment. *Tourism and development: Concepts and issues,* 231-264.

Steelman, T. A. (2001). Elite and participatory policymaking: Finding balance in a case of national forest planning. *Policy Studies Journal*, 29 (1), 71-89.

Storey, A. (2003). *Measuring Development*. In: McCann, G & McCloskey, S. (eds) From the Local to the Global: Key Issues in Development Studies. London, Pluto Press, 25-40.

Suchman, M. C. (1995).Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of management review,* 20(3),571-610.

Swarbrooke, J. (1999) . Tourism, economic development and urban regeneration: a critical evaluation. Developments in Urban and Rural Tourism, *Centre for Travel and Tourism, Sheffield Hallam University and University of Northumbria, Sunderland,* 269-285.

Szirmai, A. (2005).*The Dynamics of Socio-Economic Developmen*t: An Introduction. Cambridge, Cambridge University Press.

Tashakkori, A. and Teddlie, C. (2003).*Handbook of mixed methods in social and Behavioral research*. Sage.

Tao, T. and Wall, G. (2009).Tourism as a Sustainable Livelihood Strategy, *Tourism Management.*

TDD, (2005).*Strategy for development of the tourism sector*. Tourism Development Department. General Committee.

Telfer, D. (2009) *Development studies and tourism.* In: Jamal, T. & Robinson, M. (eds) The SAGE Handbook of Tourism Studies. London, Sage, 146-165.

Telfer, D., and Sharpley, R. (2008). *Tourism and development in the developing world*. Abingdon, Routledge.

Telfer, D. (2002) .*The evolution of tourism and development theory*. In: Sharpley, R. &Telfer, D. (eds) Tourism and Development: Concepts and Issues. Clevedon, Channel View Publications, 35-78.

Timothy. D. 1. (2002). *Tourism and community development issues*, Aspects of tourism, tourism and development, concepts and issues, Clevedon: Channel view publication, 149-164.

Todaro, M. and Smith, S. (2009). *Economic Development*.(10th ed). Harlow, Pearson Education Ltd.

Tosun, C. (2006). Expected nature of community participation in tourism development. *Tourism management*, 27(3), 493-504.

Tosun, C. and Jenkins, C. (1998) The Evolution of Tourism Planning in Third-World Countries: A Critique. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, (4), 101-114.

Tracey, S. and Anne, B. (2008). Sustainable Development Linking economy, society, environment. OECD publications.(11 February 2017) Retrieved from: www.oecd.org/publishing/corrigenda.

Twining-Ward, L. (1999) Towards sustainable tourism development: observations from a distance. *Tourism Management*, (20), 187-188.

Urry, J. (1995). *Consuming places*. Psychology Press.

Wahab, S. (1997). *Tourism; Sustainable development.* Routledge (London and New York), Book, Edited.

Walpole, M. J., and Goodwin, H. J. (2001). Local attitudes towards conservation and tourism around Komodo National Park, Indonesia. *Environmental conservation*, 28(2), 160-166.

Wan, Y. K. P., and Li, X. (2013). Sustainability of tourism development in Macao, China. *International Journal of Tourism Research*, 15(1),52 – 65.

Wass, V. and Wells, P. (1994).*Principles and Practice in Business and Management Research*. UK: Dartmouth.

Waters, D. (2001). *Quantitative Methods for Business*. (3rd ed). Prentice Hall.

WCED, (1987). World commission on environment and development/ WCED. 1987, *Our Common Future*, Oxford: Oxford University Press.

Weaver, D. (2006) *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. London, Elsevier-Butterworth.

Wholy, J. Hatry, H. and Newcomer, K. (2004). Handbook of practical program evaluation, (2nd ed). Jossey-Bass.

Wight, P. (2002). Supporting the Principles of Sustainable Development in Tourism and Ecotourism: Government's Potential Role. *Current Issues in Tourism,* 5 (3&4), 222-244.

Wood, D. (1993) Sustainable development in the Third World: Paradox or Panacea? *The Indian Geographical Journal*, 68, 6-20.

WTO, (2007,2008,2010, 2012). Site of the World Tourism Organization. on the web: www.world-tourism.org.

WTTC, (2007,2008 ,2012,2015,2016). Site of the World Travel and Tourism Council . on the web: www.wttc.org.

Yuksel, F., Bramwell, B., and Yuksel, A. (1999). Stakeholder interviews and tourism planning at Pamukkale, Turkey. *Tourism Management,* 20(3), 351-360.

Zikmud, W. G. (2003).*Business Research Methods* (7th ed). , Thomson/South-Western.

EKLER

Ek 1. Anket

Ek 1. 'nin devamı

التنمية السياحية المستدامة في مدينة شحات

رقم (.....)

السياح المحليين

(Yerli Turist) Arapça

الوقت :.....	**التاريخ :.....**
رقم الموقع :.....	

أنا عبدالقادر فضل الله الأخواني من جامعة كاستامونو بتركيا، أقوم حالياً بدراسة حول التنمية السياحية المستدامة في مدينة شحات. هذه الدراسة جزء من متطلبات نيل درجة الدكتوراه في إدارة الأعمال. نعاهدك بأن تكون ردودك سرية تماماً، وسوف تبقى مشاركتك فقط في حدود إعداد هذه الدراسة. مشاركتك سوف تأخذ 10 دقائق من وقتك على الأكثر، وإجابتك سوف تكون مهمة جداً في تعزيز النجاح على المدى الطويل في مدينة شحات كمنطقة سياحية مستدامة، باستطاعتك الامتناع عن إجابة أي سؤال لأي سبب إذا كنت لا ترغب في ذلك، وأنت حر في سحب موافقتك على المشاركة وكذلك بإمكانك التوقف عن المشاركة متى شئت.

لأي استفسار حول هذه الدراسة يمكنك الاتصال:

الهاتف: 00218919694890

البريد الإلكتروني: Elakhway80@gmail.com

Ek 1. 'nin devamı

أولا : أسئلة عامة

ضع علامة (\ ) في المكان الصحيح:

س 1- هل أنت ؟ أنثى ☐ ذكر ☐ متزوج ☐ أعزب ☐

س2- كم عمرك ؟ ☐

س 3- ما هو أعلى مستوى تعلمي تحصلت عليه ؟

☐ ليس لدي مستوى تعليمي ☐ شهادة ابتدائية ☐ شهادة إعدادية

☐ شهادة ثانوية أو ما يعادلها ☐ شهادة جامعية ☐ شهادة فوق الجامعية

س4- هل لديك عمل حالياً : ☐ نعم ☐ لا

س 5- ما مجموع دخل الأسرة الشهري لعام 2016 بالدينار الليبي؟

☐ تحت 250 دينار ☐ 251-500 دينار ☐ 501-750 دينار

☐ 751 - 1000 دينار ☐ 1001 - 1500 دينار ☐ 1500 دينار فأكثر

س 6- الإقامة الدائمة ... البلد و \ أو المدينة : \ .....

س -7 كيف سمعت عن مدينة شحات ؟ ☐ عن طريق التلفزيون ☐ الأصدقاء ☐
الانترنت ☐ جهات أخرى (أذكر).....

س 8- ما هو الغرض من زيارة المدينة؟

☐ الاستمتاع بالطبيعة ☐ زيارة الأقارب والأصدقاء ☐ التسوق

☐ الاستمتاع بالثقافة والتراث ☐ زيارة المواقع التاريخية ☐

أغراض أخرى (أذكرها) .....

س 9 -كم عدد المرافقين لك في هذه الرحلة , ومع من قمت بها ؟ (أكتب العدد في الخانة المخصصة)

☐ لوحدي ☐ مع عائلتي ☐ مع الأصدقاء ☐ مع مجموعة عامة

س 10- هل هذه أول مرة تزور فيها مدينة شحات ؟

نعم ☐ لا ☐

إذا كانت الإجابة بنعم , فكم مرة زرتها سابقاً ؟ ☐

Ek 1. 'nin devamı

ثانياً : الأسئلة الرئيسية

في هذه المرحلة من الاستبيان يطلب منك في سبعة أقسام، تقييم موقفك حول التنمية السياحة في مدينة شحات .من فضلك ، ضع دائرة حول الرقم الذي اخترته

حيث :

1- لا أوافق بشدة	**2 -لا أوافق**	**3- محايد**	**4- أوافق**	**5- أوافق بشدة**

رقم السؤال	القسم :1 كفاية الموارد السياحية في مدينة شحات					
1	الموارد السياحية في المدينة كثيرة ومتنوعة	1	2	3	4	5
2	تحتاج الموارد السياحية في المدينة إلى الصيانة والتطوير	1	2	3	4	5
3	المنتجات السياحية في المدينة كثيرة ومتنوعة	1	2	3	4	5
4	هناك نوعية عالية من المنتجات السياحية في المدينة	1	2	3	4	5
5	الموارد السياحية موزعة على كامل أرجاء المدينة	1	2	3	4	5
6	الفرص المتاحة في قطاع السياحة في المدينة أكثر من التهديدات القائمة	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....

.....

.....

.....

رقم السؤال	القسم : 2 تصوراتكم تجاه السياحة في مدينة شحات					
	السياحة في مدينة شحات تعني :					
1	توفير فرص العمل وتحسين مستويات المعيشة وإعادة توطين السكان داخل المدينة	1	2	3	4	5
2	تحسين البيئة وتطوير التراث التاريخي والثقافي في المدينة	1	2	3	4	5
3	توفير وسائل الترفيه، وزيادة المناطق الخضراء والحدائق العامة والمناطق المحمية وتحسين البنية التحتية	1	2	3	4	5
4	الاستخدام الرشيد للموارد، والحد من التلوث بأشكاله المختلفة وخطط للأجيال المقبلة	1	2	3	4	5
5	دخول البضائع الجديدة إلى السوق واستقرار المستوى العام للأسعار.	1	2	3	4	5
6	الانفتاح على العالم واكتساب ثقافات جديدة، الأمر الذي يؤدي إلى زيادة في المحبة والسلام بين السكان المحليين وشعوب العالم	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....

.....

.....

.....

Ek 1. 'nin devamı

رقم السؤال	القسم : 3 مستوى المشاركة					
1	المشاركة هي ركيزة أساسية لصناعة السياحة وتؤدي إلى استدامتها	1	2	3	4	5
2	المشاركة تؤدي إلى تعزيز الانتماء وبالتالي تطيل من عمر المشاريع التنموية	1	2	3	4	5
3	أنا على استعداد للتواصل والتعاون مع الآخرين، وتقديم بعض التنازلات من أجل تحقيق التنمية السياحية	1	2	3	4	5
4	أنا شاركت في إدارة السياحة في المدينة	1	2	3	4	5
5	أنا شاركت في صنع بعض القرارات حول التنمية السياحية في المدينة	1	2	3	4	5
6	أنا شاركت في السياحة داخل المدينة	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....
.....
.....
.....

رقم السؤال	القسم : 4 المواقف البيئية					
1	إنشاء المحميات الطبيعية أمر ضروري للحفاظ على التوازن البيئي	1	2	3	4	5
2	يجب تطبيق المعايير التنظيمية والبيئية للحد من الآثار السلبية للسياحة	1	2	3	4	5
3	ينبغي إيلاء الاهتمام بالبيئة والمحافظة عليها للأجيال القادمة	1	2	3	4	5
4	يجب أن تركز التنمية السياحية على حدود النمو	1	2	3	4	5
5	ينبغي أن يكون السياح على استعداد لدفع المزيد من أجل المشاريع السياحية التي تحترم البيئة	1	2	3	4	5
6	حماية النباتات والحيوانات ينبغي أن تكون أكثر أهمية من توفير الفرص الترفيهية	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....
.....
.....
.....

Ek 1. 'nin devamı

رقم السؤال	القسم : 5 المواقف الاقتصادية					
1	يجب شراء المنتجات المحلية، واستخدام الخدمات المحلية	1	2	3	4	5
2	زيارة المناطق المحمية لا ينبغي أن تكون مجاناً	1	2	3	4	5
3	يجب أن يكون هناك توازن بين احتياجات السياح واحتياجات المجتمع المحلي	1	2	3	4	5
4	يجب ضمان حقوق الزوار، وينبغي أن يكون الدفع مقابل الحصول على تجربة ناجحة	1	2	3	4	5
5	يجب أن يكون التعامل بين السياح والمجتمع المحلي مباشرة ودون وسيط	1	2	3	4	5
6	يجب تشجيع الاستثمار وخفض الضرائب على المشاريع السياحية، وتوجيه الاستثمارات لإقامة المشاريع السياحية الصغيرة والمتوسطة	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....
.....
.....
.....

رقم السؤال	القسم : 6 المواقف الاجتماعية					
1	أشعر بالأمان عندما أتعامل مع السكان المحليين.	1	2	3	4	5
2	يجب عدم السماح ببيع المشروبات الكحولية	1	2	3	4	5
3	ينبغي السماح للسكان المحليين بإستخدام مناطق الجذب السياحي مثل السياح	1	2	3	4	5
4	يجب على السياح إحترام قيم وثقافة السكان المحليين	1	2	3	4	5
5	ينبغي أن يعامل السكان المحليين بطريقة عادلة ومنصفة	1	2	3	4	5
6	يجب تشجيع السياحة الداخلية والاهتمام بها ، لأنها تساعد على تطوير السياحة الدولية	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....
.....
.....
.....

Ek 1. 'nin devamı

رقم السؤال	القسم : 7 دعم التنمية السياحية المستدامة في المدينة					
	أنا أدعم التنمية السياحية المستدامة في مدينة شحات					
1	نتيجة لتوافر الموارد السياحية في المدينة	1	2	3	4	5
2	لأن السياحة تؤدي إلى إحداث تغيير إيجابي في حياة الناس.	1	2	3	4	5
3	لأن السياحة تؤدي إلى زيادة الشعور بالولاء من خلال المشاركة في المشاريع السياحية	1	2	3	4	5
4	لأن السياحة تساهم في المحافظة على البيئة بشكل عام وتؤدي إلى التحسين والتطوير المستمر	1	2	3	4	5
5	لأن السياحة تؤدي إلى مستوى أعلى من المعيشة بشكل عام لأن لديها القدرة على تفعيل كافة القطاعات الأخرى	1	2	3	4	5
6	لأن السياحة تؤدي إلى مزيد من التبصر على الآخرين والمساهمة في نشر ثقافة المحبة والسلام بين سكان العالم	1	2	3	4	5

تعليقات إن وجدت

.....
.....
.....
.....

ثالثًا : سؤال هام

إذا كان لديك الفرصة لاختيار مشروع سياحي معين، والذي سيتم تنفيذه في مدينة شحات وفقا للموارد المتاحة في المدينة. فما هو المشروع السياحي الذي يمكنك إختياره؟

يمكنك اختيار أكثر من مشروع واحد، ولكن يرجى ترتيب النتائج بحسب الأولوية، كما في الجدول التالي:

رقم المشروع	نوع المشروع المختار (1)	ضع إسم ا لّلمشروع الذي إخترته	إعتبارات إختيار المشروع (2)
مثال	تجاري	مركز تسوق	إقتصادي , إجتماعي
1			
2			
3			
4			

(1)- نوع المشروع :ترفيه وتسلية .رياضة وترفيه .طبيعة؛ ثقافي وتاريخي .خدماتي؛ تجاري .صحي وعلاجي .أو أخرى .
(2) - الاعتبارات :اقتصادي؛ اجتماعي؛ بيئي؛ أو ربما إثنين منها , أو جميعها.

تعليقات إن وجدت

.....
.....
.....
.....

Ek 1. 'nin devamı

I would like to thank you for your time and your co-operation in completing this questionnaire

Sustainable Tourism Development in Shahat city
(Questionnaire)
No. (……..….)
(Residents) English version

Date:……..…
Time:.....Am/Pm
Location No. .....

My name is Abdelgadir Ali. I am from the Kastamonu University, in Turkey. I am conducting a study on Sustainable Tourism Development in Shahat city. This research is in partial fulfillment of a Doctorate in business management. Your responses will be completely anonymous, and the findings will never discuss individual responses. This survey should take less than 10 minutes to complete. Your responses will be very important in enhancing the long-term success of the city as a Tourism city. There are no anticipated risks, compensation or other direct benefits to you as a participant in this study. You do not have to answer any question you do not want to. You are free to withdraw your consent to participate and may discontinue your participation at any time without consequence.

Will you participate in this study?
Yes, No
If Yes, Thank you for taking the time to complete this survey! Continue with survey.

If No, Won't you please reconsider? You were chosen at random and your responses represent many visitors who were not selected.
Yes, No
If Yes, Thank you for taking the time to complete this survey! Continue with survey.
If No, Thank You!

For any Queries regarding this study, you may contact:

Phone: 00218919694890

E-mail: Elakhwany80@gmail.com

Ek 1. 'nin devamı

Firstly: General Questions

(Residents)

Put sign (/) in the right place:

Q1. Are You? ☐ **Male;** ☐ **Female. ?** ☐ **Married;** ☐ **Single.,**

If Marriage, How many children do you have? ☐

Q2- What is the highest level of education you have achieved?

☐ **No formal education;** ☐ **Primary school;** ☐ **Secondary school;**

☐ **Tertiary institute;** ☐ **Bachelor's Degree;** ☐ **Above Bachelor's**

Q3- How old are you ? ☐

Q4- Are you currently employed? ☐ **Yes;** ☐ **; No.**

If yes; do you work in the tourism sector? ☐ **Yes;** ☐ **; No**

Q5- How do you go to work? ☐ **Walk** ☐ **Own car** ☐

Bus ☐ **Other means: .....**

Q6- How far is your workplace from your home? ☐ **Km.**

Q7- What best describes your total monthly household income for 2016 by Libyan Dinar? (*1LD = 1.38 $*)

☐ **Under 250** ☐ **251 to 500** ☐ **501 to 750**

☐ **751 to 1000** ☐ **1001 to 1500** ☐ **1501 and over**

Ek 1. 'nin devamı

Secondly: Main Questions

This stage of questionnaire asks you in seven sections, to rate how you feel about sustainable tourism development in Shahat City. Please, Circle the number that you have chosen.

Where:

1= strongly disagree; 2= disagree; 3 = Neutral; 4 = Agree; 5 = strongly agree.

No.	*Section 1: Adequacy of tourist resources in the city*					
1	Tourism resources in the City are many and varied	1	2	3	4	5
2	Tourism resources in the city need to maintain and develop	1	2	3	4	5
3	Tourism products in the city are many and varied	1	2	3	4	5
4	There is a high quality of tourism products in the city	1	2	3	4	5
5	Tourism resources are distributed on a regular basis within the city	1	2	3	4	5
6	Opportunities in the tourism sector in the city are more than the existing threats	1	2	3	4	5

Comments:

.....

.....

.....

No .	*Section 2: Perceptions toward tourism in Shahat City.*					
	Tourism in Shahat City means:					
1	Provide jobs and improve living standards and resettlement of the population within the city	1	2	3	4	5
2	Will develop the environmental, historical and cultural heritage in the city	1	2	3	4	5
3	Provide the entertainment, increasing the green areas, parks and protected areas and improvement in infrastructure	1	2	3	4	5
4	Rational use of resources, and to reduce pollution in its various forms and the think of future generations.	1	2	3	4	5
5	Leads to the entry of new goods to the market and the stability of the general price level	1	2	3	4	5
6	Openness to the world and gain new cultures, which leads to an increase the love and peace between the local population and the world people	1	2	3	4	5

Ek 1. 'nin devamı

Comments:

.....
.....
.....
.....

No.	*Section 3: Level of Involvement.*					
1	Participation is a fundamental pillar of the tourism industry and leads to its sustainability	1	2	3	4	5
2	Participation leads to the strengthening of belonging and thus prolongs the life of development projects	1	2	3	4	5
3	I am ready to connect and cooperation with other stakeholders and make some concessions in order to achieve sustainable tourism development	1	2	3	4	5
4	I participate in the tourist management in the City	1	2	3	4	5
5	I participate in the decision-making about tourism development in the City	1	2	3	4	5
6	I participate in tourism in the City	1	2	3	4	5

Comments:

.....
.....
.....
.....

No.	*Section 4: Environment Attitudes.*					
1	Establishment of nature reserves is essential to keeping the ecological balance	1	2	3	4	5
2	The application of regulatory and environmental standards to reduce the negative impacts of tourism	1	2	3	4	5
3	Attention should be given to the environment and preserve for future generations	1	2	3	4	5
4	Sustainable tourism development must focus on the limits to growth	1	2	3	4	5
5	Tourists should be willing to pay more for the tourism projects which respect the environment	1	2	3	4	5
6	Protection of flora and fauna should be more important than the provision of recreational opportunities	1	2	3	4	5

Ek 1. 'nin devamı

Comments:

.....
.....
.....
.....

No.	*Section 5: Economic Attitudes.*					
1	It is important to purchase local products and to use local services	1	2	3	4	5
2	Visits to protected areas should not be free	1	2	3	4	5
3	Must be strike a balance between the needs of tourists and the needs of the local community	1	2	3	4	5
4	Must ensure the visitors rights, and the payments should be in return for a successful experiment	1	2	3	4	5
5	The deal between the tourist and the local community must be direct and without intermediary	1	2	3	4	5
6	Must encourage investment and reduce taxes on tourism projects, and directing investment to the establishment of small enterprises	1	2	3	4	5

Comments:

.....
.....
.....
.....

No.	*Section 6: Social Attitudes*					
1	I feel safe when interacting with tourists	1	2	3	4	5
2	Must not be allowed to sell alcoholic beverages in the City	1	2	3	4	5
3	Local residents should not be allowed to use attractions just like tourists	1	2	3	4	5
4	Tourists should respect the values and culture of local residents	1	2	3	4	5
5	Local residents should be treated fairly and equitably	1	2	3	4	5
6	Promotion of domestic tourism is very important for the development of international tourism	1	2	3	4	5

Ek 1. 'nin devamı

Comments:

.....
.....
.....
.....

No .	*Section 7: Support for sustainable tourism development in City*					
	support the sustainable tourism development in the I City					
1	As a result of the availability of tourism resources in the City	1	2	3	4	5
2	Because tourism leads to positive change in people's lives.	1	2	3	4	5
3	Tourism leads to Increase the sense of loyalty by participating in tourism projects	1	2	3	4	5
4	Tourism contributes to the preservation of the environment in general and leads to the improvement and development continuously	1	2	3	4	5
5	Tourism leads to a higher standard of living in general because it has the ability to activate all other sectors	1	2	3	4	5
6	Tourism leads to more insight on others and contribute to spreading the culture of love and peace among the world's population	1	2	3	4	5

Comments:

.....
.....
.....
.....

Ek 1. 'nin devamı

Thirdly: Important Question

If you have the opportunity to suggestion a specific tourist project, which will be implemented in the City according to the available resources in the city, what is the tourist project which will suggest by you?
You can suggestion more than one project, but please sort by the priority, as in the following Tablo:

No	**Suggestion the type of project (1)**	**Put a name for the project suggested**	**Considerations of suggestion the project (2)**
Example	***Commercial***	***Shopping center***	***Economic; Social***
1			
2			
3			
4			

(1)- Type of project*: Entertainment, leisure; Sports, Recreation; Nature; Cultural, historical; Services; Commercial; Healthy, therapeutic; Or Others.*
(2)- The considerations: ***Economic; Social; Environmental; or others.***

Comments:

.....
.....
.....
.....

Ek 1. 'nin devamı

Bu anketi tamamlamak için harcadığınız zaman ve yardımınız için teşekkür ederim

Shahat Şehrinde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi
(Anket)
No. (……..….)
(Yabancı Turistler) Türkçe

Tarih:……..…
Zaman:.....
Konum No. .....

İsmim Abdelgadir Ali. Türkiye'de, Kastamonu Üniversitesi'nde öğrenim görüyorum. Shahat Şehri'nde Sürdürülebilir Turizm Gelişimi üzerine bir çalışma yapıyorum. Bu araştırma, İşletme Bölümü Doktora eğitimi ile kısmi olarak uyum içerisindedir. Cevaplarınız tamamen gizli kalacak, ve sonuçlar asla bireysel cevaplarınızı tartışmayacaktır. Bu araştırma 10 dakikadan daha az zamanınızı alacaktır. Vereceğiniz cevaplar şehrin bir turizm kenti olarak uzun vadede başarılı olmasına katkı sağlamak açısından çok önemlidir. Bu çalışmada bir katılımcı olarak size öngörülen hiçbir risk, ödül ya da doğrudan başka fayda yoktur. İstemediğiniz soruları cevaplamak zorunda değilsiniz. Katılma isteğinizi geri çekme ve bir sonuca ulaşmadan herhangi bir zamanda katılımınızı sonlandırmada serbestsiniz.

Bu çalışmaya katılacak mısınız?
Evet, Hayır
Cevabınız Evet'se, bu anketi tamamlamaya vakit ayırdığınız için teşekkürler! Ankete devam edelim.

Cevabınız Hayır'sa, Lütfen tekrar düşünmez misiniz? Siz rastgele seçildiniz ve sizin vereceğiniz cevaplar seçilmemiş pekçok ziyaretçiyi temsil edecek.

Evet, Hayır
Cevabınız Evet'se, bu anketi tamamlamaya vakit ayırdığınız için teşekkürler! Ankete devam edelim.
Cevabiniz Hayır'sa, Teşekkürler!

Bu çalışma ile ilgili aklınıza takılan herşey için, aşağıdaki telefon ve e-posta adresinden iletişim kurabilirsiniz:
Telefon: 00218919694890
E-mail: Elakhwany80@gmail.com

Ek 1. 'nin devamı

Birinci Bölüm: Genel Sorular

(Yerleşimciler)

Sizin için doğru olan bölüme (/) işareti koyunuz.

S1. ☐ **Erkek** ☐ **Kadın** ☐ **Evli** ☐ **Bekar**

S2. Eğitim düzeyiniz nedir?

☐ **Resmi eğitim almadım;** ☐ **İlkokul;** ☐ **Ortaokul;**

☐ **Yüksek öğretim ;** ☐ **Lisans;** ☐ **Lisans Üstü**

S3. Kaç yaşındasınız? ☐

S4- Şu anda bir işte çalışıyor musunuz? ☐ **Evet;** ☐ **;Hayır.**

S5 – Aylık toplam gelirinizi, 2016 Libya Dinarı üzerinden hangisi en iyi tanımlar?

(*1LD = 1.38 $*)

☐ **250 altı** ☐ **251 ile 500 arası** ☐ **501 ile 750 arası**

☐ **751 ile 1000 arası** ☐ **1001 ile 1500 arası** ☐ **1501 ve üzeri**

S6- Daimi ikamet ettiğiniz ülke ve/veya şehir? ..... / .....

S7- Bu şehri nereden duydunuz? ☐ **TV;** ☐ **Arkadaşlar;**

Diğer: .....

S8- Seyahat amacınız: ☐ **Doğanın keyfini çıkarmak** ☐ **Arkadaş veya akraba ziyareti**

☐ **Dağların keyfini çıkarmak** ☐ **Kültür/miras öğrenmek ve keyfini çıkarmak**

☐ **Yerli halkı ziyaret etmek** ☐ **Diğer :.....**

S9- Bu seyahatte size kaç kişi eşlik etti? (Sayı yazınız)

☐ **Tek başına** ☐ **Aile ile;** ☐ **Arkadaşlarla;** ☐ **Grupla**

S10- Bu, şehri ilk ziyaretiniz mi? ☐ **Evet;** ☐ **Hayır.**

Cevabınız (hayır)sa daha önce kaç defa ziyaret ettiniz? ☐

Ek 1. 'nin devamı

İkinci Bölüm: Temel Sorular

Anketin bu bölümünde, Shahat Şehri'nde sürdürülebilir turizm gelişimi hakkında nasıl hissettiğinizi derecelendirmeniz için yedi bölümde sorular sorulmaktadır. Lütfen seçtiğiniz sayıyı yuvarlak içine alınız.

1= kesinlikle katılmıyorum; 2= katılmıyorum; 3 = karasız; 4 = katılıyorum ; 5 = kesinlikle katılıyorum

No.	*Bölüm 1: Şehirde turistik kaynakların yeterliliği*					
1	Şehirdeki turizm kaynakları çok ve çeşitlidir	1	2	3	4	5
2	Şehirdeki turizm kaynaklarının bakımı yapılmalı ve geliştirilmelidir	1	2	3	4	5
3	Şehirdeki turizm ürünleri çok ve çeşitlidir	1	2	3	4	5
4	Şehirde yüksek kaliteli turizm ürünleri vardır	1	2	3	4	5
5	Şehir içinde turizm kaynakları düzenli bir biçimde dağıtılmıştır	1	2	3	4	5
6	Şehirde turizm sektöründeki imkanlar varolan tehditlerden daha fazladır	1	2	3	4	5

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

No .	*Bölüm 2: Shahat Şehrinde turizme yönelik algılar.*					
	Shahat Şehrinde turizm demek:					
1	İş temin etmek, hayat standartlarını artırmak ve nüfusun yeniden şehir içinde iskânıdır	1	2	3	4	5
2	Şehirde çevresel, tarihi ve kültürel mirasın geliştirilmesidir	1	2	3	4	5
3	Eğlence sağlamak, yeşil alanlar, parklar ve korunan alanların artması ve altyapının geliştirlmesidir	1	2	3	4	5
4	Kaynakların rasyonel kullanımı, pekçok şekilde kirliliği azaltmak ve gelecek nesilleri düşünmektir	1	2	3	4	5
5	Yeni malların pazara girmesi ve genel fiyat seviyesinin istikrarlı olmasıdır	1	2	3	4	5
6	Yerel halk ile dünyadaki insanlar arasında sevgi ve barışı artırmaya yol açacak şekilde dünyaya açılma, yeni kültürler kazanmadır	1	2	3	4	5

Ek 1. 'nin devamı

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

No.	*Bölüm 3: Katılım Düzeyi.*					
1	Katılım, turizm endüstrisinin temel direğidir ve sürdürülebilirliğine yol açmaktadır	1	2	3	4	5
2	Katılım, ait olmayı güçlendirmekte ve dolayısıyla geliştirme projelerinin ömrünü uzatmaktadır	1	2	3	4	5
3	Sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılabilmesi için diğer paydaşlarla irtibat kurmaya ve işbirliği yapmaya ve bazı ödünler vermeye hazırım	1	2	3	4	5
4	Şehirde turizm yönetimine katılırım	1	2	3	4	5
5	Şehirde turizmi gelişitirme ile ilgili karar alma sürecine katılırım	1	2	3	4	5
6	Şehirde turizme katılırım	1	2	3	4	5

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

No.	*Bölüm 4: Çevresel Tutumlar*					
1	Ekolojik dengeyi korumak için doğal rezervlerin kurulması gerekmektedir	1	2	3	4	5
2	Turizmin negatif etkilerini azaltmak için düzenleyici ve çevresel standartların uygulanması gerekmektedir	1	2	3	4	5
3	Çevreye önem verilmeli ve gelecek nesiller için korunmalıdır	1	2	3	4	5
4	Sürdürülebilir turizm gelişimi, büyüme sınırlarına odaklanmalıdır	1	2	3	4	5
5	Turistler, çevreye saygı duyan turizm projelerine daha fazla harcama yapmaya istekli olmalıdır	1	2	3	4	5
6	Hayvanlar ve bitkiler, rekreasyonel olanakların karşılanmasından daha önemli olmalıdır.	1	2	3	4	5

Ek 1. 'nin devamı

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

No.	*Bölüm 5: Ekonomik Tutumlar.*					
1	Yerli ürünleri satın almak ve yerli hizmetleri kullanmak çok önemlidir	1	2	3	4	5
2	Korunan alanları ziyaret etmek ücretsiz olmamalıdır	1	2	3	4	5
3	Turistlerin ihtiyaçları ile yerli halkın ihtiyaçları arasında bir uzlaşmaya varılmalıdır	1	2	3	4	5
4	Başarılı bir deneyim olması için ziyaretçilerin güvenliği ve ödemeler güvence altına alınmalıdır	1	2	3	4	5
5	Turist ile yerli halk arasındaki ilişki doğrudan, aracı olmadan olmalıdır	1	2	3	4	5
6	Turizm proje yatırımları teşvik edilmeli, vergiler azaltılmalı, küçük girişimlerin kurulmasına yatırım yapılmalıdır	1	2	3	4	5

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

No.	*Bölüm 6: Sosyal Tutumlar*					
1	Turistlerle etkileşim kurarken kendimi güvende hissediyorum	1	2	3	4	5
2	Şehirde alkollü içecek satışına izin verilmemelidir	1	2	3	4	5
3	Yerli halkın turislere benzemek için atraksiyon kullanmasına izin verilmemelidir	1	2	3	4	5
4	Turistler yerli halkın değerlerine ve kültürüne saygı göstermelidir	1	2	3	4	5
5	Yerli halka adil ve eşit bir şekilde davranılmalıdır	1	2	3	4	5
6	Yerli turizmin teşvik edilmesi, uluslararası turizmin gelişimi açısından çok önemlidir	1	2	3	4	5

Ek 1. 'nin devamı

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

No .	*Bölüm 7: Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimine katkı*					
	Şehirde sürdürülebilir turizm gelişimini destekliyorum					
1	Şehirde turizm kaynaklarının mevcut olması sonucunda	1	2	3	4	5
2	Turizm insanların yaşamında pozitif değişikliklere yol açtığı için	1	2	3	4	5
3	Turizm projelerinde yer almak sadakat duygusunun artmasına yol açtığı için	1	2	3	4	5
4	Turizm genel olarak çevre korumasına katkı sağladığı ve devam eden bir ilerleme ve gelişmeye yol açtığı için	1	2	3	4	5
5	Turizm genelde daha yüksek bir yaşam standardına yol açar çünkü diğer tüm sektörleri aktifleştirme özelliği vardır	1	2	3	4	5
6	Turizm diğerleri üzerinde daha fazla öngörüye yol açar ve dünya nüfusunda sevgi ve barış kültürünün yayılmasına katkıda bulunur	1	2	3	4	5

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

Ek 1. 'nin devamı

Üçüncü Bölüm: Önemli Sorular

Eğer şehirde mevcut olan kaynaklara göre uygulanabilecek belirli bir turistik proje önerme şansınız varsa, sizin önereceğiniz proje ne olur? Birden fazla proje önerebilirsiniz, ancak lütfen aşağıdaki tabloda belirtildiği gibi, önceliğe göre sınıflandırınız:

No	**Proje türü önerisi(1)**	**Önerilen projeye bir isim verme**	**Proje önerisi ile ilgili düşünceler(2)**
Örnek	***Ticari***	***Alışveriş merkezi***	***Ekonomik, Sosyal***
1			
2			
3			
4			

(1)- Proje türü*: Eğlence, boş zaman; Spor, Dinlenme; Doğa; Kültürel, Tarihi; Hizmetler; Ticari; Sağlıklı,İyileştirici; veya Diğerleri.*
(2)- Göz önünde tutulacaklar: Ekonomik*; Sosyal; Çevresel; veya diğerleri.*

Yorumlar:

.....
.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Abdelgadir ALI
Doğum Yeri ve Yılı	21 Haziran 1980
Medeni Hali	Evli
Yabancı Dili	İngilizce
E-posta	Elakhwany80@gmail.com
Eğitim Durumu	
Lise	Fatat aloroba school
Lisans	Omar elmukhtar Üniversitesi
Yüksek Lisans	Benghazi Üniversitesi Turizm coğrafyası alanında
Mesleki Deneyim	öğretim asistanı Omar elmukhtar Üniversitesi
Yayınları	Ali, A. F and Halis, M. (2017). Tourism stakeholders attitudes toward sustainable developments: empirical research from Shahat City. *Ottoman: Journal of Tourism and Management Research*, 2(3), 182-200. Ali, A. F., and Halis, M. (2017). The Interactional Relationship between Ecotourism and Sustainable Development. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*, 3(8),166-177.